

ספר עליות אליהו

תולדות האדם הגדול בענקים

אלופנו גאון הנאונים, והסיד כאחד מראשונים, נכנס לפני ולפנים,
ופתח גנזי טממונים, וחכמות ומדעים שונים, סביב לדגלו חונים,
ראש גולת ארזאל, בשם אריהו גאון והסיד מווילנא, נודע בישראל.

ונאספו רועי הסדרים, גדולי סדור הסודעים בשערים, וסעריכו לזם מנאמרים:

ולראשונה יבואו דברים נפלאים. חכמה ודעת קדושים מלאים. נקראים בשם
עלית השער (תכלית יסוד החיבור), מעדות הסולם (דרך הגאון והילוכו בקודש) עלית קיר
(ע"ד חיבוריו הנדפסים ובכתובים) והערות יקרות להם. וסיפורים כתובים בספר עליות אליהו.

חוברו יחד

מאת הרב הגאון וכו' מ' יהושע העשיל הלוי לעווין וצללה"ה,

בן הרב הג' הצדיק וכו' מ' אליהו זאב הלוי מווילנא וצללה"ה.

ובהם גם אורות יקרות. סיפורים נחמדים והערות.

אשר הוסיף הגאון הנפלא מופת הדור מ' דוד לוריא מביהאב, הנודע למשגב בחיבוריו,

וועיר שם. מהרב הג' גאון ישראל. זקן	וועיר שם. מהרב גאון יעקב. המפורסם
חכמת הקבלה. מהו' אברהם שמהה	מ' יעקב צבי מעקלענבורג וצללה"ה
וצללה"ה אב"ד בק"ק אמציסלאב.	בעה"מ הכתב והקבלה אב"ד בקאניגסבערג.

ווילנא

שנת תרמ"ה לפ"ק

АЛІОТЪ ЕЛІЯГУ.

или Біографія Виленскаго Раввина ИЛІИ.
Сочиненная ГЕШЕЛЕМЪ ЛЕВИНОМЪ.

1885.

Дозволено Цензурою.
Варшава, 28 Февраля 1885 г.

Въ Типог. Викентія Тия въ Варшавѣ, Мыльная 5.

אמר נחמן בא"א הרה"ג כו' מ' צבי הירש זצ"ל בהגאון מהוראדנא • אנכי בדרך נחני ה' • להוציא לאור בוויילנא • את הס' זרע נדמא"א הרה"ג זצ"ל • ובחרתי הסתופף בבמה"ד של הגאון נ"ע מוויילנא ואשר שמה עוד מנהגיו • והילוכו בקודש נודעו • ושמעתתי מדרן בפומי' דרבנן היושבים לכני' ה' שמה • ועליהם אלוף לראש דודי הרה"ג כו' מ' ישכר דוב ער מ"ץ דוויילנא • א' מהשרידים • אשר זכה להתפלל בבית מדרש קודש הזה • עם הגאון יחד בעודו בחיים • ושמע דברי אלהים חיים • יוצאים מפיו הטהור • ויום יום אמר לי לבי • הנה זה האיש קדוש • אשר שלחו ה' לפנינו בעמוד אש • להאיר לכל ישראל בכל מושבותיהם — ומי האמין לשמועתנו אשר בדור אחרון • עיר וקדיש משמיא נחית • כאחד מהשרים הראשונים לעזרנו • ולהעמידנו בקרן אורה • ובכל התורה • ובכל החכמות • מי כמוהו מורה • ובצדקותיו הנפלאים • ראוי היה שהשכינה תהא עליו שורה • ויהי לגם ולפלא • ואנחנו מחשים לעשות זכר לנפלאותיו • לאסוף יחד ולכתוב בספר זכרון • כל הגדולות אשר עשה • ומה רב טובו וחסדו לבית ישראל • וידעו כל העם כי מלאך ה' צבאות היה בתוכם • ודבר שפתים אך למותר • לבאר התועלת • מספר המספר גדולים מעשיו • וקורות חי האדם הגדול הזה למשמרת לדורותי — החילותי להעתיק לי זעיר שם • זעיר שם • מהנכתב בהקדמות ספריו • ומאשר ספרו אנשי שמות • ויהיו לאחדים בידי • — אך לא היה תפארת הגאון על הדרך הזה ללקט אך באמרים :

והנה מה אשר מסכות מתהפך בתחבולות לפעלו : היתה הנסיבה • להשיב שבות ידיד ה' וידיד נפשי • הרה"ג וכו' המפורסם מהו' יהושע העשיל הלוי לעווין נר"ו • לבוא מוולאזין לשכון כבוד בעיר ווילנא • וקבע למודו ובית תפלתו בבית מדרשו של הגאון נ"ע • ונשמע קולו כבואו אל הקודש • בדרושו הנפלאים • דברי פי חכם • ובמוסר השכל אשר בישר בקהל רב לעתות ערב בבמה"ד הגאון נ"ע • לתורה ולתעודה • לתמכה ולסעדה — ודבקה נפשי אחריו כמים • ושקדתי על דלתות חכמתו יום יום • וגם הוא לא זו מלחכב אותי והרבה להטיב עמדי כמדתו • מדת חכמים • אוהב לבריות ומקרבן — אמרתי בלבי אך זה האיש הנבחר בחור מעם • איש האשכול כולל החמודות המעלות והמדות • וה' נתן לו לשון למודים ועמו עט סופר מהיר בלשון חכמים עד להפליא • ומהיר צדק • ואשר ידיו רב לו בפלפולא דאורייתא • ושוקד על דלתות ספריו רבינו הגאון נ"ע יום יום • הוא האיש אשר כח לו לעמוד בחיכל קודש • ולכתוב זכרון בספר מעללי איש קדוש הגאון נ"ע • ומי כמוהו חכם ביראת ה' ודעת קדושים לכלכל דבריו במשפט כנדרש לתכלית הדבר הגדול הזה • אליו פי קראתי ובשם גדולי תורה אשר שמו פניהם בו • לעמוס עליו הדבר הזה • אשר למען כבוד הגאון לא יחשה • ולמען להורות דעת את העם • לא ישקוט עד יוציא כנוגה צדק • ולהיות עינינו רואות את מורינו הגאון נ"ע • כאלו חי אתנו היום • ויגולו בספר לפנינו • כל מצעדיו ומפעליו • ומחשבתו הטובה אשר חשב להטיב ולהשכיל לעם ה' • ולהורות הדרך ילכו בה • למען נתחזק להישר דרכינו כחפצו לטוב לנו כל הימים • ולו תהיה צדקה :

והנה הרה"ג הנ"ל • חמה אונו לי • אך שקל בפלס שכלו החרוץ • אם ישא פרי תועלת להועיל לעם ה' • בספר הזה • לפי העת • אשר המשיביל בה ידום; — אלף

הקדמה מהמוציא לאור

ויכתוב ספר לפניו • מאמר עלית השער עם הערות יקרות • והראה לדעת • כירב טוב צפון בזה • ותישב שכר מצוה בזה • העולה היא למעלה • ויתן המאמר על ידי • ואנכי חיש מהר הריצותי את המאמר עם מכתב לגדול הדור ולגדול העצה • כבוד הגאון הנפלא פאר הדור מוה' דוד לוריא שליט"א מביחאו יושן • אשר גם ידו, תכון עם הרה"ג הנ"ל • ולהתחזק עמדי • וכאשר ידעתי כי נפלאה אהבת דוד • לכבוד הרב מוהרי"ה הנ"ל • והרב מוהרי"ה הנ"ל העריך למעניתו • דברי חן ושכל טוב אודותי • ועל אודות אשר קיבצתי על יד הסיפורים • ויכתוב לאוהבו מהורד"ל הנ"ל • ויוועץ אתו • והגה"ל הנ"ל אזורו חיל במכתבו בדברי נועם • ככל האמור שמה • אז הוסיף שנית ידו הרב מוהרי"ה • ויכתוב את המאמר מעלות הסולם הפליא הגדיל לעשות בחכמתו וביראתו הקודמת • וכדעת שפתו אשר ברור מללו • ושלחתי להגה"ל גם את המאמרים האלה • וגם קבוצת הסיפורים הנכתבים והנשמעים מאנשי אמנה • גדולי התורה • אשר ישים כבוד גאונו עליהם נוספות • וינף בעים רוח חכמתו • וישיביל פיהו פי צדיק בהערות חמודות • ובדברי ידידות • ויכתוב בספר • לידידו הרב מוהרי"ה • כל אשר ברוח אתו דברים יקרים ואמרים טהורים • וגם לכבוד הרה"ג נשוא פנים מוה' אברהם שמוחה נ"י אב"ד דק"ק אמציסלאוו • (אשר זכה להדפיס ס' הספד"צ מהגאון נ"ע • ואשר לא זו ידו • מדורו הגאון מאור הגולה מוה"ר מוואלוזין תלמיד הגאון נ"ע) שלח עד מהרה דברו • ודבר מאהבנו הרב מוהרי"ה הנ"ל • ויתעורר גם הוא על כל הטוב בדברים קצרים • והשמועה באה • גם עד כבוד הרה"ג גאון יעקב צבי מעקלענבורג שי' וגם הוא חכם והביא הנמצא אתו • ומגדולי עולם אלו יחד • הנה יצא כלי למעשהו הספר עליות אליהו וכללו יפיו לפאר ולתהלה בכל הארץ • וגם ע"י הרה"ג מוהרי"ה העשיל נבנה גם מאמר עלית קיר רשימת חיבורי הגאון נ"ע הגדפסים • ואשר עודנה בכתובים • עם הערות יקרות לזה מאתו • ומהגה"ל שי' למען לא תחסר כל :

ועתה אבדך את ה' אשר יעצני • לעורר לבב גדולי העם • על המפעל היקר הזה אשר אקוה כי ישוטטו רבים • ויתעוררו מתרדמת הזמן • לשום אורחותם • אורה מישרים • ולכונן מעשיהם • ע"פ פעלו של הגאון נ"ע • ותמלא הארץ דעה ויראת ה' • והיה זה שכרי • כי אנכי הערותי בצדק את גדולי הדור הנזכרים למעלה • אשר כאיש אחד חברים חוברו יחד • להשאיר לנו אחרית ותקוה טובה • מפעלות צדיק גאון עולם זה • וזכותו יגונן עליהם • יאריכו ימים ושנות חיים ושלוש • ויעשו חיל בישראל • וברוכי תורתם ובחיבוריהם היקרים • יאירו לארץ ולדורים • ויזכו לראות רגלי המבשר בחרים • אמן :

ווייל נא כ"ז אלול שנת תמכו בידי מזה אחד ומזה לפי

הערה את אשר כבוד רבב סגלון רד" • בעות דקו • דרש ממני • במכתבו אלי • אשר תחת הסכת עניו מוה' רבב סגלון • יודעם אך רבב וכו' • ולבעניו הסוחר כדאשון • יסלח נא לי על הדבר הזה • כי לא מלאתי רצוני בזה • מפני רצון הרבים • וכן שלמים סתתכדים בכדו • וסוף גאון תפארת ישראל • אשר במקום עמות • כבר נודע גדולתו בחיבוריו סיקרים וכו' יתכדו ויתסללו כל ישרי לב :

חמוציא לאור נחמו הג"

(מכתב הרב הגאון רד"ל)

בע"ה יום ד' י"ב תשרי תרמ"ו ביהאב ישן יצ"ו

נח"מ לידידי בש"ב הרב כו' החריף החכם השלם הנגיד מו' יהושע העשיר הלוי נ"י

מכתבו ע"י פאלס . וכן ע"י ש"צ הר"י (בצירוף הבית דוד . וקופרסני על הערוך אך בלא שום הערות ידידי עליו . כאשר כתיבתי) קבלתי לנכון . ואף שעוד ידי רפו . ובכתיבתי כשלו מאוס הכפורים . בכל זה למען כבוד רבינו ז"ל . חזקתי ידי הרפות לכחוב אשר עס לבני : ואם יבואו הדברים בלתי מסודרים . חכם כמוהו ירבה בישראל . יפנים לאשורם כו' . כאשר בעו"ה עדי ראו' ושמיטה ראשונים . מהעומדים לפני רבינו הגדול ז"ל כבר אבדנום בדורנו השפל הזה . ואנשי דייקי וגמורי שמעתתא ג"כ אבדו . וכאשר עמדתי על הבחינה במקום סיפורים במסו בה משמיה דרבינו ש"צ . וחמיו זקנו הגאון מ' חיים ז"ל . פוס ממלל ברכני . מגדולת רבו רבינו הגדול ז"ל . כפי רוב המספרים והשומעים ממנו ז"ל . כן רבו השומעים בחיבור ויחור . בכל סיפור וסיפור . אשר על כן אף כי רבת שמעה לה נפשי . (הנאמא לשמוע בשם רבינו הגדול ז"ל דבר מה) למאח . בכל זה לא אוכל להחליט בדברים . ושאלים להעלותם בדפוס בשמי . זולת איזה גרגרים . שזכיתי לשמעם משמוע או רואה ראשון נאמן . וכמו ש"צ הגאון מ' שאול בוויילנא ז"ל . והרב כו' מ' מנשה מאיליא ז"ל וכו' . אמרם לידו בכתב ג"כ להבדל יחד . ולזאת אם יראה המ"ל לשלוח החיבור כ"י ע"י פאלס . ואבקרנו אי"ה . ואולי יתן ה' להעיר דברים ראויין להקבץ יחד כל אנגע להיות סוף לעוסקי בכבוד רבינו הגדול ז"ל . ואשיבו לידו אי"ה . בהקדס ע"י פאלס ג"כ . ואם כוונתו רק לקבץ יחד . הנפוצים בהקדמות הנדפסים . כאשר הניע ידידי במחלת דבריו דרך כלל . א"כ אין בידי מה להוסיף כו' . וע"ד הספרים שחיבר רש"ג ז"ל . זה ודאי ראוי להחבון יפה וברור . בכדי שעכ"פ יעמוד זכרונם לדור אחרון . אולי ימצאו דורשים להוסיף לאור . ולחפש אחריהם כו' . ויעורר המ"ל בספרו את כל מי שממלא אתו בכ"י . חיזו לקוסים ופי' מאמרים מה"ג ז"ל . שיכתוב עכ"פ מפתח מהם כו' . ואנכי הראשון . להרץ ידי במפתח כל הנמלא אתי . למען בהקבץ יחד . כל המפתחות . יהיה אז באפשרי לחכמי הדור למי שיש סיפוק בידו . לקבץ ולסדר יחד . (ואם יישר בעיני ה' להעשות המלאה הזו ע"י . הנני לייחד זמן לזה אי"ה) כדלוי להם כו' . מוסגר פה הרשמה לסאלים . עם הערות דברים מה שבידי עליהם כו' . [ובמכתבו מן י"ג סבת . הוסיף לכתוב להרב הניל : (ז"ל) מכתבו מן ד' דחובה קבלתי לג"ר . מנשורה מליאת כחצי הגר"א ז"ל כו' . יו"ע כו' . וקבלתי העתק מחלת המבור עליות אליהו עד סוף אות כ"ס . ובצירוף מכתב הקדמת ידידי ש"י . ואנא קבלת יחד החיבור בפאלס כו' . סדרתי אלני ראשי פרקים על סדר הכ"ס אותיות ששלח לי עתה כו' . אחכה עוד אי"ה . עד שאקבל יחד החיבור . ואז אסדרם . ואשלח לו בהקדס אי"ה כו' . זה ראיתי להשיבו לכבודו בקצרה כעת :

הב"ד שב"ז [אחוז בעבותות אהבתו דוד לוריא מביהאב ישן יצ"ו]

ואי"ה לכבוד הרב המופלג בתו"י מ' בחנו כ"ו . עיני יחזו ויבחנו את אשר כתבתי לידידנו הרב וכו' החריף ומקד מ' יהושע העשיר הלוי נ"י . ועיני תפניה לקבל אי"ה יתר קונטרסיו : ואז אקיים אי"ה בקצתו :

ידידו דוד הג"ל

(עוד מכתב מהגרד"ל) :

בע"ה יום ד' טו"ב אדר תרמ"ו ביהאב ישן יצ"ו

כבוד בעש"ב ידידי הרב וכו' החריף חכם השלם הנגיד מ' יהושע העשיר לעווין נ"י

אחרי כמהות נפשי למכתבו : שמחתי בקבלת מכתבו מן א' דר"ח אדר הזה . בצירוף הכרך כ"ו כו' . ואבקש מידידי ג"כ לעיין בהקדמות שכתבתי ע"ד הגר"א בה' מגילה . יחד עם בני בי מדרשא דמנח ז"ל . (אשר אקוה כי יסייעו משמיה לפרקוה כו') . לא יתעצל כבודו לרזו כו' שיעשו מלאכת הקודש בלא רפיון ידיים . רשימה . גם אני אעשה רשימה מפה . ונכון מאוד להדפיסה . בסוף ספר עליות אליהו אשר החיבורים . למען ע"י יתפרסם בעולם . כל ליקוטיו הנמלאים כו' . וכאשר כתבתי מכבר . שעכ"פ היה ראוי במחנה קדש ווילנא . להכריז מפעם מו"ס . שכל מי שממלא ת"י דבר או חצי דבר . בכ"י בשם הגר"א יבואו ויודיעו

מכתבי הרבנים

וידועו עכ"פ למו"ז • לעשות רשימה ברורה מהן • זה היה חועלת אמימי לשמור הליקושים • וכל דבר שנהגין נפסם עליהם כו' יזכות הגר"א ז"ל יעמוד להם • ואולי עי"כ חבדך חבדא חית ליה • והגלה מקום מניחא ביזח פי' ז"ח שה"ש לרבינו הגר"א ז"ל • הנעלם בעו"ה מלחמו אור גנוז הזה כו' • יוכר כחבתי שא"ה"ש בזמן קרוב אקח מועד • כשיחזק ה' בחי • לסדר הערות על הקדמתו ו עליות א ליה ו • ופה לא אעיר רק איזו דברים בזה כו' • [מובאים בפנים כל דבר על מקומו] • ואחרי שציקר המסרה לא לשבח הגר"א ולזכרונו (כי כבר אחז"ל • אין עושין נפשות ללדיקים שדבריהן זכרונם • רק לעורר לבב הקורא • להלביבו עכ"פ לחפון לדרוך אף בקצה דרכי אליהו הרמ"י והנפאים) (וכמחז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברה' יצחק ויעקב) ע"כ מהראוי היה לסדר הסיפורים לחלקם למדות וענינים שונים • ולהקדים קודם כל חלק מהן • איזו הערות בענין המדה והסיפורים ההם • וכעין מה שעשה הרב ר' פייוויל מדרעסלין ז"ל ב ד ו ת א ד ס כו' • (ובמכתבו מן ערב שה"פ הוסיף) מכתבו מן ר"ח • והענין מן ג' ניסן • עם הג"כ כ"י קבלתי לרוב נחת רוח • ובזכותו ופשוט רווח לי • וסמכותי כבאשפוט • ומחמת שקבלתיים עש"ק העבר • עוד לא היה זמן די פלוח לו הערות מהסודים רק לדוגמא מונח פה ראשי דברים כו' • (מובא בפנים כנ"ל) • ואחר שה"פ אקח מועד לשלוח לו ככל מבוקשו כו' • (ובמכתבו מא"ה שבועות חבד) תמהני אשר לא קבלתי ממנו עד כה • אף מכתב קבלה על מכתבי ששלחתי לו אחר חג הפסח העבר • בזירוף קונטרס א' • הערותי על חיבור עליות א ליה ו • ועוד קונטרס א' • הערותי על קונטרס ידידי • ועמה יקבל ידידי מוסגר פה בחזרה ג' כרכים כ"י הגר"א ז"ל • וגם כרך הכ"י שעל רע"מ • וכ"כ קונטרס עליות א ליה ו • וקונטרס ידידי לזה • ובזירוף קונטרס הערותי עליהם כו' • ושלחתי הקונטרסים עם הערותי לש"כ הרב מ' אברהם שמוחה לאמיסלאב • (אחרי הוודעי שידדי דרשו מכבר בעלמו ג"כ מגדון זה) • אשר ידעתי שהוא מלא דבר מפה קודם כבוד ש"כ ח"ח • הגאון אמימי מוהר"ה ז"ל • בענינים אלו • והנה עיניו הרוחות הערותיו • (אשר כתבן על גליון הקונטרסים כו') • וגם מוסגר פה מכתבו אלי כו' • והנה מלפני לחשובות מקבלות הנשלח עתה ומכבר • וכמו כן אכתב ממנו חשבות בקשתי הקודמת • בענין מ"ש ע"ד ביאורי הגר"א בהלכות מגילה *) • וגם אש עשו דבר מה בענין רשימה מחיבורי הגר"א כו' • גם בענין הכרוז שבקשתי שיכריזו עכ"פ בזוילנא • על כל מי שנמצא אחו דבר מה מכתבי הגר"א • שגיע עכ"פ להרבנים לעשות רשימה מהם כו' • מסדרת עש"ק • והיותי עודני חלוש ל"ע לא יכולתי להאריך • ואבקשהו נא ימחול להשיב לי דבר על אופניו על כל הדברים כו' • (ובמכתבו האחרון מערב חג הסוכות חס"ז כחב) תמהני שעד כה נפסק הדיבור של חיבה ממנו אלי • מן ח' אב • ולא נודעתי אם כבר הוסיף לאור עליות א ליה ו כאשר קושה נפשי כו' • נא להודיעני מזה • ומעסקיו הסובים • ולמודו הסוב • ויהי' לי לעונג נפש כו' ויקבל שלום כופשו ונפש ידיו שב"ז •

דוד לוריא מביחאב ישן יצ"ו

מכתב מהרה"ג גאון תפארת ישראל הרא"ש מאמיסלאוו

ב"ה מוצאי ש"ק א' רהבילה תרט"ו מוסיסלאוו •

יאר ה' פניו • לכבוד ש"ב • ידיד ה' • ורחימא דרבנן • הרב הגאון המפורסם

ברב גבורתי בכלא • איש חסודות • כש"ת מהו' דוד לוריא ג"י •

יקבל כתיב הייירות בחזרה לזמן שהגביל • והנה באמת שלמחרת קבלות הייירות • נחלתי בזכותו וכבר ראש רח"ל • ועדיין לא פלגינא מנה • שעדיין מוחי חלש מאוד ל"ע • ועם כל זה הסדרה רבה בדרך כזו ויכרס ה' • ויחזקני לשאת המשא הגדולה עלי •

והנה תחלה ראיתי קונטרסים ורשמתי כו' • אחר זה עייניתי בהייירות של כח"ר • וראיתי שכוונתי לרומז דעתו כמעט בזול • אך אחת אשר ראש כתיב להשמיים הסיפור (מובא בפנים אות ז') לא ידעתי פעמו בזה • ואני שמעתי סיפור זה לא פ"א מדודי הגאון ל"ע כו' (כמוכא בפנים שם ולדעתי הוא הפסד גדול • להשמיים סיפור זה • עוד סיפור א' שמעתי מדודי ז"ל • בענין הפלגת יגיעת רבינו ז"ל על הסודות כו' • כמוכא בפנים אות ז"ה) • [וע' עוד סיפור מאתו בהקדמתו למדרש רות החדש עם ביאור הגרי"א ז"ל • הנדפס בזווארשא שנת תרכ"ה ע"פ] •

ומעתה אני אומר • שלדעתי ודאי ראוי מאוד • שידפסו קונטרסים • כי ראיתי בחוכם סיפורים רבים • חדשות וזכורות • שלא שמעתי • נפלאים ומלהיבים הנפשות לאהבת החזרה • ויראה ה' שהוא •

פ

(*) אחי"ל • קושיה הגר"ל מנחם לקמן במכתב הרב ר' העשיל בנ"ש ע"ז בפ' פולו •

מן מחזקת ידיהם • כאשר זכה הרב ר' העשיל כו' לסדר אחס • כן יזכר ה' לקנעם בדפוס כיון • עס
הכוספות על כת"ר • והמעט דמעט עלי ולהפליט בישראל כו' :

אברהם שמחה בהרב מ' נחמן זללה"ה חפ"ק תנ"ל

ב"ה יום ר' ח"י תמוז תרט"ו מסמיטל אוו •

אדברה שלום לכבוד ידידי • איש שארי • הרב וכו' נכבד נעלה •

מה' יהושע העשירי הרוי נ"י

הקונטרסים של חיבור הנחמד עליות אליהו שלחם אלי הגדל"ל כ"י • לשום גס עין
עיוני עליהם : ורשמתי שם בחזרה מקומות • וחדלי נפשי • יהי ה' עמכם לבצע ההדפסה כדי שוב
חזוקה ידיכם • כי כן הענינים עולם המבוארים בהם נעימים • כן גם נעימות הלשון הוא נעלה
ונפלא • אך אחת לא ישר בעיני • מה שהעמידו הסיפורים רכופים • ויותר נעים ומחקל
להקוראים אם היה קודם כל סיפור או שני סיפורים • הערה של ד"ח מעין אותו הסיפור • כתבתי
שעשה הרב מהו' פייוויל ז"ל בספר חו"א • והמואר עלי בקשתי להדפיס בזה"ל ממס • הרב כו'
מהו' אברהם שמחה כ"י בהרב המפורסם מ' נחמן ז"ל אב"ד דק"ק אמילסלאב יו"ו • ויקבלו
שלום וברכה • ויראו שכן מוב בעמלם • כנשעם ונפש מדרשם למוכר דו"ש :

אברהם שמחה בהרב מ' נחמן זללה"ה אב"ד דפ"ק

(מכתב הרח"נ גאון יעקב צבי מעקלענבורג האב"ד בק"ב) :

ב"ה קאניגסבערג בפרייטין המדינה • ר"ח תמוז שנת תרט"ו ליצירה •

כבוד ידידי באח לי • הרב הגדול כו' החכם הכולל • וביראת ה' כל היום •

הגניד מהו' יהושע העשירי הרוי לעווין נ"י

ידידי שמעתי אזני וחבן לה • כי איש אמונים יקר מפורסם • (הוא ה"ר נחמן המ"ל) החאזר עוז להדפיס
ס' עליות אליהו • והוא מולדותיו של אותו דריק • גאון עולם • אין על עפר משלו •
גלגל ה' גלגלים • הגאון הנורא • כאשר מן הראשונים • מרן אליהו מו"ל נ"ע • והוא
לאור העלומות • הן אשר הגידו אנשי שמו : וכן ליקם מן הקדמות • והמה אך אחד מני אלף • מפעולת
קדוש ה' • אשר לא יספר מרוב • והנה תמוך ידי המחבר מזה אחד • הגאון החכם הכולל מהו' דוד לוריא
כ"י • ומה אחד כבוד גאון כהר"ה ידידי ש' • בחכמתו ולשון למודים • לדעת לעות את יעף לדבר ה' דבר
וצבוע חבונתם האריכו למעיתם • במאמרים ובמכתבים יקרים אמרי נועם וספורים ללמד דעת את
המאמרים • כמה נואלו וכמה חסאו סכלי דורינו אלה • אשר אך בהריחם ריח המדע • יחשבו כהימן
הדרדע וצבית נראה בהם כנגע • והנה יהיה להם הגאון לעינים • לראות איש אלהים קדוש • אשר גם
העלומות כל שארי חכמות • היו גלות ונדעות אליו • ובהם דבק אך באהבה ה' ובחורו ביה עוז בקדושה
ובטהרה כל ימיו • וזה כל האדם • וממנו ילמדו חושי רוח בינה • והנה התאזרתי גם אני • אמרתי חבר
אני ליראי ה' • ונקיפתא בשיפולי דרבנן אלה • להודיע גם כן קושש דברי אמת אלה : המרחיקים אתי •
גדולים מעשי של הגאון הנפלא הזה • וכבוד כהר"ה ידידי זה • אשר נפלאה אהבתי לו • וזכרתי את
צבית אהבה • אשר כרחמו צעברו לק"ב • על צד מהסחר • בו פנה לבי • כי למעני למעני יעשה • לאספס
אל המיבור • עליות אליהו הקדוש • וישמח דבר על אופניו במקומו • ומחלקם יהיה
חלקי • והנה נוסה פה קונטרסים כחובים וחחומים בחומת האמת • וה' אלהים אמת : יתנו בדרך
האמת למען שמו :

(ולשם ידידי ולזכרו אחות נפשי • להעירו על דבר שנתחדש לי • במדבר (כ"ז י"ח) קח לך את יסוע וגו' ואיפה אותו
גו' ונתת מסודך עליו עיני ספרי סתם (ספרא קמ"א) וישע משה וגו' עשה בשמחה כו' : ויקח את יסוע
לפניו

ואתו דברים כי ויסמוך את ידיו וגו' כלי מלא וגדוה כי' . מה אור הקב"ה את משם בשמחה . כי אור משם ליחוס
 בשמחה ע"כ . ג"ל שראו חז"ל עומק חכמתם בדרכי הלשון לדרוש כי הקב"ה ליוס למשם בשמחה וכן עשה בשמחה
 גמ"ם כספרי בכתב וסבבם (וקראו ט"ו א') כי אות ה"א כמלות בסוף הפעלים בא לטורות . על עשיית הפעולה בכתב
 גרואן ובשמחה (ועיין מ"ם בראשית (כ"ד כ"ח) ע"ם . ע"כ דרשו מהכתוב ואיזה ונתת גמ"ם
 לבסוף לעוררו על השמחה בכתב ורואן לבחור ביסודו אף כי תשקט שמשו עי"ז . וכן עשה משם כאשר ליוס בשמחה
 לאות כי לקחו דברים שיקבל המשרה עליו . ויסמוך את ידיו כלי מלא וגדוה . כי בכתב וברואן בכתב כי תחתיו . ואוס
 ליסוד בשמחה . גמ"ם בראשית (י"ט) ע"ם אלוה"ם . אשר לד' מהכתבים כס"א נוספת ואינו כן כי ע"י מיני עתיד
 עתיד כהלטי ועתיד ראו ועתיד ראו בא כס' לבסוף וכו"ל . ועתיד כהלטי כמו אלוה"ם את בני ישראל בא בלא כס"א
 ובשמות (ג' י"ד) אלוה"ם אשר אלוה"ם אשר פירשתי כוראת שם הראשון . עתיד סיכולת . וסוראת שם כהני עתיד ראו
 ובחור (א"ך קאן ויין , וואס א"ך ויין וויל) ואין כאן הכדל בין עתיד סיכולת לעתיד כהלטי וכו"ל . כי בפעלי ל"ם
 אין מקום לתלות כס"א בסופם" וסנה כנגד שם כו"ם" (שם אלוה"ם כהמור שם . כתוב זס עמי וזס זכרי כו" . [אסמ"ל
 יארבו דברים . ויבואו אס ירלס כ' בפנים כספר] :

ואתה ידידי יקירי . ללח על דבר אחת . ויהיה מקורו ברוך . ממעון הברכות העליונות . הנני ידך נפשו .
 סבוב על ידי אחר . מסיבם חולשה עיני . ואין בידי כי אס לחתום את שמי .

יעקב צבי מעקלענבורג

(מכתב מהרה"ג ר' יהושע העשיל הלוי)

בע"ה ית"ש יום א' אחר מוצאי חג הסוכות . שנת די כל מעברדוהי קשום לפ"ק .

כבוד אלופי ומיודעי . הגאון הנעלה . מהולל בכל מעלה .

טהור"ר דוד לוריא שליט"א . מביחאו ישן יצ"ו .

לא משפלות ידי ואל מהתפרתי ממלאכתו נתאחר גם מכתבי . גם הדפסת הספר עליות אליהו עד היום כאשר כוסף
 גאון הפלילי על מכתבו האחרון מיום ערב חז"ם העבר . ידעתי גם אני כי לוראי גמיו סוף מעולה שבכריות
 אחס יען כי אף לשמות המרגוע מעיין כלסם להנפש מעט פניתי לבי לפרו כמאמרים זעיר שם זעיר שם אף בין הפרקים
 נטייתו קו וכתבתי הערותי ע"ז וקו לקו זעיר שם זעיר שם נקבלו אחד . ויאל הספר כליל כדורו ובחורם כעבר קיוסו
 על יחד גם למדו הסופקים אשר נועל על עומק דין וגם לחשוב תשובות של עולם ולעת המנוחה סיס גם לבי שחזר
 נמסרתי למען תלל נפשי ע"ז לכל לעשות קודם מחפשו שמי . כאשר ד' מבטתי מנעורי כלות ידי עד היום וגם
 עד זקס וסיה כל יעזבני . ע"כ סתמסתי עד היום . וכדיום סנה תלל הספרים . וברוב שרעפי בקרבי . ואשר יבולוני
 רעיוני ע"ד החיבור אמרתי אדברס אל כתר"ס אשר עס לבי ויכוח לי . הנה כאשר כח המוסר שכל ידוע יפעל על לב
 איש נעלה כח . כלור חזק מסמיר לחרות כלל עומק בורע עוז . ואשר לחוה לי אספרי כאשר סיפר לי מאכנינו
 כס"ג וקן ונשוא פס מוה' . (מור"ז בוילגל אשר עיני עוד רלו את מוסריו הגאון המסיר ל"ע בעוד
 כחיים . וסתפל עמו כבית מקדש מדרשו . והגיד לי כי מקום הכימה ענה כבית מדרס בגאון ל"ע . הוא המקום אשר שם
 עמדה ערש יועי בגאון ל"ע . מקום מה כורא אשר מלאכי אלוה"ם עלו וירדו בו . ולמחר בעלותי הכימה הוה לעמוד קבל
 שם . זכרתי דברי הכב הכיל ואכל נוכרתי מאמר חז"ל . בית מדרשו של ר"א יאכן אחת כימה שם וסיה מיוחדת לו ליסוד
 ש"א כנס ר' יסוע סתחול נוסק את האכן . ואמר האכן הוה דומה לבר סיני . וזס ש"ע עליו . דומה לארון הכבית (שס"ס
 רבס א' י"ג) חרדתי לרגיעם בחרדת קודש . ואס זכרון מקומו יפעל על לב איש . אף כי זכרון מעשיו ומעשיו אשר כבד
 מלתי אמרס עס כספר עליות הישר אשר כסגיד נקתו נעס נולד אשר עשה . וכשמו לגד עיניו מעשים שאירעו ע"י . כמו
 ואשר תכמים כגידו מאבות . קורות ימי חייו . וגדולים מעשיו ומפעליו . סנה בגאון עומד לגד עיניו כמו חי . כמו
 מתהלך עוד אחמו . ויגלס למוסר אוניו לשמוע קול דבר . סחוב לכתוב אס ביראת ה' . וגם סודו וסכדו אשר נשוס אל
 איש קדוש הוה יסיה לנו למשעות . לנסות לבנו לקנאות אף ביראת ה' כל היום . כרגשו קודש אלוה . פעלו ככל עוז על
 לבי לסיית דרס כאשר דרשי . ידידיו ס"ר נחמן ל"י המויל לאור את כספר . למאול חפץ גדולי . סדור אשר עוררתי לקחת
 קסם סוסר לכתוב בלר על הלחות . למען ירון קורא בו מעלות אליהו . ובסס ה' נאזרתי חיל . וזמת בגאון ל"ע לי
 י"סוע . וסכתי מתי ואכתוב כספר גם מעלות הסולם עס סערות . וגדולי סדור אמאני . ואף כי א' במיוחד סתחול
 עמי . הוא כבוד גאון מור"ה . אשר עמנו ירבני . להליב לו יד וסמי . בתוך דברי . וסוסף וכסיו וכעיר כחכמת אלוה"ם
 אשר בקרבי . וגם כבוד אלוה"ם כרס בו סמקובל סמסוסס פאר דורו מוה' אברהם שמוה ל"י האב"ד כק"ק אמאילסלוו
 ל"י . גם אלוה"ם עוה"סרס וכו' הכסם סנעל . בכתב וקבלס . מוה' יעקב צבי מעקלענבורג ל"י האב"ד כק"ק כפריסין .
 גם הוא ממרחק סיה . מווג לשם כבוד בגאון ל"ע . דברים אחדים . ואכבד כעיי ה' לארח לחכרס עס גדולי מורס אלוה"ם
 ולסלך את חכמים . ודעי אלוה"ם . ס' עליס יחי . ועמסס חיי . אף כרגע נספך עלי לבי . כמאזתי כי הלחות
 עמנו כספר . וכל יעונו לא ימאלי לי . להסריל עוד קס חכמתו ומעשיו עמקו מי ימאלי . וכל סתלסול כבוד .
 אשר אמרתי עס כספר . סלל אין ערוך אליו . ומרוסם הוא על כל סתלס כוס . [ונסס סמלך עליו בגאון מ' יצחק אשכנזי
 מלעמכר (בעסמ"ח סס"ק לסנ"ח) הלל לספר שמו מיני סכחו תקר סיריעס סתלסוף כי לסיס כולי כחל דמק
 אלפיים סס יסיל בו . הלל כסיוס כסס סדור . וסלרן אלוה"ם מכבוד] . וסלל גמלי הוא לו לסיית גורעין ודרשין . ואס
 מורא

מוראו . ואם כבודו יזאת אשכנז אל בני . ע"כ בשבתי ישראל אודיע נאמנם . כי לא את כבוד הגאון י"ע יצאתי לכלל וכספר
עוזו . כ"א לעורר את העם . לאחוז בסכסכי מדותיו ומעשיו . ומי יתן והיה לבנו זה ליהלך אחר קצות מדותיו ופעולותיו .
אשר אמרו אך עם הספר : גם בזה לא יבואו לי . אם בעלתי אך קצות דברו ושמן מנני כי יאמינו אומרי כי לא ימלא כסדרם
עוד אחרי מאומה . ובזה אחרי למלכות . הנה שכרו אחר ופעולתו לפניו . ותברכני ויפסד כי כהנחו לו מקום יתפאר הגדר :
אך על שרשי יתחקק . לבדו יושר לבד אמרינו כאשר ת"ל שמהו אמי . את כלמתי תל לרגלי . ושמ כי אור לנתיבתי . ועכ"פ
פליטתא מחדא . כי לא סופסתי על כל תהלותיו . ואך אמת יהפך בגאון י"ע בעוהות . [בתורת כהנים (קדושים פ"ג)
ע"פ על העשוק את רשע ולא תגזל . דרוש . יכול אפי' אמר אמי פלוני הכה . וכאז איו חכם . חכם פלוני עשיר . ואם
איו עשיר . ת"ל לא העשוק כו' ולא תגזלם לא מגזול בממון . אף לא תעשוק בממון . ע"כ : וכנס רבים יתפארו ויפארו
יאל להם לדרוש מלא העשוק . שלא להכריז בכבוד הדיבור . בתורה ובממון יותר ממה שיש לזרזם זה כעושר . ושמעתי
מאדמר"ר בגאון מוה' אליהו ז"ל הכ"ד בק"ק קהלש . כי פי' ע"ד לשון חז"ל (ברכות י"ו) ישחק עסקך . ובכ"מ (כ"ב)
עשיר לגבך . וסוף מלשון יוקר . וז"ש שכול לדרוש . מלא העשוק . שלא תעשם אותו יקר יותר . ממה שהוא באמת
[ובכן] . והנה בלשון הכהנים אדבר אל העם . ובחרתי לשון חז"ל ולחיות במחוג במעט דברים . רוב ענין . ואם במוות
ידלם . וכמאמר"ר (זבחים כ"ב) . עמי דגברא כהא סוף . ידע מאי קאמינו . שלא להכריז כי אך להכריז למדוי חסידים
בערכתי אמרי . ואך לא נבוי . עמי במשכילים צירחתי ה' . כמה יעורר עור בזה . ויפסד כי ימלאו אמי אלהים תמים
דברכיו ממי כדבא . ושמעו על מים רבים . והלמוד ז"ל . אף כי גבש חף כף לו . נלגי הכמות . עוד נראה
בארך . טעם אך שז אל כספר . אבל רוחו מתהלך בחיים . ולא ימות החכם ככסיל . ואם כזה ללגלג ידבר עמנו . ואם
לא כשפתי שבר . הלא בשפתי דעת . ויורנו מדרשו . ויגל באורחותיו . ואף כי בגאון כעורא החסיד מוויילא י"ע . אשר
מי נדמה בגדלו . ואשר עליו כתב הרב כו' מנשה מאילנא ז"ל (אשר ידוע דברו כי לא נחל פני כל) . ויבדלו אל פי
מ נ ש ה . (ס' קע"ד ע"ג בדפוס ווילנא) חז"ל לפי כנראה . לפי רוב המשך גלותונו . שהוא קרוב לעקבות משיתנו .
ושדריך לפנות דרך לפניו . דרך האמת כו' . וכפי הנראה ששלה לנו כ' . עיר וקדש מן שמים . בגאון כמפרסם מוה'
אלירו ז"ל מוויילא . שסתחול קתל לנחשו עטרת התורה ליושנה ע"פ דברו דרך האמת והפשוט . [וכן כספרו כימן
ק"ב דף י"ח הביא מה שכתב משה קדוש הגאון המפורסם מוה' אליהו מוויילא זללס"ה . כתב עליו שהלמנא כוהא נשתתת
תורה מישראל שכתור עטרת ליושנה . שטס גדול הריסותו ונקיאותו . נתן לב לדברים כפשוטים . ונתן עין עיונו לזה :
לפרס בכל בדרך פשוט וקל . ורוב עניניו כוללים ע"י דרך . עכ"ל . ואכן עניני אחריו . ומוסיף עליו ככה וככה .
עד שיגיעו הדברים תהיון . עד שגבר ראוים לחול עליו אור ושטת אלה על ידי שמים דקטו שאלו מקוים בזה .
אם יתמלמל חכם לו . והשאינו לא להחריט ע"י ותכליתו תהיון . עכ"ל . וממנו נקח לעמוד את ה' . ולסכים כי בדר
עד אשר יבוא המורה נדק : ומי נדמה אליו ככה בכבודו הן בעולמו ה' . סיפר לו ככה כו' מוכר"ה גהרדן ש' אשר
ראש בכבודו . כי כל עת אשר התראה בגאון י"ע כהנזה . (כף כי היה זה מדי יום ביומו . מדי נכסעו עם מרכנס מבייתו
אשר היה דר בחצר אבי הרב ה"ל . לנכנס"ה שלו . ביה כל יום כבודו חדש עמו . כללו לא ראו אותו מעולם) . נקבצו בזה
המונים המונים אנשים סביבו . וימלאו את כל הרחוב . עד אפס מקום מאנשים הנאים לנאות בכבוד גדלו . ותואר פני
קדשו . ותורנו ותכמתו הכרזו עליו מסוף כעולם עד סוף . ואף כי לאחר אשר ככה נר אלבים . כנה חזיונו כקדושים
אחריו פני תכל . (ויותר מהמה בדמונים . ויהי כי אחת לאסוף דחי בחיבורים . ונפלות ככתבים לקבץ . וגם גנבים
באו ויגנבו דים . והשאינו לא עולות . כאשר דועתמי לגאון כת"ה"ה זה כנר) . ותלמודיו כקדושים גדולי דודי . כהם
נפולו ממרעיתם : ויהתלכו ברחבי תכל . להפיק תורת רבם . ויבולו כקדוש . ולכל ישראל ביה אור במשכנות . והנה זה
כאשר רבו הוינים . וחסנם חזון מאתנו . ומעט מעט חל לככות המאור גדול . ונפתחו כדרכים . אשר סקל לפנינו .
המאורות : לא קרוא בשמו להקדיש לעמי . ענינותיו וידיעו לעמי . גדול בקרבם קדוש ישראל . אשר סבור כדרך
ילכו בה ויהיו כל בית ישראל אחריו . ללכת אורח מישרים . ותהגש גם לי ללדק . וזכותו יגוון עלי לעמידמי בקרן
אורה . צירחתי ה' טבורה . ולגבר חזילים בתורה . וגם ברכות יעטם מורה . כת"ה אשר ביה לי לעורר :

והנה ע"ד קושיית כתר"ה על ד' כגרי"ה בלכות מגילה הכוא בחרוכה בשני מכתב זה . ואמרתי להביע עור לגאון
כתר"ה כמפורסם במהדורות האחרונים מקום שנעלי תשובה עומדים ב"ע . על דברי הגאון . מביא שם ת"ל
נתה צדי להשיב דברי הגאון על מכונם . ומכאן אשר בער אמי . ולא חדע עומק מהשבותיו . ואת אשר כתר"ה .
עברות לבנו כפתחו של אולם . נמאל נבחר בזה . ורני ואדע . וארשום בקלרה מקומות ובדמו לעין שם . באורה
חיים מ"ה הגר"ה בהלכות זיית (סי' י"א ס"ק מ"ב) ע' משכנות יעקב (שאלה פ"ו) כ' . נלע"ד שאין שמאן רחוק
כו' . ולולא שאני כדאי לחלוק על דבריו ז"ל . ביייתי אמר . שמכאן רחיה לביסך כו' ע"ש . שם (סי' ש"א) ע'
בש"ת חמדת שלמה להגאב"ד מווארשא (שאלה ו') מה שדקשקש שם . וע' בשו"ת גיני עולם (שאלה י') . שם (שם"ה)
ס"ק י"ט ע' . בשו"ת בית אפרים להגאון ז"ל . וזמן מרגליות (שאלה כ"ו) מ"ש שם . שם (סי' ש"ע"ב ס"ק י"ג)
מ"ה כגרי"ה כסוגיא דחלון עגול על מ"ה בתוספות שם"ס . בסוכה ור' יוחנן דכתיב עשר דברים : והגאון כתב חו'
שטעו והאריך בזה . ע' בשו"ת גילא מסכתא (שו"ת ג') שכתב . והגאון הכסיד מוויילא ירד להביל ולא ליל . ע"ש
בחרוכה . וע' כדקדמה לחל משולם מ"ש בזה . ומ"ה (סי' תמ"ג) . ע' המדת שלמה (שאלה י"א) מ"ה שם . וע"ש
בשו"ת (ז"ה) ע' בשו"ת בית אפרים בלכות שבת ע"ה כתר"ה . לית לי תוספת לשבת וי"ט יעו"ש . וע' בשו"ת
חת"ס להגאון ר' משה מנ"כ א"ח כקס"ג) . מה שפלט ותיקן קו' הגר"ה בסי' תקס"ה ע"ש . וע' בשו"ת גילא
מסכתא (שאלה ב' דף ע"ג ע"ד) מ"ה ע"ד הגר"ה בלוח"ה (סי' תקל"ט ס"ק י"ט) . וביורה דעה (סי' קק"ב ס"ק ט"ז)
ע' עמק הלכה וי"ד (שאלה מ"ה) . (ס"ק קל"ז ס"ק ל"ב ז"ל) . ע' עמק הלכה א"ח (שאלה קל"ט) שחמה עליו :
(סי' קע"ג ס"ק ל"ו) ע' בשו"ת גילא מסכתא (שאלה י"א) שדקשקש שם והאריך בזה . וע' בסי' יד שאלו מנעם"מ
מפרטי ביה ביורה דע (סי' רס"ו ס"ק י"ד וסי' רס"ו ס"ק ל"ב) מה שדקשקש על דברי הגר"ה שם . וע' בשו"ת
משכנות עקב . ביורה דע (שאלה ס"ד) מ"ה על דברי הגאון . בהלכות חש . וע' בשו"ת חמדת שלמה חלק יורה
דעס (שאלה ל"ה) ע"ד הגר"ה שכתב בפשיטתו דאחר יכול לפדות בלא ידיעת . כלב . ודבריו נפלאו כו' וע"ש .
ובאבן עזר (סי' י"ז ס"ק פ"ג) ע' שו"ת מהר"ם להגאב"ד מצריסן (שאלה י"ז) שחמה על ביורה הגאון (וע' בית
דוד שו"ת כ"א) מ"ה על דברי סיקוקו וע' שם (שאלה מ"ו) מה שדקשקש על דברי הגר"ה גא"ע (סי' קמ"ג) ע"ש .
וע'

בית

עלית השער

(תכלית יסוד החיבור)

דרשן מעל כפר ה' • וקראו המפורש בתורה ומפורז בתלמוד • ונכתב בספרים • קוראי הדורות מראש מימות עולם עד היום • המכפרים עלילות מצעדי קדושי עליון ואשר שאר רוח להם לפעול ישועות בקרב הארץ • ומכתבי מיליוהו בספר הזכרונות • זכרון מעשיהם לדור אחרון • והניחו שמם לברכה ולתהלה • למען אשר מהם נראה לקחת מוסר ולקנאות ביראת ה' ולעשות כמעשיהם • ואך זה כל ישע והפץ התכלית הנדרש • אבל להג הרבה להזכר מעשים רבים והמון בריות • לאין תכליות — :

וכן הניחו להרפה ולדראון עולם • שם אנשי רשע אשר הרבו לפשע ואנשי משחית • ולוקה מהם קללה למען אשר כל הרואה אותם בקלקולם יזיר עצמו מדרכם ועלילותם הנשחתות • ובשם שהקדוש ברוך הוא מתעבך בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם • כך מתעבך בגנותן של רשעים לפרסמן בעולם • פינחם פרסמו לשבח וזמרי לגנאי (מדכס במדכס ככה פרשה א) :

כי הוא ידע יצרנו רק רע כל היום • וכי הדיעות משובשות והלב אינו קיים על בוריו והולך אחר מראית העין (זוכר מדס כ"ט) • ויותר מאשר תפעל על לב איש כל אות כל מופת כל חכמה כל מוסר יתפעל אחר ראות המעשי הנעשי תחת השמש ותוצאותיה • ולמראה הנסיון ישפוט ואהריהם לבם הולך • משלו משל למה ד לחולה שנכנס אצלו רופא א"ל אל תשתה צונן • ואל תשכב בטחב בא אחר וא"ל אל השתה צונן • ואל תשכב בטחב שלא חמות בדרך שמת פלוני • זה וזו יותר מכלום • לכך נאמר אחרי מות שני ב"א בקרבם וגו' ואל יבא בגל עת אל הקודש (מ"כ פ"א כל' ג') • כי על כן זאת העצה לשום לגנדי עינינו לראות בפגרי האנשים הפושעים כי היו דראון לכל בשר ואחרית רשעים נכרתה • ולהשאיר לנו ברכה • אחרית ותקוה מפעולת צדיקים לחיים :

אכן הן מעשה הדור בעיני האדם • אל כל אשר יתפוזר יטהו • ודעתו על אדם מעורב עם הבריות אשר עמהם הוא אראה להכרה • ועינו עוללה לנפשו מכל מעשיהם • וכן יעשה • ובקוף המחקה מעשה איש • כן איש מעשה רעהו • אף אם ור מעשהו • וחבר הוא לאיש משחית (המקלקל בחבורה"א) והרבה שבנים הרעים עושים (סופס ז') והיו על כל שבנים

(א) ובדרושי כתבתי • כי ילפינן מקלקלת • ולא ילפינן מתקנתה • ולא כהטייתך לטוב • הטייתך לרע • ואם דעתו של אדם קשה כלפי ופסי' כל הכחות רוח חכמה ובינה רוח עלם וגבורה של תורה רוח דעת ויכח"ס' מדור דעם נטובות בו חיו הולך ובה עממן כיון שגשגם בו רוח רעם מדור תפסות עוקרתו וסופתו על פניו וחז"ל ומספטי העמים אשר סביבותיהם כמחוקקים שבהם לא עשיתם אבל כמקולקלים שבהם עשיתם (סנהדרין ל"ט) • וכל המיוקל לו מניד לו • כי על כן א"חז"ל (יומא לח:) דיק מעלמו ורעם מתבירו ע"ש ותשכיל [ונעמיס סדכריס סיולאיס מפי סכא"ע (חגי ב' ד') ע"פ סן יסא חיס כשר קודם כהן בגדו וגעו כהנשו וגו'] ואל כל מאלל סיקדס וגו' ויחמרו לא • ויחמר חגי אס יגע טמא נפס ככל אלה סיעמא וגו' ויחמרו יטמא ויען חגי ויחמר כן כעס סוס וכן כגוי סוס וגו' וכן כל מעשה ידיהם וגו' ויחמר כי חגי סכאס לס כמאל העס מדוע סוכס סעס כי לסיוטי • דרכס ככדות יסלכו ולא ילמדו חיס מרעבו לדעת את ה' • ולססחית דרכס ככשר סיו חך ע' ססס כגלות ככל מיד סססערבו זרע קודס וחליס מדכר אשדודית וחליס מכיריס • לדכר יודית ולא כדלו כעס יסכאל כסעסותיס אז וסכאס לסס כמאל כי כל כסוגע כקודס לא יקדס לכוית כמסו ואס כסוגע כסומאס יטמא כי כן טעם כדכר כי לטמא אחריס כל כמחוכר לו כסי סוכ כסוגע ולקודס לא יקדס ו"ס וכן כעס סוס וכן כגוי וכן כל מעסס ידיהם וגו' וסכין] וכיוכר כמסחיו קסר יתחק סכאס מוסכוס (יס"כ ד' דומה לזכוב כרכוס ס"א) של כעלי ראתן (סכך יס לסס כמסוס רס' כסוכוס ע"ז) כסוליס אכר סכאס לסס ולא לאמוס גכרו ככרך [כ"א אכר כעסו עזו וגבורס של כורס וסוכיכר כסו וסכיק כסורס לאגוי ולאגוי ומכרסס לחוסס ויכח"ס' יודע כספסי • אכר לא יכעו ולא יסחיתו לו • וככ כוסר כל יטסו ואכרו דיק כר דין סני רשעיס ולא למד מנעסכיס (סנהדרין ל"ט) ואס אמוס כקן עס טמאס טמא סכן עס סטוריס ססור • סכן ודמס קסחיו"ן (חולין ס"ס)] וכיוכר יוסר לכל יקח מוקס לנפשו ססוב לב אשר מוסכו לעשות כדון חיס וחליס ולכל למרות כוסס כי כוס קימטא מדעת כחיו כוסכרו לסחיל על דרך לא טוב • ותכניו דומין למלכיס כסלס"ה תכלל און • וע"ד מליס א' כי ר"א כן עכר אשר מדחו לב טוב (אכוס ע"ב מסיס י"ג) א' עליו (סכר קמ"ז) ר"א כן עכר אקלע לססס אומשך כסחייס כ' סיו גולס למקוס כורס כ' סכניכר יקימוס כיד ע"ס (וע' מ"ס הגכ"ל ככר"א כסס"א ס' ד') וסכדיו מסיא כס' גל של אכוסיס ע"ס"ו ור"ל (ידע כספסי) כסס כחיוס רעיס עוסיס) א' (סנהדרין ק"ח) כדורכיו וכל"ס כדורכיו אחריס וע' מ"ס כיוחקל (ע"ס) כל סמוסל יטסול עליו ככמס ככס וגו' כסי • וכסוע (כ') וסכאל ואכריס יכסלו כעוס • יכסלו כס יכודס עמס עס ד' ו' יס (ס"ס) כככוי ככס אכריס וגו' ככרתי ג"כ עס"ו ככריס סכ"ל :

ובמקלות

שכנים הרעים • שכן ורעו ואבדו • ואיש מרעהו השמרו • ומי אשר יחובר לחבור עצבים הנח לו • כי יצדורו למדחפות • ומי שמסיתים לו וניבת בלום תקנה יש לו • נישת מפי עצמו נמלך מפי אחרים גריר • בתרייהו (סנהדרין ס"ח) • וגם צדיק נתפס מעט בעון הדור (ע' פל"ט) • בדור עקש ופתלתול • כי ילפתו ארחות דרכו • והמטים עקלקלות יוליכוהו עם פועלי און • יתערב בהם וילמד מעשיהם • וישו בתוהו צדיק ב' :

ואם

ובסקהלות אמרתי (ירמיה ט' כ') שבתך בתוך מרמה במרמה ממנו דעת אותי נאם ה' כבר ביארנו כי המדות יתאספו ויש מדות אשר טובות כהם בעיני עו"כ כמו מדת הסתפקות וכדומה רעות כהם בעיני עו"כ וכן נהפוך סוף הרעות בעיני עו"כ כמו הקנאה וכדומה טובות כהם בעיני עו"כ ב"א יקנה לך וגו' ב"א ביראת ה' כי ע"כ יסקול האדם כל מדת כוונה מקומה וזמנה וידוע כי רב כח הסתכל לזאת אם אדם יאחז במדת אשר טובה היא בעיני עו"כ ורעה היא בעיני עו"כ והסתכל בהם במקומה ככונן בעיני עו"כ ב"א סוף מכל משמר ישמור לנפשו לכל ילכד בפת הסתכל גם בעיני עו"כ במדה זו • כי קשה לו ללכת את כרוח במדת השלטת עליו והסתכל בה • כי על כן יאחז בזה אך בעיני עו"כ וישעש לו משמרת למשמרת לברוח ממנה בקלם האחרון בעיני עו"כ כי אז יסביל להגלל וכן להיפך • וכמה מי אשר אחזו לו במדת הרעה הוא בעיני עו"כ ויטעם הוא להסתכל בה ח"ו בעיני עו"כ • עכ"ל רוחו לו מזה • כי נעשה לו המדה קצין בנפש הרגל וסבב שני אשר כבוא אליו לבשתמש במדה הזו בעיני עו"כ בטובה הלא נקל יסוים לו כי דרך המדה כבושה היא לפשו • והנה חילול אם באיש בזה אשר לקח לו מוקש לנפשו והסתכל במדה הרעה בעו"כ בעיני עו"כ • ועכ"ל כבוא לידו המדה הזו בעלמם בעיני עו"כ אשר אז טובה היא לו • כי אז יעובדנה ולא יחזיק בה • כלל מה חכמד העבירה וגדול משאול • והנה מדת המרמה רע ומר בעיני עו"כ • [וע' ב"א י"ז ע"כ שאני הערמה • לדחמרו בה רבן טפי ממנו] אך בעיני עו"כ ב"א אח"ל (ברכות י"ז) • לעולם יסוים אדם ערום ביראה ופי' רש"י לערם בכל מיני ערמוניות לעבודתו • כי על כן התאונן הכיני שבתך בתוך מרמה וכבר הסתכל במדה הזו בעיני עו"כ • ועכ"ל כבוא ליד לבשתמש במדה הזו בעיני עו"כ בעבודת הכורא • אז ימאן במדה זו ויתחזק בתומו בטומאו • לזאת אמר במרמם ממנו דעת אותי נאום ה' וכן • והארכתי במקום אחר בזה ברחש :

אמר המו"ל ראיתי להעתיק מכתב בזה מ"ש הרב המאוס"ג דרשן ספלא • מו"כ • רוב בעריש פלאהם נ"י מ"מ דק"ק לובלין אל סרב המחבר •

ד' עו"כ • יום א' • בבליו • תרל"א לובלין •

אל כבוד ידידי חביבי • יושב סתר לבבי • הרב הגאון כו' בק"ש מוה' יהושע העשיל לעיין נ"י לנצח •

ותחוק האור תאום לעינים • בשיגי ברכה מלא חפנים • מאולר בטוב ממקור החיים • ממעיני יס' ש' ע' מלך השמים • אשר מיום נפרדתי מאת כבוד גאווה המו מעי לו • מי יתני כפפור שמים • אשר כיונה אבר • לבא לחסות כלל ידו • למון עדי חמתו מתנחת תכונתו • והאף אמנם כי לא רחוק היה ביני ובין כבוד גאווה • יסוים מושך ידי מלכתוב אליו לק"ק פראגע • כי הקשתי ואשעתי ותחתי ארגו • תפסיד רוב עולמותי • יתחיל ליד שפתי • ועתה כבוא מכתב גאווה ליד ביום ג' ויאל • ואורו עיני • בראותי אברך יקר משמים וספיר זכר את ברייתו את אברהם אוסב • כי (אמרתי לבתוב לבדודו על דבר באור מרמם ממנו דעת אותי כו') • אשר נדפס בספר "עליות אליכ" אשר אנכי כוונתי לעשות הקדושה זכ כהם • והוא כתוב בספר שמן המור עם באור מאמר עד מתי תשפטו עול • ופינו רשעים תשאו סלה • כי כהם כבר ספרו חז"ל מאותו שם מונע א"ע מלדון דין לאורבא מרבנן • ומאותו שאמר לא מוסיגא ריבי אבי סדיא עד דהסיכאנא בזכותיה • כי כל כך היה גדול ביטוס אהבת התורה עד שהאכנס מקלקלת השורה • וסוים ירא כי ע"י האכנס יסוים נושא פנים אל האורבא מרבנן • לכן סוים מונע א"ע מלשבת בדיון כזה • אכן על דייני שקר הסופכים המשפט המזכיר את החיים ומחייבים את הזכאי • הספלא הכתוב ואמר הלא באין מנוס יודמן לפעמים • אשר לאורבא מרבנן צריך לזאת חייב בדיון תורה • כמאמר לאו כולי עולמא דייני גמירי • לכן יפלא על דייני שקר • הלא דרך מעולם לפסוק הדיון לאמר על חייב פסור ועל פסור חייב • למה לא יטעם גם כיום לומר אל כהשע חייב אתה ואל האורבא מרבנן פסור • וסו עד מתי תשפטו עול ופינו רשעים תשאו סלה • אשר לעולם יוכס כהשע במשפט • וזכו משפט פליאת מאמר הלא שבתך בתוך מרמה וגם במרמה ממנו דעת אותי כהזדמן שפי' המרמה יסובב דבר טוב ימאנו במרמה • ויאמר האמת • ולמען שלא יתגלל ויאמר כי הוא עושה כן בעבור שהוא איש אמת • לכן השלים ואמר ממנו דעת אותי נאם ה' היודע האמת — וענין כוונתך • כי תשוב המרמה לא מהיבנת האמת רק כי שגחת שזכוב על ידך דבר טוב • ונכון לגרף באור זה • אל באור שבתך בתוך מרמה • ובגלל טרדות רבות אשר סקפו עלי יחד בעסק שידוך בני הבת' כמולפס שח"י לא אורל להעריך אגרת כמשפט לכבוד גאווה וכבר חסדו יסלה נא • א"ד ידידו הנאמן בכריתו הדורס עלומו ושלוס קורטו ושלוס כל מרביט ביו • אברהם בעריש פלאהם מ"מ פ"ק הג"ל :

ולבלי להשאיר הנייר חלק לאכתוב באור מספיק על מאמר סתום ותתום • מרמם כלל חורשי רע • וליועזי שלום שמחה אשר עד כיום הוא אין חיונו וסך אמנם לדעתי מלת שמחה היא עומדת במקום שנים • ופי' המאמר כך הוא • כי הרמאי שסוקד בתקלת חבירו לסבב עליו רע • כהם כהסתחדס בריעויו דרך ואופן איה להפיק זממו ישמח בלבבו • ובסופך איש האמת האובח את חבירו כנפשו • וסוקד לסבב לטובת חבירו • כהם כהסתחדס לו בריעויו עמם טובה באינם דרך ונאחזה אופן יסבב לו טובתו • ג"כ ישמח ויגל • וסו מרמם כלל חורשי רע כהסתחדס מרמם כלל חורשי רע • יתחדס להם שמחה וליועזי שלום כהסתחדס להם עמם לשלוס תתחדס ג"כ שמחה בלבבם :

(ב) ודעתי של אדם קרוב יותר למשפחתו ללמוד מהם • וכל הקרוב קרוב קודם וילכד למשפחתו • וכשלו איש בעון אחיו נענים בעון אבות • כי אחוז מעשם אבותיו בידו • וע' ברכות (ו) • (סנהדרין כ"ו) וע' יצמות (עט) • וסבן לפי

ואם מומאה עוררת מומאה (בכוות כ"ג) וברבות רשעים ירבה פשע. ויקין כישן הפיגול (זכחס ל"ה) ולא ירצה. כן מהרה עוררת מהרה. ואלהים בדור צדיק. וכמו אם נטפל עם נבר נתבר. כן עם הסיד נתחסד. ועם נבר תמים נתמם. והירא מעבירות שכידו ימס לבב אחיו לבלבו ידור ישרים יבורך כי כולם ידעו את ה' מקטנם עד גדולם וכל המחוכר להם הרי הוא כמותם ולא ישלח בעוללה ידיהם כי יודעה מהם דרך הצדיקים ודרך רשעים תאבד. **בי ע"כ** צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אמר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע (רמב"ם הלכות דעות פ"ו ס"ה): **אחרי** רבים ימה לב איש וכדור אשר פכיו רשעים יתהלכו כרוכם כן יחמא או **הרי** שהיו ישראל ממצה מהורין וממצה ממאין והעולם נידון אחר רובו להטות נבר. יסופר לדור זו מעשה קדושים אשר מעולם וכל הפצנו בס' אכפרם למעשיהם של צדיקים (צ"ז פ'). ומחול ירכון או דור לא הכין לבו ולא נאמנה רוחו וכלו חתומים אתה ה' תשמרנו תצרנו מן הדור לו לעולם. ובעת יאמר לירא ה' ישב לבדו יחיד כענין שנאמר ישב בדר יודום (רמב"ם ס"ט) ולא ישב עם מתי שוא ואל יתאו להיות אתם לך בא בחריק אמרי לנזירא נזיר אחיו ושאל נא לדור ראשון ועל כפרך בולס יכתבו תולדותיהם מעשיהם של צדיקים משנות דור וכוונן לחקר אבותיך שית לבך לעדרים עדי צאן קדשים וצאי לך בעקבותיהם אשר נודעו לך ושבה את חמתיים מתיים מחלד וחלקם בחיים. כי המה ידעו דרך ה' (ג) ולזאת מה רב טוב אשר פעלו לחרות בעמך ברוליגדולים מעשה צדיקים שבבר מתו מעשה החכמים בולס והציגום לפנינו כאלו היים הם כולם עומדים אתנו היום ולתת לנו מהלכים בין העומדים האלה. ועם חכמים אלה אנחנו הולכים ונחכם

דברי. וע' סנהד (כ"ד) ברא מוכס אבא. ואין אבא מוכס ברא. וסעסס ל"ל כמ"ם ציבמס (כ"ו) גבי וכוונן מותרות לבניס או לאחיס. ואל' לא מיכטי אביו דביו בנו מיטס אבל בנו דלא ביו אביו מיטס אימא לא קמ"ל וד"ל: וכן יתורן מה סקסס כרס"א בסבועות (ל"ט) ודיקי דכס"א וסכ"א בדיו סקל. וס' כרס"א. ומיטו גבי סבועס ס"מ לחלק בין לדיקי דמשפחתו דסבי בדיו חמור. ולדיקי דעלמא בדיו סקל. ע"כ. אמנס לפמ"ס: כי בדור אשר נמלאו צעמנו רשעים. הכס אלה רשעים. מוספים על חטאתם גם פשע סלומד מסס. וכיותר נותן אדם עיניו במשפחה ללמוד מהס. כי על כן הוא כדיו"ו רשעים דמשפחתו בדיו חמור. ורשעים דעלמא בדיו סקל. לדיקי דכס"א וסכ"א פטורי כי מס פשעס וחסותס כוס. גבי סבועס כוס ורשעים דמשפחה כדיו"ו. כי לחומר כעון סגדול מנשוא על סלמד ועל המלמד עסכ"א לא כן כרשעים" כי דייכס כוס חטלת עומס אשר אין למעלס עוד. ורשעים דעלמא בדיו חמור מליקי דכס"א וסכ"א בדיו סקל. כי כוס לס לבקס רחמים כמ"ס (מכות י"א) סלא ויבאו לירי סבועס כוס חמור מלוד. וס"כ עמס כוס. ומס לי לדיקים דמשפחתו ללדיקים דעלמא וד"ל. וסכו לדעתי טעס א' מטעמי סערבות ע"ד לסון ויתערבו וילמדו מעסיכס. וסכו אחי"ל. עריכס זס כוס ולס זס על זס. וסכו מ"ס גסיס וקטניס אינס ככלל סערבות [ע' סוטס (ל"ז): וע' כרס"ס כרבות (כ): ע"ס] עפ"י מ"ס סנסדרין (ק"ב) גבי סדומו מליכין. וסרכין סדומוס גסיס וקטניס וכו'. וסמלי לסוי סכודמו מליכין. ומסניין סקל כתר נפסיכוי גריד"א. סקל כתר גסיס וקטניס גריד"א. ולס כיו סדחתן סדס. כי דעקן קלות. וקטניס אין לס דעת. ולסו עליכיו קל סמין. וטעס סיס לסס למחות סמולר כח"ל. לס מוחס כפועל או כסח. אשר כוס מרקדק על עמלו כחוס סערס. וכל כעס כוליס וסכריס. אחד כוס. ולס"א מספטי ס' לדיקי יתדיו:

ובזה יבואר (מדרס שמות רכס פמ"ח) מדכרין ומסחקין גנאי לו גנאו לאכיו גנאי למשפחתו גנאי לסכטי סילא ממנו ע"כ. וסנסדרין (צ"ב). כמלן קריין רשיע"א כר רשיע"א לרשיע"א כר לדיק"א. כמלן כי סלי תנא. ככוד וסגין כו ביוין. קודס כוסגין כו חול. [ואמרו סס. ארור סוס ילד. ארור סוס גידל. ארור סוס ילד מלחלו. ל"ל כי ג"ד גורמיס לפעמיס רשעס סכן. פעמיס סריין גורס. וכמ"ס סריס (כ').] לס אכיו איט כוכג כקדוסס כעסס חשמיס. [וכן א' עדיות. כס' דכריס סכס כוכס לכן. וכן לסיקף] וכן מול שעת סלדס גורס כמ"ס סוף סבת. וסעולס על כל. סדכס סכס לכן וסונן ע"ס דכרו. וסכו סג' דכריס. ילד. גיל. ילד מלחלו. וסכו ג"כ קודס וסול. ככוד וסיוון. וסלוי מ"ס (מסלי ל"א) מס כרי. ומס כר כטי. ומס כר כרי: מס כרי ככונס סוס ילד. כר כטי סילא מלחלו. כר כרי סוס גידל. וד"ל. וע' סנסדרין (ע'). כולס יודעיס סליכך ילד סמיס כוס. כסכיו ילמרו אס גרמו. (כוס אולי יתכן מ"ס (מסלי י') וכן כסיל תוגס אמו. ולס אכיו. ועל עמלו אמר זכס למוסר)] וכי דעת כנו קרונס אול אכיו. וגס נותן סלסס עיניו כמספסס. וסס כוס מוכס כולס מוכסיס. ע' סבועס סס. וסס אדס חטא גסיס פנינו כליס סכוס וסמספחתו. וכן לסיק מדכרין ומסכנין. וסכ כר כרי: סכח לאכיו סכח למספחתו סכח לסכטי סילא ממנו. כי על כן ידקן סלסס כטויס (צ"ב ק"ט) וסלכתי כמקוס אחר:

(ג) לרבר כוס אמתי. ע"מ (תהלים קי"ט) ויסו ודיס כי סקל עסחוי. כלסר קיימו עלי כי כסלס לאוני' לחחך כקסרס. כלסר חמער כסס ללמוד מעסססיס. וסעלס סיוולס ע"ז. וסכיוס כסותס ס' גדוליס מעסס לדיקים כלמור סס. וס"ס אפי סכורידן. יסכו לי וריכך. סמחכריס לטיו סמס. ועמסס סלל אחרועסס וכן סס סלסיס (ק"ד) ועל ספרך כולס יכתבו. סדרסו על זס (סנסדרין ל"ח) סכרסס לו סקכ"ס דור דור ודורסיו כו'. וס"ס ולי מס קרו רעיק וגו' אספרס מחול ירכון. וכמכור כ"כ (ז'). וסגסי וגו' סורו מני עי"ז. וסס"א (סס קי"ט) מכל מלמדי ססכלתי כי עדיותך סית לי. מקניס חתונן וגו' ע"ס וסכן:

ונחכם לשמור ארזות צדיקים • ועמם הננו ארזים לחברה • ומזקנים אלה נתבונן ללכת בדרך טובים • וזוה צדקתם לא תמות • ולא תמוש מאתנו נצח • והרואה חכמים במיתתם יחיה (מגינס ס') :

ונעלה מזה • להאיש אשר הוקם על בדורו • ואשר ירוממוה בקהל עם • וכבוד וחרר יעמרוהו • אל אשר יהיה רוחו ללכת לעומתו ינשאו אנשי דורו כי רח הנשיא בדורו • וכנשיא בן דורו • דור לפי פרנסו • והמיתתם למובה ע"פ אחד" המיוחד • וכד רגיו רעיא על ענא • ועבד לנגידא סמיותא" • ואילו האחד שיפול • כמוהו יפול העם כנפלים • ומה הוא מיוחד • אף מעות מיוחד" ואין להקיים • כ"א כשנזכר ימי עולם • ויאתיו ראשי עם שכבר מתו • כאלו חיים עדנה • ויעמוד משה ושמאל לפנינו • וכאלו צאן עמנו ביד משה ואהרן • ואל קדושים נשיאי ישראל • שככל דור ודור נפנה לדעת כל אנוש מעשיהם הלא בכפרתם ובהם עולם נושעה • ובאשורם תאחו רגלנו • והמה יהיו לנו לעינים • ולא כמות כל האדם ימותון אלה הדבקים בה' • חיים כולם היום • ואם מדורחון עם בשרא לא איתוהי • הלא רוחם מתהלך אתנו • ובמותם לא תמות אתם חכמתם • ולא נסע יתרם מותר האדם • ועד נצח באורם נראה אור ה' •

ונשכיל ממוצא דבר • אם המעשים לא טובים • אשר יעשה איש • בהם יוקשים בני אדם • אשר יתרועעו אתו • • וכל אחד הולך ומטמא מהרותיו של חבירו" • או כי יבער כאש רשעה • והנה הוא • כופף קומתו של חבירו בפני הדליקה" • ובערו שניהם יחדיו • וחייב בדיני שמים" • כי אלהים יחקור זאת • וקמי שמיא גליא • עד היכן פרצה טומאה ע" • ומתי תשקע האש • והוא חמא שאין מכיר בו אלא ה' (שנעוט ס') • ואם הדיוט שבישראל כך דינו • ואף כי לנשיא בתוכם • אשר יהמא לאשמת העם • ולכל הנחשלים אחריו • ואם בדורו כך • ובשכבר הימים הבאים הכל נשכח • ואף אם תכתב זאת לדור אחרון • ולעם נכרא • ונחי דלפסידא ידידה לא חייש • אדאחרים לא חייש (מוע"ק ס') • וזיון רמקללי ב' רבים • היינו קולקולא (ג"ס ס') • נתקל הראשון ונפליהו שני בראשון והנ' בב' • הראשון חייב בנזקי כולן (ג"ס ס') • ואם לנפילה דוד לא חייש • לנפילה דרבי' חייש (ג"ס קע"ג) • והומא א' יאבד טובה הרבה וזי ודע עד מתי לא יוכלו נקיון ומשום הנאה פורתא • לא מפסיד טובא (ע"ג כ"ג) • ואם בן איפוא • דמבי להו עבדי אשר השתכחו בעיר אשר בן עשו הרשעי' הקבורי אשר העמיקן שחתו עצה' לחטו' מני דרך • ולכל יעלום אלה חטוטי שכביימתהותות הנשיה ישובו להעלותם להציג' למשל ולמופת לרבי' ילחמטי' עקלקלות אשר בהם יצדקו ויתהללו לאמרי כי אורה עולם ישמרי אשר דרכו מתי און אשר לפניחם (ובאיוב כ"ג ס') • האורה עולם תשמור • אשר דרכו מתי און יבואר ע"ד אכרם ז"ל (עירובין ג"ג) • ולא בדרך כבושה אני מהלך יא' ללסטים שכמותך ככשוה] • • ובעון חיים אלוי' מתים נחמטים" • אשר כבר אבד זכרם ולא שם להם ע"פ חוקי' הנאה להם אשר כיסה עליהם הארץ • ובהם שפרת כספו כלילה" • והנאה לעולם שנאבדו בתוך הקהל • השוב שלא הסריחו עוד • והמטיב שניתנו לקבורה" • ובאשר יקומו תרבות אנשים ילחיות' מערמת עפרי' להוסף עליהם פשע • לשום מכשול עונם נגד פניהם ילחמטיא את הרבים • הנה רבים אשר יחמיוא במותם • מאשר החמיוא בחיי' • ואם במדה רעה כך במדה טובה עאכ"ו יואשר לעד בס' יחקו מעש' צדיק וכלל הארץ יצא קו מעשיו • וברכות המוב' ע"י הנה שברו הרב' ע"פ פלוריונות רבבות אלפי ישראל בכל דור תלוי בו זכה נומל חלקיו וחלק לו לעולם • בכל אשר יעשו תרח

השמש

(ד) ורב כח השמש והזיור מאז פלוגי • במקום פלוגי • מדור שעבר לטות למשל למוסר או לדמיון • ודוגמא כאשר מצינו במקרא • ולא יכיה קרנה וכעדתו (במדבר י"ז) • ואשר עש לזמן ולא יכיה (דברים יא) • וזכור את אשר עשה ה' א' למרים וגו' (ס' כ"ד) • [כמ"ס בספרי ללמד שהנגיעה באים על לבי'] • וזכור את גו' עמלק (ס' כ"ה) • [וע' מדרש] • וזכור כנשל כסד כדוד (זכריה י"ב) • נעט כד עין יעקב (דברים י"ג) • [ודעו ענין יעקב] • כנינו אל אברהם אביכם ואל שרם וגו' (שעריה י"א) • אשר פסח את אברהם (שעריה כ"ט) • וכן לזכרם מצינו ישימך אלהים כאלפיהם וכמנעם (בראשית מ"ח) • ויסי ביתך כבית פרץ וגו' כחל וכלא וגו' (רות ד') • ולביסך ישימך ה' כלדק' • וכאחאז אשר קלם וגו' (ירמיה כ"ה) • עש לנס כמדון כסירא כנינו וגו' כעורב וכזאב וכזבת וכלמנה (תהלים ס"ג) • וכן אס יעמוד משש ושמאל (ירמיה ע"ו) • משש ואסין כבהניו וגו' (תהלים י"ט) • חס אלה מדניאל (יחזקאל כ"ח) • והס' ג' אלהים האלס • נח • דניאל • ואיוז • (יחזקאל י"ד) • והארכתי כמנזל למדרש רבס על הכלל שדרשו חז"ל הכנס מקראות שמרמזים על אלהים פרטים • [ולדוגמא כסדרא דשנעו זו זו תלך לנמח דרך זס יעקב כו' (מדרש רבס פס"ח) • ולפעמים כוא על פי מדת גו"ס • ע"ס מ"ס] • וסוהס מנחמס לכסריס כנננו כדער ע"ד סדמיון וכמלל מאזס מודע כוא • כמ"ס כי כמעשים יפעלו על לב יותר ממוסר • דכריס לבד • ודוגמא אינס רואיס זולת קול :

השמש • המחזיקים בחומתו • כי הוא מסיבות ובתחבולות לפעלם • דוד הולך ודור בא •
וצדקתו לעולם תעמוד • ותהשב לו לצדקה עד עולם • ובידעו כי "פתחין פינקסי"
ובמשמשין בעובדי" בכל דור ושכרו אהו עד אין קץ כן אין קץ לכל עמלו בכל בשרון
המעשה ויפעלהו בזרוע כח • ומתוקה עמל העובד כזה • כי על כן השכילו חז"ל לאמר •
שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם • שאלו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב
עליו • וישמע ראובן ויצילהו מידם • בכתפו היה מוליכו אצל אביו • ואלו היה יודע
אהרן שהקדוש ב"ה מכתוב עליו הנה הוא יוצא לקראתך • בתופים ומחולות היה יוצא
לקראתו ואלו היה יודע בועז שהקדוש ב"ה מכתוב עליו • ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע
ותותר עגלות מפותטות היה מאכילה (מדרש רות רכס פ"ד ה) :

והחוקר לב ובוהן • כי האדם נמשך אחר • אור יקרות • אלו בני אדם שיקרין הן בעוה"ז
ובל שכנגד קנינו בבודי ורכו' לראש משביר ע"ב עשה דבדור תורה עדין (כמונה)
(ק') וכל מי שמוכיח צדיק ואינו מברכו עובר בעשה (ב"ר פמ"ט) מזכירין אותו לשבח ואלו
לננאיי על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה ויעל אלו נאמר ושם רשעים ירקב (יומא ל"ז)
מדכרין ומשבחין • מדכרין ומנחין מדכרין ומשבחין (ויקרא רכס פ"ה) • והנה אבירי לבידקא
הזו יקרא דאורייתא • ולא ישימו על לב • ולא יתפצו בכרכה ותרחק מהם • וילבשו קללה
כמדם • מברכותיו של צדיקים אתה למד קללה לרשעים וישבעו קלון מכבוד ואסור לספר
בשבחן של רשעים (סופא מ"ב) כי היכי דלא לימצי ב"ע אבתריהו (ברכות ג"ט) ובגנות צדיקי'
לא דיבר הכתוב (ב"ר ק"ז) • וכל קטן מקטין • ונחמיה בן חכלי' שסיפר בגנותן של ראשונים
לא איקרי כפרו על שמו (סנהדרין ל"ג) וא"כ מי יתן אפוא ויתכבדו ובכפרו ויחזיקו לבדור
תהלה • כל פאר כל ברכה לראש צדיק • וכל בויזבל קלון • אשר על ראש רשעים ויחול •
כי לא הכתוב לחיים בכפריהנה אלא רשעים יקולל חלקתם בארץ לעולם כמש"ה נתבו את
האיש הזה עירי נבר לא יצלה בימיו (ימיה כ"ז) ולוקח מהם קללה לאמר ישימד ה' כצדקי'
ובאחאב (שם כ"ט) עשה להם כמדוי' כסיסרא • כיבין וגו' (מגילת פ"ג) והרפתם לא תמחה •
וחכמים לעולם כבוד ינחלו • וברכתם לעולם תהיה • ובחם יבורך ישראלים"ה כך יברך
ישראל לאמר ישימד אלהים כאפר' וכמנשה (בראשית מ"ח) ויהי ביתך כבית פרץ (רות ד' י):

ולעומת

(ה) וכן אחר • נכסל לטון איש רע עין זה עפרון ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרתו כחורס וי"ו כו' (ב"ר פמ"ח)
וכוונתם • אשר אף חסרון הידוע לו שכתב פעלו לדורות גרמה לו לטיות נכסל לטון • כ"א ידע שחסרתו
שכתוב עליו מרורות • וכמ"ס (ב"מ פ"ו) כרשעים אומרים כרסם • ואפי' מעט אינם עושין • מגל מעפרון כו' דלא שקיל
מיניה אלא קנטרין • וכתב ספרותו לדור ודור • ולכלית עולם • כיה נעלם דומים לנפש קנטרין • וז"ל ולא ידע כי חסר
כו' • ולכליב לב איש אשר נמלתי וחסר מאלו • גם לתכלית חסר • כי לעד יעמדו מעשיו לזכרון ולדור אחרון • מס
נמרזו אמרי יוסר • מאחז"ל (שם) לשעבר היה אדם עושה מלוא והגיה כותבם • ועכשו מי כותבם אינו כותבם • ומלך
המשות • וקב"ה תתם על ידיהם • שנאמר אז מדברו יכא' ה' וגו' ויכתב ספר זכרון וגו' • והוא לסעיר כזה לבנות
המתרסים ממלאכת ה' • כי אליהו ומלך המשות • אשר הכה בחיים • ולפיכך נגלו מעשה בני אדם כולם • כמה כותבים •
וכמה יתנו עדיין לעת קץ • ויגלה ספרן של צדיקים לעין כל חי • ופעולתם את ה' ועמ"ס בחי' למסכת אבות (פ"ג מ"א)
על וכל מעשין בספר נכתבים • וכן דברים וכוון כסם • ותשכיל ביראת ה' :

(ו) עיין שו"ת סרל"ב (ס' ק"ק) שהעיר על הכלל שדרך חז"ל לרשעים רשע ולסכריועו לקף חוב • ולסכריועו דיוק • ולסכר
בדמות • אע"פ שפסטי ככתוב מורס שחטא ע"ס • וע' בספר מבוא התלמוד לידיו בגלון מוס' ר"ל חות ג"י
מזלוקיו (פרק ד) • ומראש לי דלפ"י יתכן מ"ס בסוטה (מ"ה) : כתיב תן חתימו וקרינן וען חתימו • אר"ה עדיין לא כעט
לחצי שכתו של אותו רשע כו' • ולא לפתח ב' כלל • אלא לסודיע שכתו של דוד ע"כ • כוונת כס • כי אחרי אשר שכתו של
אותו רשע • אחס כל ידיו שכתו של דיוק • אם כן כלל מלוא ענינו לספר שכתו הנוגע לשכתו של דיוק • ולא ידך גיטא
שכתו של הרשע כענינו כלל אסור לנו • כי ע"כ אוקמח הכא אפגלא • תן חתימו ללאת ידי עיניהם • וע' בברכות (מ"ה) :
איש מדון כו' מ"ס בגנות' משתעי ומ"ס בשבחי' משתעי ע"ס • [וע' סנהדרין (ק"ג) : מ"מ ע"ן של רשעים תלויה כיון
שעשה אדם רשע מלמטה נעשה רשע מלמעלה • ולא יתכניה כלל כו' מפני כבודו של דוד • וערש"י (וע' דמג"ס בפי'
לאבות (פ"א מיו"ד) מבוא אמר כיון שנתמסר כו' • וכונתו למאמר כ"ל בסנהדרין וגו' חמרת כ"ס לו • ואחר כותבי וזת •
מלאתי שבעיר כן א' • כס' אגרת בקורת לידודי בגלון מזלוקיו) • אך אין זה כלל דים דיוק כמו דוד ותמתי' • ולכן
אמר מפני כבודו של דוד כו' ע"ס :

ובדורישו לנתיב כתבתי (ד' י"ז) אר"ה בר אבא אר"ה יוחנן • למס נמנו שנותיו של ישמעאל • כדי ליתם ככן שנותיו
של יעקב • ופרש"י מה לנו למנות שנות כרשעים • ע"כ • וסק' בגלון בעל שאגת אריס נטורי אכן שם •
וסימא לי • הא אמרין בסוף פ"ק דב"ב (י"ז) : דישמעאל עסק תפוסה כו' • ואיך כרשעי רש"י את הדיק עכ"ל •
והנה נמדרש ב"ר (פס"ג) אר"ה • ר' חמא בר עוקבא ורבנן כוס יתבין ומקשין • מה ראש הכתוב ליתם תולדותיו של
אחור רשע כן כו' • א"כ שפורס נמדרש כרשעי' • והנה ר' יוחנן נוסף דאמר כסא למס נמנו כו' • כוא ענינאם פ"ל
ציננות (ס"ד) • ונכ"כ שם דעש תפוסה • לרשעים' • כלא יפלא מאלו • והנה שם נמדרש ענינו עבר ר' לוי • א' כא
מלא

היומא אשר ינשא יקר חנציה הוזה על חומני'כן ינשא פוול' העוש' יובחם יכתירו צדיקי •
 ויהא להו לצדיקא דמייקרו בהו אינשי' ואם כל כשרון המעשה מקנאט איש מעהויאל
 יקנאו בעושי עולה אשר כהציר מה' ימלויבעוף יתעופף כבודס'ועוד מעט ואינס'וכתב
 זכרון בני איש לא יכתבו ולא ירד אהריהם כבודס'אל יקנאו בחוללים'כ'א יקנאו למשה
 במהנה'לאהרן קדוש ה' ו'לשאר צדיקי עולם אנשי השם'אשר זכרון לכול' יהי' ו'כל הרצ'
 ליטול את השם יבא ויטול' אם יעש' כת'חיוואהו כצדיק דרבו'ובתומתו יחזיק ולא ירפנה
 ולא יתרפה ממלאכת ה' ככמה במלני דאיבא בשוקא • ויהיה בעינינו כחנבים • אלה אשר
 ברוב עשרם יתהללו ולא ישימו באלהים כסל'המלאים בתיהם זהב • ולכביהם ככלות •
 ויהיו שוא מדוחים • ומה יתן ומה יוסף'להאיש אשר הוא בבתים ספונים בארז'ומשושים
 בששור • ועוד מלטי'והוא לקברות יובל' ומה חפצו בביתו אהריו • אף אם אריק' ימים •
 כי נשבה זכרו'ובני נבל ככלי שמינכאו מן הארץ'ויאין לו ושכר'ונשבה זכרו • ולא כמות זה
 כן מות ישר באדם'לא ישבח כמת מלבי'ואף אם יעלה בחצי ימיו הלילה'הנה בדור דורים
 שנותיו'כי החכמה תחיה בעליה • ובצדקתו אשר עשה חיה יהיה כי לא חיי בשרים הוא
 החיים כ'א לפעולת אדם נקרא חיים ורב פעלים הוא כן איש חי ויהי עוד לנצה • ודר בשני
 עולמים באהר' אם ע' סיבתו ומעליו או אשר ממנו ילמדו וכן יעשו אחרי'אחריו'וכפעל
 אדם ישולם גם לו • אף אם בעטל אנוש אינימו עתה'ותחי רוחו • ויאמר כל אשר רוח חיים

כזה

מרא דשמעתא גשאלויס • א"ר לוי בשם ר' חמא • לכו'דיקן כן כמה שנים נתבדק זקקן ע"כ • ודבר ר' לוי גופא א' כב'ר (פנ"ט) ר' לוי א' תלת • ככל שעשה ושמעאל תשובת צימו • אם לא שנאמר מ"ש שם במדרש ר' לוי בשם ר' חמא אומר ככל שלף חזר וזכר אחר • הוא פליג על ר' לוי • וס"ל דשמעאל לא עשה תשובה • ואם כן לשתות ספיר א' כן • ר' לוי בשם ר' חמא (דכור מרא דשמעתא) א' • דלכן נמנו תולדותיו של אותו רשע • לידע כן כמה שנים נתבדק זקק • [ע' בגסותו למדרש רבנא מ"ש שם • מה ראו ליהם שנותיו של כו' ונראה ש"ל לסיפך עס ע"ש וד"ל] • וכנראה לנאר דהך מאן דס"ל דשמעאל עשה תשובה • וספיר חשבו תולדותיו • אבל מ"מ על אשר חשב שנותיו ופלא • מ"ש שם חיי שמעאל מאה שנה ושלשים שנה ובעש שנים • וכו' ע"פ מ"ש כב'ר (פנ"ח) ויחיו חיי שרם מאה שנה וגו' • וידע ס' ימי תמימים • כשם שסע תמימים כן שנות תמימים • וא"כ מיי מהטא • אע"פ שחל' עשה תשובה • פכ"ז השנים שחי כסע ועשה כסע עזירות אינם תמימות ולא נכון לחשוב אותם • וזו שדקדק רש"י לאחר • וכי מה לנו למנות לשנות כרשעים • כי השנים כמה רעום ולא טובים • ובמספר כחיים לא יבוא • וכסע אמרו במדרש שם עבר ר' לוי • אמרו הא מרא דשמעתא גשאלויס • ויפלא מאד על א' מרא דשמעתא • ודברי כהמנות ככוס אין לו שחר • וינראה לפי הכלל הי"ל לדרוש לשבח מעשה צדיקים • ולגנות מעשה רשעים • כסע מאן דס"ל שישמעאל עשה תשובה • מעשה אסור לספר בגנותו • ומאן דס"ל שלף עשה תשובה מותר לספר בגנותו • ובס"ר ר' יוחנן דס"ל דעשה תשובה • נראה דלשיטתו א' כב'ר (פנ"ח) וכו' יכיר פרא אדם • ר' יוחנן א' שכל יכיר דגלים ציבור • וכו' ויכיר גדל במדרש • ר"ל א' (גנאי) פרא אדם ודאי שכלל בו'ויין ממנו וכו' פנשות • (אם קלי על שי שמעאל עמנו) וע' ג"ר (פ"ג) ארשב' ר"ע כסע אומר כו דבר לגנאי (על שמעאל) ואני אומר כו דבר לשבח • דרש ר"ע כו' • שמעאל מלחך • אין מלחך אלא גילוי עריות כו' [ועמ"ש בהדוסי למס' אבות דר"ע א' כן לשיטתו בלבוש (פ"ג מ"ח) שחוק וקלות ראש מרגילין את כהדס לערוס • לכן א' מלחך ג"ע • ועמ"ש שם דמדת ר"ע כסע שאל לגנותו חפ' לרשעים וכמ"ש ר"ע ר' שמעאל במסכת שמוחה (פ"ג כ"א א') על במדבר עמנו לדעת הכהן לו כסתמו אל תבזבו ואל תכבדו ע"ש שברכתו צוה] • רבי שמעאל אומר אין לחוק אלא עבודה גלוילים כו' ראשונים'אומר אין לחוק אלא ש"ד (וכן ג' עזירות החמורות • ש"ג ו"ע וד') ר' עזרים בשם ר' לוי אומר כו' נוטל קשת וזורק כלפי ימין כו' ואני אומר כו דבר לשבח • אין לשחן של לחוק אלא לשון ירוסע ע"ש • וכו'ינו אליבא דר' חמא כב'ר (פנ"ט) דפליג על מאן דס"ל דעשה תשובה • לכן ספיר וסכר ר' עזרים בשם ר' לוי דרש לגנאי ושכיס חפץ לכדור את ימין • ע"כ ספיר אומר עליו במדרש הא מרא דשמעתא דס"ל לגנאי • אין לחוק אלא שס"ד ולדודים ופלא ויתר • מה ראה כחשוב ליהם תולדותיו של אותו רשע כאן • (וכי ע"כ ס"ל דלא עשה תשובה וכנ"ל) • וכו'ינו אליבא דר' חמא כב'ר (פנ"ט) דפליג על מאן דס"ל דעשה תשובה • לכן ספיר אומר כו' ר' לוי בשם ר' חמא לידע כן כמה שנים נתבדק זקק • ודבר ר' לוי כסע לגנאי את ברכשים כנ"ל • כי כן נידוש' בסודרין (פ' הלוק) א' ר' לוי עבד דרש דין קרא (דאחאב) • שיתא ירחי לגנאי כו' אחי לגנאי בליל כו' [ע"ש שחל' כי אשתו כסמו וכו' לא היס חוטא כ"כ] • בדר דרש לשבח ע"כ • וז"ל ר' חמא כן כן הא מרא דשמעתא וכנ"ל • ב"ר (פנ"ז) מסור אברס • א"ר חמא עמנו יומול • א"ר בריהו כסכא עיטא חקיל ר"א דר כהנא לר' לוי • א"ל סקרנא כוונא את אלא כרגיש ונלעזר כדי שיספיל הקבים שכו • (וראיתו לידידו כנאון מוכר' ציות י"ס סטיר קת על כמיומא • כי לכן חקיל ר"א ב"ר כהנא לרבי לוי מה שדרש כואת על אברס שאין לו לשבח • וסיד לו לדרוש לשבח) ולעמ"ש א' יתבאר כיוצא כי שיספיל כהנא עליו ו' בריהו כעמנו מלני ע"כ • שמוכס לשבח בלדיקו • ע' ירושלמי סוטס (פ"א בל' ה') ובכ"ר (פ"ח) ר' חייה דרש ג' מקראות (שמספרין בגנות צדיקים) לשבח כו' • א"ר בריהו מברכתא ביה עוגרת • וכו' ומיחין לרביהו של ישראל כו' ע"ש • וכו'ינו שפנח ולקלן חטא • ע"ש • וכן ר' אחא דר כהנא דחקיל לר' לוי משום דס"ל לשבח מעשה צדיקים ככל באפשר ע"כ ב"ר (פנ"ח) וכלל עקס אר"א דר כהנא • רחל כסע עקירק של בית ווע"ש • (וע' ב"ר (פ"ח) אר"א דר כהנא חפ' נח שנסתיר לא כיה כדאי אלא שאלא חן • ולע"ק) וע' נאר שבע בסודרין (ק"ח:) א"ר יוחנן בדובריו ולא בדורות אחרים • דרש לגנאי על גח משום דלשיטתו חזיל כב'ר מפני מי המבול • נח מחוסר אהנס סיס • ואכרתי סרסס כוס ככלל כנאון כמדרש שלי • ואכמ"ל

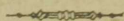
כזה בן • הי אנכי לעולם • לא בן הרשעים • אשר אף בחיים חיתם בחוקות החיים • הפעולות הטובות • לא הלכו ובחיהם קרוים מתים • כן אמרתם פשעינו והמאטנינו עלינו
ובם אנחנו נמקים • ואיך נחיה (יחזקאל ל"ג) ואף כי אחרי מותם • והאבד כל זכר למו •
ארת לאחת נמצא חשבון • חשבוננו של עולם • כי רב טוב צפון לנפש העמל • עמלה
לו • לחרות בעט ברזל • למשמרת לדורות • מעשה צדיק ולקרא לקדוש ה' מוכבי •
ותהלתו מלאה הארץ • ובאשר ישגיף פעלו ע"ז • ללמד דעת את העם • גם הוא יחלק
ברבים שכרו ופעולתו • ואף כי הפלה חסיד לו גאון עולם • אשר אין
על עפר משלו • ואחריו כל אדם ימשך • והוא מוכר לנו • ויורם מדרביו ללכת
באורחותיו • והיה להם הגאון למופת • ככל אשר עשה יעשו • כי ע"כ יאמר • להרמ"ל חס'
על יו"ת א"י ה"ו • כאשר תודיע דרכיו ועלילותיו לישראל • הלא אתה תשוב תחיהו
ועמך ישמחו בו לרוץ אחריו ארח משורים ושכר הרבה • ואם עוד ובשר לא תלבישהו
ועצמות ונידים לא תמוככה • הנה חיים וחסד עשית עמדי • כי פקודתו תשמור רוחני •
ובאשר יסופר בקבר צדקתו ונחזה פעולת צדיק • כמו חי • הנה עפעפינו • יישירו נגדי •
ובהדר גאונו נראה • ולא מראה גויותי • א"ו רוחו מתהלך אתנו • ואורו על כנפות הארץ •
ואף אם גזר מנכר יכוסה • שמו לא יכוסה • ויהי לבנו לעד • ואף כי אבד חסיד מן הא' •
לא אבדו עשתנותיו • אשר חשב לצאת לישע עמו • וברעמים אשר נבראו לפשע עקמומית
שבלב • כן רעם גבורותיו מי יתבונן לשום לפניו כל העקוב למישור • ולהישר לפניו
דרכנו • ואלהים עשה את האדם הגדול בענקים הזה • שיראו מלפניו • עיר וקדיש
משמיא נחית • הנשמע כזאת מדור דור • איש אשר רוח אלהים בו • איש שהוכרו לו
יהיו כל החמודות ופרץ נבולו • עבור מה אנשי יואדם כזה • דר הציו למעלה וציו למטה •
[פ' ד"פ הגאון מו"ל ס"פ מו"ל ס"פ מ"פ על הגאון מ"פ] • והנה בא וכל קדושי התלמידים
עמו לקחת מפיו תורה ומי כמוהו מורה ומלאו פני תבל תבונה היש מספר לגדודיו אשר
זוכה בחיים • ואף בעלות אליהו השמימה ושתול בכית ה' הנה עיקר שרשוהי • בארעא
שביק • וגם האחרונים ישמחו בו • ותחת כל השמים ישרוהו • וצדקתו לדור דור •
הן אמנם לא ידענו כפורות לבוא בגבורות • להוכיח צדקותיו ומה נורא מעשייתו אלהים
הבין דרכו אמון מוצנע • אמון מוכה • ויותר שהיה חכם עוד לימד לכל תלמידיו לכל
אהד לפי כחו • לכל להשפיע עליהם רב חכמתו אשר לא יוכלו לקבל • וכל הגדול מחביריו
זכה לו לעמוד על דעתו • דברי • הוא יגדיל יותר בשבחו • וכל הנמצא כתוב על כפריו
בראשית אמרים מבניו ותלמידיו • המה אלה קצות דרכו והלכות בקדושה •
והנה כבוד הגאון • נעלה מתהלות אנשים • ולא בהם הוא חפץ • וכמ"ש ר' יוחנן (סנהדרין
פ"ב) • דייך שאני ובוראך מכירין בך • ואם לפני חידוע העלמותיו נגד חוקנים אשר
ישבו עולם לפני ה' • בעולם האמת נגלה מה רב כחו וחילו לאוריותיו וצדקותיו אשר עשה
מה מידינו יקח"ב • א אשר נתחזק לאחוז בסנסני מדותיו ופעולותיו • ע"כ בסידור התולדות •
לא כזה יבחר כל אשר יחבר מעשים חמרים חמרים ולרדוף באמרים לא לוי • ונעשה כמי
שמידרו הקוף • ב"א להביא אך המעשים אשר מהם תצא תוצאות חיים לנו ולעורר לבות
בני אדם על כל דבר טוב וכמ"ש • אימא לן מר מהני מילי מעליותא דהוה עביד ר"ה
(ספתי כ') • ומשמע לי • קמיה וידע בעובדיה (מו"ק כ"ט) • אשר כוונתם להדבק במדותיו •
ואב"י • שבר שיחה נאה בין הקב"ה מקפח • ואמרו יפה שיחתך של עבדי בתי אבות
מתורתן של בנים (ב"ר פ"ט) • ואם אמרו על מאן דשפיר שומעני • מאן דשבחי • יגוהו
לו ברכות על ראשו (מגילה כ"ג) • ואף להמספר בשבח המגיע לגאון קדוש ישראל אשר
שמעו ותהלתו מלאה הארץ • הלא ברכת עולם יהיה על ראשו • ברכות עד בלי די •

אלה דברי הצעיר וגבאי • הכותב יום כ"ה טבת שנת א'ז ידבר יהושע לפ"ק •

יהושע העשיל בחרב בו"מ' אריותו זאב זצ"ל הלוי לעוין • מו"ל

ואכמ"ל • תמו דברי ספרותי • יהושע העשיל הלוי

דערה אמר בחזון סמואל לאור יען כי יסד ר' העשיל ס"ל • לפעמים מבלע נענימות לשון דברי חז"ל לפי כחאות
אך לנחות המליצה וירמזון מליו גם כונם מים לפעמים כנולדים • ע"כ רשמתי ענינים בלוי כזו • למען כל
דואים יסורם כי כמילס בדברי חז"ל יסודם •

מעלות הכולם

(דרך הנאון וחילוכו בקודש)

ועלה האיש מעירו נתעלה האיש בביתו נתעלה בהצירו נתעלה
בעירו נתעלה בכל ישראל • וכל עליויו לא היה אלא מעצמו (מדרש
שמואל רכמי פ"ה):

לפי האדם לפי המקום לפי הזמן • לפיהן ישוב תפארת איש כפי מהללו • וכן יעריך
גדולת האיש העומד מעל לעם וגבה ונשא ראש עליהם • ולעומת הדור כן
תהלתו • יש אדם אשר במקום או בדור סכל ואין לב על כן ירים ראש • ואם היה
במקום או בדור דעה היה ככל המון בית ישראל ויכוף כאנמון ראש • כמה יודעי תורה
וחכמה כמותו איכא בשוקא • ויפתח אך בדורו כשמואל בדורו •
ובזאת יתהלל המתהלל • אם במקום אשר שם צוה ה' את הברכה • עיר מגדלת חכמים
ענקים כתורה וחכמי הרוזים • ובדור טהור כדור מה רבו ומה רמו גדולי תורה •
ואו בכה חבונתי יגבר איש לעמוד בראש העם ולא אך בעירו כ"א עלה על כל ישראל •
הוא הנבחר בחור מעם • אשר לו נאווה תהלה •
ואם עלה עוד • כי גם בדור מלאה הארץ דעה ומגדולם ועד קטנים כולם חקרי לב •
וגם אז אין ערוך לגדולתו אך לערך דורו כי אמנם היה מורם מעם וגבר באחיו אף
אם היה כדור גדול דעה יתר מזה • כי עתה לא ע"פ דורו נהלל את האיש המעולה חזת
כ"א ע"פ פעלו וע"פ גדלו מעצמו • וז"ש • ועלה האיש ההוא • עלה בכל ישראל וכל
עילוייו לא היה אלא מעצמו • והוא הקדוש בחור ה' • אשר אין על גביו אלא ד
אלהיו ויעל א):

כדברים

א) עיין סוכות (י"א) פסא מיטת רבי מר' חייא • כגון אני מהו בשעיר • א"ל רבי לרשב"א • וראיתו לסקדמן סגנאויס
בעל כפתור ופרח (פרק י"ב) שפירס שאין שעיר כזה אדום • ושאין רבי אס גדול כזה גס באלף אדום • וסעיף לו
ר"ת רבי לרשב"א • הוא כשאי כשככל ע"ש • ונפלאותי מאד • ועני מר • שעיר בשעיר מיתלפס ל' • כי כסוגיא פס
מיירי לענין נשיא • שלא היה בזמן בית על גביו אלא כ' אלהי • שצריך להביא שעיר על שגגות ולא כשכח ושאין רבי כגון
אני מהו בשעיר • אם הוא אין על גביו גדול מקרי • לרבי להביא שעיר ולא כשכח • וסעיף לו ר' חייא רבי לרשב"א • ע"כ
אין לרבי להביא שעיר • ומה שפסקה בעל כזה שבע שם בילכתא למיחא • הארצתי במקום אחר בתפארת למורי סגנאן
כמפורסם מוס' אליהו ז"ל הכ"ד בקאלס [וכתב על זה הגאון מוהר"ל מביהמ"ד כ"י וז"ל] • כנס הד"ה ח"ו לא טעם
סקדמן בעל כפ"ס לפרס ששאלת רבי היה רק לענין אס גדול הוא בשעיר כו' • שס"ז נלמד מענינו שלענין שעיר קרבן
נשיא נאמרה • ואף תשכ"ד לא יטעו כזה • רק יראה שסכסוף"פ בל לפרס קטם ספקו של רבי • שאינו מפני טעמו של ר"ת
בתשובתו שרצה כשככל • (וארי רבי איתני' לר"ח על תשובתו זה ממלכי יודים וישראל • וא"כ לא כו"ל להסתפק בזה שסרי
ידע כדדיתא) אלא נסתפק מפני שלא היה אז כשנאמרה ביהמ"ד שרצה גמורם שסרי בגלות תחת מלכי רומי • וקרוי בעיני
גנ' כספ"ס כיה • כגון אני בשעיר מכו • (ולא כגו' דידן מכו בשעיר) ומפרס כגון אני כשנאמרה במקומי בשעיר כגו'
שחתת ממלכתם (לפסוקי ככל שגם צונו רבי היה ת"י הפרסיים) מכו לענין שעיר נשיא • ולא כולך לבאר זה בלשוננו
דגלמד מענינו כמש"ל • וכי"ב כ"מ כשיר מכו כחצוה מכו ואחרים כו"ג) ויש להמתק לפ"מ מ"ש רבי כגון • אני
כו' • ולא אמר נשיא (בזמן בגלות) מכו • ויכללו כזה גם אבותיו ר"ג ורשב"ג וצונו שלמה הר"י • אלא י"ל דנאמרת פסוקא
לוי לרבי • דנשיאם בזמן בגלות אין להשיגם כלל שאין על גביו אלא כ' אלהי • [כיון שלפי דת מוס' מו"ס אנו
לשמו"ר סי מלכות וסריס אשר אהנו חוסים בלס וגדלם עלינו] רק שאל ע"ע מפני שאנטיגונו קישר רומי • היה אמו
בזהכס עד אשר גדלו ונשאנו כמבואר בפ"ק דע"ג (ו' :) דגמין כו' ע"ש • ולזה הסתיר רבי לשאלו אני בשעיר מכו •
ולא רצה לפרס להדיא כענין מפני כבוד מלכות ומואלי (ע' רש"י שמועות (ו' :) ד"ס מחורש' כו') • רק אמר
בלישנא דמשמע לתרי אפי' • על שעיר קרבן נשיא ג"כ • (ו"ל עוד לשון כגון אני דוקא • אם נפרס דפסוק היה משום
לרבו כשככל • דהיינו כדאמר רבי דנענותו בירושלמי (פ"ס) דכלאים ובתפארת • אי סליק ר"ה ר"ג מבבל אלא מוה"ב
לוי לנשיא מיתני • ולפי סביס מחשיב ר"ה ר"ג גדול וחשוב ממנו • לכן שאל על עצמו דוקא ולא על נשיאם אחרים) •
ור"ח הסיב לו שגלה ספק • משום מלכי רומי • כרי לרשב"א כדך כשככל • (ובנאמרת לפ"מ) גם כשאר נשיאם סדין כן לר"ח
ומפני שסריס יודי כהן בילכתא למיחא ריתני לסרי • שאע"פ ששורש רש"י כהן • וכן כרל"ס בתוספתו לסוכות
כתבו • אלו היונו בזמן שכתב' כו' • כלל זה נראה שכתבתי ל"מ אם היה מוזמן לידו עתה שגגת כרת ח"ו • אם
לרבי לכתוב על פקדון כר"י כן א"ל שבע (י"ב :) סיכא חטאת או שעיר כשיא • (וכן כסריס דיומא (פ"י) כאלול חב
בז"ז לרבי שיכתוב כו') • ואולי יש לדחוק גם כמות רש"י כן • [ודלתי דחא] יותר למד שגגות כפסטי • אלו כיו
בזמן

כדברים האלה נתבונן • אם נביט אל מקום ואל הדור אשר בו חי איש רב פעלים הנאון החסיד גאון עולם משוש דור דור • איש אלהים קדוש מרן אליהו נאון ז"ע סווינא • דור מלא גאונים וצדיקים ומשכילים בכל חכמה וישיבות גדולות לאלהים • ועליהם אלופים לראש • אריות ונמרים נכורים במלחמתה של תורה • כאשר נדעם מהספרים אשר חוברו יחד כעת הזאת ואבותינו ספרו לנו עד אשר כל השומע ישתאה לאמר מי ילד לנו את אלה בדור אחד ומקום אשר בו שכן קדוש ה' היא העיר זווילנא הגדול לאלהים היא העיר אשר מעולם מאתה יצא תור' והוראה ואיש ואיש מגדולי המורים יולד בה ואז היו גם סוחריה גדולי תורה ובגניה נכבדי ארץ • ואז עלה אליהן למעלה ראש • ראש השלשים ב' וראש גולת אריאל • ולגאון שמהו ויהי לנס כי קול המון כקול שדי' לעמרתו בשם רבינו אליהו נאון וחסיד אשר מיכות הנאונים הקדמונים לא נשמע כזאת • וגם אין מקומו מכבוד ולא ימד גדולתו אך באמת דורו • כי היה גדול מרבבה אף אם היה בימי קדם וגדול כחד מן קמאי • ע"כ יאמר עליו • נאון עולם משוש דור דור • ועלה האיש ההוא עלה בכיתו עלה כחצרו עלה בעירו עלה בכל ישראל וכל עילוי לא היה אלא מעצמו :

ואף גם זאת • כי חז"ל חורו לנו אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו (כמוס ק"ה) • והוא גם מימי עולמיו לא מפי רב ומורה נתוסף לו כינה יתירה בחכמה ותורה • ולא עמלו בונים כנפש נקי צדיק זה • ואין להם חלק בותרון הכשר גדולתו והיה איריו ממנו ונשגב הוא לכדו קדוש מרחם ומטל ילדותו החכמה והמדע גדולתו כאב • ובעודו באיבו ראש לעב הגיע • ונבער כל אנוש מדעת להשיג רובי תורתו וחכמתו אשר כמעין מעצמו נכר שטף ועבר ולא מפי רב וחבר • ועלה האיש ההוא וכל עילוי לא היה אלא מעצמו :

וכאשר נשכיל עוד • ונצער להלאה • כי על שלשה דרכים • יסוב הליכות נבר • או כי יטה לבבו • ע"פ הסכמי וחליכות עולם בדורו • (אשר בשם הנהוג יקרא) או ע"פ הטוב הזמני הנלוי בתבל או על כל מוצא פי ה' כמצוה בתורה ג' • והנה לא רבים יחבמו • להתרומם מעל הבלי חסורי חופן לכל להביט אל הנהוג ואל טוב הזמני ולעשות דברים

זמן בית שני כ"כ • שהרי זמן בית שני סיו מלכי ישראל למעלה משמיים : (דוחק לומר זמן סוגות כראשונים קודם השמנאי) ועוד לא שיר שנות ר"ח כרי לרקך ככלל • שבזמן שנים כמ"ק קיים • פשוט שיקר ישראל כיו השנין שח"י • ותחל"ל אף שנגבל סטלין לנס לכל כדברים וכמ"ס בחידושי ג"ס כראש כס"ד מכל זס : ואחמ"ל : דור לוריא :

ב' עין ספרי טק (מ"ו כ"ו) רבי אומר שיר למעלות שלשים מעלות זו למעלה מזו (ע"ס חרע אברהם מ"ס בגיורא ששים מעלות) לענין כדליקים • וענין חקוני זוכר חקון י"ג (דף כ"ג ד' א' שסרדס) וענין מדרש תחומא ראש כנסדרין ושש כשנת תחמומי • וע' במקרא ראש כסליים • וע' ספרי פרשס מסעי (פיסקא ק"ס ע"ח) דרשי רשומת אמרי • שלש עדיות ככתובים כפרסס ללמדך שדיני נפשות כשלשים • וכדת היות רעין כשלש גרסיין • וסח"א גרס כשלשים • ויתא דלא מנינו לו חרע עכ"ל וכנס אכני מלתי לו חרע מסורס כתא דבי אליכו (פרק ט') כשלשים • וכנס ל"ל מ"ס כנסדרין (ו') : לעולם וראס דיין כ' • שנאמר כנס מטתו שלשלמס (כשנו של מקום) ששים בגורס כבי • פרש"י ששים לאו דוקא ע"כ • וע' תוספות ויבמת (כ"ס) • כשנת על פרש"י שפי' מטתו שלשלמס לשנת כגיית • דח"כ כול"ל ע' או ע"א ע"ס ולסמ"ס יחא דכנס לפני לשנת הגיית כיה שני כתי דייס של כ"ג • אחד על ספח כר כית • ואחד על ספח כעורס (כנסדרין ס"ח) • ולס"ד כספרי וכתנב"א ה"ל • כיה כל אחד של שלשים • ושפיר כיה כבי למטתו (כיינו לשנת כגיית) ששים בגורס • שייס של שלשים • ה"ל : וע' מדרש רכס מס סכניא זקי כגאון כרש"א ז"ל בחידושי סאגדות • ועמ"ס כגאון ג"ע כפי' על שיר השירים (ג') כפי' כב' וע' ספחוס (ס"ד) • שלשים : וע' בירושלמי קדושין גמנו ל' וקיס [וכנת ע"ו כנדר"ל ג"י ח"ל : ישכתי מדעתי כשוונת רש"י ע"ס בירושלמי סכניא חוס' כנסדרין (י') : ד"ס שנים • על קרא דשלשים מעס כח"ך ע"ס • וסוכ כללמי שירידי לין לרש"א כחדא"ג כשס כמדרס • ורלתי כחדא"ג שזכתי לכוין כדכרי כוס כס"ד] :

ג' ואח"ל (כנסדרין כ') • שקר כחן • זס דורו של מסס חסוכס • הכל כיופי • זס דורו של חקיס • ירלח ס' כיה כסכלל זס דורו של ר' יסוכר כר ילופי • ככיו שסס מתכסיס כעלית אחד ועוסקיס כתורס ע"כ • וסכס אלס כשלש • חן כוס כסכס • (כס"ס חן מקוס כלל כעס • כ"א כרגל כסכס) וכוס דורו של מסס יכוסס • שנתס אז תורס לאוכלי חן • וזס כיה כל מעינס ומנסס • ופי' כוס כסוכ כזמי • זס דורו של חקיס • שנין חרס כנסמ"ד • וכל שזינו עוסק כתורס ידקר (כנסדרין י"ד) ירלח ס' כיה כמאוס • זס דורו של כ"ו כר ילופי • ששים שסס מתכסיס כעלית אחד • [וע' עירובין (ל"ג) : כיינו יוסכיס ששים כזאס • וע' סוטס (מ"ס) • כ' תלמידי חכמים מתכסיס כעלית אחד • ע"ס] וכו' נגד כסכס • ונגד כעוס כזמיני • כ"א מירלח ס' כסוכוס • וסוכוס • לעולם ככולו עוב • וכדורשי כלחתי כלרסס :

דברים אך לשם פעלם בלבדי ואף אם השנים (הנהוג) והטוב המדומה יעמדו נגדו לזאת נצטוונו אשר נבנו תחבולות יקנה לקבץ פעלים לתורה ויאה להרחיב המנהג בזה וגם במעצות ודעת לכבד יראי ה' ולומדי תורה ולכלכם ברחבה למען ישומטו רבים אלה ממנהגו של עולם ואלה מרוב כל טוב (ומתוך שלא לשמה בא לשמה) ואלה מיראת ה' על פניה ואלה כי שלש אלה הוברו יחדיו ודורשי ה' לא יחסרו כל טובות מלא הארץ דעה והאיש אשר יבחר בו ה' הוא הקדוש הוא אך אל הראש האחד יפנה בשם ה' ירוץ צדיק אורח מישרים ואף אם אלה ורכבה מימינו ומשמאלו הנלווים במעלותם ויקראו משוגע לאיש הרוח וסר מרע משתולל על הבריות וצדיק נעזב ע"ז לא יפנה אל ההבם במנהגו ואל שמי כזב בחמודי תכל בשם ה' ירוץ ונשגב ישוּבו הדור המה אליו לעשות כמעשהו והוא לא ישוב אליהם לא הוּו השבת דרכם ועלה האיש ההוא עלה בכל ישראל וכל עילוי לא היה אלא מעצמו ואם הוא בדור אשר אין מחסור ליראי ה' וגם הנהוג וגם הצלחה הזמנית שניהם בא' טובים לטוב לפני אלהים וליוודעים חן (כוח סנסון וע' נהפסד ג') ולחכמים ולנבונים לחם גם עושר וירוממו למעלה ראשיהם המעולה ועלה האיש ההוא בביתו בחצרו בעירו ובכל ישראל גם אז לא אלה ירהיבו בנפשו עזו לעלות בסולם המעלות כ"א כל עילוי לא היה אלא מעצמו :

כן ארחות צדיק זה הגאון נ"ע בדורו לא כאורח עולם ודרך הכבושה או לא נשא פני הנהוג ולא לקח שוחד חסודי הזמן ואך באמת ומישרים האיר לארץ ולדרים בתורה וחוקים מאס בחילוקים בוקים ומבולקים הפך משורש חרי הפלפולים (הכנויים על קו תורה) ואך על שרשי אמת התחקה ובדרכי הפשטים שגא כמים לעקלקות כמים כ"א כרוח משפט ישר וברוח באר הכין שמועה ומה ששמעו וקבלו חז"ל בתורה שבע"פ להשכיל איך הם חיים במצאיהם מקורם בתורה שבכתב תמים יחדיו (סגד ל') ובמדע הסודות הסיר חידות שלא במדות ונאחו צדיק דרכו לשנו' דבריו סולת מנופה בדרך קצרה וסלולה ערובה בכל ושמורה להיות מיוסדת על אבני פינות הזוהר ותיקונים ומפתחות פתוחי הותם מקראי קודש ודברי התנאים ואמוראים לגלות מצפוניהם איש אצרו ליושבים לפני ה' למכסה עתק (סגד ל') חקר אלה מצא ובא עד תכלית סתרי התורה והתלונן בצלה מפני קושט סלה ובחכמת המדעים הרחיק אך הרעים נצו גם נעים אך לא אמר עד היסוד ערו ערו כ"א אשר אל מי התורה יוכאו וטהרו ובדרכי הפרישות והמהרה לא חסא אל השערה ואך את אשר בתלמוד וראשונים מקורם הערה ועלת האיש המופת הזה וכל עילוי לא היה אלא מעצמו :

(י' וברורשי כנסת"ד של סגון י"ע בחרתי כי כשנשגב אלה אשר יקראו כחכמים כספרתם כסגות עמנו כסגות ביתו כסגות כמדוי ומהם שלש שלומיות כאשר רמזו כרי"ע י"ל במקרא אחס שלום וביקר שלום וכל אשר לך שלום (שמואל כ"ט) סלה ימנא האדם כסס דרך תספכות ואס ג' שלומיות אלו יסיס שלש כסיות אס אין שלום בעמנו וגם ביתו אחריו וכו' כחמרא דקאי ואיסדן ווער לגשר דאך בקסל רב וסעילת סעיליו כמדעת [עין ירושלמי כזכור (פ"ג ב"ל) ר' מנח מקיל לאלין דמימתי כספסא ח"ר יאסיס וסעילת סעיליו כמדעת של חמור ע"ס : וי"ל פ"ס מ"ס בשבת (ק"ד) ולא חסא מדעת של חמור חסונה מנגדו של עס כסרן ע"ס וד"ל ועי' פסחים (ק"א) : סודרד דמר כזכרנא מדרבנן בדקיקא ביש כמר דלא ידע כדון ואס כל סיוס ימנא סיו תוכחות לסביב כרים מעון ולא ניקס האים סיוס עמנו מעון ואס יורס אשר תפוס סכלות וסלולות כלכו וכל רוח חכמה וסורה אין כקרכו ואס סוה כסססם כקעס חרד וסי' לעלות ססס ולעמוד כמקס גדולים ועליות וו וירידס סיו לו לא כן האים אשר יאעד מלעדי ככר אשר מסי' כונו סוה לא יפסס ססססם גסס ולסיות מועק כיקס ח"ר יאסס עד רוס כסעלות כ"א יסר סולך אל סעליס סתתוסס יאעד וממסס אל סתירוסס וממסס אל סעליסס יעלס האים סוה כסס כסיות כסרן כסריו בכל ישראל וכל עילוי לא סיס אלה מעמנו :

ולא אך חיים ספסס יצדיק לכרים כ"א האים על סססס אשר יוסיסס כזכותו ואשר יוסיסס כזכותו ועל דרכיו נגס אור סתורס וכמלסס וכסס אל לאורו יססו וכלכו לסדק מעסעיו סוה האים אשר אף אס לא יסא קולו קול סוז ואף כלין אמר ודכסס אך כסססון כסס על סעולותיו אשר ככל כסרן יא קו דקויותו ממנו ילמדו סוסי רוח כיסס וסוה לסס לעיסס וכל אשר כסיו יתס לאיסס קדוס ססס : ססס יעלו כססלס לסר כ' ללכס כסורחות צדיק וס : ולסדקס כסססו ח"ס ואסס האים כסיו כססריו וכלל ישראל כי וסס אס כסס וכל כסריו לאו קדס : וס כל עילוי לא סיס אלה מעמנו ולא כסריו כוכחות :

ובסוף עוד כי יס אסס סעסע סעסע למרחוק וס סס כסרוליס ודעו אלו לסעסע ססס סתורס וסי כססס כסריו סר מוססו יעמדו ססססס כי ססס אשר ססססו לססס לל וססן כס כסס מלססו ססס לל וכקדקו כסססס

וְאִמְרָה יְהוֹשֻׁעַ מְקוּבֵּל אֲנִי שְׂאִין אֶלִי הוּא אֵלָּא לִקְרַב אֶת הַמְרוּחִים בְּזֹרֹעַ לִקְרַב אֲבָל לֹא לִרְחֹק וּלְהִשּׁוּת אֶת הַמַּחְלֻקֹּת וּלְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם :

נָשׁוּב עוֹד הַפֶּעַם אֶל הָדָר אֲשֶׁר בּוֹ עֶמֶד הַנָּאֹן לָנֶם וּלְאוֹר עוֹלָם וּבֹאוּ וְרֹאוּ עַד הַיָּבֵן פֶּרֶצָה מִתְּהַרֵּה יִשְׂרָאֵל עַיִן וְאֲשֶׁר הָיָה מִשְׁרֵי קְטִירִין בַּעַת אֲשֶׁר קָטַר קֵא חוּי :

וְלֹא אִמְרָה לֵכַל אֲשֶׁר יֵאֱמָר הָעַם קֶשֶׁר אֵלֶּה מִפֶּה הַכ"ת שְׁבַתִּי צִבִּי שׁוֹר אֲשֶׁר עֲקֻבְתִּיהָ נִדְּעוּ אִזּוֹ וְשִׁעְרוּרֶיהָ נִהְיָתָה בְּיִשְׂרָאֵל הָעַמִּיקוּ לְדַבֵּר עֵתָּק בְּדַבְרֵים שֶׁהֶעֱתִיק חַי הַעוֹלָמִים מִבְּרִיתוֹתָיו וּבְבְרִיתוֹתָיו וְהִלְכוּ אֶחָד הַמַּחֲשֶׁבֶת וְאַחֵר בְּזוֹנוֹת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים וְאַלֶּה קְרָאוּ מֵלֶא אַחֲרֵי גְדוּלַּת תּוֹרָה וִירָאָה כִּי לֹא יִחַפְצוּ בַּתְּבוֹנוֹת הַסִּתְרִים כ"א בַּהֲתַלּוּת לֵבָם :

בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲשֶׂה וַיֵּשׁ אֲשֶׁר קֶשֶׁר הָיָה אֶחָד הַמְדַּעִים כְּעִינִים עֲצוּמוֹת וְהַמִּשְׁכִּילִים אֵלֶּה בְּזוֹ שֵׁם גְּדוּלַּת עוֹלָם כְּאִמּוֹר עֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם אִיֶּה חֲכָמָתָם וּכְיִנְתָּכֶם לְעִינֵי הָעַמִּים לְהוֹיֹת לְבָז לְגוֹיִם כִּי תוֹפְשֵׁי תּוֹרָה לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִבְיִנוּ וּבְכָל חֲכָמָה וּמִדָּע בַּחֲשִׁיכָה יִתְהַלְכוּ תַּחַת אֲשֶׁר מִלְּפָנִים אִמְרוּ תֵּא חוּי כִּמְה חֲכִימִי יְהוּדָאִי (יִגְדֵּס ג') אִמְרִיתוּ דַּחֲכִמִּיתוּ מִזֹּכָא (נִכְכּוֹס נו') אֲנִי חֲכִימִין מִיִּנְיָהוּ (נִכְכּוֹס מ') וְרֹאשֵׁי נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל עוֹרְרוּ זַעֲקָת שֹׁכֵר . וַיֵּשׁ אֲשֶׁר שָׂמוּ כָּל מִשְׁכִּיל לְחָרֵם וְכָל מִדָּע לְגִדּוּפִי וַיֹּאמְרוּ מוֹת בְּסִיר הַחֲכָמִית :

סוֹרָה מִמָּא אֵל תִּלְגְּעוּ הַשְּׁמֵרוֹ לֵבָם מִנְּנוּעַ אֶף בְּקֶצֶה חֲכָמָת הַדִּקְדּוֹק וְהָבֵן בְּמִקְרָא וְנִזְרוּ וְנִזְרוּ בְּכֹל דָּאִי לֹא הָא לֹא קִימָא הָא (שִׁנֵּס נ"ד') וְעַל הָרֹאשׁוֹנִים לָהֶם הֵם אוֹמְרִים כִּי הָעַמִּיקוּ שַׁחְתּוּ עֲצָה "וְיִוְרְדִין לִידִי" מִזִּמְמָתָן בְּמַחֲשָׁבָה עִם סוֹרֵר הָעַם הַהוֹלָכִים אַחֵר מַחֲשָׁבוֹתֵיהֶם וְהֵם לֹא יִדְעוּ דֶּרֶךְ ה' וְלֹא הִבִּינוּ לְעֲצָתוֹ וְקַל יָדָהּ כִּי דִמְשִׁבְחִין וְאִמְרִין "זֵיעַ בַּעֲלָמָא הוּא" וְנִמְצָאוּ מִגְדּוּלֵי תּוֹרָה אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ "לְקַעֲקַע כָּל חֲבִירָה כּוֹלָה" חֲכָמָת הַנִּסְתָּר אֶף כִּי לֹא הִבִּירָה בְּאִמְרָם הָאִי קוֹדֵשׁ וְהָאִי קוֹדֵשׁ כִּיֹּן דַּחוּ דְקָאֲתוּ לִידִי פִיסְדָא נִזְרוּ בִּיה רַבֵּן (שִׁנֵּס נ"ד') וְרִצּוֹ לְהַחֲמִיר עַל חֲכָמָת הַנִּסְתָּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר נִזְרָה אוֹמֵר הַרְשֵׁב "אֵל הַפְּלוֹסוֹפִיָּא בּוֹמְנוּ זִכְמָ" (נִיֵּס ל"ח) מ"ש שְׁלֻחַת כו' הַקִּדֵּשׁ דְּלֹא מֵאִיסָא וְלֹא בְדִילִי אִינְשֵׁי מִינֵי נִזְרוּ בִּיה רַבֵּן (וַע' מוֹס') ד"ס הַקִּדֵּשׁ וַע' מוֹלִין פ"ח) וְכִין כֵּה זִכְה סִכְסָכוּ הָעַם וְנִלְחֲמוּ אִישׁ בְּאֶחָיו מִלְחַמַת תְּנוּפָה וְכָל א' מִתְּפָאֵר וַיֵּשׁ בְּנוֹן שְׁלֹו לְאִמְרָה "הִנֵּי רַבֵּן רַבֵּן וְהִנֵּי רַבֵּן רַבֵּן" וְלֹא רַבֵּן רַבֵּן רַבֵּן שֶׁל זֶה זֶה פּוֹסֵל דִּינֵינוּ שֶׁל זֶה" וְאִישׁ אֶת אֶחָיו יִדְחִקוּן לְמַעַן הִרְחִיקוּ מֵעַל גְּבוּלוֹ וְלִהְיֵה לְהַמְדוּרָה לְהַעֲלוֹת הַיָּמָה וְרַבָּה מִשְׁטָמָה וְאַלֶּה לֹא חֲשָׁבוּ אֲנוֹשׁ יִהְיֶה גְדוֹל בַּתּוֹרָה וְחִסְדִּית וְלֹא הָדָרוּ פָּנֵי זָקֵן הַחֲכָמָה וְהִירָאָה בַּחֲדוֹ גַּם אֶת הָאִמֶּת בַּסִּתְרֵי הַתּוֹרָה וְקַעֲשׂוּ גַם כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּכָל חֲכָמָה וּמִדָּע וְלֵכַל לְהַטּוֹת לְדַבֵּר רַע לְחֲמוֹ גַּם בְּכַנְעֻמִּיָּם וַיֵּשׁ לָהֶם עַל מֶה שִׁימְכּוּ כִּי שׁו"ל וְהָאִי דְלֹא אוֹדִי לִיה כִּי חִיכִי דְלֹא לְטַעוֹ בּוֹלִי עֲלֵמָא אֲבִתְרִיָּהוּ (נִכְכּוֹס ל"ט) וְאִדָּם אוֹסֵר כְּרִמּוֹ בְּנִטְעִיָּה אֲתָת (גִּיסִין נ"ד') וּבְנִטְעִי לֹא נִאֲמָנִים אִסְרוּ כָּל כְּרִם הַחֲכָמָה וְהַנִּסְתָּר יַעֲן אִם בִּלְעַי יִשְׂרָאֵל מִהֶם אִמּוֹ דַּהֲתִירָא בִּלְעַי דְּאִיסוּרָא לֹא בִלְעַי (מוֹלִין ל"ט) וְאַהֲבָה מִדְּבַר אֶחָד טוֹב בָּהֶם קִילְקֵלָה הַשּׁוֹרָה לֵכַל לְהַבְחִין בֵּין טוֹב לָרַע לְדַבֵּק בָּהֶם וּלְהִלּוֹךְ אַחֲרֵיהֶם וְכִי יוֹדַע אַחֲרֵיתֵי אֵלֶּה :

לְרִי ה' שְׁהִיה לָנוּ יִאֲמַר נָא יִשְׂרָאֵל לֹלִי ה' שְׁהִיה לָנוּ כִּי נִתֵּן לָנוּ הַמּוֹרָה לְצִדְקָה כִּי

אִז

מִדְּמוּס שְׂאִין לוֹ מוֹת . אֵל יִתְחַסֵּר עַל חֲסֶד . כִּי יֵשׁ אֲשֶׁר בְּלִפְנֵי מַעֲשֶׂה . יַעֲשִׂירוּ שֵׁסֶס . לְבוֹר כְּבוֹד וְתִכְלָה . לְאִישׁ מִלֵּא קָלֹן וְתִכְלָה וַיֵּשׁ אֲשֶׁר לְמַעַן רִאִי כֶּסֶף : עַד מִסְרָם וִירֹן דְּכָרוּ : לְעוֹר שִׁמִּי שֵׁסֶס בְּשִׁקָּר . וְלֹא כְּשִׁמְךָ וְנִרְאָה . אֲשֶׁר כָּל אֶחָד בֵּין מוֹב לְרַע יִבְכֶּה . לֹא יוֹכֵל שִׁמִּי כְּאִנְשִׁים לִבְכֶּה . כֹּלָּא מִתְּרוֹק נִיֵּס . כְּחֹק כְּרוֹס לִשְׁקָר . וְזִמְאִי תִקְנִיתִי לִינְשׁוֹף מִדּוֹכָתִי . וְדִלְג מַעֲשֶׂה זֶה כְּאִתּוֹן אֶת הַעֲשִׂים עִיר וְעִיר . בְּחִתְרוֹ . בְּכִלֵּי אֲחֵרָא סֵט לִי . וּמִמֵּלִי מִיֵּלִי עִילֹאִי . בְּכִלֵּי אֲחֵרָא רַחֲמוֹ לִי . וְלֹא מִמֵּלִי מִיֵּלִי עִילֹאִי . שִׁמְשׁ יִרְחִיב סֵס . וְלִשׁוֹן מִדְּבַר גְּדוּלוֹת וּמִמֵּלִי לִי . לֹא כֵן הָאִישׁ . אֲשֶׁר כָּל עִילָיוֹן סוֹף מַעֲשָׂאוֹ . כִּי כַּגְדוֹל לַעֲשׂוֹת . הֵסֵק כָּל כְּבוֹדוֹ שִׁימָם . וְכָל סִקְרוֹ לֵאלֹהֵי . כְּשֶׁמֶךְ מוֹלִדְתוֹ . כִּמְה בְּתַחֲלָה וְיִתֵּר שִׁמְשׁ וְיִתֵּרֵנוּ עַם חֲכָמָתוֹ וְשִׁמְשׁ תְּבוֹנוֹת עֲלֵיהֶם תִּכַּל לְרַשׁוּשָׁה . כְּאִדָּם שְׁנַעֲשִׂים . וְשִׁמְשׁ יִשְׁכַּח מִדָּע עַד לְמַחְמוֹק . וְלֵכַל יִשְׂרָאֵל יִיֵּס אֲדָר . וְעַלֵּס כְּאִישׁ כְּסוֹף . נִיֵּסוֹ . בְּחִתְרוֹ . בְּעִירוֹ . כָּכֵל יִשְׂרָאֵל . וְכָל עִילָיוֹן לֹא כִּיס אֵלֶּה מַעֲשָׂאוֹ :

בְּאֵן מִלִּיק לִיעֲלֵא לֹא הָאִישׁ אֲשֶׁר מַעֲלִין אֹתוֹ מִיִּחוּסִין . אִזּוֹ בְּחִתְכֵּס . בְּגִבּוֹרֵס . בְּעוֹשֵׁר כִּי . מִדִּס כ' כִּיסָה לִי . וְלֹא בְּחִתוֹ נִגְרָה :

כ"ה הָאִישׁ . אֲשֶׁר בְּחִתְרֵיתוֹ כְּחָר לִי יֵס . וְשִׁמְשׁוֹ בִּיתְרוֹן עֲמָלוֹ בְּחִתוֹס וּבְכָל כְּשִׁרֹן כְּשִׁמְשֵׁס . בְּשִׁמְשֵׁס אֲלִיסִיו . בְּכִיר חוּל . עֲמַל עֲמָלוֹ . וּשְׁקִידוֹ עֲמֹ וְעַל . בְּחִתְרָה עֲמָלוֹ בְּחִתוֹס וִירְאָה . מַעֲשֶׂה רַב . וְיִקֵּר מַחֲכָמָס וּבְגוֹרָס . מַעֲשִׂין מַשְׁשֵׁס אֲלִיסִיו . וְעַלֵּס כְּאִישׁ כְּסוֹף כָּכֵל יִשְׂרָאֵל . וְכָל עִילָיוֹן לֹא כִיס אֵלֶּה מַעֲשָׂאוֹ . וּבְכָל סִדְרֵים כָּכֵל כְּאִתְּרוֹס מַחְדָּש . מַשְׁכִּיל עַל דְּבַר יִמָּא . כִּי כִּס רַחֲמוֹ חו"ל גַּם בְּמַחֲמָרָס מִדְּרַשׁ שְׁמוֹרֵךְ (פֶּרֶסֶס סְרוּמָס) "עֲלִית לְגִירוֹ וְגו'" כָּל עִילָיוֹן לֹא כִיס אֵלֶּה מַחְדָּש . וְדִי לְמַחֲנִין :

או ירד לשערים גבור במלחמת ה' אחד מהענקים הראשונים בתורה בחכמה וחסידות וכל רז לא אנים לי' הוא עמד בין הטוב ובין הרע לזרות ולהבר : הטוב קיבל ואת הרע זרה הלאה מגל בת וחבורה כל מדה נכונה חקרה והבינה וכל רע אליו לא תאנה הקומין מוב מכל חכמה מכל סוד הקריב לעצמו והשיריים שנפסלים משולחן גבוה להכלל בקודש (הגרד"ל) מתפזרין בבית הרשן מגדל עזו מגדל התורה משגב ומבצר לכל חכמה ולכל סוד אל היכל התורה יבואו וימלטו ה :

ולא

ה) וגזרין אף פרטים אחדים . בחכמת הסכנים . ממנה יתד לתקו"מ ממנה פנה . ואין קנה לתבוסה . וכן פתר כל סתם וכל חידס . בחכמת החשבון והמדדים . [וע"ד מילאם אמרתי . ומדדו . מכאן שמאס לעסוק במדדים (סוטה מ"ה)] וכל גם עד קנה טעמי כלמחים . וגם עד הדוממים ונחים . והראש בזה נפלאות . אשר עיני הכמים לא ראו . והמה בכתי דני כלאים הבחלו . ודבר על כחות הכסף . ובחכמת התחוח . ובחכמת כח המלך . ומה שגם סמוכים . אף לתורה ולתעודס . ולתמכס והלעסודס . והמכתי את אשר לא תחורס . מי ומוי מלבב סגס ודגס . ועמ"ש הגאון ז"ע . בל"ח ת (סיומן רס"א . ס"ק ז"א) . וסס (סיומן תנ"ט . ס"ק כ"י) ועי' (סיומן ל"ח . ס"ק ח') ועי' מה שכתב סרס"ג מוהר"מ זייעלס ומסקלנא בלחר דבריו ע"פ ספר חלקודס . ועי' סוף ס' סגלס סדפס בקסלס ביאור עמון ע"פ מופתי הנדסס לביאור סגלס בס' תרל"א ס"ק א' מהכ"ל ועי' שנות אליהו כ"מ ועי' ספר יצירה עם ביאורו . (ואשעתי מנ"י הנמנ"א ת"י כי הנדסס מלא סיבוסים ונדסס לשון סכ"י גם בביאורי הגרד"ל י"י לפס"א כהנעס לפ"י סדפסס אחר קוטערס המבוא ע"פ) (פרק י' משנה א') ד"ס בתלי כו' . תלי הוא התנין במולות שעי' ואלו כל המולות . ועי' ויבואו . ועי' כל החילופים . במסירות בלחור ובמסירות סוככים וסילוכס ללחור וסול כולל כולל ולפי סלל ידפו זו ספילוסופיס והסוככים נשתבשו במסירות וליחור סוככים וכל סל"ל וס"ד וגורו סגלנל חורר וסמול קבוע ונצרכו לגלגל הקסס וליזלזל מוכר ודברים זרים וסכסוס דתז"ל בהלוגי קקוע אלל עי' התנין יתודן סלל וסול עגלס כמו לב כו' ועי' בלחרת אליהו (ברלשית א') י"ח מקיים סס דעת חז"ל לענין גלגל קבוע . ועי' בספרא דלענינא פסירוש דף י"ח ע"ג ד"ס בחיו ועי' אדרת אליהו ברלשית (א') וספילוסופיס וסלל ידעו מאלו הכיס לעליונים ססס למעלס משכלל וסס (דף י"ז) ססקת לא כמו שנסתבשו סיונים וספירוסיס סממססס אחרים ועמ"ש מלכים (א') כ"ס) י"ב מולות כו' וכנגדן ארבע יסודות ארמ"ע ס"ק סול גנד אס כו' וכו' דעת מקובלים אלל ספילוסופיס אומרים סלרות סול תמ"ד כו' וסס לא ידעו ולא יבינו כו' ובחרת אליהו ברלשית (א') וסל כחמ"י אור"ס סממסס סקסוק סול סעדר הלוך . כו' וכל כספר סדרת קודס (כ"י אשר לי) (דף ס"ו) וימס חושך כי חושך סול בריאס ולא סכעלי חכמות זרות כו' וביביאורו על סרע"א מיסמנ"ח ח"ג (כ"ח ב') סממיוס בלשון סרע"מ סס וביביאורו על סכילות כ"י סוכל וי"י כתב ח"ל סס על לשון סוכס סממ"א וכלל ימינא וסמאלל אולין כחדל) שחשך סול מקוס סלל וסור מקוס סוריתס וכמו ימינא וסמאלל כחדל אולין כן מקוס זריתס סממס וסל און נסרדון זמ"י ובמקוס סממססס סוריתס סס מתחיל סלל וסכל ברוח עילאס לא כמ"ס סכלל סול סעדר סוריתס עכ"ל ועי' בביאורי לפס"א (פ"ג) סג"ס (י"א) מש"ס כס"ד וכתבו בליקויו (על מאמר זוכר תלוי ק"פ) ח"ל אור סממס מתרחס על סגוין כו' ובעלס און חלוך בלורס סממסס סגוים כדברים סמקלסס סגויוין אינס גאון וסלריון רק בלור סממס עכ"ל וסל זס סשית ספילוסופיס אחרונים סגוים אינס עגמס רק סמסססס וסמסמנות סמקלסס סולר (הגרד"ל) ועי' ביאורו בספר יצירה (פ"א) מ"ב דף י"א) וסס (פ"א) ת"ס דף כ"ד ע"א) מ"ס בעניני סעכססס וסגלגלס ועי' בעליות אליהו סעכס (פ"ב) מ"ס לענין כדורית סלכך ומ"ס סרס"ג ר"אס מלמניסלסולו י"י ועי' כפי' ליסעיו (י"א א') ססלריון סרסס כע' כחות סגלסס וסגלנ"ח ועי' ספר יצירה בביאור ג' סוככים כו' כידוע לחכמי חזוין (ביינו חכמי חו"י סוככים (אסערולגיא"ס) ובפי' בליקוים (כ"ג ב') על מ"ס סס סגלריון אית ליה תרין בחין ספל ראש כו' בית ססור כו' . כתב וז"ל כ"ס סמותס כידוע בחכמת סמולות ומלכו בליון לישראל כו' (מהגרד"ל) ועי' בלחרת אלל ברלשית (א') א') סספעות סוככיםס והסמולות וסגלר"א כרסס (ל"ג א') סגמ"ס אומרים גם ספילוסופיס סלינס טעב סלל לכן קקדס גבורת סממסס ועמ"ש ברלשית (א') (י"ט) יסוד סמסס סגורס עס חול ולבן אחר יריתס סממס יתחדס חול רב כפי' ביאורו על סוכס ח"ג (ק"ו) סעכס"י יסובב ממזרח למערב בין לשון לדרוס ולא בדרוס ולסון (ועי' משני' כ"ג) יפלל בעניני בלשון סס מ"ס בביאורו ענין סמלנלנעט סססחתיים סמנו סמלונס ססמטונעט חלק א' . סמטונעט גס סמי אף בקלס סלל . (אך כ"כ בעליות קיר ספי' על משלי יען כי סלמיוד כ"כ מוכרכו ולא מלשון סקדוס ע"כ עלו כי קמסוים) . [גראס סססועט סממס מרבינו ז"ל ענין קדודות סלסויות (פריינדסאפמליכע פונקטע) סזוכירו סטככים סמלנעטס (הגרד"ל) טוב נוצרתי מה שכתב סחיט סוכס סגל"ס סער סגדול (דף ע"א) כדפוס אסמערסס) וז"ל סרב סחיט כשער מרכסס סססחטונס מעוררים את סלסוים כו' יס רמו גדול לך לטעב טעני סלכך מנעיס"ס ססולתס סרבול כי סססחוקס סחיטס וססיר סעלס כל סגיוה וסל"כ סססרסס לסחיס וססיס סססתיכס סל' בקרן זוית א' וסכ' בק"י אחרת אפי' סחיסס מרוחקין זו מוז כל מס ססרלס אפי' אלק מילין וסחיס סרבול סמך ללחד מן סססויות סלסל סמלל כי כל סמטונעט עשוסס אוחס סחיסס עוסס סלסרת בלחות ססס עסס עגמס . ועוד יס לוס רמו גדול כענין סיון סססויות כו' עכ"ל [ובפי' מאמר וס"ס סחיסס סססחלחו (סממנלל אללנו כ"י) סלינעט מכל חיבורו סגורס סוס סעגנו ועגלס) כתב ח"ל רל"א וסוב גי' אור מים ולכן כלסר סממס מכל על סמסס סל' רל"א וסוב סמיד גם כסך מי סרשו כלן עכ"ל ובפי' סכילות סוכלל א' כתב ח"ל וסור סול אור סממס ולכנה סממס על סמסס כידוע סססללות סססוריון וז"ל סול סיסס סולר סממס גראס כמים בלרל"א וסוב וסס"י וססויות רל"א וסוב עכ"ל וסל עוד בקלסס כפי' וסכס סלח ק"י סרדפס (ק"פ סע"א) ח"ל כסך מי וזכ"י אף דבר מקדס ססורל דסמלל גבו מיא וס"ס בלדס וססויות רל"א זסוב עכ"ל (הגרד"ל) ועי' ביאורו על סוכס ח"ג (ק"ו) וכללס סס סו"ס כו' וכת סון סמלל כו' וכן כוז סלכך עיקר סגדול אחר סמות כו' ועי' אדר"א כרסס (ל"ג י"ד) סעוריס סמססלס מן סלכנס כלינל וסלריון ירדיו סגד"ל בביאור סגלון לאגדות כרכות ע"ד סססלר סוף פרק סרל"ס על מאמר זו סמות וסממס כלינל ססכ"א מאמר

ולא על ההכמים האמיתיים היה כועס ולא על נבוני לחש היה מלגלי חססו על התלמידים
שלא שמשו כל צרכן, ובלד השרץ השארץ לרבות אפרוחים שלא נתפרחו עיניהם
 מרם מלאו כרסם מעדני התלמוד והפוסקים מרם בא היראה בברכם ובשמן בעצמותם
 והמה מכלבשים מוחם, והוא ערכיבותא דרישא מתיא ליהי עורא ינששו כערים קור
 התורה והיראה ובשלו ונפלו אלה בחקירות אנושי וקורי עבבשו וחבלי השווא יחשבו
 לעבותות העגלה ואלה בדברי הנסתרות אשר חשבה להם מראות, וכאנתא דלא מקריא
 יעפילו

שאלם דפסחים (קט"ו) קפא קפא דכורא לך ולשך בנתך ולתמיז בלתיך אחרי שביארו סודות מוראים ע"ש כתב וז"ל וסנה
 בלחם שיואלין ממנו (ר"ל מן החם) למימא ז' גידיו ולשחלחל ח' ע"ל [ובניאורו לביכולת כביכל (ג') כתב וז"ל
 דל"ו שאלו עושה פירות הקרן מתמעט וכידוע בששם סגוב את האור שמממטעם והלך ע"ל (כן חמת שלא רחיתי מוכר
 מששם זה ופלא שיכתוב כידוע ע"ד שלא מוכר בספרי לה"ק הידועים ע"כ חשכתי שאלו ט"ס ים כאן בלשונם ואפשר ל"ל
 בעקב סגוב האור כו' ונתכיון לדברי הע"ה שער לאה ורחל פ"ג ופ"ד ע"ה) (הגרד"ל) ע"ה ביאור הגר"א בהסכמות
 (נדפס בק"ד) ד' כ"ו • בסערה שם מהרב המהרש"א לטגיא [ועמ"ש לקמן בספרי הדפוס ומחברים בלחם ובספיקים
 ח' וגדולת היא אל' ועי' אדר"ה בראשית (א' כ"ד) טבעי הכע"ה כו' ועי' פי ישיעיה (ב' כ') מל"ש לענין סלישות והענין
 ועמ"ש (ב' כ"ו) סבוי דכורים שם עומדים אה"ע חבירו ועמ"ש (ב' כ"ט) אמרו שכלביו שואג' ג' שאלות כו' • ועי' (ח'
 נח"ה) במדרש אמרו מוטות כספיו עלם של כך שהוא חלק יו"ד מהסבך ע"ש [במדרש תנחומא חיתא בוס"ל אחד מששים
 כנף] ועי' אדר"ה בראשית (ב' כ"ד) תחבולות שוות בחית הארץ בעוף כלשם האריות המחקרים בספריים (ומ"ש
 שם (א' כ"ה) כל דבר שנעדר לא יוחזר לאיתנו בלתי דבר נסתה ואף שחזרו ללס אחר המבול המורא והסתה נעדר ללס
 המורא והסתה של שרץ בעוף כאשר מלאו רחיו בזבובים ושאר המינים אשר יעמדו ע"ס האדם ממנו וסוף מחסיו שיהיה
 שלא נלקח המורא מהסמכות וחיותו ארץ ע"כ חין זס לאון רביו אלף של בנו הרב מ' אברהם ז"ל שסוקף שם הרבס על לש'
 רביו ואולי ים העתק ברוב מכ"ה של רביו ז"ל ואין כתוב כל זה (הגרד"ש מחמילסלאו ז"ל) ועי' באדר"ה (פ' תרומה)
 מנחות האדם ועמ"ש בביאורו לסנה דכ"ה בברות ח' הבשר קיומם מחילסל ובעולמות קיומם משתים ועי' בס' מנן וזינה
 (ד' ס"ד) שמביא מהבני הגר"א ז"ל שערין קרועין ועי' בנפין • ולכן יקרה תינ' ע"כ ועי' ספרא דלעישות (פ"ה ד' י"ח)
 ד"ס שבעס ריטיון כו' ועי' בדרם קודם כ"י (דף י"ג ע"ה) ד"ס בספרי יזירה מתחל האיות עס האכזרים חכמה עינין יין
 שיחם ברגל ימין וכן כולם הענין הוא כי האיות כ"ה תולה באבר מיוחד כמו שגורא בחוש מי שגורא ממנו כניסין וחסר
 ממנו קול וכן סוקן וכן כל אבר ואבר ע"ס שהארץ ועי' בדרת קודם כ"י (י"ג) ד"ס זוס"ח סוף ש"ס י"ב אכזרי
 פנימיו כו' ע"ס שהארץ ועי' אדרת אליסו (גלג ממ"ה) עיני החושם ובאדר"ה ברכס (ל"ג ט"ו) רוח שתתעורר והמניע
 אלל המרגיש הוא כנפס ועי' פי' בשיעס (ז' ט"ו) ד' חלוקי טעם ממס"ה כו' ועי' בדרים (א' ח') מ"ש שם ועי' ס'
 יזירה (פ"ה מ"ג) מ"ש לענין י"ב מנהיגין כנפס וי"ב פסיעות וי"ב עוד אכזריס כו' ועי' ספר"ל ליקוטי בכוף ד"ס ידוע
 שגדל עולמי כו' עיני עולמות ודל"מ וזכ"ן כו' ועי' משלי (כ"ב ס') גברין בלדס דל"מ בעולם וארמ"ע וסודות וי"ב
 יסוד חמישי וסוף השמים ועמ"ש ע"ז בסוף פי' על רבכ"ה (ב"ב פ"ה) ועי' בדרת קודם כ"י (דף כ"ס) ד"ס גר"ן שהארץ
 ועי' בדרת קודם (י') • ד"ס מ"ש כח"ו כו' האדם הוא כחות וסגמס הוא חלק אלסו וכן בכל העולמות עיקר הוא כחות
 וכללם כחות מהבדס הוא מת אע"פ שגורא כנפס בו משל"כ בללח כחשמה עדיין הוא חי ואינו מרגיש כעלם וכל כרגשות
 וחיות סוף כחות וז"ס בכל העולמות וזה הוא האדם ובעולמות וכן זה הריטב וכל הדומס וזומת אע"פ שיש לכן כנפס
 חיסם חיים וכן כחם וסיון סכרות מתחלף אל כלל חיו מרגיש לו וכחוסים עטלים כו' • ובסגיון ששתמש ברכס ועי'
 מ"ש הגרד"ל בפר"ה כסכ"ה (ח') ע"ה על מניע כניסם מן הסגיון כתב וזילוקטיו בגר"ה כתב חכמה היא עקלקל סגיון
 וי"ב כ"ג (חלקי) חכמות ע"ל • ונפלאות ע"ז כפי ששמעתי בשם ח"ו הגאון"ה ז"ל ועי' באדר"ה בראשית ב"ב
 ועי' ברכס (ל"ג י"ג) עלם מקרס דבוק ושאלו דבוק ועי' בפי' למשלי (א' ח') י"ב • יו"ד ט"ו לענין חפ"ה חומר
 פעולם אורס תכלית •

וסילוסופיא בעינים הרוחנים כנפסו רק על שכל אנושי כרחיק מחירות הסודס האמורס ועי' בספר ברת תורס (מהמ"מ
 מסאלחא) כתב וז"ל ומתעורר בשם מורי בגלון האמתי שזס שאלמר ר"ע (ל"ל רב חסדא) (שנת ק"מ) אלל לא
 בענינותא אללל ירקא משום דגריד פי' כשכיס ע"ה לא רלס ללמוד דברי סילוסופיא בל"ל משום דממשך ולח בעת עתירותים
 אכיל ירקא כשנעשה גדול בתורה והטעם כי היכא דלעויל ירקא לעויל כשרא וכורא עכ"ל ועי' פי' על ישיעיה (י"א ב')
 וכל העלטים כס כנפס כו' שאל דבריו מהתפלספים [ע"ה שמוס פקיקס לרמב"ם] ועי' יו"ד (ס' קט"ס ס"ק י"ג) ואע"פ
 שאין הדבר מועיל כלום ליון הגר"א ל"ע רמב"ם וכ"כ בפי' המשנה לפ"ד דע"ה אלל כל הכאים אחריו חקון על דבריו
 כו' וסוף נמשך אחר סילוסופיא האוררס כו' • וסילוסופיא הסתו ברוב לקחם לפ' הגמרא בכל דרך סללי ולעקור
 אותן משפטן וחו' איני מאמין כסס ולא מסס ולא מהמוס אלל כל הכדריס סלס כספטון אלל שיש כסס גס פנימיות ולא
 פנימיות של בעלי סילוסופיא שזוקקין אותן להשכח אלל עס בעלי חלחם עכ"ל •
אמר המו"ל רחמי לטעניק בלחן הסתב שכתב הרב ר"ש לוריא י"י (אשר הוסיף לאור הדפוס מספרי הגר"ה
 ז"ל ונכלל כ"י קדשו נאמן הוא) אל הרב המחבר • ח"ל מהכתב אות בלות :

בע"ה יום ה' תענית אסתר תרכ"ח ויילנא •

בבד וידר ה' ועמו הרב המובהק החכם הבולל המרעיס נודע לשם ולתהלה ברחבי תבל • רשמו נודע
 בשערים המצוינים בהלכה כש"ת מור' יהושע העשיל לעיין י"י בכל אשר יפנה וישיבול וצליח סלה :

באשר חז' את כבוד כתר"ס לספין לאור הצינור כנפלא עליות אליהו ולא אפון כי עוד די כתר"ס בודס לכוסיף
 עין כבוד ס' כסס וכסס מעלות סתות בגלון חסיד ולל"ס חזיבורו קדקדוס ז"ל • ע"כ מלאי חוסס למספי
 לעורר את כבוד כתר"ס פי' לכוזיף כשער קר רבים בחיבוריו ככאים ח"ס י"י מנח"ל בגרלי יו"ד (פי' קר"ס ס"ק י"ג)

יעפילו לעלות אל מרום הרים והמה במורד ושניהם כאחד תורת ה' ומעשי המצות מאכזר וחבמת מה להם אלה על כל דבר טוב וישר בדיחותי מפכחא להו וקשה היא הליצנות אם כורכן בשירי הלשון" ולמה נקרא שמה מליצה שכל מי שמתלוצץ בד"ת מוסיפין לו ליצנות (מדרש משלי 6') ויהיוקו בחלקלקות להבליע בנעיסות לשונם וזו לעגם" לעבורי וזממא ולמתוקי מעמא" להמתיק בפיהם הרעה ואלה הנה במשך מעשיהם, ואין מחזירין על האור" אור תורה בדרך שמחזירין על המצות" ותחת אשר בראשונה לא נמסר סתרי תורה אלא לגדולי הדור הנגשים אל ה' המה באו אל הקודש פנימה משרכו הפרוצים מסורים לכל אדם ובכרת יסתירו רוע מעלליהם וגוללירין אלו יורדין ומתגרין ובת"ח יותר מכולם וגם מי שאין לו ידיעות בית רבו לא בחכמה ולא בס"ת יתנשא לאמר ולחפות דברים אשר לא בן להקל כל נבכדי תורה ויראה ותורה מה תהא עליה : ועמדו אז הגוללירין אלה משתי המערכות מערבה מול מערבה בדברי נאצה זה על זה לאלה קראו צבועים ואלה קראו להם לבנים (ע"י סהדרין 12') ועמ"ס הגר"א ז"ל בחדש חליו (דברים 6') ע"פ חצני חורא דמלי קימטא ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לבכסם יותר מן הצבועים (עמ"ס 18') ואם תבכסם בכל מימות שבעולם אולו מים מני ים נכתם עונם ואך המה היו במורדי אור החכמה והנסתר כי נאצו שם החכמה וכי תעבו שם הנסתר והמה אשר הרביצו ארי בתוך שדה החכמה והנסתר למען יראו כל יראי ה' ויברחו כי על כן הישרים עזבו כל דרכי הנסתרות נוורו אחרו ולא ארחו לחברה עם מתי סוד יהי מי ולא במהו בכל חכמה ובכל מדע ויעבור עליהם מה :

ועל הרבה נוכל לאמר כמו על הנושא עליו עונות בית ישראל שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור (נדס 13') כן יש אשר היה נאמנה את אל רוחם וחשבו למיזבה אך לא השבילו לראות מרחוק ולהגיד מראשית אחרית דבר ע"כ יצא שפוט מעוקל ופוק חזי מה עלתה עם הנחשלים וגנשלים אחריהם, וכימנך חזק מקילין לעצמי ואילו מקילין לעצמי" (כתובות 1') ויגורו התורה והעם לגזרים הפרו חוק עקבור נכול שגבלו ראשונים וכל אחד אותם אונו משמוע עצה ויושר דבר אמת כמי שאין לו יד ושם בחכמה או כס ת בעניניהם ובחפציהם באמור אליו, מיכתיי' דלא גמיר אלא מימחי נמי סחי' וכל שאינו בקי בהם בשמותיהם ובחכמתם לא יהיה לו עסק עמהם :

עד אשר בקע בשחר אור ישראל וקדושו הגאון החסיד נ"ע צופה כל תעלומי' החכמה בכל מדע וכל סתום לא עממחו וישח כל משכיל במדעים וישפיל כל חכם הרוים מפני גדולתו וחרר גאוגו וכי ידו בכל משלה ולבוא עד קצה תבונתו גלאו כל חכמי לב ונוסף

מ"ס הגאון ז"ל על ספר הכ"ס ז"ל בענין ספק ודעים וכו' וכבר כבדו אותו על דקדו כו' כן סדרים שזכרו לראות בגוף כ"ק של הגר"א ז"ל (וכס ומלאים בלואר כל כלי חמדס מגוף כ"ק שתי' סדר סגור סתרי' ספורסס מוכר"ש זקוקתמאן ממחליט וסדר בגאון ספורסס מוכר"ש זלמן ריבלין ז"ל בסיוות וס סנתיס בבית סדר"ש להחנע וליהנות מיוז אור נועס כ"ק הגר"א ז"ל סעיר את סדר"ש נחפוש אחר דבריו סכל' מגוף כ"ק ומלאנו ורואנו כי סוף כתוב סמה אית בלות כמו סהול נדפס בבא"ג (לפנינו) ע"כ מ"ס (סרל"ס ק"ב בספר קריס מלמס 141) לדבר תועס על מסדרי סדכיס מוכ"ק הגר"א ז"ל כי מסיסם ולא מפי כתיבי הגר"א ז"ל ילאו סדכיס סלנו' איס קריס נלמס וסקר עס סס סכדומס לי ססס מה סכובס סס סכל לא רלו את ספרסס כו' מוכס כס"ק ומחשס סספס אפיין עוד ספסס ואחידעו אי"ס סכקסס [בענין רליתו עתס כס"ק : ואין ספס סס ספס כלל : שמואל לוריא : סחוס למסס] וס' יסליס ססס וימלא נסוסס מאווי לכסו ספסס סדססו נסוסס ססססוס מול ססס"ס ומודיעו נלמסו רכיוו סגר"א זלל"ס וס' יסליס ססס וידיו סלמאן שמואל לוריא : ועיד' (ס' רמ"ו סק"ח) סססס רמ"ל נעין ספרסס סגיר ססססס : וסול' מדכרי סרמכ"ס וספרס סוסו ד' נסססו לספרס כו' סכל לא רלו את ספרסס לא סול (סרמ"ח) ולא סרמכ"ס וסגלון י"ע מניס אית סס' מו"ג עי' ארר"א ברלסית (א' ב') [וכן נס' בגרות כ"ק ע"ד ססססר (ס' סכולל על מלמס כירס דסית מני' כו' וספי' סכלות סכילס נעין כיווי כק (סגר"ג)] וסיס לי סרס כו' סיסס מ' יסרלל גלרדלן רכ סווילנל (לסר סס סכיר סיסב אית סגלון י"ע וידיתו סיס ססססס אינו וקודס סקירטו סיס דר סגלון סכרל ססססס) לסר סיס סססס ויולל ספסס ספסס סכסס סגלון י"ע וססס ס"ל לסר סכר ר' סריסלל ז"ל לפי סגלון וסריסס על לסר רלו עייו סלססס קסו למוד סססס"ד סססס מורס נכוסס ודקס סגלון יססס כידס וסגלון סכיוו סכרי אף וסלר וסי יסלל לדכר נגד סכוד סרמכ"ס וספרו לסר מי יסגו וסכיס עסו סססססו סגן עין [וז"ל ססגיר מיסריס לסרבי' (ס' ויקסל) (ק"ח כו' וסלוקו) על סרמכ"ס וסל איסו סססססס לדיקיא ולא כדלמרי סי חיימי דלסגלל כו' (כ"ס סס סססססס וכו' כלס אוריית' לסיגית עולו וסל סרבי' מפי סכודו אית סכר) דסי דכרי אסגור מלי סגן קל מלין דלמיל סלל אססו סלל גי'ללולל וסססל ויסיב סכוד וכו' עין דלמרי דסודו עין סי לא איגללל וכו' (כ"ס סס וכו') אלא איגללל גי'ללולל וסססל ויסיב סכוד יסיקס

דרית

ונוסף על אלה קדושתו ואמתו והוא בגבור משכיל לא ישוב מפני כל והוא חכם היודע פשר דבר כאשר בקיעי הדור ראה כי רבו ובאשר רוח רעה, תקיף לחדא יפה בלועי נפיק לקיבלי" וברוח פיו המיש רשע הוא הניף בעים רוחו רוח קדשו ובשואו גלי החכמות הוא ישבתם גבול התורה והיראה שם להם עד פה יבואו ולא יוסיפו בשאון נליהם הרבה מאורות החכמה יש באור התורה לימד דעת את העם וחרפת עמו הסיר כאשר הראה לדעת כי הרבה הררים בתורה ובדינים תלנים בשערי החכמות וצוה להעתיק ולהוריק מלשון עם ועם ללשוננו הקדושה כל מדע וכל חכמה כי אמר מעין החכמה "מעין אחד הוא התורה שמאנו והתורה מהרת" אם ישאב ממנו מעייני הישועה לתורה ולתעודה הוא שערי הדינים ראשיכם והנשאו פתחי התורה ויבואו בכם כל חכמה וכל מדע ותחת אשר אמרו לכל חכמה ולכל מדע כי מביאין לידי כרהון" וכן יתחמין לכב משחרם וכליותיו ישתונן, ומביאים לידי חימוץ" הנה הוא, עושה למודים בשביל שלא יחמין" ולמען צדקו בחר בחכמה וחפץ בה אך להגדיל תורה ולהאדירה :

ובראותו על החיים מצודה פרושה לדרוש גם במה שלא הורשו ולחקור אך במכוסה הגביל את העם מכביב לכל יתערבו עכבהם לעזוב המעשים ולמוד הנגלים ולעשות אך כוונים ואם מראשית יסד על ארץ אנדותיו ואחר כן יבנה בשמים עליותיו אז מאוד עמקו מחשבותיו אם יצרפם לפעולותיו (ו) והוא חכם אוצר המזימה צפה כל תעלומה כאשר יבחן בגנוי נכרתות וגם בדברים הנגלי' מבליע בגעומות לשוננו גם הסודי (י)

דקיקא ע"ל ועמ"ס כ"ד בקוטרם קדמות הזכר כזו (בגדל) (וכן מביא את הכעל עקידס ע"י משני (י"ג כ"ד) וע"ס (נ"ח) שלא הביא זאת מהכעל עקידס וכן בדרת קודם כ"י (דף מ"ו) מביאו במ"ס ברי"ס (כ"ב) פ"א בקסו כביסותים לטעמו כ"י ואזינו דמות לגדי והכעל עקידס (וכו' כשער ס"ו) פ"י שגדי בקטנותו טוב למאכל וכל עוד שגדל פוחת וכולך כן היו ישראל כ"י ע"ס ובגאון פ"י בעזב טעם כי כביסותים אינם מאמנים בתורם שבע"ס משמע מפס לאחין וכן אזני בגדי פלגות וסחומות ע"ס דפח"ח לענין השמן לב כעס ואזינו הכבד (ישע"ס י' ו') וע"ס כבי' על ישע"ס שם [וכו' פ"י חזי חולין (י"ו) גדי שנללו כחלנו אסור לאכול אפי' מרים אנו ע"ס וערש"י. וע' ע"ג (ל"ח) עובד גולגולס דחרין רישו שרי למיכל מוסיס אפי' מרים אנו] :

ובכן לקח לרקחות לרמזי תורם שמות מחקרים ודרש כסם גם שמות ע"ד מליצה ומשל כמ"ס באדר"ה ברכס (ל"ג ט"ו) רוח כמחשבור והמניע כסם רחל ולאח ע' מ"ס במדרש כעלם (תולדות) וכן פ"י בגאון כל ספר וינס כבי' קדשו ממש כי וינס משל לנשמה והספינס הוא בגוף וכביא זה בגאון בריש וינס המדרש כעלם (חזי שרם) על אדרסם ושרם חומר וזורם וכן יס כבי"ק פ"י על אסתר ג"כ בלופן זה וכמו כס' ונפלאות הוא כי חשב זאת לאחד מפסני שפסני בתורם ולא אך למליצה המוכר באמרו שם (וינס א' ד') והאניס חשבס לשכר שפי' על הגוף ומדויק לשון חשבס שאינו שייך על פסניס אך ע' בטור אכן עזר (ס' י"א ס"ק א"י) כתב בגר"ה שם שכן דרך העולם לקרוא לבדרים כאלה טביעס. והביא כמ"ס והאניס חשבס וכתבס כ"י (י"ד) ד"ס אמרס פס' (וע' בגר"ל כפ"ר"א (כ"ט) [ע"ל (י"ג) ש"ס] שלסס אנסיס פ"י ע"ד מוסר ומשל וכן כפרסס תולדות (כ"ו) ויחפרו באר ע"ס וזודע לכל מ"ס שברקסיס חרסב"ה על חכמי פרויביל"ה והכדרס"י בראסס שאמר על אדרסס ושרס חומר וזורס [ועמ"ס חרסב"ה בתשובס ח"ג סס"ך בגר"ל] ועמ"ס כדרסס"י כמזכר כסו"ס חרסב"ה שדרסו זאת אך למליצה אבל גם כפסוט אמת (ועמ"ס בגר"ה כ"ע במשלי (י"ג) כ"ח) בליעל ילין משפט ופי' עושס מליצה בתורס שאמר שמרנז כזס דבר אחר ואינו אלא מליצס ואינו פ"י כפסוטו לעשות כמזכר או שאינו מוכר עכשו כ"י (ע"ס) ובגאון כ"ע מביא את הכדרס"י כבי"ק ממש בביאורו לזוה"ק (דף רכ"ג) וז"ל נפש שותפס דגופס כ"י וחיוכורס הוא בתורס כמ"ס המלין (כו' כדרסס"י כספר בחיות עולם) וכן מביא במשלי (ח' כ"ח) ס' בן המלך והטור וסס כל הכדרים והלויסס אשר הנהיג סס ומדברי חכמס ומדע נגמתי עתס אך בקסס עני . ובארכתי במקוס אחר על כרסס מהס אשר נזכרו בדחו"ל כזר ובראשויס ובכרזס ס' אוסיק ידי כזס :

(ו) ועי' פ"י על ישע"ס (א' י"ב) מ"ס על כמעגל את כסבת כ"י כי ככוונס בלא מעשס אינו כלום וע' הדרת קודס כ"י ד"ס כספר יצירס מחלק האיות עס באיכריס כ"י וכ"ס בתרג' ג' מלות שלל' הוא מעשס מיוחד ולכל' א' יס כונס מיוחדת וכן כמזכר בלא כוונס כגוף בלא נשמה ומיוס שחרב כמ"ק נסתמו מעיות החכמס ונשארנו כגוף בלא נשמה . עד יערס רוח ממרוס עלינו החיות כגוף והנשמה כ"י ע"ל ועמ"ס בסוד המלזס כ"י ובסוף לקוטיס כפס"ד ד"ס ידוע והנביאס לא כשינו אלא ביצירס ודינאל בראס עולם העשיר כ"י וכולך ומתמעט עד כדורותיו אין משיגוס אלא בעקב ע"ס ולכן רבו כמחפריס כמ"ס סוף ישיכר כ"י וכל שאנו מדברים בל"ק ואני"ע ככל עוולמות התחתונים מליד כ"י לכן מדברים דרך משל ומידע ואין מבינס כלל כי יחוקקל אחר בדרך חידס שסיס בחי'ל ובסוף הכית וזכריס מראות סחומות ואין אמתו יודע עד מה עד יערס ממרוס רוח עלינו כי מעת שחרב הכית ילאח רוחנו עזרת ראשנו ונשארנו רק אנהנו סוף שלס בלא נפש עכ"ל :

ז' וכמ"ס תלמידו במשלי כל דבר פשוט שניאר בגר"ה עמון זו גם הסוד ולידע הפסס בלא יסוד גם הפסס אינו אמת . וע' כבדקמת בגר"ה ש' ז"ל מלמניסלאו לביאור בגר"ה ז"ל על מדרש רות הכהנ' כרסס בווארסס שנת תרכ"ס] וכן כביא שם (ב' ע') ששמת ממנו כן כמס פעמיס ועמ"ס ע"פ (כ"ס י"ח) שיאמר דבר פשוט ויסיס זה כגון גם לפי סכוד ע"ס וע' (י"ד כ"ו) סכוד כענין כסוד עמוק עמוק ולכן ב"י שלל' ונחמ' הכריות שכן כסשונן כ"י וע' כבדקמס לתקלין חדיסין כל שיטותיו כנגלס כיו' אחוסיס בשלסס הקכלס וכל רז לא אינס ליס . כאשר שמעתי אמת

ורדין גליא רזיא הנעלם מעין כל חי ורמוס לחכם ומבין מדעתו (ה) ולפעמים גם דברי הראשונים כמלאכים לא זכו בעיניו לא נשא פני זקן החכמה ואף אם רב שהיו ימי שניו ט)

אך לא כל הבא לקפוץ קופץ ולא ירבה כל איש הצעיר לימים לאהו בהכמות ובנסתרות מרם ידע כל מוכדות תורות המצות והמעשים מרם הקר שורש דבר הפוכים אשר עליהם יחיה האדם ואז ישלח ידו גם אל עץ החיים בהכמה ובסת' ואכל והי לעולם ואם הגאון נ"ע לא הרף לבבו מימיו ובימי חרפו כבר הראה כוהו ונבורתו בכל חכמה ובכל סוד מי יערוך לו הלא לו נגלו אז כבר תעלומות תורה שבע"פ הנכתב על הכפר והגלוי וכבוד ה' מלא על כן גם חכמה גם דעת קדושים מצא והוא אשר גדר אורה החכמה והסוד והחוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידו בתורה ובמצות :

הוא האיש אשר עשה לרוח העם משקל במאזני צדק ולא כאותם אשר אך צוותא דעלמא ניהא להו וברוח העם ללכת כן לעומתו ינשא והוא תכן הכל במדה ובמשורה בדת לא תורה לא נשא פני גדולים הקרי לב ואף להמושכים בשבט סופרים ובראותו מאשרי העם מתעים בסדר הלימוד ויש אשר יגדלו את בניהם לתורה אך בלולים יעלו וי"ן דרכן של בני אדם להתבונן בדרבים" ללכת אורה מישרים מן הקודם אל המאוחר ויתנו בתוהו לא דרך ותושיה נדחה מהם ויש אשר חלפו חוק הסדר לפלפל על קו תוהו ואבני ברוח מרם ידעו הבין שמועה בתלמוד ותרפות פורה באויר ואין להם

סדר מוסר"מ ז"ל ששמע מפיו סק' בעת שקיבל ממנו פירוש על ספרות : כי כל שיטת שחידש במסורת לא החליט עד שידע הפנים לפי הסוד ע"כ. ויודע מה שאמר ח"ו הגמור"ה כ"ע בשם רבו בגאון. כעצור אינו מחולק בשום אופן עם הגמור"ה. ורק שאין יודעין הפירוש בזוהר או בגמרא לבר דין אחד אינו טובא ע"פ זוס"ק. וזכו להתרחק ד"ה מסיבס להסתכל בגמרא לא מוכר רק לפניו. א"ל תלמידו בגמור"ה כ"ל הלא בעיניו כותבן משהו בין לפון לדרום מחולקים הם. הסיב לו בגאון כי הפי' יזכיר"ס הוא באופן אחר ואינם מחולקים ועיין שו"ת ביני עולם (שאלה ב') מ"ס ע"ז בשם כ"ה"ק פירוש הגדול על מסכת ברכות מהגאון. [שמעתי מס' קדוש דודי בגמור"ה כ"ל שלא א"ל רבו ספי' בזוהר כי לא הים אז ספר בזוהר לפנים (הגר"ם מאמילסלאוו)] ועי' בשו"ת חתם סופר חלק א"ה (תשובה ק') לענין שסבור חולק על הגמרא בענין שילוח הקן) יע"ש ועי' בספר מו"ן (דף ל"ז) וכך קבלנו מרבינו גדול ז"ל שחילק לומר שסבור האמתית יספור דקין המוסכס להלכה פסקא עפ"י דרכי יסודות סורא המסורה לנו רק שאחרונים לא ירדו לעומק חכמה כזאת ועי' יור"ד (ס' פ"ט סק"ט) כ' בגאון וכן משמע מדברי כזוהר ואין זה כחולק על הגמרא שברי הם סיו מתמחירין ע"ע ג"כ במותר ובמ"ס אהל לאה כו' ועמ"ס שו"ת לענין אס נקרא כדיוט המתמיר ע"ע ועי' שנות אליהו ברכות (פ"א מ"ג) ועמ"ס פירושו לנשיט"ס (ו' י') ע"פ השמן לב כעס וגו' כתב דרך ה"ל"ס מרחיקו בתחלה מסריון דלוריתא עד שמרחיקו מתורה שבכתב ג"כ. כ"ס הלשון בחדרת קדוש כ"י (דף מ"ו) :

(ח) ועיין בחדרת קדוש כ"י (ס"ב) ד"ס רחומאי כו' בשעתא דייטי ויתגלי מאן דחמי לבי' תנדע כ"י. כתב רבינו ע"ז. ונתגלה לי בו' והוכח זאת גם בסי' פ"ה שאלהן ע"ש ועי' ספד" (ט') ע"ג) ליקוט ד"ה וסכל. ומהו תנין סעיין העמוק כוס ותנין בעומקא לדבר ולפומא לא גלאי ושם (ג"ד ע"ג) קן ביאת משיחתי ומשביע אני הקורא כס' א"י שלא יגלה זה (ובספר כ"י אשר ת"י נרשם על כליגיון כאן וכן איתא בזוהר וירא (דף ק"ז) וז"ל כסי' אולפנא גלאא מרזא דאתון דשמו קדושא פי' ו"ה ששם הם אלף כס' וכו' כמ"ל וז"ש וברזי דשני ענמא ביוני אלף כס' וכו' וכיומי בדראשית ביוני כיום הששי דמנ"ע שכתב בו אדם ואין ביתה כהגתו כיום זה וכמרתו בפנים ובכן עכ"ל [ונפישורו להיכלות כ"י סיכל א' כתב וז"ל א"ה לבאר על הכתב סדור של כאן ואם עיני שכל לך ויתגלה לך בזה גמי אולרות חיים = ואסור לגלות זה בפרטות כי דבר עמוק הוא מאוד עכ"ל ושם בביכול ד' כתב וז"ל וכאן עינינו גדולים וגוראים : אין להעלות על הכתב עכ"ל ושם בביכול וז"ו כתב וז"ל יסוד כ"ז עמוק מאוד מאוד עכ"ל (הגר"ם) :

(ט) ועיין ספדרין (מ"ד) רוח ספקיות כו' פרש"י גביראל וכתב בגאון כ"ע בהגותו שם א"י כו' (ובא"ש ע"פ ספקיות (תנ"ז ז"ד שמואל שם שמואל מט"ע וכי"כ בריש ברכות (ג') על פרש"י ד"ה כוור כו' בגשיות ברוחות כתב בהגותו בגר"א אינו כן וכו' ע"פ שמואל בזוה"ר בראשית (י"ג ד' בגר"א) סדר אחר ועיין בליקוט ספד"ס בפירושו לזוהר שלח ק' כסופו (הגר"ם) [אונסנו גלוי לכל את אשר כתב ח"ו בגאון הנפלא מוסר"מ ז"ל תלמידו (בהקדמה לספד"ס) על דברי רבים מפתח רחוקים כו' בלמפרס שסבר בקדוש די רוח אלסין קדישין ביה סארי' ז"ל לא הים תחשב בעיניו זאת ועוד אחרת תסם אשר מעמיקים ויתר לדבר לומר שגם ספר בזוהר לא סוכשר בעיניו לקבוע בו עסק לימודו מימיו תאלמנה כו' עד כי גם בביאורו על שו"ע כ"י חלקי שו"ע א"ה ויר"ד עשה סמכותו להסלות רבות בדברי הסופרים ז"ל מכושר. וכל גדול ועולם בקיאותו הוראה בזוהר ור"מ ותיקנים בעמקות וורה הים עד לספליא כו' עיני ראו יקר תפארת קדושת סארי' ז"ל בעיני רבינו גדול כ"ע כי מדי דברו עמו אודותיו אירעת כולא גוסיס ואמר מה נאמר ומה נדבר מקדוש ס' איש אליקים קדוש ונורא כמותו ונגלו על תעלומות חכמה ומעת אשר זכס נגלינו אליהו ספמיים כוולד שגתו למטה לספליא גם על כתני הקודש של כתבונ רבינו סרכס עליסס כו' וגם ס' להספוט אשר רבו בסיס מתלמידים סאריס שכל ילאו מת"ר רח"ו ז"ל ואמר לו אשר גם מהמת הספוט סתוספוט על כתני סארי' ז"ל רבו עיניס מרח"ו ז"ל אין סמוך עליס לענין דינא אמנס גדלס יקר ערכס וכו' וכתב עוד ח"ו בגאון מוסר"מ ז"ל (בהקדמס כ"ל) ואס כי בין כתני סארי' ז"ל

להם על מה שיסמכו וצל הקיקיון יראו כהר נבוה והררים פלפולים תלויים בסופת וסערה וכאשר יגמיעו שנים אשר אין להם חפץ עוד בפלפול הנח נשואו, בחסר כל בלא דעה" בתילמוד, בלא שולחן" ערוך בדינים, בלא נר" מצוה ואורח תורה :

למה לכם רוב פלפולים יאמר הגאון נ"ע הפכנס טרם שאבתם בששון טמעיני התלמוד לרויה וטרם תחזיקו בשתי ידיכם בעץ החיים בפוסקים והנה לפניהם, יבש המעין ונקצץ האילן וסביאים בברי" הפלפול ואין קוראים בתורה ולא כווננו לכם לדעת דבר אמת לאמתו או האיש אשר יביא פרי כחש בתורה ונותן פרייו לא בעתו והנה, אילן זה המשיך פירותיו מוענו באכנים" אכן בוחן אכן פינה מסקצעות התורה אכן למוסדות מיסודי הראשונים כי היכי דלכחוש חיליה בכח הפלפולים ויגבור חילים אך בדבר אמת ומישרים וכן יש אשר ילך אך אחרי הקוצרים ולקט קיצורי דינים ולא ידעו מקור ושורש ומטלה כמנו מאשר לא זרע ולא חורש :

והנה על כל אלה ונוכח על אלה גילה הגאון לדרעיה ונפל נהורא ובזרוע כחו הראה לדעת אורח מישרים ויזכור להם ימי עולם ובשנים קדמוניות דרך הראשונים הסלולה ואיזה דרך יחלק אור ולא הלך כהני דאזלי בתר איפכא ודעבדי לנרמייהו הוא דעבדי וכל אחד במה אשר כחו גדול יאמר עליו כי הוא זה התכלית הנדרש וזה כל האדם אשר ילמוד האדם מספר ימי חייו והשאר יזרם לא כן טהור ידים כמורו הוא הוסיף אומץ לכל דבר ובעזר הסדר הנכון בפלפולים לתושיה ותעלומות כל חכמה ולדרכי הפשט והדרש ופלפול רק שם לכל זמן ועת באלו אמר מקדימין ובאלו אמר מאחרין :

ודרך הקודש פינה הגאון נ"ע לפנינו להעמיק בפשט ולכל לעקם הכתובים וכל "שהתיבה קולטתו" עפ"י הדקדוק והמשך הענין ע"פ הגיון, בידוע שהוא טהור" ע"פ

ז"ל נחמא עליו חידושים (על ספד"צ) אינם אלא דרושים כו' ובגאון הפליא בגדיל לעשות בביאורו זה מה נורא מעשהו אין זה כ"א בית אלקים אשר סופיע ביות תלמודו של רבינו כו' ורובו תורת כתי האר"י ז"ל אשר כלל רבינו בגדיל קיצור סגפלא של ספד"צ והדברים מורידים ומחזיקים וזכור ז"ל בעלזא אמר שסאר"י ז"ל כינתו לו מקום בוס עגלים : (י) וענין סדר הלימוד אשר בורה לעם ע"י עליות אלקים (כו') ע"ד וכוט" ק"ג) וע"י מעשה רב (כו') וע"י בפרשורו לישיע (ו') (י) ע"פ כשמן לב העם וגו' סדר הלימוד הוא תחלה תורה שנתכבד ואחר כך שבעל פה ואחר כך ריון דאורייתא כו' ופ"י משפטים הלכס עוקרת המקרא וכו' וכן מגדלות תורניות שבע"פ שהוא כלמ"מ וזכור מתפכסת כחומר חותם כו' ע"כ לרץ שידע פשוטו של תורה שידע החותם וע"י מ"ס בכורות (ח') כסגל דבי אלתוא שם מבאר לורך לימוד המשנס כולם וכסדר ערס למוד כגמרא ע"פ ונביאורו על רבנ"ה (ג') קרא מלא אחר המשנס סדר הלימוד ללמוד תחילה הילך לפלפל ואינו יודע משנס אחר כלורסת וסמליו ע"י חמרא חילל למכני קרנא (ליגח בפלפול) אדוני" דכוס ליה (כיוני מה ששמע תורה שבעל פה) גזיון מוסי ופס"י דפח"ח ומשעלי (כ') (יח') ע"פ ערב לאיס לחס שקר כתב הענין שמתוקים אשר לא קוים ופסטיס שקרים ודרושים משוארים וחילוקים כו' וימלא פיוס חלץ וע"י כספר מדרש חכמים (פירוש על תהלים) כתב בסק"י ח"ל וגם זאת עמדה לי זכות ששמעתי את הגאון אמתי בוי"א קדישא אשר כל הארץ האירס מכבודו הוא יסוד מרנא ודבנא ג"י ע"פ ס"פ מוסי אלקים ז"ל מוויילנא ומשל לנכנס לחנותו של בושם שבע"פ נקלט הרים ובחנותו נכנסתי וריתו הטוב קלעתי שלא לילך בפרשורם שונים בדרך עקלתון הנוטים על לדי הדרכים כסקדמות וסמאלות שכליות שיכיס הפירוש רחוק מפשטון של דברים וכל שאפשר לפרש שיכיס בדבר קרוב לפשטון הוא הדבר ביותר אמיתי עכ"ל וע"י כפי" לישיע (כ') (י) כלכות ואגדות לזכ רחוי לילד עד מ"ס שנין וזכר לאחר מ"ס ע"פ שסאר"י וע"פ (ו"א) (י"א) עד מ"ס שנין מוילנא מעלות כו' וכן תורה וחכמים כו' חלק כנגלה ליונק וחלק כנסתר לזיס שיכס כו' וע"י משלי (ו"א) (י"א) בתורה המגלס סודות הילך רכיל ובגאון דבר מכסס אף. דבר שהוא נגלה אלא למי שראוי כו' וע"י כספר תו"א (פי' על הגדס) מהמחבר חז"א כ' ע"פ עבדים כינוי כו' ח"ל ובענין זה שמעתי מהחסיד וז"ל ס"א כסורים וסמאל לפיו למס אח"ל כל השירות אריות ע"ג לבינס ע"י שלא תבא תקומה כו' וכל"ל שלא הים תקומה כו' ואחר שמדחו הים שלא לו' כדבר שאינו על דרך פסח רק ראשי דברים שיכס בקיור אס תנין פסוק זה כפי' עקב ואשר עשה וגו' ואלקיס עד היום כזו ח"ל ותחס תרמב"ן לא כבינותי טעם עד היום כזו כי כל הכתים כים אגדן עולם הם וזו תיפסג ג"כ מהמכס ז"ל ואמרתיו לו עדיין לא כנסתי ואמר לי ולמס לא תנין וכלא כתיב סוס ורובכו וזו הכינותי כוונתו ואמרתיו הענין כפיו ושמע ונראה שהדס שיכס כוונתו כו' ע"פ וע"י פירוש לישיע (ו') (י"א) לענין שנקראות קודם שג"פ עניים מתקנים זכ ושעירים במקום אחר (וע"י בעלות אלקים (סכרס ע"י) לענין חזרת סלימוד להיות בקי בע"פ כענין ולא כמלות וע"י משלי (ו') (ד') כוכיה בדברים למי שאינו לומד השערים דיונים רק קיצור דיונים ככדי לברכות שהוא יודע כל הדיוס וע"י ראש כנגנס (דף) (י"א) ח"ל ואח"כ תשים כרב האלפס תחלת למוד מכל כסוקים כי לכוונס בורח קראו תלמוד בבלי וקטן למי שאין לו לב רחב יעסוק בכלכות . והכנסת ללמוד קבלתי מסרב כגאון כחמתי ג"י מוסי אלקים מוויילנא . וכך יוס לבי כפי' סק"י ללמוד האלפס תחלת ע"פ רש"י ולחזור אחרת חמיר עד שיהיה שגור כפי' ובעקידס רכס ולכנס קי פוס תמינס ויותר וזו יתראה תכליתו וספסולס הנסלאס עכ"ל וע"י מ"ס כבי"ק ממש בביאורו על כתיקוס (קמ"ג) וספרי כלכות דמאסו כס בגלותא כו' דעתה אין אנו סומכין על פסח אלא בראיות וספסולס כמו שהוא בכל כס"פ וספריים אכל פסקי כלכות איך אלא לע"י כו' עגל"ס . וע"י מ"ס כגאון יסכ"ן כמטפחת כוסרים וכמענות ומספחות (מענס ל"ח) וכן :

וגדולים מעשו' לחדש הרבה דינים כימי עולם ובשנים קדמוניות בזמן התלמודים ואף אותם אשר פג מעמם רוח הדין לא נמר והוסיף לאמר שצריך ליוהר בכל דברי הו"ל אף שבטל הטעם שגלו כי לא נילו רק טעם א' והעלימו הרבה טעמים כמזכירים ונעלמים מהם אשר בסתרי הקבלה סתרים ומהם אשר אין מגלין אלא לצנועים ולחכמים אנשי מעשה הגדולים יב) :

הוא אשר הוקם על לקומם שממות הראשונים אשר ברכות הימים נעזבו כמה דינים מהתלמוד ואין מתעורר להחזיק בהם והתירו התורות בהתירים בקורי עכביש את אשר נהגו נגד דברי הו"ל והוא לא כן יג) לא הלך לקראת המנהגים לאמר פוק חזי מה

וכל זה כולו ככלל בפסוק בראשית עד נח כמ"ט כאן כס"ד וכללו ככלל כס' בראשונה עד ברא' אלהים לעשות כ"ל וכלל כללי הכללים בפסוק ראשון ב' תיבות ז' אלפי שנה כמ"ט כס"א שם אלפא שני בשתת קדמתי כו' . ע"כ : יב) והיה מזכר מאוד ככל דיני גילויי טעמיו וימוקו זה וכמ"ט גלוות ר"א הגדול טעם אחר סבבה בגילויי המשקע כס' מ (פאת השלחן כ"ל ארץ ישראל סי' ז' ס"ק ל"ב) וע' מעשה רב (ס' ל"ט) [ושמעתיה שסבר מ' פתח מ"מ דפאלק (בעס"מ מניד דק ונבטת פתח ופאר סיכורים) סי' משנת את בגאון זמן מה וסבב לווי חזק עליו שוכר מן בגילויי וסבב מניח לו המיד מים לשמות מן החדש מן הפלמט שבהר כס"ט בויולא רק ס"א כללים כ"י עת גשמים ורוח סערה תעלל ללכת וימלא מים מחבית מגולס וסבב לו ולמחר אחר תפלת שחרית סוכיתו רצונו ז"ל על פניו מדוע נתן לו מים מגולס ולמנחם בראות גודל ענין בגילויי אף כס"ז ואלו יקל הדבר בענינו על ימים הבאים סיפור לו רצונו ז"ל כי יסבב תמונה א' מכלכלו כל תפלת שחרית דנא ש"י שתיית המים מגולס גרס לו זה (הגרד"ל) וכן לאכול שום בע"ט חתנות עורא מבוחר ב"ק (פ"ב) מטעם עובד בע"ט והוא יזום לאכול אף למי שאינו נשוי . מעשה רב (ס' קיד"ר) א' יכוסע בעשיל ע' נדרים (ל"א) הוחר מן אכילי שום אסור ב' שרבל ואסור בנזקים וכ"כ י' עונת הכותים אינה בע"ט ועמ"ס ברא"ע על בחרים ובקרי שבתות שדעת הממאנים שהמקרא אסור עובד בשבת ט"ט (ובמ"א כתבתי שבעתם שהספידו חו"ל לעונת ח"ח בע"ט דוקא א' מן הטעמים הוא להוסיף מלבן של הממאנים ה"ל וכן יש ברכה בדברי חו"ל ובמ"ס (ביומא ב') ממאנים היו את כסכן שדוק את הפסד להוסיף מלבן של דלוקים וכי"ט כס"מ) ועי' ירושלמי ביר (פ"ה) הלכה ב' דמר ר' נבא לאינש דלית לי' תרי' שבעין ומתיב חד מנכון (כל דרך המעשה לומר טעם א' חט"ט שם טעם עוד טעמים) וע' ירושלמי כלאים (פ"ב סל"ה) ע"ט וע' ב"רס דמאי (פ"ו מ"ד) כ' דכתיב אשכחן דאין בגמרא חושב עיקר הטעם שכתוב במשנה גבי בקיעת סוד בעבור (ל"ז) וכן בזבחים (ע"י) ובשבויות (י"ט) ומכות (י"ג) ע"ט ועמ"ס במ"א ע"ד יודיר בגאון מוסר"ן חיות מוזלקווי בדברי סוראש בענין חו"ל אשר נתקבל הטעם :

וביפד לי כרס"ג ר' ישראל בסק' המ"ן דוויולא סבב לו סוד המהדר תי' ארס ז' . אשר ס"א שם בגאון החסיד י"ט וגם תלמידיו הגדולים ישבו סביב לשולחניו בעש"ק וישאל להם בגאון י"ט אם כתיבו להם שום לשבת חתנות עורא וסביבו התלמידים הלל לא נכון לנו כי אם אשם עזורה לנו וסביב להם בגאון א"ב לא יס' מילה בשמיני וסבב בעל חו"ל ארס כס"ג כס"ן ופתח וז' ד' בגמ' בנדה (ל"א) מ"מ אמר תורס מילה לח' שלא יסבב כולם שמתים ואזינו ואמרו עליהם ע"כ . וסבבם הלא בטל הטעם ונענע בגאון בראש כי לזה כיון ע"כ וע' במסר"א (ס' כ"ח) וע"ט כהגות מוסר"ן חיות לנהר שסבב המהדר טעם אחר למילס בשמיני : [ושמעתיה לבאר בזה שנת (ק"ל) על מזה שקיבלו ישראל עליהם כממחה בגון מילה כו' עדיין עושין אותה כממחה וכל מזה שקיבלו עליהם כקטעס בגון עריות כו' על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה כקטעס וספי' לשון עדיין יפן כי כעת בטל הטעם בגון מילה כשעת אינה נטערת לח' ימים וכו"ל אזינו ואמרו עכ"ז מהם שמחין במילה . וכן גבי עריות דמשפחותיו דאכ"ט בגון ליהרר דקדושות כמבואר (יומא פ"ט) עכ"ז עושין כקטעס עדיין :

יג) ועצמו מוסר דינים ומנהגים כמבוארם בהכרעת השו"ע שלו ובמעשה רב וראיתי על קצת להעיר הוא השיב דין התלמוד על כנו במדינתנו דין חדש בזה"ו אשר הקילו ברכה בזה וחתר זקנו בגאון בעל בחר בגולה לאמר טעם על מה שקיבלו בזה רוב רבני קשיאי קדמתי ובתריה בברכה מקומות ע' ביורה דעס (ס' ר"ג) לא יסיד בגאון פני זקנו בעל בחר בגולה ובתב עניו (שם ס"ק ג') ובדברי בחר בגולה כאן טעות גדול וא"ל להשיב ענין כו' וטובס כיה לו לבא"ט"א כו' כס' שחיקס ע"כ [ע"י כסכר די שאלו לבעה"מ מפרשי הים מלפנעבערג ב"ה חדש (ס' ר"ג) כתב ח"ל וזה גלוית כיום חרפת בחר בגולה כו' . ומזה בגאון החסיד מוסר"א וויולא ביואורו דהא כירושלמי אמר וסבב ישתאל ע"ט שכתב שטובס היה לו שחיקס ואני תמה איך לא יסיד פני זקנו כו' וע"ט . ועי' בספר שם חדש לבגאון מוסר"ל מפיאלק . ועמ"ס בשו"ת משיבת נפש (שאלה ט"ז) שכתבתי לנלן . כי חס לבו בקרבו . על כן אף שכל דברי רצונו בנחת גשמים ולפי רוב וגודל טעמו עכ"ז בזה סרעיס בקול גאווה למנח יראו העם . [וע' בקידושין (ל"ט) . וכל האומר אין ערלה בחו"ל לא יסבב לו מין ונדר . כי כן הוא מנחת חו"ל לבוא ברעש וברונו לעקור ולשרש מטעם . את אשר הקילו שלא כרת .] ועמ"ס האמרי וספי' קיילו בזה ובתב כס"ט רמ"א א"ל חס אינו אומר הטעם להם מזה לשמוס בשבת (ס"ב) שבוה מדרכי האמרי וספי' קיילו בזה ובתב כס"ט רמ"א א"ל חס אינו אומר הטעם להם מזה לשמוס מזה ובתב בגאון ע"ז כן כתב מוסר"ל שכן א"ל מוסר"ל לישב מנהג העולם . ובדברים קשים כחומן לשמוס וכשנל לעינים לגנוב דעת המקום כו' [וכן עיין באכן עור (ס' כ"ב ס"ק י"ט) לענין יחד אדרונגוס מ"ט כס"מ על ברכה"ם לתרן כתב בגאון ביואורו שם עליו ג"כ זה הלשון ודברים קשים כחומן לשמוס ע"כ . וכל שכן השם בגאון בלשון זו . רק בשני מקומות אלו הוא ע"ט פירושו במשלי (י' כ"ה) על מקרא זה שפירושו שלא די שלא תיקן כאשר חשב לתקן כ"א בוסף עוד לקלקל יותר ע"ט וכן בשני דברים אלו ראו לתרן ולתקן וסוכיבו בחיוראם קשקש עוד יותר וע"ט . וכן פס"ט מלינו גם כן שני טעמים בלשון כוס בתענית (ד') ה' דר"ח קשיא כחומן לשמוס וגו' ובקדושין (מ"ד) ה' ב"ר ד"ס קשיא

מה עמא דבר כי אם שם אל התלמודים פניו לורות ולהבר אשר נהגו העם בצדק או אשר טובם אך כהרץ ובארי התנשא ישאון וינהום להקים דברי חז"ל כדת של תורה ובחלכה

קט"ו בחומן לשנים וגו' ונ"כ כשם הכ"ל שכתבתי כאשר יוכלו יודע בגמרא שם ונא"ח (סי' קפ"ח סק"ס) לענין ברהמ"ז שבת בברכה ג' שמתחיל בנחמה ומסיים בנחמה וכתב שם בגמרא וכן הוא פ"ד הקבלה עכ"ל ועי' בפירושו ליעקב (סי' ע"ג) להגאון מוה"ר מקארלין (והוא תלמיד תלמידו של הגאון שכתב ע"ז ועי' דבריו ז"ל) להפסע דוקא חס מלכות על דברי חז"ל ודבר גדול דבר חז"ל כו' והענין כי רחם הוא בעת לרע והוא אחר הברכה כו' ע"כ : ולא ונהגה על מהגרים אחרים חרדו מהגרים האחרונים לגשת בחרדת קודש מיראת קדושת הגאון לישב במהגרים קדושים כמו מ"ש בגמרא בנא"ח (סי' ל"ז סק"ט) ובמעשה רב (סי' ל"ה) לענות בקדים איש"ר רק עד עלמאי ע' בשו"ת משכנות יעקב (סי' ע"ג) להגאון מוה"ר מקארלין (והוא תלמיד תלמידו של הגאון שכתב ע"ז ועי' דבריו ז"ל) להפסע זה קרוב בין רבים מנעלי תורה לשנות מנהג סקדום כו' וקל"ה כד הדבר בעיני לשנות מהגרים שהביעו גאוגי עולם מפורסמים ולא ידעתי אם סיד דעת רבינו הגאון ז"ל לקבוע סלסול ולשנות מהגרים וידוע כמה גדול כמו של רבינו הגאון ז"ל ועומק הכמות ז"ל אבל גם גדולי הקדמונים שימנו כתבאים ואמרוכל לא סיד דעתם נוחה לשנות מהגרים קדושים לרבים כו' ולא כתבתי סדריהם האלה לסתור ח"ו דברי רבינו הגאון ז"ל אשר ידוע לכל חכמי לב עומק חכמתו ויכוננו אשר כל רז לא אהם לים רק כתבתי לישב דברי באומוס ז"ל אשר נכחו ע"כ סידם ולתת טעם לדבריהם למען לא יהיו מתווכים בעיני משכיל עכ"ל :

וב"ש הגאון בנא"ח (ק"ג סק"ג) ובמעשה רב (סי' קפ"ח) לשנות סדר קריאת התורה ברה"ע ע"כ המבואר בנא"ח סופרים שהשלישי דולג לא כליו כמו שכתבנו עי' בשו"ת חת"ס סופר להגאון ר' משה סופר מפ"ב ז"ל בנא"ח (שו"ת ק"ח) שהגאון ד"ק פאקס כתב אליו כי רצוני להכניס במקומו כמו שמהל בחי' הגאון כ"ל סג' דולג מעלות ואכזו זאת הכנס וביום שכתב עולת שבת ע"כ הגאון רמ"ה פלגל ב"ד' בגאון וסיים כי כהמסד ידוע על התחנות עכ"ל ועי' שו"ת משכנות יעקב בנא"ח (ק"ז) מ"ש . והנה העיד ידידי ברה"ג כו' מוה"ר"ן מטקלענבורג אב"ד מק"ב ז"ל ואני הייתי בעת אשר הגאון רבינו עקיבא אייגר ז"ל ביקר בלעסלא את כבוד רבו אלפוס הגאון מו"ה זכרם מעבדיו בן הגאון ר' טעביל מליסא (הבירו של הגאון רע"א אשר למדו יחד כט"ו שנה) וסיפר לי הגאון רע"א כי שמעתי אזנו אשר ווארשי . אשר הגאון מוויילנא שניה את סדר קריאת התורה ברה"ע וגם עד היום מתקנים בנחמ"ד שלו כהנהגו . ואני בעיני שמעתי זאת וידעתי כי שו"ע א"ח מהגאון ישנו בבית הבדיר ר' שמואל פירקס בלעסלא רחמי' וכתבתי את השו"ע שלו ומלאתי בדברים האלה בה"ר ח' בביאור הגמרא ומבאר שם טעמו וזמקומו וכתבתי זאת לפני מו"ר ולפני הגאון רע"א ובאשר ראו כי תמסו ויאמר הגאון רע"א הלא מהרשו לנסבין בן במדינתו כי בן הוא כלבם ע"כ כדליות וגו' בגאון חשב כמה רגשים ויען אמת כי בן כיום מהגאון אך איכא למיחש משום לא תתגודד עכ"ל והנהגה כי הגאון רמ"ס כ"ל יען כי במדינתו רבו המחלשים ונודים מלגה בדברים וזים בלעסלא מרים ע"כ חשב לכל לשנות מאומה מהנהגו מזל אף הנהגו וכתב שרגיל על לשון בנחמה תשובות לומר . כהדש אסור מן התורה בכל מקום :

וב"ש הגמ"ר בנא"ח (תרנ"א ס"ק כ"ה) לענין כתיבת ביי המן שנים בגאון פסד כתיבתם מהם שכתבנו עד זמנו . ע' בנ"א (ס' מגילת סי' ד') וז"ל וק"ה שראוי לכתוב על בגאון רבינו אליהו אפי' באיסורי תורה כ"ש בדרכין . מ"מ שפר אני תחת כפות רגליו . וקשה לי מאוד דבר שנתפסע מהנהג כל ישראל כו' . ועי' ח"ס חלק א"ח (שו"ת קפ"ט) וק"ה (שהביא דעת הגאון כ"ל . ומ"ש בעל ח"ס בסוכה חורו בו בגאון שבע"פ לסיימם בסוף המעורר אלא שיתחיל באמנה לאלת ידי מסורה ע"כ . וב' בגמ"ר ה"ל שהגאון מ' זלמן עמריק ב' שם זרעונו גינה האריך בכל פלפולם יע"ש . ועי' בשו"ת גליא מוכת בגאון מוה"ר ד' מנחם וברדלק בה' מגילת בספרו ד' פ"ב מה שהאריך בזה . ועי' בשו"ת בית אפרים להגאון מו"ס זלמן מרגלית מברדל ז"ל (שאלה ס"ט) . כתב הגאון מו"ר יעקבאק בגאון בעל נ"ב ז"ל לישב מהגה הסופרים אשר תמה עליהם הגאון באורו לאור"ה ה"ל ז"ל אהם כשאיני לעצמי מה אני לסבור סכרה מנפלאי מה דעת הגאון כהמפורסם כ"ל . כתבתי דמילתא בעל דעתי אלא אדם הגדול בענינים . אהם כי עזב אכבת האמת . עזר במילין לא אוכל . על כן אלכס לי אל הגדולים כו' . וזוהי סרה תלונה בגאון ממהגהם של הסופרים כלל"ע . ותפסע רוחי לדבר דבר אשר הוא נגד דעת הגאון כו' עכ"ל ע"כ בפרוסה :

וב"ש במעשה רב (סי' רכ"ב) ושנים בסוכה וגם ישנים בסוכה בשמיני עשרת עד ליל שמחת תורה והחמיר מאוד בשניה וישיבת סוכה אף של יום שמיני כי תמורים ד"ס מיינה של תורה עכ"ל . עי' ח"א (כלל קצ"ב סימן ר"ה) וז"ל אצל רבינו הגאון החסיד מו"ס א"ח' החמיר מאוד שאליו לישן בלילה אסר לאכול כל כיום בסוכה כו' . ופ"א סיה קור גדול בליל ח' ואמר אע"כ ששאר הימים סיה פוטר מן הסוכה מ"מ להראות סלסול לתלמידים ליום שילבישו עצמם בטוב ויוליכו בסוכה עכ"ל . ועי' שו"ת מנחת עמי (תשובה כ"ה) מ"ש דיון סוכה בשמיני על אופן המתמירין ויתר מדאי שאין זמין משם כל כיום כולו אפי' אם הרה עומד וסעלין נטעין באופן שאפי' ימים המה כיון שפורין . מתמירין כיום וכן ויתר לאשר הוא מתדבק ויתמין עומד באילן גדול בדברי ספרים רגיל לומר דמילת דרבנן חמירי ממילי דאורייתא כו' . בכל יפלא פוסק . דלפי' אם יא' כן מפי בגמ"ר ז"ל . ודאי אין דבריו באמרים אלא במקום שגזרו חכמים וטעמיהו דבריהם ז"ל . י"ל שהתמירו בעושה ועשו חיזוק לדבריהם ויתר משל תורה . כדס כהא בסוכה בה' דלא גזרו אלא משום ספקא . שנתקפו בו באומיו אי"ב ודאי לא גזרו אלא שיהי' כיום כהא' מימי ההג אבל לא שיהיה חמור ממנו ע"כ שהאריך בזה :

ובן על מ"ש הגאון בה' חדש . שכתבתי לעיל . כתב בגאון מוה"ר מ' מפלאק ז"ל בשו"ת משיבת נפש (שו"ת ט"ז) וז"ל וידעתי כי במדינתם כרובים אחר דברי תורה מוה"ר א"ח מוויילנא שמתמירי מאוד . מכל מקום אכתוב דאך הלא דקדוקי מנהגם כן ישראל ואם כי לא קם כמובן עמיתם הקדמונים לסיות כל התורה כולה נגלה ונתקן בשולחן ערוך לפני מ"מ חלילה לשוים כ"ע רשעים כו' . ולא יפלא שישנו פשוט וכלל כה ביעושה רכב ועלומם מה שלא ישנו הענין דרך סעברה

אבל

2

...

●

בכח

•

99

99

אבל אין לדחוק בדברים המפורשים בירושלמי וברמז קל מדבריהם לא נשא פני הראשונים והפוסקים והמפרשים לדחות דבריהם (באשר יתבונן המשכיל ע"ד אמת בביאורו ויראה עין בעין נונה

אבותיו להטעות בסו"ר. וכתב כי מאז בקצת סידורי סליחות תחנונים לתענית סו"ר והתשפ"ז אשר לו לנכון כן ע"ס] וכל סלידה בסו"ר היו שמחים חלל הגאון ברוב עוז שמחת בית השואבה ותעורבב פתאום שמחתו כי מת אחד פתאום בלילה הוא בבית הגאון בעת שמחתו ומאז נמנע ושב ממתשבתו (וכן סיפר לי ברב ר' יצחק בשר"ס מ' וזמן אחרעס מוויילנא):

(ב) בתי"ק על מסכת שבת מהגאון (בס' במס' מדליקין ד"ה חלל חמר אביו כיתנא דרייק ולא נפין בו' כתב ולא יס' לשבת ממנו דקה עכ"ל):

(ג) ע"ה ח' הלכות תפלה כלל (י"ט סו"ר ו') לענין דילוג בפסד"ז בשבת כשהתאחר לבוא לנכס"ג י"ל דאסור להתחיל בשבת ישמחה חלל דוקא נמנת וכדומה שמעתי כן בסס הגר"א כו' ע"ס:

(ד) שם כלל ק"י (סו"ר י"ז סוף כ' ר"ח) מ"ב בה"ש הפסרת וישלח ויברח יעקב הוא טעות בו'. ובו"שלה מפעירין מן ועמי תלואים בו'. ועס"ה הגר"א נוסבין להפסיר כפ' וישלח חזון עובדי':

(ה) ע"ה שו"ת נגדי יסע (סו"ר ל') שהאריך לענין מ"ס המ"א בכו"ה (ריש סו"ר רפ"ו) בשם כתבי סא"ר ז"ל של חלל לומר ב"פ אחד (בקדושה דמוסר) רק להתחיל הוא חללינו אבל אנו אין נוהגין כן חלל אומרים ב"פ אחד עכ"ל. וכתב וחק' שמעתי בשם הגאון רשכב"ג מו' חלי' ז"ל מוויילנא שלל לומר ב"פ אחד אפשר בינו דוקא כשאומרים בנוסח שאומרים כיום שאין הפסק ומסוי כלל בין אחד לאחד אבל אם יאמרו כפי הסדר שבי' לעיל סינו כמו דאיתא במסכת סופרים בודאי גם הגר"א מודה שיש לומר ב"פ אחד כי אין פליגו הגאון על דינא' דגמרא' במס' סופרים וכן עיקר שלל לנשט סמוכב יס' חלל ואמרו ב"פ כו' עכ"ל:

(ו) ע"ה ח"א (כלל קל"ז סו"ר ד') לענין שהאכל מותר להתפלל כר"ח עד כלל כתב וכדומה שהגר"א לא היה מניחו להתפלל אפי' שחרית כר"ח עכ"ל. ושמעתי מיד"ה ברב הגאון ר' יעקב קאווער מוויילנא נ"י ששמע שפי' כפורים רש' חלל א' להתפלל מנחה בבית מדרשו של הגאון ולעבור לפני הכניסה ובאשר התעטף ראשו בטלית לעבור לפני הכניסה מנע אותו הגאון ואמר בנחות על מה שהתעטף ראשו בטלית חלל וחפוי ראש:

(ז) שם סל' פסח (כלל קכ"ט ס"ג) אובלים מרור מרוסר כות'. והגר"א הכניס שלל לפרט את החרין קודם ביאתו מבסכ"ג כדי שלא יפוג כל כטעם דלז' אינו יואל כו' עכ"ל [וע' במעשה רב סו"ר קכ"ב כס' יו"ט לענין שמוחר לעומן חרין כיו"ס מברכ"ג ר"ב סמ"ך דריוולא]:

(ח) בפאת השולחן הלכות ח"י (סו"ר ב' ס"ק כ"ד) לענין מ"ס ביו"ט ותעבר בו' ומסיימים שאותן לבדך ביראם נעבוד. שריבס הגאון מנע סיניו ברכס וז' כמו סיניו ברכס דהמבדך בו' בשלום בעשיית', וזור ישראל וגאלו:

(ט) שם כלל ק"ל סו"ר ג') הגאון רבינו אליהו ביטל המנחה מלהעמיד חילנות בעלזת משום שעבדו הוא בו':
(י) ע"ה ח"א ס' ב' ברכות ופסולת (כלל ס' סו"ר כ"ז) כ' בענין שמות המלאכים. אע"פ שכתבו בשם סא"ר ז"ל שאסור להזכירם ז"ל דוס דוקא שלל לזכר. חלל בדרך תפלה שבת כדמצינו בפסוקים מותר להזכירם דלז' עדיף משמות הקדושים וכן שמעתי מפי הגר"א שאמר הפסוקים כמו שדפסו עכ"ל:

(יא) ע"ה ח"א ס' ברכות (כלל כ"ד סו"ר ג') עכ"ל דיש מן האחרונים כתבו דג' או ד' בימים הוא שיעור סעודה כמו לענין עירובין אך שמעתי מפי קדוש הגר"א שלל נראה לו חלל כמ"ס בסו"ר ד' בשם ש"ל שהוא ספדוהו ערב וזכרים עכ"ל:
(יב) ע"ה חמדת אדם ס' דקה (כלל קל"ג סו"ר כ"ד) אין אדם יכול לתבוע דקה חלל"ס יס' לו כשראש מן הגבאי או טובי העיר וכו' דוס דוקא לתבוע דקה הגבוה ליתן בו' אבל אם משתדל חלל לאשס שיתבדו ליתן לידו לחלקם לפי ראות עיניו אין ביד הגבאים וקבל לעכבו אפי' אם אומרים הגבאים שעי' ימעטו ליתן דקה בקופס של מתן בוסתן וכן היה מעשה ע"י שרזו הגבאים למחות בידי בשעת שערורית וזכור לי מחותני הגאון החסיד זל"ה שאין בידם למחות ואין חלי לריך להגיד לבס' למי שחתן וגם הוא ביקש ממני שאמסר לידו ממעות הדנדס לחלק עכ"ל:

(יג) שם הלכות מילה (כלל קל"ה סו"ר כ"ד) לעשות סעודה ביום המילה ומי שאפשר לו לעשות סעודה ומקמן ואינו נותן רק קאווע או י"ס ומניי מתירק לא יסע עושה והגר"א מיהר בסס:

(יד) בשו"ת בנין עולם (שאלה ל"ג סו"ר ט"ז) כתב וכן כתוב בהנהגות רבינו הגדול הגר"א ז"ל מוויילנא שאסר בדיעבד אוקער שריבס מונח בתיבס שיש' עליה אדם וזוס להשליכה לנהר וזכס בשו"ע יוד"ד (סס) סעתיק בלשונו רק תבשיל שאסור עכ"ל ועי' בספר בינת אדם שער חו"ה (ס"ג) לענין אובלין ומשקין שחת המטה בו'. ולפ"ז שמעתי דאין חילוק בין אובלין חייין או מבוטלין וכן שמעתי מהגאון החסיד ז"ל לזוס בלשון שביחו חתת המטה לחתך לחתיכות קטנות ולזרקם כדי שלא ימלאם אדם עכ"ל ומפורסם בדבר שכאשר נסע בגאון לאשמיע על התנאים אשר היה צעיר הכיל לכשר התחקן מחו' הרכ"ג מו"ס נח מיעדעס עם הגאון המפורסם מ' יו"ט יפסולין אב"ד ק"ק קאוועליע ובאשר מונו כוס יין להגאון לא רש' לשותת ואמר בגמרא אובלין ומשקין שחת המטה וזיה לפלל צעייטס עד אשר חקרו הכריס ומאלו כדבריו שביין העומין ח' חתת המטה:

(טו) בספר קהלת יעקב להגאון מוסרי' מקארלין כו"ט חו"ה (סימן ד') כתב ושמעתי בשם הגאון רבינו אליהו ז"ל מוויילנא שפסל תפילין שהיו נכתבים בלחדי"ל כף ו' ממס ומסחרס הכיל לראש לדבריו:

(טז) מה שגורע ומפורסם בשם הגאון י"ע שחזיר לישן יחידי בבית שפירס מ"ס בשבת (פכ"ג דף קנ"ה) כיון בבית יחידי כיוון שהבית הוא יחידי בשבת מדלל אומר כיון יחידי בבית עכ"ל הכס חליני רחמיני כן מפורסם בזה"ס חזריע

(מ"ס ע"ה) שמופסר כן שיהיה קאי על הבית ע"ס. [ועי' כתב בגרד"ה כ"י ח"ל לראשונה אומר שאני שמעתי זכ' בשם פ"ב ח"ז הגאון מוסרי' מוויילנא וממ"ס במעשה רב (סו"ר רכ"ה) שחזיר רבינו לישן כבוסס יחידי משום שומר מאוס ש"מ

שכללג דלי לאו משום מות סוכס היה אסור אע"פ שסתס סוכות שלנו הם סוכותים לבתים ואין בבייתא דמיחא משאר

זונה ברק האמת האהוב לו מכל אהבת הקדמונים (י) וביותר בשימותיו החדשות במשניות
יושב ודורש כאחד מבעלי התלמוד וביותר בביאורו על הירושלמי זרעים וכאשר יבחר
המשכיל על דבר אמת (טו) • ועכ"ז לא הטא להקל על דעתו כ"א להחמיר • והחמיר
ע"מ כדעת הפוסקים אף במקום שרוח חכמתו לא היה נוחה בזה (זו) ודעתו להקל
וכאשר

בתי ואני אומר ששמע השומע וטעם כשנעשתו בזה כי כס כוזהר תורע (מ"ה) ש"יין ידידי • מצוה דיהידי בליגל אסור
בזיוס בית שסיבס וז"ל מ"ן דלשפחה בלחודי בתיאל בליגל או ביממח בתיאל מיהחל כ"ס בליגל מ"ן מיהחל משחל בתי
עכ"ל מצוה דיתחל מיהחל ביינו דוקא לאסור אף ביום אכל בליגל אסור בכל הבתים והשומע אפשר ששמע (בס)
הגר"ח או הגר"ח ששפי סלג נחפרס בגמרה בליגל לכן רלו לרמוז החומרה של כוזהר לאסור אף ביום בתיאל דמיהחל
ויהידי חבית קאי אכל מ"מ לא עלה על דעתו ז"ל להחיר ויהידי בליגל בתיאל דלא מיהחל נגד המפורס כוזהר לאסור •
(ועי' בתו"ט פ"ג דלכות (מ"ד) בסס רש"ס שפירס מתי' דתס דיער בליגל ויהידי קאמר וסוה שוס עם מהלך בדרך
אפילו ביום שדרך ג"כ מקום סכסס ובמ"ס בפסחים (ק"י) לענין זוגות וכן בליגל דמיהחל משחל בתי שוס ליהידי בליגל)
וכ"ס בירושלמי פ"ג דשבת (ס"ה) ביום בית אפל לעמ"ו (ופי' לעמ"ו הוא ויהידי דומה לאיך דמחלך בדרך לעמ"ו דסס
שודאי פי' ביהידי וז"ס הלשון בזה בקס"ר פ"ז) ומשום אפילו כיו בליגל [וגם בוס כדרי שלג לתס עוד דעת שלגית
להירושלמי לומר שחלס הכל באפילו וסלמ"א אף ביום בתי אף בתיאל דלא מיהחל אומר ח"י ש"ס לפס דהירושלמי דוקא
בליגל קאמר (אע"פ שלג פירס וכמו סמח"א ד"ס דלין שפסוקו סתמו כפירוס בליגל דוקא • וז"ס חורח"ו כיו' • וסלמ"א
בתיאל אור כסר אף בליגל קאמי דומחל לג"ס ספ"ו דברכות אכוסק כשמיס מיהו אכוסק סו"ב ז' רות דוקא • גס י"ס בזה
עוד דברים ואמכ"ל בזה • ועיקר הדקדוק ממש שלג נאמר ויהידי בליגל סו"ב קלס מלך ולשון מכניסו דלכות הג"ל מהלך
בדרך ויהידי ויכח שלג שט מהלך ויהידי בדרך ע"כ] :

ובחבוריו נראה לכל כי ש"ס לו חק ומשפט אף חת דברי התלמודים למערה לכל יפול ח"ו אור חכך מדבריהם הקדושים •
ובכל אשר רלו עיניו ק"י מקום אשר הקילו בסס נגד דברי חז"ל סחלור עול למחוק בידס [ועי' בחכמ"א שעת
כשמחס (כלל קמ"ד סי' ג') ח"ן קוכרין חת סתחיס זס בלד זס כו' לפחות ססיס ב"ן אכוס סל זס נלחרו סל זס שסס חלכעות
כו' ועכ"פ לכוסיס פסחות מו' אכעות עתידים ליתן חת בדין ויודאי אלו ידעו מזה סרבי מ"ן סלגיו • ומכ"ס כגלון
כריו חליכו ודאי סיה מוחה בידס עכ"ל • (כס"ס • וסלמ"א להייר חלן מ"ס כסו"ת חסס סיפר (ויר"ד שלגס שבי')
מ"ס אחד לבטל סמוכ עיין יוליון י"ן עס ביוס על סמח וגס לקמן דיין ולחת סמוגלות מטעס סמכור בחכמת אדס • וכ'
סגלון רמ"ס ז"ל ס"ל שלג מלך זחת בחכמת אדס ע"ס • אכל נמלך זחת בחכמת אדס כקונטרס מלחת מוס (ח"ת סי')
וסס מוחל גס כדכר מדברי סגלון סלדיק רמ"ס ס"ל וככוס גלוגו לא רחל זחת ע"כ כס"ס]] :

ויש אשר מי סמחמכרים רלו לסכסר ולמלוז בוק דכדרי וסנכ גס רעכו וחוקרי פי לא ירד לסוק דעת קדוש יסרלל סגלון
ל"ע ולדוגמא ע"י מ"ס הגר"ח באו"ח (סי' מ"ו ק"כ) לבקר ברכת סחורס גס על כסרור ד"ת וסגמח אדס (כלל ט'
סי' ד') מלך ירד לסגי ע"י וסנכ גס סגלון כשסמ"ח סו"ת ב"ן עולס (שאלה ו') וכתב כל דברי סגמח אדס ח"ן לסס
סכר ומלוד ספח"י עיין ח"ן מלך לכו לחלוק על מלוד עיניו כדברים סל מל ככר וסחלר שס לסחור וע' עליות חליכו
(סו"ת ז'ח) • וכן מ"ס הגר"ח בעיני ב"ן כשסמח (בס"י רס"א ותנ"ט) עיין פחח סכית סגלון ר"א טיקי"ן סכרססל
פח"ת ז'ח) שחמס על דברי סגלון וסל סגלון כשסמ"ח סו"ת ב"ן עולס (סי' ט"ז) חל דברים וסעמיד על סדין ועל לחמח סיטת
סגלון וכן סחלר כחיכור ס"ל ככמס פריס עיניו דיני ק"ס לדעת סגלר לסעמיד דעתו ולכרר כוונתו ועי' כספר מקור
מיס ח"יס לסגל"ד דכריס ביו"ד (סי' קס"ו סוק"א) שכתב וסלמ"א ביהארי כרינו סחסידי ר"א ז"ל (בסכ"א) סחלר
לסחור פסק סכ"ע ולענ"ד לתקן דברי חכמיס סיהיו קיימיס כו' עכ"ל וסנכ דחס דברי ככוס עסס סכר כסמ"ח סגדי
יסע (סו"ת י"ג סי' ט"ו) ביו"ד וסלר לכוון ד' סגלון ועי' סו"ת סגדי יסע (שאלה כ"ז) מ"ס לקייס פסק סכ"ע לענין
ססחיינו ב"ן סחלריס ססגי סגלון (בס"י תקל"א ס"ק ס"ה) וכן סס (סו"ת י"ב) לענין זמן וסרכת סוכס ועי' סמח"ס
לסגרל"ד סנכסס נרלס סספר ועי' בעלית קור סמח סחרכי עוד כוס :

(ד) ועיין באו"ח (סי' ס"ק ט"ו) עס פסק סרי"ף וסרמכ"ס סחין מערבין ככמסין וספריות וסו"ל סרלס כחל דסחלר
וספק סמערבין ככמסין וספריות ועי' בסק' תקל"ן חדתי ד"ס עוד קל מלוחי עילס כו' ע"ס (ועי' מ"ס בעלית
קיר) וסלמ"א וירכ דרכו ועי' ויר"ד (סי' רל"ד ס"ק ל"ד) שכתב וסנכ כל סרלסויס לא ירדו כחן לפירוס כו' • ועי' מ"ס
באו"ח (סי' ש"א ס"ק ז'ט) מ"ס סרמכ"ס סמוח חללת כסוק ח"י חוסיין סווריין ומוססקין סלכויין וסגי עילי סרלכ"ב
ססור נגד ססקנל דעירובין ו' וסחלן חכמי לויל לסרמכ"ס וסגי לסס כססוכו ודאי חמח ככוס וסעיתי כו' ודינל
דגמחל לסיפר דכריס וכתב סגלון ל"ע אכל חמח וירכ דרכו סגדינו סרלסויס כדריס וקיימיס ולא עסס כלל
ואיסמחית' לסרמכ"ס סיטת סרי"ף כו' ע"ס :

(טו) עי' כסות חלי' וכן' פלח ססולין ח"י פלס (סי' ד') ס"ק ל"ד) סיטת חדסס סחורסס כרינו סגלון ל"ע מלוח ית ויקוק
ותלמידו סגמוסר"ח ז"ל סגיס ח"ל סס וסידס מ"ס סיס בויט וז"ע לפרס סיס"ס כחולין (ק"ל ח) ע"ס ועי'
כססמנות לסוח חלי' ססלריכו כוס ועי' פלח ססולין ס"ל דמח' (ע"י י"ז ס"ק כ"ו) ורינו סגלון כחיכורו על סירוסלמי
סגיס דססס וסרסס חדסות כמו מלרי סללמודל ע"י וע' כסקדמחו בוס :

(סז) ועי' באו"ח (סי' תפ"ו ס"ק ג') לענין לשער סירקות עס סחור סכויסס סעדות לסקל וסייס וזין בודי לסקל נגדס
למעס וע' מעסס רב (סי' ק"ג) כ' ססורוס סו"ב עסס חלך דלך כסוסקיס • אע"פ נחן סיי עמלות וע' מדרס
קסלת רכס (ס"ו) ע"פ סי ירל חליסס יל חת כולס כגון ר' אכוס דקסרין ל"ע ע"ס מ"ס בירושלמי דמח' (פ"ב כ"ל כ"י) דין
סו"ת חלח מלל סללל וירכ כססס מלל לוקח סססיר ר' אכוס סייזו סריס לוקח כגין דיוסון מדתיין (ל"ל מדתיין וכן
ג' הגר"ח) סלולח ח"ס וירל סמיס יולל חת כולס לסחמיר ע"ס ללח יד כולס כגון ר' אכוס דקסרין ססססיס עס סל"ל
וע' כריכות (ל"ט) ו' וירל סמיס יולל יד סייסס וזין לסחלרין כוס :

וכאשר דברנו עד כה את אשר הגדיל לעשות ומה רב טובו וחסדו לבית ישראל בי בתכונתו חידש פני אדמה וה שמה ואשר עשה בתוך עמיו לחזק כל בדק ולעמוד בפרץ ופעל ישועות בקרב הארץ ואף חכמתו בעניני תהלוכות תבל יי עמדה לו לקבץ פעלים לתורה ולתעודה לתמכה ולסעדה הנה עתה אפסיעה פסיעה גסה במעלות הסולם לפסוח על הרבה מעלות ואשמרה דרכי מלחובי העבים אשר עברו אז ע"פ שמש ארצנו ורוח קדשו עברה ותהררם (י) כי "עבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר לפי שאינם נעצרים" וכן את אשר נגלו אליו קדושי עליון עמו דרי מעלה ודרי מטה (י) כי מי לא ידע בכל אלה אשר יעשה ה' למחבה לו ואשר הטעימו חקב"ה מעין עוה"ב בעוה"ז וטאן ספין ומאן השיב בהאי עלטא יותר מהגאון לזכות לכל אשר זכו קדושי עליון הראשונים כ"א באנו אך להזכיר צדקותיו לבדנה ודרכו והילוכו בקדושה ועד כמה יזכה איש וכמה יצדק ילוד אשה למען אשר אחריו כל אדם ימשך :

ונשוב אך להתבונן עוד כאשר לא פנה אל הנהוג בן לא הביט אל חסודי התבל לא הרהר אף לרגעים להמון המקרים בעוה"ז כל עוני כל מחלה (ז) כל מחסור לא עצבו מימיו ולפניו תרוץ דאבה אך אם חסר לנפשו מאומה בחפצי שמים אז געה בבכרי

(ז) וע' מ"ט הגאון י"ע במשלי (י"א"ס') לדרך הסורס לרץ גם השכל כמו שאל"ה (ברכות י"ז) לעולם ויסיא אדם ערוס ביראש ע"ט :

(ח) ונמא ת"י מכתבים כתובים מאת הגאון י"ע בזה :
(ט) ומ"ט בס' הדת קודם כ"י (י"ב ע"ב) ע"פ אלסי אכנת בו . [ונדפס כבר קתו ב' י"שע' (הגרד"ל)] כי תלמידו הרב החסיד רמ"ע ז"ל . זה אמר לי הרב שנגלו לו כי וי"כ הודפס בהקדמת פאת השולחן על מה שנתקשם בכתבי האר"י ז"ל . בדבר א' נפסקו אז ויחוק במעווי שלום וגו' וכן מה שכתב הגר"ש מאמניסלון מה ששמע מדודי הגאון ר"ח ז"ל שאביו של רבו רבינו ז"ל ראה פעם אחד ביום א' דהו"מ שפליג מאד בשמחה ואחר שגזר עליו בכבוד אב לגלות לו אז אמר מוכרת אני לומר לך כי יעקב אבינו כי אצלי היום כסופים והעיר הגר"ש ס"ג כי יום א' דהו"מ"ס הוא אופינא דיעקב . ולי נראה דמשום הכי נאמר בכל ה"ל אף על יעקב ע"פ המבואר בילקוט ראובני פ' ויחי אר"ז יעקב אבינו לא מנח לפי פשוטו נתלש אורס כעין גוף בו ויסי' משוטט בעו"ז לתועלת יראי ה' ומבואר שם שדך יעקב יש לו רשות להסתגלות בעו"ז כמו אליהו ז"ל [וגם ראייתו כד"ק ממש של רבינו ז"ל ילקוט מתחיל אמר לי י"ע [מינה"ל] ליחא כד"ק] אליהו ז"ל ביאור על דר"ז בעירובין (י"ג) אלו ואלו דא"ת [הגר"ש מאמניסלון] וע' בהקדמתו לביאור הגר"א ז"ל על מדרש רות החדש הודפס בווארשא [והרב המקובל מוה"ר איוויק מסובאלק ז"ל (בעס"מ בית יצחק שו"ת בגין עולם סדר זמנים מנן ולנס ועוד בכתובים) כתב לי שילקוים כד"ק שאל נדוד מלא על פלוגתא דב"ס ודכ"י ריש קדושין דבירן ובעוד דיגר אז כפרוסת כתב כד"ק רבינו ז"ל מה שגילה לו אליהו ז"ל (הגרד"ל) וע' עליות אליהו (הסער) ז"י (ז"ו) ונודע לי בהוכח סיפור אמיתי ונפלא מפורסם ויחא מוה"ר"ם ס"דק מוה"ר"ן י"ע בוויילנא (והוא ה"ס הקורא בתורה בבית מדרשו של הגאון בחייו) וואו בעצמו ה' על המטה ועודם אחר עשר בגאון לתלמידיו ואזכירו לעת ייסיס בגאון כי יפלו בו ביאורו על הספר ז"ל ויהי שמח מאד וזהו ראו בעיניהם כמו שסיפרו תו"ל (יומא ע"ס) גבי שליו רב יסודם משתכח לים בי דנא (פרש"י מן השמים ממניאין לו) בדיל רבס' אלל תלמידו ולא ראייתו לבעתיק כל פרטי הדברים מעטמי ונימוקי וכן סיפר לי סר"ג מוה"ר ה"מ"ן י"י בוויילנא ששמע כן מפורסם מאביו הסיס בגאון י"ע [מעטס כ"ב] מלא בשבתי הרה"ז ז"ל כ"י [וההקדמס בסם הדגולים ב' החנויות להרה"ו] (הגרד"ל) [וע' בלק"ת פ' ראש בעט"מ ס' ד' ק"י סוף ע"א ד"ה פסס א' וכו' (הגר"ש מאמניסלון)] וע' עוד בהקדמת ספרא דלעניעותא והנס נשאל ח"ו הגאון מוה"ר"ם י"ע . אשר פומי' ממלל רבירבן בהקדמת ה"ל ושיפר קדמוי' את' ותמס' להכו' והוא בעצמו נפשו ירעס לו כחשר שמע מאתרים מספרים על רבס נכיס וסריו טבע בזה"ו וע"ז האמינו כסס וסביב להם בגאון מוה"ר"ם נלחות לשונו ע"ד מליאס הסם חז"ל א' (שבת נ"ג) מעטס בחדש שמתה אשתו וסניחה לו בן לייק בו' ונעטס לו גם ונפתחו לו שני דייס כו' אמר אביו כמה גרוע אדם זה שמתנו עליו סדרי בראשית ע"ס והנס סריבס מיניו לחז"ל מעטס נכיס וכל פקרי דחסידי כמעט מלא מוס ולא אמרו כמה גרוע חו' . אך האמת כי בן . על האסס נודע לגדול בתורס קדושו לא יפלא . כי רצון גביאוי ויראיו עשה ה' וסבבע סקס לפעל . לכל אשר חפלו והנס כאל לא נאמר בגמ' מעטס בחסיד א' כ"א שמת בחדש ושיפר אהמ אביו כמה גרוע בו' כן סדבר על בגאון החסיד וכל להאמין כמה גדול אדם זה שנעטס לו גם ומעטס בחסיד א' אך לא מעטס בחדש כי אז כמה גרוע אדם זה והנס נודע בגלגל בעולם גדולת תורתו וחסידותו וכל להאמין עליו מעטס כסס א' לא להסיק אף מעטס נכיס להאמין כי דאס גדול בזורס ותחסד :

(כ) ע' ירושלמי פ"א (פ"ג) לענין ביקור חולים הרהוקים נכנסים אליו לאחר ג' ימים דלמא . ר"ס ר"פ ר"ח סלקון למנצקרא לר' יוסי ברת תלתי יומין א"ל כי (כ"ל וע' בפ'י) הרי"א שגסס בזה במחב"ת וע' ירושלמי גיטין (פ"ו ס' ה') . וכן נמאית אח"ז שכן הניס רבינו הגאון י"ע ביו"ד ס' . שג"ה ס"ק ב' . בענינון מקיימא מתנייתא (וע' בב"ת בעור יו"ד ס' כ"י שג"ה שכתב סקעס' משום איתרע מולא כמ"ס רנא יומא קמא לא תגלו כו' אך שם סלא ל"א אלא יומא קמא ע"ס) וז"ל ע"פ מ"ט סרב אלפס בשבת (פ"א) דאין מפליגין בספיס פחות מג"י קודם לשבת קודם משום ביטול מטה עונג שבת דכל ג' ימים הו"ל סיני ווסת וכן מה שאין לרין על יחירות כו' פחות מג' ימים קודם לשבת . משום דלא מתקני לכו מיכלא ומישתא תוך ג' ימים משום טירדא ופחדא דליבא (ע'י' ברכות כ"א) ולא אכלת וסתיית כו' לפסוקי

בבכי ונפל אור פניו וחרודו נהפך למשחות (בא) • וכן כאשר עלה לשמים שיאו ולא חסר כל טוב גם בעניני המדומים ודף' ברבו בכל לא רבו שמה בכל אשר רבו בבחו ינבר איש ב"א מתת אלהים ומיד ה' זאת להם (ב) • כ"א אשר מידו לו קרנים ואשר חוסף בעמלו

פחדך) ולבתר תלתי יומא פרח פחדו ומקומו לי' עוג שבת עכ"ל. • וכנס כמ"ש בגדרים (מ') לא לוסער אימס קאירא לא תלת שעי בתרייתא כי סיכי דלא לוסח דעתי' מן רחמי תלת שעי בתרייתא תקוף חולש' ע"כ כן גם כחא בג' ימים הראשונים דכ"ל סיני ווסת ויכול להיות כי תקוף לי' חולש' ממתת הפחד וכל אוכל תתעב נפשו ולא מהמת החולי בעצם וכל"ל. על כן כמו שג' שעות האחרונות לא לוסער אימס קאירא מטעם זה כי בג' ימים הראשונים לא לוסער כנ"ל דלא יודע תוכן החולי בעצם כ"א גם מסבות סיניו והפחד וכנס וכו' אך בשאר כל אדם המתחילים והאונים על כל דבר כחא עליהם אבל האדוקים אשר נכון להם בעות כה' אין פחד עיניו במקרים לנגד עיניהם וכו' והסקפיד ר' יוסי. כי בעיתון מקומוא מחגי' כזו אשר עיקר הטעם הוא מפני הפחד והוא כלה יצטח ולא יפחד וכו' כי מבטחו והארכתי במקום אחר עפ"י מ"ס סוכס (כ"ב) איכוד דקא מלצר נפשי' ועי' רש"י (כ"ב) ד"ס טירדא דרשות ועי' קדושין (כ"ד) שאני אדם כיון דבר דעת הוא איכוד מצטית נפשו וד"ל. • ויפס אשר דיבר ידידי הרב מוסר"ו ל"י (בעצמ' פ' על המדרג) ע"פ תהלים (ק"ט ל"ט) כעבר חרפתי אשר יגורתי כי משפטיך טובים כי חרפס כחא לירא ה' ובוטח בו כי יגור מפני פחד המקרים ידעתי כי גם משפטי ה' טובים ואם חסד ואם משפט אשרים. ועממ"ש בחי' על אבות משנת ר"פ :

(בא) עיין סוסדרון (פ"ב) תפלתא ממנו הלכה געו כולם בככ"י ועי' עליות אליהו (הערס מ"ב וסערה ז"ה) : (בב) וראיתי להעתיק מ"ס כתי"ק ממש על י"א תיקונים (תיקון ד') וכן אית מחא דחשיב נפשיים ממנוים והוא כו' כנ"ל וכ"פ נפסך כח' לגוף וכן י"ל לסיפ' דלית דחשיב ליה ממנוא מנופים וכן בגנפך הכתוב. ים נפסך כ"ב לסיפך דחשיב ליה נפשיים ממנוא ועומס ככל בשביל שער עוב"ס. אלא שלא פ' רק ראשי דברים שאינן מאיין אבל אינן תריין נפשא יותר ממנוא הוא מאיין וכן ממנוא מנופא הוא ברוב העולם ובמעט בכחו וז"ש וכן אית מחא כו' בעל"ה וככ"י בליקוטים י"א ממש כתב וסיקבו אשר דברו חכמים שהיון הוא ריע האדם והאבותיו וחלקו הונון לג' חלקים עבר עמיד הוא שכן נגד כר"ן כו'. וכמו שכתבם נכבד וסוף ויתממשן כן הונון אל תאמר שיימים הראשונים וכו' וכמו שכלל הוא עיקר האדם וכן הכות והעשה אינה אלא מלמדת שכל האדם להשיגו כן כל גמלת הונון אינה אלא כהוה. אבל העבר כדור עבר וסוף רק מלמד ומעול. והעמיד אל תכר ארת מחר ואין לאדם לחשוב בו כי איננו שלו כמ"ס ונמלא דוגא על עולם שאינו שלו כ"ס בגנפם שאין לחשוב עליו (ספר שמואל דגופא כי תאזכר נפסך לזכורו גער. • והוא עולם שאינו שלו • מתר איננו. דכוא אכסני' כו' ותוירוס הוא בחורס כמ"ס ממלין כו' עכ"ל הקדוש :

וסיפך לי מור' בגאון האדוק מו"ס אל"י ז"ל הכ"ד דק' קאלים מקדושת כבוד החסיד המפורסם ר' יצחק ז"ל מעטעל המקרא החסיד מעטעל (אשר בגאון החסיד אחר עליו כי ע"כ כשמש בלא גוף וי"א בל לווילנא ע"ד הכנסת כלם לשאלי' בתו. • וכבואו בל לפני בגאון י"ע. • ושעמי כי בגרסמ"ז ע"כ בגאון אמן על סיוס הכרעס לעולם אל יחסרו. כי הוא סיוס הכרעס : ואיזה החסיד מעטעל תיפך לאסור את העגלה שלו וישבו לביתו להסויר לגבי' שיעור אמן על הכרעס כנ"ל וכבואו לביתו חדרו כנ"ל ב"ב לקראתו כי מיכר לבוא ובאשר שאלו אותו אם סלליה ה' דרכו וסבא כלל אז ע"כ קודם סיניו סולתן מקודם ואז יגיד להם אשר הקרס' ל לפניו ואשר בידי דברת הכית וסנה אחרי' אכלס קודם גרסמ"ז בישר להם ברוב עזו ושמהה כי הביא להם אמן כסיוס אל יחסרו אשר שמע מהגאון מווילנא ע"כ לא יכול להסתמחם לבד ופסידו כ"ב כאמנים עד כואו ולרעי נשואי' בתו אם יתאחר עוד לא יפסיד) וסנה כעבור דרך עגלה חיל אלא גדול תחת פקודת שר גדול ופילוסוף ואנשי' שיער נשמטו אחד אחד לכל יתפסס להורות בדרך לפני חיל האנא. • אז נעלאו את החסיד בעיני' מדרשו מעוטר בעו"ס יושב וסנה ולקחו אותו להורות בדרך ויאל' לפניהם מעוטר בעו"ס וססרו מידו ויך סלון ודבר דב"ת ופומי' לא פסק מגורכי' ויכי לעת תפלת המנהג נטס החסיד מני דרך ללכת כישרה והחיל נתנו עליו כקולס אך השר האנא כסתגונו על החסיד כ"ע אשר בלבו אולי מעמוון חפלו להראות להם ביער כי לא יעשה דבר (הא"ס השוקד ומנין ספר) בלי בשכל ויקרא לכל חילו עמודו והוא עבר לפניהם רוכב על סוס קל וירגב אחר מלעדי החסיד לדעת מה יעשה ביער החסיד מאל מעין מים ונטל ידיו ועמד תחת חילין אחד להסתכל בחרדת קודש כדרכו וביותר עתה כאשר שם על לבו כי חיל אלא גדול עומדים סכן ולא יסעו עד עלות המנהג ממנו אז לבט' אם אהבת ה' בו ועלנו לבו ובשמחה מוראס בחדות ה' אשר הוא מעוזו האיר פניו ויתפלל ברגס קודם מכרכר בכל עזו והשר האנא עומד משתאה על שמחת החסיד ועל אכלת פניו ויחל עד אשר כילה החסיד תפלתו ויסעו וכבואו לעיר מחוז חפסס ואנשי' שיער יאלו לקראתו לקדם פניהם בלחם ויין ויכאו את החסיד ויכדדו ויאלו להם בשר כנס לפניהם באים קדוים סוס. • אשר אנשי' מקאן אותו וסנה גן עדנו בעו"ס הלא לא אוכל לבקש אחרי כי הוא קדוש ה' ומי ידעם לו אך את סעוד' ו' אזי מקאן מחא אחריו רואי' ואלתו ומה גדלה שמחתו בעצמו בתפלתו סנה בידו הוא לקחת לו סללית כואת ג"פ ביום לשבוע עוג וגם שמחה ואנשי' לבוא ליד שמחה נפלאה כזו לא נקל הוא לקחתס כ"א מיד ה'. אשר קשר לפניו אולי אחת לשעשים שנס לדרך על גפי סללית אז הדרכי' נפשי' עז שמחה כזו אשר להחסידי ימלא לו ג' פעמים ביום ובאשר ספרתי זאת לפני ידידי הרב מוסר"ס מוסר"ס ז"ל (בעצמ' פ' על איוב וס' מי מלא) פי' לי חסד בתהלים י"א ממתת ידך ה' וגו' ככ"פ כי ה' סנה פעמים ע"ז עניני ע"ז ע"ז • ואופנים יסא חפסס הראשון שייאיו שלמים ובריאיוס עיני' שיהיה להם די לרעס ולחם חוקס ברחבס שלישי' שיהיה להם גיטס רביעי' שיהיה להם עושר רב לשאזיר אחריוס ברכה להוריס לבניסם סון רב וסבקות אלו כן כסדרן כנס וא"ו וסבקות אלו לא יוכל איש לקחת זאת בחביתו כ"א מתת אליהם הוא וכנס פעמים יגע אדם להכל יוידל להכלל וסנה ים מדרגס הנשיית אף בעו"ס אשר די אדם יקח ובעמלו ואין דרך עובד בו והוא לשמוח בשמחה של מאוס ולעלות כה' ובתורתו כאשר ברכס חסידו עיניו ז' לנס : ואשריוס אף בעו"ס ז' ולעו"ס ב' איני יודע כמה תחת אשר עמדו ה' בשמחה ובטוב לג' ובאשר אחר דוד ע"ס (תהלים ד')

כעמלו בתור וביראה פי שנים ואשר הביא תלמודו בידו בהם שמה לבו ויגל כבודו באספו כחפניו כל מצפוני התורה והיראה ולהבל ותהו נחשב לו ענין לאסוף ולכנס חמורי הזמן כ"א בטח אל ה' בכל לבו (ועי' (מס' ג' ה') ע"פ בטח אל ה' וגו' מש' הגאון ז"ע דרך במהון הנעלה) ואם לא התולים עמו אלה אשר לבם צפון משכל ויגעו בדי ריק לאסוף ולכנס חמורי תבל אשר בעם ומבאובים ענינם ואף אם ישינו חפצם האם לעולם יחיו ולפעמים קומטו ולא עת חודש נכנס וחודש יוצא וממנום אבד ולפעמים לא עלה בידם כ"א רגזנותם אשר ברעש וברוגז כלו ימיהם ושנותם באנחה והגאון ז"ע אך בעוז ה' שמה ובתורה מה יגל אדם גדול הוא וישמה במצות וכמוצא שכל רב שש על אמרות התורה וכמ"ש (בירושלמי שבת פ"ח א' ה') ר' אבוהו חמוניה תלמידי ר' יוחנן אפוהי נהירין אמרין קומי ר' יוחנן אשכח ר' אבוהו סימא א"ל אפוי נהירין דלמא אורייתא חדתא שמעכו או תוספתא עתיקא כג' וברכות הטובה אשר בכל רגע תוספת לו כינה יתירה ורחבה מצותו כן רב שמחתו וכן רחבה ונסכה למעלה ראש כי תאות לבו במצות וארשת שפתיו בתורה כל מנע סלה והוא אשר שמחת עולם על ראשו שמחה אשר לא יוסף עצב עמה כאשר אחו צדיק דרכו לרוץ דרך מצותיו ואין לו מכשול בד' ובתורת ה' חפצו כל היום אשר היא שמחתו בנערותו ונתנה לו אחרית ותקוה בזקנותו עולמו ראה בחייו ואחריתו להיו עוה"ב ותקותו לדור דור והוא אשר עלה בעירו ובכל ישראל וכל עילויו לא היה אלא מעצמו" (עיין לעיל הערה ד' בסופה):

ובכן

נסס עליו אור פניו ה' נתת שמחה לבני מעת דגנס ותירושם רבו וז"ל דוד ממתיס ידך ה' (כי ממתיס בלס"ק. ה' ס' סאמסס הנעלים וכמ"ס כל עיר מתים וכ"צ) שסס מידך עוז לסס ועליהם הוא אך כחלד ממתיס מחלד וחשכ כסדר חפסס כ"ל חלקס בחיים (שלימות סכריות) ולפוקר תמלל כעסס (הכרחת סמוון) ישבעו כעסס (בכרת כעסס) וכעססו יתסס ועוללסס (היונו סירוסס לסאחיר לבניסס אחריסס) א"כ הלל יס לסס כל מאיס כעניני עוה"ב לא כן עמדי לא כזס תגל נפסי כ"ל כאשר בלדק אחזס פניך אשכסס כסקון תמונתו וכמ"ל:

(בג עי' עליות אליסס בסערה ז"ה):

(בר שמעתי ממרס"ג ר' ישראל כ"י המ"ך דבר ווילנא ששמע מאביו כמנחם) (אשר היה יקר מאד בעיני כגאון ז"ע. וסס בעל חוקע כבית מדרס כגאון וססר נפטר וסודע להגאון קרע עליו וסוּרן כסס ומלכות) וגס כרס ככ"ל קיס כחותו מעמד אז כי כסיולו לו להגאון ז"ע מרכסס מרקסס לנסוע לטילל לשמירת כריותו וכבר שמו כס סספסססס סלכרססס לו וספסיו וסול ירד לסנת כס וכאשר כסיו קך רגלו עליס ססוג אחרו וס' ססכרסס כסולת כסיו מרכבת ססיר כי כסו מרופסס כסעססו וססומססס על ידו עסו לו כלל כלמר גמלסס כסיו מרופסס ססכס לסס כסולת. יעס כסמר כסרק כסמסרן לזות יקראו קעמעל כסר (כי סס כסמסרן כ"ל קעמעל) וסכ לזכותו ולל נסס לסס כסולת. יעס כסמר כסרק סססס קסמלס"ט כסות כסמלס"ט על כסעסס ססמר גמלסס אמיתי אלא סאחר כך כסול לקרוד כסס וס גס כסעסס כסמססו ממתיס אחריס (וכסו סקורין קסמלס"ט מסי וכ"צ) גס מערבין כו למר כסלסס וסס כסיו עיקר טעסו לססור ודרך כחות א' סאין יאות לקרוען כסס קעמיל כסר על סס כגמלסס רק על כסמסרן כסמסרן ולפי דרכיו למדו סלל כסיו דעת כסיו כסס כסיתרן סל כעלי כסכססס סססססס כסס סססס סססס (כסרד"ל) וסעססס עוד מסיססס סססססס (אשר כסיו ע"ס מכיר סל כסגאון וסכית אכיו וסכ כסגאון כסיו כסין) אשר סלל סל לו כסיו מ' חיים יכסועי ז"ל מסללססס ע"ל יר מיוחס כסססס מוכסססס מק"כ וסתי כסגאון ז"ע כסרס"ג מ' דוב כער ז"ל כסכסס אססס להגאון אכיו וסכך כסלססס כידו כסעססס ככסס סלכססס ללכר וס' כי כסיר כסס אשר כסס מורכססס וכסרס"ג כעל חיי אדם נעק וסרעיס ככסר כסס כסית מדרסו סל כסגאון כסלססס כסלסס (ומסי כסר כסרד"ס סקראססן ז"ל. סעססס כי כסגאון כסססס וססלססס למען לא ימכרסס לזכר וסכסס כסס וע"ל כסס כסרד"ל כ"י [מלת כסלסס מורס כסלכע ססול ידוע לסס כסמססס וסוללרסס כסמססס על סכככסס (סלמססו מרכססו כסרס"ג ז"ל) וס' כסכר כסססו יתקסרסס יסס מוככר כ"י המ"ך ויודיעס ללי. גס כסון סוקכססס כדפוס כיון לכל יכסלו כסס... וסליתו לעורר סס דכר אשר לדעתי כסלל כסלסס סס כדפוס כסול ססמלסס כסרס"ג ה' ללכ כסכסס וס"ל כסס סססס דכככרן ערפי' (סעליו גדולסס כסרין) וספסיו (וגס כסככרן) עכ"ל כסולר דס' כסין ען עכסס סעליו איין אכרין וסכסין מ"ס ססול למלן דפוסל וסכסס מ"ד כסר וסיונו דס' מר כר אממר אכסס לסכסס כסס סססס קרי לסי. מסעסס ססס כסס סססס עיקרי אכר. רק אממר כסס קורס גס לזס דכתי וסד כסס כסס סססס על סס ססולו כככור סססס וסס גסס לי לבדוק וסכקור על מיו כסלסס כסלסס ססס ססס סעלסין קססס (כסכסס מסל כססס איסל"ל כסכססס כסוללססס עס כסלכרססס סססס) ויס סעלסין גדולסס (כסכסס איסל"ל ועוד יוסר מוסן) וכסס ססין סעליו גדולסס מללסס ססכססס לו ומסללסס עפסס אכרסס ד' וס' סעססס כסון עכסס מללסס לססון עד ססס לתססו על מ"ס כססס (כ"ס) ססססס עכסס לתלל מ"ס ססכסין (וע' רכסין כסמלססס סססן סו' ע"ל כל אכרן סססס) אכל כססססין כסן יסס כסס כססס מוסססס עוד כסס א' סאך סעלסס עומדיס כסורס א' ככ"ל איין מורככין וע"ס (והסון כסרס"ג ס' כו') סלמלסי מורככ על ססססס על אף כעלין קססססס איין מליו) רק כל א' ססג' עלין לכרסו ססס ויס

וכן עדן היתה הארץ לפני דור בשני עולמים כאחד והוא האיש אשר גם בחייו „עלה למרום וכל עילוייו לא היה אלא ממרום“ (מדגש חמוס) כי מלאך ה' צבאות הוא : **הנה** אמנם אדע כי לא סימתי לכולהו שבחי דמין הגאון נ"ע ומנערת נתתי לכל תהלתו אך בענות צדקו אבטח כי ירבה לסלוח „והרב שמחל על גרעונו גרעונו מחול“ ואף כי אם באנו לכתוב אין אנו מספקין ודעתנו קצרה להכיר גדלו וכל עילוייו לא היה אלא ממרום . ואחילה לאלהי ישעי מבטחי מנעורי כי גם במעט הזה יראו צדיקים וישמחו וישרים יעלוזו וכל עולה תקפץ פיה . והיה להם הגאון לאור עולם . אשר ממנו יראו וכן יעשו ותרבה הדעת והיה זה שבחי . תמו דברי אשר קראתיו בשם מעלות הסולם לכפר עליות אלה :

יום ג' לסדר ושנת מלאכי אלהים ערים וירדים בו לפ"ק פה ווי לא יע"א :

השער אובס סהר לב . מחבק ומשק למודי ה' . וחופי שמו ומחן עפר רגלם :

יהושע העשירי בהרב ובו מו"ה אליהו זאב וצ"ל הרוי :

ריוח בין ה' לחיבורו שסעך מגולה . ב' שהקין ענמן איין תכופין זל"ז כמו בסקטנים ויש הספק גדול בין קן לחיבורו אשר מפני ב' השינוים אלו גוף סעך מגולה סרסב ויש להסכר שאין זה ענפיו חופין את עלו כיון סרסב סעך מגולה (וע' פרש"י סס ד"ה דולבא כו' קלוע הוא אבל אין עליו רלופים) משא"כ אותו סמין שעליהם קטנים סעלין של קנן סמוכים זל"ז וחופין סכן וסורס סה"א סעך . גם סקנים ענמן תכופים זל"ז יותר עד סמהמת זה גרלה רוב עך מכוסס גם זכרונן סרליתיים במקום גדולס והנס אף הגזע שלו קודס סמתחיליס סענפס ללאת מכוסס סעלין רלופים זע"ז ובמקום סענפס סס הגזע סכוא עך מכוסס מן סענפס (אכל אותן סעליסן גדולין לא רליתיים במקום גדולס סלפסר מ"מ ענפיו חופין את עך גזעו) ובזה סמין הוא סקסס למלוא עבות תלתא וזה מתקיימין דברי סס"ס עבות ג' מי מסכחין ונפ"ז חסס על סמין סעלין גדוליס אולי סן עיקר מין סדס שוטס לפ"ד כה"ג אע"פ סכן תלתא כחד קינא ורלוי לבדוק במקום גדולין אס ענפיו חופין עך גזעו עכ"פ כדרי לחוס לד' כה"ג סדכריו דברי קבלס ורלוי סס"ס לפרס לשון סל רכ פלסויא גלון כמובא כרל"ס (סו' י"ד) סכתב סע"פ סמן המקרא דסורא מסמע ססני מיטין סן אבל אלו רלויין סגדלין כסרגס א' וסוין כמראס ובקום זה יולאין עליו עבות כו' סנתכין רכ פלסויא גלון כזה לסלויא מד' כה"ג ולומר סלין כ' מיטין מובדלין כמראס עליסן כד' כה"ג רכ מין א' . זה יולא עבות חס אינו עבות (ואף כלין א') ענמן ענפס רביס איין עבות אכל מ"מ איין כזה ללמוד מן ססתוס סל לשון זה לסחור את כמפורס כד' כה"ג ורין ע"ז חקירס ודריסס כמקומות ססכדסיס כסריס גדליס מימי קדם מענמן כמו כה"ק סוככ"א] :

סמו דברי כסרתיי יוס סכ"ל סנת שמע לי אחורא אני דעי לפ"ק יהושע העשיל הלח :

כאור בוקר יורה שמש • כן זרח אור עולם •
והארץ האירה מכבוד נאון קדוש ישראל •

(א) ביום ג' ראשון לחג פסח שנת המשת אלפים ארבע מאות ושמונים (ב) לב"ע - ילד יולד בן ניתן להרב הגדול הצדיק ר' שלמה זלמן מוילנא (ג) אשר ילדה לו אשתו הצדקנית מ' פריינער (ד) מעיר סעליץ הסמוכה לק"ק בריסק דליטא • ויקראו שמו אליהו • ויצא חוטר מגזע הנאון מהור"ר משה רבקה שמוילנא • בעל המחבר באר הגולה • ונצר משורש הנאון הנפלא אור ישראל וקדושו מו"ה משה קרעמער אב בית דין ור"מ דק"ק ווילנא (ה) • הוא היה בכור

(א) בהקדמה לשולחן ערוך ח"ח עם ביאור הגאון • (ב) מה שדפסם בהקדמה הנ"ל חפ"ב • הוא ס"ס ומולד שנת ת"פ • כן שמעתי מדורי הרב הג' מו"ה דוב בער המ"ן בוויילנא (המוציא לאור) •

היודע לחשוב בחקו"מ יחשוב כי בשנת תפ"ב ה' יוסף ח' לחג הפסח ביום ה' ובשנת ת"פ היה ביום ג' כדפס ואל"כ הוא ס"ס דמוכה ומולד בשנת 'שלח לבם אליהו לפ"ק (הר"ה הלוי *) :

(ג) ראיתי בפנקס פזור נדבות בל"ק קודש מהר"ג ר' אלי' פסעסעלעס זל"ל מוויילנא וכתוב שמה ע"ד אשר הרב רש"ז אבי הגאון דרש לחם לו לספוק ביחוד מנדבת מעות עזבון מזקנו הגאון באר הגולה • ואחרי אשר נטעו יחד הסכימו אחרי אשר חורכו אומנתו בדיון הוא שיטול שכרו • וראיתי בכתובים כי זה לפני מותו אשר לא יחקק על מצבתו שום שבת רק לכתוב איש חו"ל ויל"ב ביום כ"ה כסליו תק"ס בוויילנא • (הר"ה הלוי) :

(ד) ספר לי הרה"ג מ' זלמן זאב כ"י מ"מ בפה אשר הגאון חמי זקני מו"ה חיים מוולאזין נ"ע אמר כי צבאו לבשר העובר על נהר סמוך ראמנאווע הסמוכה לסלוצק לדיך לבדך ברוך שעשה לי גם במקום הזה • כי שמה עברה זקנתו של הגאון עם בתה היא אם הגאון אשר הייתה אז ילדה מוסלת בכר עריסה ונפלו למים וברוב עמל היליו דרך נח אך את הכר עם החימוקות אשר נפס למעלה ולחממה ולנבזה שמו אותה בחמור הוסק ונכוה רגליה מכות אש ובאמה באש ובמים • והקורא הדורות מראש וידע כי מאת הילדה הזאת יצא פרי לדיק גאון עולם בזכותו נאולה • כמ"ס חז"ל על יעקב אשר פדה את אברהם ולא עבדו רחמנא ניסא למגנא • וא' הגאון מוהר"ח נ"ע כי הנס הזה נעשה גם לו במקום הזה כ"א הייתה נסבעה מאין הי' לו רב גדול ועורא כהגאון רבו (הר"ה הלוי) • והוא כמ"ס בש"ע (סי' רי"ח ס"ו) ע"פ הירושלמי לבדך על נס רבו ולא הוצרך לדברים אלו רק לבאר שאף על נסי אבותיו של רבו לדיך לבדך מפני שסע זה • (הרד"ל **) :

(ה) אבי הגאון הרב מוהר"ר שלמה זלמן היה בן הרב ר' ישכר בער בן הרב חסיד קדוש וסבור הנקרא ר' אלי' חסיד [אשר על שמו עקרה הגאון בשם אליהו והי' לו להרב ר' אלי' חסיד הנ"ל שלשה בנים הרבנים • ר' משה • ור' בער • ור' זבי • והרב מוהר"ר זבי הוא אבי הגביר הרב ר' אלי' פסעסעלעס אביו של הגביר הרב ר' בער אבי הגביר הרב ר' לייב עליאש זל"ל מוויילנא] בן הגאון הנפלא ר' משה קרעמער אב"ד ור"מ דק"ק ווילנא • וזה אשר כתב עליו חתנו הגאון מ' יוסף אב"ד בק' סעליץ וחס"כ ראב"ד בק' סיקסין בעהמ"ח ראש יוסף על כמה מסכתות • (בן הרב ר' יעקב בן ונצד להגאון רשכבה"ג מ' יעקב פאלק זל"ל ובני הגאון ראש יוסף הנ"ל היו הגאון מ' משה אב"ד דקאסוואהגין והרב כו" מ' יעקב בעה"מ זרע ישראל על ר"ה ומגילה כן ראיתי בס' כרם שלמה) וזל"ל בהקדמה ראש יוסף הנ"ל בהיותו מרכיז חורב בק"ק ווילנא מפורסם עיר ואם בישראל שסי' שם חמי מ'ו הגאון הגדול מו"ה משה קרעמער זל"ל אב צ"ד ור"מ מרכיז חורב בישראל כידוע ומפורסם גודל מעלתו בכל מיני מעלות וגדולות בנגלה ובנסתר ממש השכינה שורה עליו כו" • (ע"ס בהקדמה) כידוע ומפורסם ומחזיק ישיבות גדולות כו" עכ"ל ע"ס • וראיתי על מצבת קבורתו בוויילנא כתב על זה כו" מימי נאמנים

(*) הוא הרה"ג ר' בעסיל הלוי כ"י וכן תמיד : **) הוא הגאון ר' דוד לוריא זל"ל מנחתאון וכן תמיד :

לאביו (ו) ועליין לכל גאונני הדור • ואחיו הארבעה (ו) אשר בתבל נודע שמם לתפארת • רבנים גאונים מפורסמים שמו אותו עליהם אלוף לראש :

מיום הוולדו שם אותותיו אותות • כי יהיה לאור עולם משיש דור דוד • זיו תואר פניו כמלאך ה' צבאות • כולו מחמדים • יפה תואר • וטוב רואי • רואיו מנעוריו התענגו בו חכמת אדם תאיר פניו גם במעלליו התנבר נער כי הוא יקים עול תורה יגלה עמוקות

נאמנים היו שמים כל הגולה מורנו ורבנו גאון עוזנו מחמד עינינו הגאון הגדול אב"ד ור"מ מ' משה ב"מ דוד אור תורתו היסד זרחת בכמה קהלות קדושות ופה ק"ק ווילנא ונחבקש בישיבה של מעלה י"ד דחשון שנת חל"ק ת"מ בחוק"ק ספון לפ"ק • ונפטר בשנת חמ"ח • וראיתי (ת"י) ה"ה ר' חיים נחמן פריס ז"ל • א"ת החגורה אשר אזר הגאון ר' משה קרעמער ה"ל • מרוקס עליו פתחיו אוחיות נדבה מהחברה הקדושה שמוקלע להגאון מו"ה משה בן מוהר"ר דוד ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ווילנא בשנת א"מ כחצנו בספר נאורא וישועה לפ"ק והוא שנת חל"ד • וסרה"ח ר' אלי' חסיד הג"ל הי' חסן הרב ר' פתחי' (הנזכר בהק' באר הגולה) בן הגאון ר' משה רבקה מוויילנא בעל המחבר ס' באר הגולה בן מוהר"ר נפתלי הי"ס סופר דק' פראג (אשר יק' מים ושימש לפני הגאון מ' פאלק כ"ז ז"ל בק"ק לבוב בשנת פ"ו ושנ"ז) וסם הגיה הש"ע והבאה"ג מביאו) בן מוהר"ר פתחי' סופר דק' פראג בן החבר ר' יוסף ז"ל • אוד מו"ל מגזירות ווינא • והגאון באר הגולה • ילא בראש גולים מוולנא בשנת חס"ו לעת הסערוריה • ואך במקלו בידו ותרמילי החפילין וס' עברות בשמאלו • למען לא ישכח חג חודש ושבת בהחלכו אל אשר לא ידע • ובא עד אמשסרס והדפיס שמה באר הגולה • ונפטר בשנת חכ"א לפ"ק פה ווילנא (הר"ה הלוי) :

(ו) עיין לקמן (הערה ק"ס) ועי' מעשה רב (ס' כ"א) שהגאון פדה ח"ע בששה ר"ח כשיסחוטו ונתן לכן נחיתה ממס מסעם שאליו פדה אותו כנהוג העולם עכ"ל • הנה יש שהדוחא רבא של גדולי עולם שמכחישין זה הסך הה"ג מ' עבר מוזאגער ז"ל בחיבורו רביד הזכר (פ' קרח) העיד שרבינו הי' מורה ובה חמשה ר"ס (פרייסיש) וכן בציאורו ליור"ד (ס"ה סס"ד) שהעלה שהוא ערך שלשים זהו' פוליש דהיינו ה' ר"ס ובתולדות אדם שבחי הגאון ר' זלמן (י"ב ע"ב בד' ק"ב החדש שלפני) כתוב חמשה רוכס"ף • ולא יסעון הסוען והרי אלו ב' עדים המכחישין זא"ז זה אומר חמשה ר"ס שהן ד' ר"כ וחצי • וז"ל חמשה יס"כ אני אחקן פיה' דברי פיהס קיימים כי פעמו העיקרי של רבינו דבחר מסבט לפי הזמן אזליק (והוא ממחני' פ"ב דשקלים (מ"ד) ע"ס בפי' הרמב"ם ורע"ב ובחיבור הרמב"ם פ"א משקלים ה"ו ע"ס בראב"ד) ולכן בזמן שהיה עדיין לימא חח"י מ"ס הי' מסבט היומא רס"ס ולא ר"כ הי' מורה ובה להרב מוזאגער ה' רס"ס • (ואף שהוא כחב שס שאמר לי עוד פעם שלועזין סלעים רס"ס לרווחא דמלתא אמר לי גם פעם זה והעיקר פעם דבחר הזמן אזליק) • ואח"כ כשבא חתח ממשלת רוסיא יר"ה ונעשה מסבט עיקר הרו"כ הוא שנאמנה עדות בעל תולדות אדם שהורה ה' ר"כ • (הרד"ל : יקצת מזה העיר ה"ר אברהם שמחה מאמניסלאן) [אמר העשיל נפלאחי אשר לא הביאו מ"ס החכמת אדם מפורש (כלל קל"ו סי' א') בשער רינה וישועה משם הגאון אף זוכרני בימיו הי' נוחים ארבעים זהובים שהם ה' ר"ס דחתם ר"ס במדינה זו הם ח' זהובים וזה כמ"ס בם' מעשה רב וע"ס עוד] גם מ"ס עוד שס במעשה רב שחזר ופדה עלמו מסעם שאליו פדלו כנהוג העולם • הגה אני שמעתי פעמו מפני ספק יחוס כהני הזמן לכן פדה עלמו מכמה כהנים • ופטרם שמעתי שפדה ח"ע מן הרב ר' מאיר כהן ראשאפרס (אביו של אא"ז הרב מוה' ישראל כהן ראשאפרס אב"ד דביחאב ישן) על שהכנהג ראשאפרס היו מוחזקין למיחוסי כהונה (וכן הדבר שהיה ביד אא"ז מוהרי"ב הג"ל כחב ייחוס כהונה ראשאפרס על קלף באוחיות מוזאבנות עד עזרא הכהן ונשרף בשרפת ביחו (הרד"ל) :

(ז) הלא המה הרב הגאון החסיד מ' אברהם ראגאלער ז"ל בעממ"ח ספר מעלות המורה • הרב הגאון חכם הכולל ר' ישכר בער מוויילנא • ונפטר ממנו חיבורים בכתובים והמה ח"י נדדיו ואשר ראיתי אני קצת על יורה דעה וביאור על שמואל ח' ב' מליכס ח' ב' ע"ד הספס הישר וברוב דברים מביא ד' הרד"ק וסרל"ג) אמר ה"ל • ע"ס סר"ק נלחמו אח"י מנכדו להרב המחבר ג"ל לוולאזין ונפטר בשריפת ביתו חסן הגביר המפורסם ר' אשר גינצבורג • הרה"ג המפורסם ר' מאיר מק' יאנישקא הרה"ג החסיד ובקי במדרי תורה ר' משה וסי' מ"מ ומ"ן בפאדזעלוי הסמוכה לו וילקאמיר (הר"ה הלוי) :

עמוקות ישיבע נפשות שוקקות גם באיים רחוקות קדושתו ופרישתו הולך וגדול ומוב
מיום ליום :

רק עד ששה שנים למד אצל רב ומאז קול ה' לעיר יקרא באזני מבחר הנבונים הביטו
בעינא פקיהא על הנער הזה בוצינא דנהורא פה מפיק מרגליות כמושב זקנים •
שפתותיו שושנים • בהיות ששה שנים וחצי דרש בבחננ"ס חילוק אשר למדו אביו •
ובסעודה שלישיית של שבת הביאו לפני הגאון ר' העשיל אב"ד דק"ק ווילנא וינסחו
אם יכול להגיד כזאת מלבו ולחדש מדעתו ויתן לו שעה אחת להתבונן והראה נפלאות
כי הקשה עוד קושיות הוא מותיב והוא מפרק כולם בסגנון אחד (ה) הגדולים אשר ישבו
לפניו המה ראו כן תמהו רצון אחותם להבין ולנשקו אחרי שמעו כל זאת אמרו אין
נכון והם כמוהו :

וזה אז בעיר ווילנא הגאון מו"ה אברהם קאצינעלינבויגין האב"ד דק"ק בריסק •
בבית חותנו הגביר הנדיב ר' יוסף בר' אלי' עסקעס (הוא אבי זקני ממשפחת אמי
ת"י) מגדולי נכבדי עיר ווילנא וכל חתניו לוקחי בנותיו היו גדולי הדור ויכרה להם הגביר
חותנו כירה גדולה וגם הגאון מ' העשיל האב"ד דווילנא • וגם הרה"ג ר' שלמה זלמן עם
בנו ינוקא קדישא הנעלה הנ"ל נקראו שמה • ויתפלא הגאון מ' אברהם ק"ב • על עוצם
גדולת הבן יקיר הזה ויאמר לאבי צדי' זה תנהגנא על ידי את בנך בן חכם זה ואני אכלכלהו
ואני אשא די מחסורו והרב רש"י הנ"ל רד אז עשר מעלות ממעמדו ויואל אביו לתת לו
והוא הובילו עמו לק"ק קידאן לבית אביו הגאון מו"ה דוד קאצינעלינבויגין האב"ד דק"ק
קידאן והגליל בן הגאון הנשגב מו"ה יחזקאל ק"ב אב"ד דק"ק המבורג אלמונאי וואנוזיבאק
(בעהמ"ה שו"ת ננסת יחזקאל) ושמה למד אז כרבע שנה מהגאון המפורסם מו"ה משה
ז"ל בעהמ"ה פני משה על הירושלמי ומאז הדל לקחת לקח מפי מורים • וכשוב הגאון
בעל פני משה מאמשטרדם אחר הדפים חיבורו שמה ויהן פני העיר ווילנא ונתאכסן
בבית הג' ר' אליהו פעסעלעס קיבל אז הגאון פניו וכבוד גדול עשה לו (ט) :

(י) בהיותו בן שמונה שנים העמיק שאלה בלמוד לבנת ספיר החכמה להבין אמרי
בינה אגדות הז"ל שבאו במשל ומליצה כללי חכמת האמת היו אור לנתיבותיו
וכל דרכיו שלום בלי שום לחץ ודחק (ועי' צד"ס בהימנו בן י"ז שנים) :

(יא) בהיותו בן תשעה שנים ויהיו ידיו רב לו במקרא במשנה בגמרא וישבע מסכרות
דבריהן גם מדרשי אגדות צומחות אחריהן בדברים החמורים כשיטת
הש"ס והפוסקים • ובשו"ת • ומפרשי סדמונים ואחרונים דעת מכינתו ישחק לו למי שית
סודות הנעלמות מכל נמצא הוא כספר עץ חיים • אם התום הוא מעין כל חי ה' יראה
לו והשיג ללמוד ספרים בגנלה ובנסתר ולמד כל כתבי עץ החיים בחצי שנה מה'
היתה לו :

בהיותו

(ח) לדנומא מחידושי אשר חידש בעת ההיא עי' שנות אליהו זכוכס (פ"א מ"א) צביאור הגאון
ד"ס וחכמים אומרים עד חלום וכו' וכחז שם חתמו הכה"ג זל"ל זה שמעתי מפיו • זה
החידוש אמר בילדותו כמדומה שאמר כשהיה בן שבע שנים (המנז"ל לאור) :

(ט) כל זה סיפר לי הרב וכו' מ' אברהם דוד ספראשון ז"ל • כיומים לפני פטירתו שמעו בן מפורסם
יוצא מפי הגאון מ' שאול בהגאון מ' יוסף בהגאון מ' אברהם קאצינעלינבויגין הנ"ל (הכ"ס הלוי) :

(י) בהקדמה לחומש עם ציבור אדרת אלי' מהגאון יא' בהקדמה לאו"ח עם ציבור הגאון • ועי'
בהקדמה

ואז

(יב) בהיותו בן עשר שנים היה לו חבר מובהק (יג) דבוק מאה ש"ב הרב הנאין המפו' מו"ה אריה ליב ז"ל אב"ד דמשעכנאוויץ (יד) והיה עמית אהו כנפ"ת הקימו להם משמורת לכולם עתים סדורות דק כמה שעות ביום שם לו לכדנה מטמון אמונה ללמוד תוצאות מקור הבינה כל חלקי הזוהר וס' פרד"ס וכתבי האר"י ז"ל שם ידו הרה ושם יעדה לו לבדו בלי חבר ובשישה חדשים עבר משער אל שער כל ביאור הזוהר ופרשו אור שכלו להאיר על מכונה לבוא לנקודה הראשונה כי ידע אלהים:

בהיותו בן אחד עשר שנים אז כל תהלה לעומתו מנרעת וכל מתי החכמה והדעת נלאו לשער בבינה מכרעת רוח שכל אשר כמעין נובעת ביום שמחת לבו היא ליל שמחת תורה זכור תזכור עליו נפשו כי מזמן ידוע ומאת קבוע נדרה נפשו • ללמוד מסכת זכאים ומנחות ולסיים בשמחת תורה ועדיין לא החל מלאכתו כי כל השנה הפיצו מעיינות שכלו כנפ"ת בארבעה סדרים הראשונים ובפוסקים ראשונים ואחרונים • אז דלג ברוב עוז אהבת ה' והפקחנה עינו כל הלילה ההוא וילן שם איש טוב ומעולה מופת הדור חו"ב חכם חדשים המנוח מו"ה מיכל ז"ל מדאמנאווי הקיץ בחצות הלילה וישאל על העלם איה איפה הוא נעלם ויבוא ההדרה אין זה כ"א בית אלהים • שמה מצאו עוסק בתורה הודה והדרה במסכת זכאים בדף המושים ור' מיכל בראתו את אלה בא למולו והרים את קולו בשתי שעות למדת נו"ן דפים משמות המורות בלי כפק היש טעם ככריר חלומות ויבוא לנסותו בחידות במקומות הקשות בגמפ"ת באותן חמשים דפים ויענהו על כל דברים הקשים לבל הפצו דרושים בכמה פנים ככה נסחו עשר מונים אז אמר ר' מיכל בלבו מובטחני בזה שאורו תצחיר לכל יושבי אדמה הלא מנונה נגדו בנעוריו חפרה הלבנה ובושה החמה וישב לפנות בוקר וימצאהו שחלל מסכת מנחות ולמד יותר מהחצי ויאמר בלבו מי יוכל למצוא עד תכלית הפצך ודבר בלבו דבר כפעם בפעם

בהקדמה לרכב"ה עם ביאורו (יב) בהקדמה לחומש עם ביאור אדרת אלי' : (יג) זכר נדק (הדפס באלפונא שנת תשס"ה והוא מו"ד'ה הגאון מ' רפאל הכהן מהמבורג) מביא על הגאון מ' רפאל הכהן בזה"ל כי עורר את לב ראשי העם לפקוד עליהם • את איש עמיתו הרב החסיד המפורסם מ' חיים ז"ל אשר ה' תלמיד חכם להגאון המפורסם החסיד מופת הדור מ' אלי' מוויילנא ז"ל אשר יסע מעיר לעיר ובכל הכפרים אשר בקצה הגליל ועד קצהו ללמד דעת את העם ולהוכיחם בדברי מוסר ויראת ה' עכ"ל • הנה רואים אהמו עוד תלמיד חכם להגאון שכל לא נודע לנו מי הוא זה הרב החסיד ר"ח כי אמנם לא ביון על חמי זקני הגאון מוהר"ם מוולאזין נ"ע (אשר קורא להגאון מ' רפאל הכהן מורי ורבי כאשר ראיתי בכ"י בתשובותיו כי שימש אותו בסיבות במדינתו) • כי זה ה' בשנת תקי"ח ואז ה' ח"י ילד קמן וגם כאשר נדפס החבור זכר נדק ה' עודנו בחיים הגאון מוהר"ם (הר"ה הלוי) : לדעתי הוא שרר ר' חיים פשרהייער (הקרא בוויילנא כמדומי בשם ר"ח מגיד) שה' תלמיד חכם לרבינו ז"ל בילדותו וה' חסיד מוכיח גדול כאשר ראיתי בחביו ומזכיר שם כ"פ בשם מורי ורבי לרבינו הגר"א ז"ל (הרד"ל) • הוא ודאי הרב החסיד ר"ח פשרהייער ז"ל כפי תהלוכות הסיפורים שלקח אזני מדורי הגאון ר"ח ז"ל (הר"ה) מהמליכאלאו) :

(יד) עי' לקמן מהסיפור שאכתוב שם אי"ה תראה שאף כשהגדל כבר קצת רבינו ז"ל • סיה לומד עמו בחבורה (הרד"ל) (לא נמצא שם) ועי' בהסכמה לס' מרגליות החורס הדפס בשנת תקמ"ח בחיי הגאון כהוב שם הסכמ' מהגאון המקובל אליה מ' יהודה ליב אב"ד דק"ק פשעכנאוויץ כהוב בזה"ל תלמידו של אהו נדק • כמוהו ירבה בשראל ש"ב הרב הגאון החסיד איש אליה הרב מ' אלי' מק' וויילנא ע"ה (הר"ה הלוי) :

(טו) ע' בקונטרס מעלות הסולם (הערס ו') ע"ד האר"י ז"ל (הר"ה הלוי) :

בפעם היאומן קלות המרוץ בלימודו (טו) ויחל לנסחו עוד הפעם במקומות הקשים בהחצי
החור שלמד באותו הלילה ומצאוחו יותר מכדי מדרתו בעומק החריפות יותר מכדי שעור
ויגזור אומר אין זה כ"א מכרואי ברק כי כל הוויית דאביי ורבא הוא מפרק ויברכהו
ויאמר שמעך יבורך בסוד ישרים ועדה והוא לא שקט עד השלים נדרו וסיים מסכת
זבחי' ומנחות קודם תפחש"ח ויתפלל עם הצבור ברוב עלויות ועליצו' נפשי ושמח בש"ת:

בהיותו בן י"ב שנה לא נודע כי באו כל שבע החכמות בקרבו בתכלית הדקות
והאמת זקנים שבאותו הדור צדיקים עושי רצונו אדירי התורה בחרו בוקנותם
ללמוד קדוש החודש לחרמב"ס ז"ל עם מפרשיו כי ידעו כמה יועיל זה הלימוד חנפלא
להרבה ענינים התעסקו בזה חצי שנה אז ראו הליכותיך אלהים המה צו לעשות להם
כדורים לידע תנועות הבוכבים דבוקיהם וגיגדיהם ושימושיהם וזמני חזרתם הלילה ואל
מעמד כל אחד מהם בכל מזל ומזל ואל זמני שקיעתם ועלויותם ויהי אז החודש אז נתאספו
ויוועדו יהיו וכל א' כדורו בידו ושלחו פארותיה' על פני חלקי העיון ויצאו מאצטניגנותם
ולא יכלו לבון הבוכבים במסילותם כי האומן שעשה את הכדורים לא הביט את המעות
אשר

(טז) ומחירת חזרת למודו בזקנותו הי' עד להפליא שמעתי מש"צ הגאון מ' שאל מוולנא ז"ל .
שפ"א נכנס אלא קודם הספלה בזוקר ומלאו פתוח לפניו מס' חולין צפ' בהמה המקשה
וסוקר בסקירה א' על כל כמוד וכרגע מהפך לעמוד ודף שלאחריו עד כי בערך חצי שעה ויותר
גמר עד סוף המסכת שהיא כערך שבעים דפים והי' משחזרם בגאון מוהר"ם על הדבר כי לא שיער
בלבבו שהי' זה דרך חזרת משנתו וגם לא נתקבל בדעתו לחשוב שהוא מתפשט כ"כ אחר איזו דבר
שנעלם ממנו ז"ל ח"ו מקומו ובפרט שמש' בהמה המקשה ואילך הענינים מתחלפים כמעט בכל פרק
עד שאין מקום שיפול הספק במציאות איזו דבר על כל הפרקים אלו יחדיו אחרי שהם שונים מאוד
בעניניהם זה מזה עד כי כמעט בסיום המסכת ממש חזר רבינו והיפך לאחור איזו דפים לענין קורא
זכר והבין בו כרגע וא' להגאון מוהר"ם מה שנתחדש לו באותה רגע בזה ליישב ד' הרי"ף שלא כד'
הרא"ש שם (והוא דפס כעט בביאורי הגר"א ביור"ד סר"ב ס"ק ג' ע"ג) ואז נחזר לו שזה היה
אלו חזרת משנתו וכאשר שאלתי להגאון מוהר"ם מה ענין לחזרה כזו מתוך הספר כ"א הי' צביאוחו
בע"פ הגדולה הלא יכול לחזור כרגע חמ"ת כל הענינים במחשבתו (וכאשר שמעתי שחזר רבינו
ז"ל . על הגאון שאלת ארי' שהיה יכול לסדר חמ"ת כל הש"ס בשעה א' במחשבתו) ח"כ ירהר
בלבו ודיו ואין תועלת מהעיון בספר בזה והסיבתי הגאון מוהר"ם שצפירוש שמו מרבינו הגר"א ז"ל :
שאין טוב לחזור הש"ס בלשון בע"פ שפ"י כן יבואו לידי קלקול בעיון ופסח (ומישיב לי זה הסיפור
הכחוש בסולדות אדם (ז' סע"א בד' ק"ב) שזה רבינו להגאון ר"ז להגיד סוגיא א' במס' חיר ע"ג)
ולכן הי' מעיין בספר לדקדק הלשון מתוך הספר (הרד"ל) וסיפר לי הרה"ג מ' ישראל המ"ץ בק"ק
וויילנא (אשר זכה לראות פני הגאון ולעמוד לפניו עודנו בחיים) אשר נשאל שאלה לפני הרב הג"ל
על אחד חולה שזו לו שיטת עליו עמם אדם מה לסגולה והחולה הי' כהן והנה כרגע הורה הרב
הג"ל שיטת שן אדם כידוע המעשה דאחלות (פרק שלישי) ששן אדם אינו מסמא [וע' ברכות (ה') :]
דין גרמא דעשיכרי ביר שפרש"י עמם פתוח מכשעורה ועמ"ם על הגליון מרשב"ס כ"ב (קס"ז .) שפי'
שנשא שן אדם ונשאל שאלה זו גם לפני הרה"ג הד"ק מ' זבי הירש ז"ל המ"ץ דפס ווילנא ונחלמה
ממנו כרגע הלכה ללוות לשאת שן אדם והרה"ג מוהר"ם הכ"ל הזכירו הלא משנה מפורשת הוא .
ומכר חיקף והפסער מאוד ואמר כמה גדולים דברי הגאון ג"ע וסיפר לו כי הוא ואבי הרב מוהר"ם
הכ"ל למדו משניות וחזרו שיערו על פה כל המשניות והר"ם מוהר"ם הכ"ל חזר על לשון המשנה עד שרגיל
על לשון בע"פ כל המשניות ואבי הרב מוהר"ם הכ"ל חזר אך חוכן כל המשניות בלא סגנון הלשון
וסלכו עליהם לשאול אם פי הגאון ג"ע איזה דרך ישרה שיביר לו האדם בזה והשיב הגאון כי לדעת
טובן עמקות המשנה טוב יותר מלדעת הלשון בע"פ ולא הענינים על בורים והוסיף לאמר כי אך
סורה שכתב נכון לדעת הלשון בלי מגרעת אבל חורה שבע"פ עיקרה לדעת הדיוט והמשפט על
בוריה והנה עמם הלא כל ילדו אף שידע בע"פ כל המשניות נעלם ממנו דין כרגע (הר"ה הלוי) :

בהקדמה

אשר יהיה באחרונה מקוצר השנתו ומעבודה ההיא תקשה לא כוון הקוטבים והאופקים אשר בלעדיתן עמודי החכמה ירופפו ויתדותיו גם אדניו יתפלצון ואיזה ימים טרם התוועדו הוא היה כבן שמונה שנה כבואו לאכול סעודת צהרים טרם יתבשלון הסיר חייבוהו כח חכמתו מפאת עצם מעלתה היותר גבוה לבלי תכלית שיוכל לעשות כדור השמים בשכלו בעצת עצמו הטובה וגבוהה במעוט עסק בספרי התכונה כימים עשור כשיעור חצי שעה בכל יום ובשעות אלו היה מעין בספר תכונות השמים ונתעורר על דקי הספקות בקלות כחמורות עד שמצא מלות מועטות בחכמה הזאת מחזיקות את המרובה ומצד פקחותו נסתכל ביום הוועדם יחד שמר את הדבר כל משך הזמן שהיו גדולי הדור קוהים ברוב הספקות שעות הרבה ע"ד עצה והמלכה וכאשר לא היה להם מקום לנמות כלל אנה ואנה ויכנס כסוד עדה וישרי' וישאל ויאמר היכול אוכל דבר מאומה לא להרבות כבודו ולא למעט הלילה בכבוד מרנן ורבנן כי ידעתי מאחז"ל כל המרכה כבודו וממעט בכבוד שמים גופו מחולל על הכריות וכבוד שמים מתר בה רק בקשתי צדדים לעשות כדור השמים מעקלות וחשוקיהם עץ בסדר נכון ומשובח לצורך השלמת החכמה ההיא במסמורות עץ נטועים לקחת שמץ החכמה לחוות בנועם ה' בחידושי תורתו והורה באצבע באיזה ענף מיוחד נשתכשו האומנים במלאכת מעשה הכדורים שלחם ונתישרו בעיניהם מכותם והביטו אחריו בתכלית ההריצות הראוי והנאות לפי גודל חכמתם ומצאו שלא נפל מדבריו הטוב ארצה וכאשר ראו כי כוון בדבריו אל הנכונה ענו ואמרו הוא יתן מפיו חכמה דעת ותכונה בנפ"ת ובכל חכמות הרמות ידו תנחחו הוא ידריכם באמתו במסילה העולה בית אל אל נוכח פני ה' לתכלית יראתו ועבודתו זה מתת אלהים יי' בספר יצירה היתה משנתו כדורה לו מימי ילדותו בנירסא ברורה ועמקות גורא וגירסתו הברורה כני' האר"י ז"ל רק דבר אחד הוסיף מה שנשתבש גי' האר"י ז"ל בדפוס (ועי' בספר ספרא דצניעותא בהקדמה) והי' אז קודם י"ג שנה יח' :

(י') בהיותו בן י"ג שנה ויום אחד קבל תוקף חסידותו ופרישותו כתועפות ראם לו מי כמוהו מורה פנים חדשות בהלכות ואגדות מי פתי יסור מהשכיל לכבו ודרך תבונות מהר ימהרנה לו הן הוא חבין את דרכה והוא הודיע את מקומה וידו רב לו להניף תנופה במלחמתה של תורה לאמתה הרחיב נבולה בתלמידים רבים ונכבדים מעמיקים בעמקי הלכה וכולם לא הגיעו להצי קרסוליו לשליש ולרביע ספק קרוב לו ב' :
כל ימיו ורגעיו ועתותיו בתורת ה' הפצו ובה נפשו דבקה הקשיב על שפת אמת ולן בעומקה וירא ראשית לו :

שישה

בהקדמה לספרא דצניעותא מהגאון מוהר"ם ז"ל :
(ח) ועי' בספד"ל שם שכתב שעבר תמונה א' על ראשו והפסיק עשייתו כי אמר שמן השמים עכבדו לפי רכיש שניו קודם י"ג שנה ע"ש :
(י') בהקדמה לאו"ם עס ביאור הגאון ז"ל :
(ב) שבעתי אשר הגאון מוהר"ם ז"ל אמר פ"א ברכים יס ב"א שחשבים שאלמלי סי' אחי הגאון הדיק מ' שלמה זלמן ל"ט מאריך ימים סי' מגיע למעלות רבו רבינו הגאון ל"ט ולא כן הדבר כי לו חי אלף שנים פעמים לא הגיע לקרסוליו וגם שמעתי שסי' ז"ל סי' אומר כי אחיו הדיק מוהר"ם ז"ל ל"ט פשט מעליו עניני עוס"ז לגמרי עד שנעשה כמלאך ה' רק מלבד כדמות אדם אבל רבינו הגר"א ז"ל אף שהיה הסכנתו כני אדם בכ"ז זיכר כוחותיו עד ששבו ככוחות מלאכי ה' ולזה סי' כוונת הכריאה בעוס"ז להיות נוהג כב"א ולזכר החומר כמלאכי השעה (הרד"ל) :

ס

ששה שנים און וחקר היטב תלמוד בבלי וירושלמי ותוספתא מכילתא פפרא ספרי והאיר אפלת חשבת עבי הנוסחאות ודרך חכמה שבכשוהו בפלפולא יתירה כא :

אין יוצא ואין בא ופתח לרווחה ואמרו הכל אשר העם שככה לו :

הן מי כמוהו נטע תורת אמת בתוכנו כמוהו מורה אמת לאמתו חכמה ודעת קדושים ונהנין ממנו עצה ותושיה פרי ישוה לו :

עוד ששה שנים עסק ברברי פוסקים ראשונים ואחרונים המח גדולים אשר מעולם אנשי השם גאונים קדמאי ובתראי ולא פנה אל גדולתם ולחכמת חכמתם ולקדושת קדושתם לתרין דבריהם רק בכל כחו עבד ושמר להשכיל דברי חכמי הגמרא הקדושים אשר כל דבריהם כנחלי אש מלחשים ואשר באות אחת מדברי חז"ל דחה הרבה כג) מדברי המחברים ארובות אור ממרום נפתחו לו כי הפליא ה' חסיד לו :

כג) הפריא עצה הנדיל חכמת הדקדוק • פעלים • נקודות • טעמים וטעמי אמת כד) כל החכמות אליו ידרושין ספחנו נא לרקחות ולטבחות לכה אתנו ונלכה באור ה' • ונרוצה באורחותיו ונשען על אמרות קדוש ישראל כאמת • שאר ישוב אליו • הניף להם ידו והרים להם קולו בואו ברוכים לה' לשערי התורה והיראה כי בקיעי בני עמנו ראיתי כי רבו גם רבים חללים הפילו • אולם המאור של תורה יחזיר למוטב • ותקעתיו יתד במקום נאמן למען יראו וידעו • כי יד ה' עשתה גם זאת כה) :

בראשונה חכמת המספר והמשולשי כו) אל נעבד א והנדסה ואחריהם חכמת המוזיקא כז) כמו שמביאה רבינו נ"ע בפירושו על התקונים כח) ואמר כי טעמי תורה ושירי הלויים וסודות תיקוני הזוהר אי אפשר לידע בלעדה :

בחכמות הרפואה ידע חכמת הנתוח והשייך אליה אך מעשה הסמים ומלאכתן למעשה רצה ללמדה מרופאי הזמן וגזר עליו אביו הצדיק שלא ילמדנה כדי שלא יבטל מתורתו כשיצטרך ללכת להציל נפשות כשידע לנמרה • והעולה למעלה : **חכמת** התכונה כט) ויפן אליה מנוער ל) ויאמר עבדי אתה • כי הנביאים הראשונים התנבאו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם וגו' : לזאת

כא) ע' מעלות הסולם ד' כ"ו : ושם הערה י' וע' לקמן אות (ע"ו ע"ז) :

כב) ע' מעלות הסולם ד' כ"ג) הערה (י"ג ז"ד) : כג) בהקדמה לביאור הגאון על הזוהר :

כד) בהקדמה לחומש אדרת אלי' : כה) ע' פאת השולחן בהקדמה מהגאון מ' ישראל מירושלים תלמידו וז"ל כה אמר הגאון כל החכמות נלרכות לתורטיו הק' וכלולים בה כו' .

וה' כס' אקלידס בהקדמה המעתיק (המבדוק) וז"ל ובהיותי בק"ק ווילנא המעסירה אצל הרב המאור הגאון הגדול מו"ר מאיר עיני הגולה הססיד המפורס' מ' אלי' נ"י בחודש סבת שנת תקל"ח שמעתי מפיו הק' כי כפי שיחסר לאדם ידיעת שערי החכמות לפומה זה יחסר לו מאה ידות בחכמה הסורה הק' כי הסורה והחכמה נמודים יחד ואמר משל כו' . וזה לו להעתיק מה שאפשר ללשונו הק' מחכמו כד' להוציא בלעס מפיסם וישפוט רבים ומרבה בין עמיו ישראל וחוסר דעת רבים אשר כשאון מים ישאון לעומתו . איפה חכמה ונמלא ש"ש מתחלל ע"כ (המ"ל) וכ"כ סיה מפורסם במדעים ובחכמות שונות בדורו עד אשר כאשר הוציא לאור הר' פנחס אלי' ז"ל מווילנא חיבורו ספר הכרית חיבור כולל הרבה ראשי יסודות מהחכמות ומדעים אשר ליקם גם מ' העמים הרבה והעלים את שמו רבים אמרו כי הגאון מווילנא חיבורו כמבואר בהקדמה שניה לס' הכרית כאשר הדפיסו שנים (הר"ס הלוי) :

כז) בהקדמה לס' פאת השולחן מתלמידו הגאון מוהר"י (נפט) • כז) בהקדמה לאבות עם ביאור הגאון . כח) בהקדמה לפאת השולחן ה"ל • כט) בהקדמה לחומש אדרת אליהו . ל) (ע' לשל

ד"ס בהיומן כן י"ב) :

לזאת בחרתיך ולא מאסתיך הנה תקום אתה דבר עבדיו ועצת רז"ל תשלים • בקידוש
החורש לפניהם תלך והדורים תישר להבין דברי חכמים אשר המליצו דבריהם במכמני
מסתרי החכמה וסוד העיבוד בשיטות החמורות בר"ה ובעירובין כל גדולי הדור נתקבצו
באו על מכועי החכמה ונחלם ומסילותיו הרים פיהם פתחו בחכמה ויאמרו הנמצא כזה
אם לא בחווים (א) [הנאון הנודע בעל המחבר ס' חומות ירושלים כאשר העמיק בענין
חכמת התכונה דעת סבינתו הורה לו • כי מאז נקבעו המולדות מהתו' נמשך יום אחד
יצוה

(א) שמעיה אזני מפי הגביר וי"א איש אמונים מ' מיכל האלברשטאט. מברלין קרית מלך רב כי הגאון
החסיד מוויילנא כאשר בארמונות ליסא נודע למשגב • כי שמה כלתה ימי משך גלותו ככלות חג
הפסח ונודע כי הוא הגאון הנורא מוויילנא הנה כל עיר ליסא חרדו לקראתו בכבוד גדול ואח"כ שלחוהו ללכת
עם מרכבה ע"י פאלס דרך ברלין ומקודם כחבו לברלין להודיעם ובימים ההם היה בעיר ברלין •
פרנס המדינה איש יקר וכבוד מהגבירים האדירים בשמו מו"ה יעקב זבי ז"ל (אשר אזני בהיותו
בהעללגבוס פאזען שמעה אזני כי עד היום מזכירים שמו בבתי כנסיות ביום ה'א"ז שלו על כל
הסוכה אשר עשה לישראל עמו ודקת סזרנו ומעשיו המרובים) (א) העשיל ראיתי שם הפרנס הזה
מוזכר בס' דבור קצן בשער הסגור (ד' ס"ד) בהזמירו פרנסי עיר ברלין וז"ל הדיקן וישר וגומל
חסדים טובים המפורסם בכל עדת ישראל ונאחז למלכים ושרים המנוח ר' יעקב זבי ז"ל על כל
חסדיו וטובות שעשה מבוקר עד ערב לכל בני ישראל והרים ג"כ לפי כחו קצן המורה ולומד' בביתו
ותמיד היו רבנים לומדים על שולחנו עכ"ל הספר דבור קצן ה"ל) זה האיש בשמעו בשמורה מיהר
ובא אל ראש הבי דואר (פאלס דירעקטארה) וישתכחו לאמר כאשר יבוא בעוד ימים אחדים על הבי
דואר איש בשם עליאש מוויילנא תמהר לשלוח להודיעני את בואו כי חפצי לקבל פניו ולהביאו אל ביתי
והגביר היקר ה"ל פנה את ביתו וכללו בהדר מפארת להיות משכן ומלון לזהו נדיק הגאון מוויילנא
ובית ועד לחכמים חכמי הורה אשר בברלין אשר יחשדו אליו לשמוע חכמת מורחו והנה ח' מראש'
חכמי האקאדמי' בברלין (והיה ראש לשלשה האוניברסיטעסין • ברלין : האללע . געשינגע) ה' שכנו
הקרוב לבית הגביר הפרנס ה"ל וכראותו את הרגש ואת אשר יכון כבוד הגביר ה"ל וישאלוהו מה יום
מיומים ויספר לו את כל • ויאמר לו כי הגאון אשר יסור לביתו הנה מלא דבר גם בכל החכמות ובכל
שערי הידיעות גדול שמו מלבד גדלו בחכמה ובחסידות להפליא מאוד מאוד ויהי ביום ו' עש"ק כחצות
היום בא הגאון לברלין ויסוב אל בית הגביר ה"ל וכל חכמי ישראל למודי המורה נאספו ובאו לחדות
בשמחה פניו והגביר ה' מוהר"ן ה"ל הכין אז סעודה שבת לכל למודי מורה אשר בעיר ברלין למען
ימלא האורה הגאון הזה אנשים אשר ישמעו עמיהם בחידושי מורה וכראות הפראפעסער ה"ל : את
קול המולה גדולה ע"י האורה הבא אל בית שכנו ואת כבוד גדלו בא אל הגביר הפרנס מוהר"ן ה"ל
ויאמר לו משתוקק אני מאד לדבר עם הגאון בחכמה ובפרנס בתכונה בענין ח' אשר עמלים אהנו בה"בג'
האוניברסיטעסין ולא מלאו כל אנשי החכמה ידיהם זה שלש שנים ויען הגביר אחאמן לדבר עמו
אשר ימלא משאלותיו והנה לא ערב לב הגביר לגשת לפני הגאון לבקש כזאת כל יום השבת אך לעת
הערב לעת האוכל סעודה שלישיית החאמן הגביר ויאמר אל הגאון ירשני אדוני למנוח הפני ולדבר
דבר אשר לדעתי יתרעה עי"ז כבוד שמים ולכבוד ולתפארת עמו ישראל ויספר לו כל חפץ הפארפאסער
ולדעתי מזה רבה הוא למלאות אשר שאל וירששו הגאון ובמוש"ק אחר הבדלה בא הפראפעסער •
ויעמוד מליץ ישראל בינותם וכאשר הליגהשאלה אשר לו • רשם הגאון על הגליון לפניו יצורים וציורים
הנוגעים אל השלש וכוונת השיב לו תשובה ארוכה על דבריו והפארפאסער קיבל דבריו לשמחה ויפן
ללכת והגביר הפרנס והגליון עמו ולבו מביחו וכאשר יד מעל המדריגות מבית הגביר בזהלום פנים
ובחמאון אמר הפראפעסער להגביר ה"ל : אל חדמו בנפשי כי האורה הבא בכל קורת ביתכם
הוא ח' ומני אדם כ"א מלאך ה' וכאחד מנבא מרום במרום וכי בדברים מועטים האיר עיני לפחור לי
את הפליאה הגדולה אשר אחמנו אין פחד אורה וכלילה ההוא לא שקם ולא נח הפראפעסער ובושר
זאת ציית האקאדמי' ויעדו יחד ויאמרו כי נכון אשר מחר יתאספו כל תלמידי האקאדמי' לבוא עם
החכמים בראשם לפחד את פני הגאון ולהשיב לו מורה על כל הסוב כאשר זה דרכם לעשות יקר
וגדולם לתפשים גדולים המאירים בחכמה אך כאור הבוקר והנה הגאון חתם עבר לזרכו ולמסע
ויבקשוהו ולא מלאוהו (מהרה"ג ר' יעקב זבי מעקלענבורג רב בקאניגסערנ) :

וצוה לקרות המגיל בביתו גם בשושן פורים וכן עשה תלמידו הרב מו"ה זאב (רב ספרון) בסלאנים לקרות לפניו וכן שלשה ימים ר"ה רצה לקבוע והנה שמע אחריו קול רעש גדול מגדולי הדור והוכרז להרים פעמי למסעות לעמוד לפני הגאון החסיד בוויילנא * וכאשר יגזור אומ' כן יקום ולקח גם תלמידו הרב מוה"ר הג"ל עמו ויבואו ויעמדו למשפט לפני הגאון קדוש ישראל ג"ע והגאון ישב על כסא קדשו ותלמידיו הנאונים וגדולים עומדים לו מסביב סביב לשולחנו ויגש הגאון בעל חומות ירושלים ויאמר הלא שמעתם אשר עשיתי הלכה למעשה כאשר בינתי בחכמת התוכנה להוסיף יום א' וזה תלמידי העומד אתי בזה הוא קרא בביתי את המגילה בשושן פורים לצאת ידי דעתי ואמרת ארצה עד איש אלהים קדוש אל אלופנו נשיא ישראל ואשמע דבר מה יורני אדוני וישא הגאון פניו אליו ונתן לו שלום (ואחד מתלמידי הגאון היושבים אז לפניו לא עצר במילים לאמר אל הגאון בעל ח"י "בית דעבדין מתמלכין" והוא הגאון בתלמידו בישות אשר הרהיב בנפשו לפתוח פיו ולהקל בכבוד התורה בכבוד הגאון בעל חומת ירושלים) ולא אחר הגאון להשיב לא כן ידידי כן לא יעשה בישראל ויוסף ב' ופתח הגאון פיו בחכמה בחכמת התוכנה והעמידו על הדין ועל האמת וכי גם עינו ראה המקום אשר ניתן לשנות ושגיאה בלוח עברונות מר' רפאל הנובר הראה לו ובעל חומות ירושלים שם ידיו לפיו ויאמר הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו ולא יפלא ממנו כל דבר והגאון בעל ח"י שב לדרכו ושב ממחשבתו ויבוא שלום והקולו 'חללו לב' [[ג]] חכמת הפילוסופיא ידע

(לב) כל זה סיפר לי הרב הגדול הוסיף מ' זאב רב ספרון בסלאנים תלמיד הגאון בעל חומות ירושלים אשר הוא בעצמו ה' עמו בזהו מעמד לפני הגאון כג"ל והוסיף לי לספר כי כאשר הורה הגאון רבו עליו כאלה לפני הגאון החסיד לאמר כי הוא ה' הקורא המגילה נשא הגאון עינו עליו והביט בו ומל ועדה אחת לו להרב מוה"ר בחדרם קודש פחד החסיד והלך גאווה (כ"ה הלוי) :

(ג) בהקדמה לפאת השולחן . (ד) בהערות עם ידיו נעו וחידי הרב וכו' מ' חיים אב"ד דק' בעריבוס ובק' שווערין הודיע אותי כי נמצא באלוהותיו העמק מאגרת אשר העמיק ממכתב הגאון על אודות המפורסם נדק ועינו מ' נבי הירש ברלין האב"ד דק' ברלין . והקשוב מפיו הקדוש על אודות האגרת הזאת כדברים האלה כי אחד מאלפי עיר ווילנא בנסעו ליריד לייסג' ויעבור דרך ברלין הביא בידו המכתב ואמר כי אשכנזי א' מוויילנא נהן לו המכתב למוסרו לא' מהשכנים בברלין ומסר המכתב לבן הדין מברלין לשלחו לבעליו וכן הדין כאשר ראה כסוב על המכתב כי הוא ערוך להחכם ר' משה מדעסו הביא המכתב לאביו הרב הדין ויראהו ויחפץ הרב הדין ויאמר אחרי אשר זה משה האיש לא ידענו מה הוא ומשה בעינינו בכמה פרקים אולי יהי' הנסיבה ע"י חובן המכתב הערוך אליו מאשכנזי אחד מוויילנא להו דע מה בלבו ולעמוד על דעתו ולזאת בא עם המכתב להגאון מ' נבי הירש האב"ד דברלין והסכים גם הוא לדרך עוד עמם מגדולי תורה להסור חרס הרגמ"ה לפתוח את האגרת ולראות האמור בו לתכלית הג"ל . וכן עשו ויהי כפתחם ראו כי חתום עליו המודע והוא זלמן מיימון *) וכסוב בלשון הקודש בלשון למודים וזהו חובן עינו זה שלם שנים

(*) [אמר המ"ל כבר מודע אשר הכחשו ודברו כד"ע . עני' פתח אב"ד ונסמך . ודלתי לשתות ממכתב הרב ר' מ' זל' . מ"ש אל הרב כמכתב ר"י במכתבו מן יום א' מ' ממור תר"ס לז"ר . וז"ל שם . ואם האמת הוא שברון מע"ת לסדס עוד כפעם ס' עליות . אלוהו עם חוספות חזקות . קרב לוודאי סברוהו ב' . כי רבים קופטים עליו . ואבקש פני כבודו שבדף ז"א ע"ב סדס עם . חתום עליו המודע . והוא זלמן מיימון . יוסף ב' חיסה אחת . כמדותה שחא . כי האמת כן הוא . שלא ידעתי בכירור שכוא הוא סדס חתום . רק כמדותה בוכרתי סדס זה כו' עכ"ל . וכאשר נדפס סדס העליות אלוהו בק"ק שטעין 'אליס' עם ידיו [כמדותה] . ופס עת' נודע 'דבר' לא הוא היה כ"א המגיד מ' ל' ס' . ע' סדס חתום ס' שנת תרל"ב . במחשבת חרן עמוד 235 מ"ס ע"ו . וע' בחוברת ס' . סדס עמוד 462 ותשני] .

ידע להבלייתה (ל) ויאמר שהוציא ממנה שני דברים טובים והם שבעים כחות שבאדם
במ"ש

חלפו להם מאז נחרטו יחד בעיר צלילן הצירה ובהסרדי מידירי ה' הדברים האחרונים ממני בגלל
הרענים אשר אין גם אחד שהיה ידיו רב לו גם בהכמה מדעיות ומושלכות כ"א כל מעשים החלמוד
ואך עליו ישימו ויעריבו ואנכי שמתי לדרך פעמי ובאתי עד עיר ק' ומדי שבתי שמה הקשנתי
מאנשים שונים מרחיבים פה להלל מאוד איש גדול א' הגאון מ' אלי' מוויילנא בשמו אשר לבד עולם
גדלו עד אין קצה בחורב בגללה ובנסתה הוא גם חכם נפלא בכל החכמות והמדעות א' לא נעדר
במו מעטאפיזיק פיזיק גם חכמת מוזיק אין כל דבר נעלם ממנו גם דקדוק לשון העברי אשר להרענים
כמו זר נחשב והוא ידע כל תעלומה ואנכי כאשר נודעתי דרך אנשי המדינה מגזימים ומפליגים
לכל הדברים האלה לא שמתי לבי אך כאשר שמעה אזני קול ההמון הולך וחזק וגם מגדולי דעה
ואנשי אומה שמעתי כדברים האלה נתתי שמחה בלבי אמרתי אולי זהו האיש אשר אנכי מבקש שימלא
בעמנו איש גדול בחורב אשר גם כל החכמות והמדעות יהי' לו למנה כאשר היו מלפנים בישראל
ואנכי אף כי זקנתי ופכתי אמרתי לבד לסוב אחר מחפצי לשון לדרך פעמי לרדוד עד איש אלהים
זה לשמוע חכמתו ולסגיד לו ספקותי כל עמל לא עזרני ואחזתי בדרך ובכל הדרך אשר התהלכתי
סבתי לבוא חמדי במלון אורחים יהודים לחקור על שורש דבר אמת מהאיש הזה ויהי כבואי ס"ו
סרסאות לפני עיר ווילנא שבתי שם בשבת במלון אורחים אשר נקבצו בואו שמה כמה וכמה לומדי
חורה ובחור הסעודה כאשר זה דרכם לדבר מחי' מורה היעשו גם הרבה דברים בשם הגאון מוויילנא
והיו נפלאים מאוד למסרת האמת ואנכי לא עזרתי במילים להודיעם כי כל יסע וכל חפץ נסיעתי
הוא לבוא להסמוך בל קורת הגאון הנ"ל להכירו ולדבר עמו והמה הרחיבו עלי פיהם בשחק
ויאמרו בזה כך לעבד כך אחת מושחת הזקן ומוקף סחם ראשך ומלבושך לבוש נכר חמה בנפשך כי
חדרוך על מפתח בית הגאון נבחרתי משמוע זאת ונצטע שנה מעיני כל הילול אך הסחוקתי בללי
יחרף לבדי מדבריהם ולכל לסוב אחר עד הקימי מזמות לבי ומועמתי לבוא בהחבולות שנותי את פעמי
לבוא אליו בחור אדם המעלה ולכחש לו לאמר כי אנכי רב מפדוי באיטליא ואשר כל רבני איטליא
שמו עיניהם בי לשלחני עד מאז ס"ו דברים לבוא לפני כי אז הלא יהי' מוכרח ע"פ המנהג לכלכל
עמדי ולשליח פני והנה ערכתי שמה ס"ו אגרות חליפות מס"ו רבני איטליא לכולם בשם קראסוס
ועייתי כל מכתב בחורף האחריות ובסגנון הלשון כולם ערוכות אלי. ובשם הרב מפאדוי קראווי.
(ותארו אותי גם בשם מחבר ס' על שמום נרדפים אשר נכון להודיעך כאשר תראה באחרית הדברים
כי מזה היתה הנסיבה להודיע לו חוכן עיני ושלל יפלא מהגאון כל דבר) זה חוכן המכתבים
הלא נודע למעלה כאשר המחקו סוד יחד על דבר מלכות אשר יאז על כל היהודים לגרשם מארץ
איטליא מטעם שנאת הדת ונודע למעלה את כל תוצאות הכסף הרב אשר הוויאו דרי איטליא בגלל
הדבר הקשה הזה והרווחו אך לבוא עד תבלית יסוד המוסד כי תלונתם עליהם הוא אך בעיני הדת
וא' מגדוליהם השיב דבר אם יהיה לאל ידיו להצדק ולהשיב דבר אשר יתקבל על דעתם יש מקום
לישראל כי נוכל להשעשע ונשתחמם כי אין איש אחת עומד בפרץ בזה עד אשר שמעה אזננו כי נמלא
איש קדוש וגדול בעמנו נקרא בשם הגאון מוויילנא אשר יאמר עליו כי הוא חכם בכל החכמות
והמדעים עד להפליא נוסף על קדושתו ועוזם גדול תורתו עליו נשים מבטו כי יהי' לנו מלאך
מושיע ורב את ריבנו להשיב חורפיו ומורפי הדת דבר לסחוס פי מסמיינו שלל ימלא עוד אחריו
מאומה כפי דעתם והנה לבוא בכחוצים אליו לבד אשר תקצר היריעות תקצר גם מדענו לדבר דבר
של אופיו במכתב כי ע"כ שמו פינו במעלה כי מי כמוהו משכיל ע"ד וגם כי יליד ארץ פולין
הוא ובין בזה ובלשונם ובו בחר ה' להסיר תלונת מעל עמו ישראל וס' ישלח מלאכו לפניו להגלות
דרכו וזכות רבים כזה תלוי בו ולגאן יהי' שמו לזכרה ולהסלה בקרב הארץ. המכתבים האלה
לקחתי בידי ובהם אני בא לוויילנא ובכואי העירה. וסרתי לבינו ובפחתי דלת ורליתי הכניחות
והסברה היה גם זה לאות ולמופת כי לא כאשר המון רבני פולין הוא ומאחתי שמה איש אחד והוא
שומר הסדר ושמע גשתי אליו ואמרתי לו כי לדבר עם הגאון חפצי ויאמר אלי שב שם ואנכי אודיע
אם יתן לך רשות שתבוא אליו ויתמנהם שמה וישב אלי : וישאלני בשם הגאון להודיע מה חפצי
ומה עיני אשר ברצוני לדבר עמו ודברתי עם לבבי מה לי לדבר ולכלכל עם השמש לקחתי המון
המכתבים מחיקי ונחתי להשמש למסרם להגאון ויקחם ויבוא המדרה וכמו רבע שעה נפתחו דלתות

החדר

[כמ"ט צפי' רבינו על ישיעה : ע"פ וילא חסר מגזע וגו') ועוד דבר אחד לא היתה חכמה אשר שנבה ממנו (בהק' לשנות אליהו בתשובות אמרים : ועי' מעלות הסולם הערה ה') חכמת טבעיות ולמודיות כי בכל משלה ידו החזקה גם חכמת הבישוף אשר ידעוה הסנהדרין והתנאים בימיהם

החדר והנה איש לקראתי ומראהו נורא מוכתר כמ"ט והמכתבים בידו ויעמוד על מפתן ביתו ובחדר אשר אני בו לא בא שלום לא נחן לי ועיניו לא נשא אלי להביט בפני וישאלני ע"ד השאלות ובלה"ק דיבר אתי : וכה השיבותי ואמרתי לו ח' מהשאלות המיוות אחי הפתי אחי לשמוע חשבותי . והוא החבון כרגע והסוף לאמר אך מה שאלו עוד הוספתי עוד וכאשר בינותי כי אחר דברי היא מתבונן כרגע הנה גם אחי ברע זו הבונונת מה לשאלו עוד והלעתי לפניו שאלות הרבה ובראותי כי עוד לא השיב מאומה על הראשונות אמרתי לו התמו לו השאלות האמונה לי ידידי כי נבללתי משמוע פתח דבריו אשר האיר בחכמהי וחלחל דברי פיו כי הנה השאלות המה במספר ע"ג אבל אינם אך כמ"ט שאלות כי השאלה הראשונה עם הז' והכ"ה עם המ"ז אינם רק שאלה ח' מסוג אחד וכן יתר המון השאלות חיבר הפסדים והיו לאחדים בידו ולכולם מנה במספר ובמפקד לא החסיר לא העדיף בינה את חכמתו כמעט ועלה מכח אנושי לסקור בסקירה ח' ענינים עמוקים כאלה ולחלקם למחלקתם עפ"י דרכי הגיון אך הוסיף גם להשיב במוענות ודעת : והיה לבני מה להשיב על דבריו ולסחור ואמרתי להגאון אולי ישיבו המחלונים ע"ז כזאת השיב לי לא הבנת דברי הם אזניך ושמע עוד הפעם והאמן לי ידידי כי לא הוסיף על דבריו הראשונים ובינותי כי מראשית כלל בדבריו הקצרים אשר לא ימלא עוד מקום לסתירה וכאשר עוד הפעם שאלתי פן ישיבו כאלה הוסיף עוד לאמר הקשב ושמע ולבך חשית לדעתי וחזר עוד הפעם הדברים וכלל בכל חשבה גם סתירות השאלות אחרות אשר המה מסוג ח' ואשר כללם במספר כ"ו והתחיתי את דבריו וראיתי כי איננו אחי כמס"י נסובותי אחר ממונ לשנות לדרכי וכמעט שעברתי ופספסתי ידי אל כפות המנעול והנה קולו קורא באזני לאמר אחה האיש אשר חברת הספר על שמונ נרדפים (האזהר ידידי ואומר כי מן השמים היה להודע לו עי"ז הוכן עניני ולראות ברעתי חתח אשר כדחתי לו האמת חתח לשוני) ושמתתי בשמעתי כי סוב אחי בעיניו להשתעשע אתי השיבותי פני ואמרתי לו אחי כן אדווי ויען ויאמר לי בחר לי ההבדל שבין לשון ששון שמחה גילה רינה דינה חדוה הנמלאים בחג"ך ואמרתי לו כאשר עם דעתי ענה ואמר לי הלא שכתח לבאר דינה אמרתי דינה אינו שמחה בלה"ק השיב הלא מקרא מפורש באיוב לפניו הודן דאבה ח' בעלי הפסע יבארוהו ע"ד לשון חכמים דן ב' ידי הוסיף וח' הלא רבינו הגדול כמס"י ז"ל פ' דינה לשון שמחה השיבותי כי כמס"י לא השכיל לפרש ע"ד פשוטו של מקרא וכרגע הרגשתי כי אחזר רעדה לקול דברי והשיב בקול עז הלא רבותינו הק' בעלי המדרש פ' בלשון שמחה וח' לשון המדרש עשרה לשונות של שמחה כו' ובחורב דינה והשיבותי גם בעלי המדרש הלא נודע כי אינם מבעלי פשט הנכון ופנה ערפו אלי ושב לחדרו ואנכי הלכתי למלוגי אך מרס בזאי אל מנוחתי קדמוני שני מלאכים חבלה וקראו אותי לבוא לפני פונסי העיר וב"ד אמרתי מה פשעי כי דלקתם אחרי והשיבו לך ועמוד לפניהם והשמע פשר דבר ידעת ידידי אותי כי לא יסול לבי בקרבי ודות נכון וחזק בקרבי שנסחתי מחתי ובאתי ואעמיד לפניהם . והיו לפני ז' זקנים מוכתרים כמ"ט ויעמוד זקן ח' מהם ויאמר לי אחה זה אשר חרפס ובדפת על חכמי המדרש ז"ל ועל דברת רבינו ז"ל והשיבותי לא חרפתי ולא גדפתי ויאמר אלי ומה זה אמרת לפני הגאון אז אמרתי כי אינם מפרשים ע"ד הפשט אמרתי ורמז הזקן בידו ויקחוני שני המחבילים ויוציאוני לחוץ לפניהם והתממהו כמו חתי עשה והשיבותי לפניהם ושני מלאכי חבלה אלה ח' עומד לימיני וח' לשמאלי לפשתי ויעמוד הזקן הראשון עוד הפעם וקרא לפני פיתקא דבי דינא כי מחויב אחי ללקות ארבעים קדין המבזה ח"ח ובמכות אלה הוכחתי בית מאהבי אלה משני המחבילים חבלה ועוד לא שקפה רוחם בזה כ"א הביאוני לפני פתח בית הכנסת ויביאו זארי בסוגר בחתי ברזל האחוזים בקירות בית הכנסת לעמוד קבל עם וממעל לראשי הדביוקן נייר רשום עליו כי זה האיש נענש על שהלעיג על דברי רבותינו הק' וכל הבא להספיל חפלת הממנה ובא ועמד וקראו אותי פושע ישראל ומפני לא חשכו רוק וכמעט מאשר ידוק ידוק בפני נעשה רקק מים מהלכה כמו ירדן לפני הלא תדע בי אין ווילנא כמו ברלין כי בזוילנא המון רב וכולם מקפנים ועד גדולים יבואו לעת התפלה וכללות חפלת הממנה הוציאוני חוץ לעיר וישלחתי לדרכי והנה בכל הרעות אשר מלאוני והשיבותי ממנו עכ"ל שאלתי את לבבי נאמן להודיעך קושם אמר כאשר עם לבבי כי בכל חכמי הגוים וגו' מאן כמוהו ע"כ .

ביניהם כמאחז' אל ר"א ור"י בנטיעת קישואין ועקירתן ידעה וחקרה רק היה חסר לו מעשה העשבים וכל נמר מעשיהם (לה) :

וכאשר הגדנו מעט מהרבה מחכמתו ותבונתו כי רב נתנה ראש ונשובה למעשיו המרובים והקודמים לחכמתו וכאשר כחית נפשו פרצו גבול ויעברו גדר האנושי בן גדר בעד כחות גופו לאמר עד פה תבואו עד אשר רואיו התפלאו על כה הסבל ועל אשר הטיל על גופו משא ליעף כמותו בתורה ובצדקות כל היום גדול מגשוא ועביו לא נפל תואר פניו וזיו תוארו נוגה לו סביב ובצאת השמש בגבורתו ירוץ בגבור אורה צדקתו וגם גבורתו היא שעמדה לו ובמ"ש אין השכינה שורה אלא על חכם גבור כו' וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים לין :

(לו) מיום היותו בן י"ג שנה ויום אחד מאז עד יום מותו לא הסתכל מד' אמות חוצה • וכשנשים לב על כל המעשים אשר עשאם מספר כל ימי חייו מתחלה ועד סוף הראה

והדיינים מברלין העתיקו את כל דברי האגרת הזאת וגם הכ"ג ר' יוחנן סלמדי הגאון האב"ד מוה"ר ז' מברלין העתיק את המכתב בשם אשר ממנו העתיק הכ"ג ר' חיים הכ"ל והוסיף עוד הכ"ג ר' יוחנן הכ"ל לספר כי ככלות אלה חתמו המכתב ונחמו אותו לכן הכ"ג הדיון למוסרו להחכם ר"מ מדעסוי ובחוק כך קרה מקרה כי הסבל החכם ר"מ דעסוי על מח וזה הגאון מוה"ר ז' על בן הדיון כי ישמור עת כי יבוא הגאון מוה"ר לנחמו אז יבוא גם הוא אחריו למוסר האגרת למען ישמע דעת החכם על כל דברי האגרת ועל דברת האיש מיימון וכן עשה ויהי כפחתו המכתב וירא את החתום עליו (כמדומה שנאמר לי שהוא) ז' מיימון לא קרא המכתב וא' בפ"ע ומה זה יבקש האיש הזה ממני (הכ"ג ר"א מעקלנבורג האב"ד בק"ב) :

(לה) עיין השוהת רב האי גאון בזה"ל ש"ס נהרות דמשק (ס' י"ד) שהבאתי בקומתם שה"א אזה ה' בהג"ה ע"ש ולכן אין להחפלא על דביו שלמדה ושעמתי שהרב מ' ישראל קיסון ז"ל מוויסעפסק סי' אלל א' ממגידו נפלאות ומקדם אשר תבוא ואשר מרחוק נראה קרוב לו וכאשר הגיד הרב להאיש שדעתו לנסוע משם אל מקום רבינו ז"ל אמר לו האיש זה לך האות כשתבוא אליו ממלאכה לומר במקום פלוגי ויהי כאשר בא הרב ר"י אל רבינו ז"ל ונמלא בדברי האיש עמד משאש וסיפר הפלא לרבינו ז"ל • ומיד שאלו רבינו האם אחז האיש במקלו בידו בעת ההיא • ויען הרב ר"י בן • אז השיב רבינו זו הוא מדרגת קמיה שבכפפים שנאמר עלי' (הושע ד') עמי בעלי יסאל ומקלו יגיד לו ובמזכרים ידעו זה כל הטיעוקות ונחביון ז"ל לדברי השמ"ר (פ"ס) ע"פ ויעשו גם המה וישליכו אים משהו אפי' חינוקות של ד' וק' שנים (הכ"ג) • ואני שמעתי מפי הרב מו' אליקים מפוזנא כי אחד מסר לידו ספר הנקרא בשם שליחות אל' אמור שם כי א' מבית הגאון החאכנן במקום א' בשנת ויה' שם א' ממגידו נפלאות ובמזלי' שבת קודש אחר הבדלש אמר לו כשתבוא אל בית הגאון חאמר לו כי כעת עוסק במשנה א' יבשהרות ומחפלא שם קושיא ומאמר לו החיורן בשמי וגם חברכהו בשמי ויאמר לו גם הקו' וגם החיור' וכאשר בא אל בית הגאון שאלו חתך אם למד אז במשנה הכ"ל ויאמר בן ויספר לו כל הכ"ל ויאמר הגאון הקו' יוכל ללמוד אך אצרי החיורן שלו אינו חפץ ללמוד ויוסף הגאון לאמר הכרח פניך חנה בך שתחפלא מאוד ע"ז הנה אשיבך מלים אך שומה לך ע"ד ליהיב דעת' ומידכל לזכור החבונות אז שהיה אור הלבנה זורחת אל המדר ויאמר בן הראיה כי השפיל לראות בארץ ויאמר בן סי' נשען על משהו בן הסיבו מעשה לא תחפלא עוד בני פקה עיווך וראה ד' הרמב"ן ע"פ לא נחששו ולא חששו וחדע כי זה דרך הקוסמים והמעוגים (הכ"ג מהר"ן מעקלנבורג מק"ב) :

(לו) סופר לי' אלאמר הדיוק הרב ז"ל אשר הגיד לו רבו אלוף נעוריו ש"ב הגאון מוה"ר שאלו נ"ע • כי בעמדו לפני הגאון הוכיחו הגאון על אשר סינף א"ע כאשר הי' עזר צבית ה' בפרשיות ובגאון מוה"ר ש ענה הלא הודג לנו כי גם אדונינו סינף א"ע מעשוריו • וישיבו הגאון כי מחמרים ע"ז והגאון מוה"ר ש בשחוק ענהו גם אני חפצי להחמרים אז הראהו הגאון ברמז אשר ישפיל כמו ועושה גבורתו ואף הוא אשר יכול לסבול ולישא משא לעיסה זחמר לבוסו מכל טובה ועכ"ז לא חסר לנפשו ולא ביטל ע"ז ממלאכת שמים ולא עבר חוק ושמרמס מאד לנשמתו (הכ"ג הלוי) : וע' בזה"ל (כ"ג א') בענין ראב"ש עס אל' ז"ל (הכ"ג) : (לו) בהקדמה לשו"ע א"ח :

תראה שכולם באו בתכלית החריצו' והשלימות אם כמה שעבר עליו בהסתכנו' במלחמתו עם כחות גופו ואם בכבוד העבודה שקיים וקיבל על עצמו כל ימיו של לא לישן יותר מב' שעות בלילה ומימיו לא ישן יותר מחצי שעה רצופה ובאותו החצי שעה היו שפתותיו מרחשין הלכות ואגדו' ובכלות החצי שעה התגבר כארי ויטול ידיו והתחיל ללמוד בקול רם ויישן עוד הפעם חצי שעה וככה היתה שיעור שנתו ג' מחצית השעה בלילה ומחצית השעה ביום (ח) וגם תחבולותיו נגד היצר מה שהיה לבו חפץ גור עליה אומר שאיננה טובה אמיתית והתרחק ממנה ויט' שבמו' לטבול הצער של רעבון ושלא להנות מעוה"ז רצה בגעוריו אכל לחם צר צנומה שרויה במים שיעור ב' זתים ואכל אורז ערב ובוקר ולא טעמן בחכו כ"א בלען שלמות :

(ט) ומדותיו כעין מהות הראשונים נ"ע מעודו לא הלך ד' אמות בלא תורה והפילין ולא שח שיחה במילה מימיו אף בעת שישב בחברת אנשי מדע לא הטה אונו לשמע זולת תורה אמיתית (ט) ומגעוריו היה לומד זמן רב ביערות בבית יחידי והתבודד במקום אשר לא ידע איש מקום כתר וזאת אשר הוביח ד' לו לאשה הצדקנית מ' חנה והיא בת איש שוע ועשיר הרב ר' יהודה זצ"ל מקידאן זכה היתה עזרתו בקדוש אך היא ידעה לפעמים חביון עוון ומקום סהרו והיתה עמו לשום עינה עליו לכלכלו מא' ; ובגודו צעיר לימים קיבל על עצמו להלך בגולה ולהיות איש נודד ממקומו (ב) כמה שנים הלך בגולה נע וגד (ג) בקדושה וטהרה מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין (ד) ויעבור גם עיר ברלין וליסא (ה) ובכל מקום עברו (ו) ספרו ממנו גדולות (ז) ובהזרתו

(ח) עיין בשו"ת בנין עולם שאלה ח' מ"ט ע"ז (הר"ם הלוי) : (ט) בהקדמה לספר : עכ ביאור מהגמרא ח' ז"ל ובהקדמה לאבות עם ביאורו : (ט) בהקדמה לפתח השולחן : (מא) בי היה כפוח על דקתה (שלא יודע מקומו על ידה) עד כי אמר עליה כאשר לא יוספר כוכבי שמים כן מעשה דקוהיה לא יספר מרוב ובמותה זוהי לחרות על אבן אלה הסורים . קרית חנה : וחמת חנה בשנת תקס"ג ה' כסליו . לא הניחה תמורה וערך לספר שבחה אין נתיב ודרך . חלל"ה" ולייבס מלכה על קבורתה בז"ע בוויילנא (הר"ם הלוי) : (ב) בהקדמה תשובות אמרים לשנות חלי' לעמבערג חק"ס : (ג) הניד לו חלמו"ר הדיק הרב ז"ל אשר שמע מפי רבו חלוף ש"צ הגאון הנדיק מ' שאל מוויילנא נ"ע כי הגאון החסיד סיפר לו כמה פעמים אשר קרה לו עם אשר שבע מדודים בגלות בפרייסיין כי ביום חגיגת אסתר היה רחוק מעיר אשר יכול להגיע רגלי לשמה לשמוע קריאת המגילה בצבור ולא נמצא עגלה כ"א עגלה ח' אשר היתה סעודה קדירות ושכרה וישב עליה בדרך נכשלה ופסלה העגלה ויפול גם הוא לארץ והעגלון אשר חמתו בערה בו עוד הוסיף להפליא מכות הגאון על אשר לא עזר כח להחזיק לכל יתן למוס העגלה ועל אשר נפלה והגיעה לארץ והקדירות נשברו והגאון חיש נמלס וימחר רגלי לעיר והיה כבר קרלו שמה את המגילה ובכל יגיעו לא נמצא לו לאסוף אנשים למנין עשרה לקרות לפניהם המגילה עד אשר הוכרח לשכור ולרנאות ברז' כסף ונתן לכ"א שני זהו ומקודם הוכרח לשלם להם ויהי כאשר פתח הגאון לקרות וישחקו עליו ויבחרו כולם בהחבא לא נשאר איש ויקרא המגילה יחידי וכל עם אשר סיפר הגאון כזאת הרב' לבכות כפי רב אשר מזה נשכיל כי גם בלכתו בדרך בגלות לא נדח ממנו לכל דבר שבקדושה מנין עשרה וציבור וכל הידור מזה ואם אך פ"א לא עלתה לו נפשו ידעה לו והזיל כחל דמעה וילמדו ישרים דרכו כי אין דאגה כדאגת ביטול מלוא ואין שמחה כשמחה קיומה (הר"ם הלוי) . (ד) ע"ס לוחם העדות מהגאון מ' יקותין מפדרא ד' ע"ג חלמו"ה . (ה) [ע' לעיל הערה (א)]:

(ז) סיפר לי הרב מוהרי"ל מ"מ דסלאנים (בעהמ"ח אפיקי יהודה מים סורים ח"י הים שפה ברורה שדפס לבד הרבה ח' כחובים) שבהיות רבינו ז"ל בגולה הגיע ערב הספסל לעיר זאלקווי (הסמוכה למקום מולדת הרב מהרי"ל) ובה אל הרב אב"ד דשם (כמדומה לי שאמר שהיה אז הרב מו' מרדכי זצ"ל) וביקש על נפשו שיקבלו על ימי חג הספסל וישאלו לו הרב מה זה חפצך בני כי יומר מבאחרים והשיב לו כי אכל אדומי ודאי מזה וכל מילי דפסחא מהדרי' בהכשר כראוי לגבדא רבא דמו"ח ונענה לבקשתו וקיבלו ובלילה כשהכינו לסדר השולחן שאלו הרב אם ידעם לעשות הסדר לעצמו אז יסיק רצונו בזה ויען רבינו אם לפניהם כגון

ובחזירתו מגלותו מהלישת כחו שבר עגלה אחת ההולכת יומם ולילה ושבר לבעל עגלה שיתן לו סך מה בעד המתנתו עליו בתפלת העמידה ופ"א עמד הנאון בתפלת י"ה • ובעל העגלה הריץ הסוסים ושם היה כל אשר לו וגשאר ריקם וכשחזר לביתו למד תורה מתוך דחק גדול והיה סוגר ביום חלונות ביתו בלמדו והיה לומד לאור הנר כדי שלא יבלבלו עין אדם וכך היה דרכו בימי חרפו ביגיעתו על למוד תורה לשמה והיה חוזר כל תלמוד בבלי כל חודש ט"ו והווי עובדא שבועירו הגדולה רבתי עם פסקו מקהל הקדוש ליתן לו בכל שבוע סך מסוים לפרנסת בני ביתו והיה שמש אחד שעל ידו היו שולחים דמי ספוק מקהל הקדוש הנ"ל ולקח השמש לעצמו ולא הביא לו ונמשך כמה שנים • ולא הגיד הנאון לשום אדם וסבל כ"ב דוחק עד שאשתו הצדקנית עם בניו הקטנים לא היה להם במה להחיות נפשם ובאתה לפני • וציוה לה שתלך עם בניה הקטנים לשכנים שלו בזמן אכילה ודרך הקטנים מבקשין לאכול כשרואים אחרים אוכלים ויתנו להם ולא רצה גלות ענין שנפסק נתינות הספוק מכסחוננו השלם ושלא יבויש אדם ע"י עד שחלה השמש ונמא למות והתורה בפני כל כי כמה שנים במספר שלא נתן לו סיפוקו הנשלח ע"י ומת השמש הנזכר :

מ"ט) כמה הועילה לו תשוקת האמת היא נתנה לפניו מסילה נכונה וישרה עמה גבו על כחות הטבעיות להבנינם במסורת חברית הקדיש נפשו ולבו אל ה' כי אמר מנעוריו דודי לי ואנ' לו לא הספיקו דמוים משקרים מהנאות עוה"ל להתענות מפקודי ה' הישרים בשום אחד מדקדוקיה ונזדרז לשמור אותם ככל הכתיב ולא ימצא לו עון אשר חמא לכמוך על דברי המקיל ונתן את נפשו לקיים כל דקדוקי מאחז"ל (ז) גם מה שלא חובא בשו"ע כי אמר ה' יוצרי מבטן לעבר לו :

רוב

הגון כבר ארז"ל כל מה שאמר בעה"ב כו' וכאשר ראה הרב שרבינו עושה שינויים הרבה ממנהג שנהגו מכבר כגון ב' מלות כד' הכי"ף וש"ד הרבה היה זה לזרע בעיניו שאיש בחור בשנים כי"ב ימים ידו לשנות מהמנהגים הקבועים מימי קדם וכשכח בשחרית לבהמ"ד סיפר וקובל ע"ז לפני לומדי העיר וגמרו שמהרלו שינסחו הרב בלימודו אם הוא גדול בחורא אז ייחיו לו ואם לאו אז יענישוהו על רמות רוחו דנקשא ל' לשנות מנהג הראשונים ובסעודת הלהרים דחק עליו הרב שיאמר איזה חידושי חורא ולא נענה לו אז ח"ל הרב היה אזי אגיד לך מ' חורא אך אם יש בדרך להבין הדברים וינענע בראשו הן והגיד הרב לפניו חידוש פלפול בחריפות כדרך הרבנים במקומות הסס בזמן ההוא וחשב שודאי ישיב רבינו דבר מה כנושא ונתן על דבריו אך כאשר ראה כי לא פנה פיו לדבר אף דיבור אחד בזה אז חס אפו ויאמר לו אולי איך מבין עדיין אזי אסרית לחזור ולשנות לך הדברים ויענהו רבינו למה לאדוני לפרות הנה אני אחזיר ואשנה הדברים לפי אדוני ונקים רבינו כדרכו דרך קצרה כל חומרא מחמיתא של דרשה הרב ואף שלא חידש בה רבינו כלום ככ"ז הבין הרב ממה שכרגע קלם בנפה ברורה שלו חמיתא כל פילפולו החריף וכללו במלות מועטים מחזיק את המרובה שודאי אדם גדול הוא ומאז רפתה רוחו מעליו ונהג בו כבוד • והיה אצלו כל ימי הפסח • ובמוצאי הפסח בהשכמה הלך רבינו לדרכו ועזב בחדר משכבו על השולחן מעות עם רשימה חשלוני מזוותיו בחד הפסח אצל הרב :

(הכד"ל) : (מ) הקדמה לפתח השלחן :

מח) ע' לעיל הערה ס"ו וע' בהקדמת נכדו לספרא דלניעומא כ' שהיה חוזר מדי יום מאה דפים ע"ס • וע' אדרת אלי' ההספד הדפס על הגאון בווארש' כחב עליו ובכל שבת היה חוזר מס' שבת ועירובין עם כל הדינים ובמוצאי יו"ט ב' צוואו מבה"כ ה' חוזר מס' סוכה עם כל הדינים ע"ס • וסיפר לי הרב המפורסם מ' ישראל גאדנר נ"ר צווינגל אשר ראה כי במוצאי יו"ט כ' חיך בלילה ה' הגאון ל"ע להגאון החריף מ' דוד שמואל פייגעס ז"ל מוויילנא (הנזכר להסלה בס' הילל בן שחר בהספד על הגאון ועליו) הלא נכון לקבוע חיך יחד בסוכה כמנהג העולם לכו אמי ונקיים יחד והביאו החדרה ויקח מס' סוכה וילמדו כל הלילה המס' סוכה וזכו סיחם שקבעתי במקום נאמן אמר לו הגאון (הכ"ה הלוי) : (מט) הקדמה לשו"ע או"ח : (ז) [ע' מעלות הסולם הערה י"ב י"ג ס"ז] :

רוב פקחותו והשתדלותו בעבודת ה' היא שעמדה לו נגד כל מעיק לו והיא שהסירה מלבו כל דאגה כל עצב לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לב כל הימים :

לא נהנה לא במחשבתו ולא בדבורו ולא במעשיו כ"א מעניני הדעת ויראת ה' ושבת בוראו ואשר ימשך ממנו טובה אמיתית ותשועות עולמים ואשר איננו זענין זה ביד חזקה שלחה ובזרוע רמה גרשם מעל גבולו גם פליטה לא היתה לו :

כמה מסר נפשו להרחיק מחברת ביתו בניו ובנותיו רק יראת ה' מהורה לשכנה דרש בין בתפיה שכן עד שמימי לא שאל את בניו ובנותיו בעסק פרנסתם ומהות מצבם (והסבין אותם מנעוריהם לקבל כל המאורעות באהבה) ואם בא אחד מבניו לגבולו גם כי הגדיל השמחה כי לא ראה אותו שנה או שנתים (א) אפס לא שאל אותו על ענין פרנסתו וכאשר נח מדרכו שיעור שעה אחת מהר ימהרנו שוב לקבוע סדר למורו וזה אמר בדרך במלת מלהשלים שיעור סדר לימודך הוא ישולם בביתי :

ראה אחי והביטה מה רב טוב העונג והערבות בנפשות היראים העוזבים דרכי עוה"ז ועסקיה לעמול בתורה ובמצות כי יגיעם ערבות ועונג יספיק להמשיכם בכח גדול להפדר מדרכי העולם והמודותיו להתבודד בדרכי ה' ותורתו ולבכם מלאה אהבת ה' על כל גדותיו נגד טבעו הרך שטף ועבר אף לאהבת הבנים גם אם הם יחידים להם בנו הרב הגדול איש תו"י וי"א המנוח מו"ה שלמה זלמן ז"ל בחיותו בן חמש שנים לאו כבן שש היה רך ויחיד לאביו ואביו אהבו שעשועיו בכל עת כי הכיר בו מדת טובו וצדקתו פ"א נפל למשכב טרם שב לאיתנו הסבים הנאון בדעתו לנסוע אל המקום אשר הכין להתבודד (שבעה פרסאות סמוך לוויילנא) הבוקר אור ויסע אל המקום ההוא להתבודד בפעם בפעם שמה נסכרו מעינות הטבע עד ששכח ביתו ובניו ימים פ"א הלך לבית הרחיצה גלוי וידוע שאסור להרהר שם בד"ת התחיל לעיין בעניניו ונזכר כי בדרך זו הלך מביתו יותר מחודש ימים ובנו חביבו כההלך בתומו נעזב ממנו מושכב על ערש דוי נכמרו רחמיו וציוה לאסור רכבו לשוב לביתו לפקוד שלומו לדעה מה יעשה לו :

גב ובגון דא שרי למקרי לרבינו הסיד וקדוש יגיעתו בתורה הק' אין לספר שהיה חוזר למאות ולאלפים כל פרק ומסכתא ומרוב חביבותו לתוה"ק היה חוזר פ"א לילה ארוכה שבטבת משנה א' ממס' טהרות כל הלילה והיה לומד בימי חרפו בחורף שיש קור קשה בחרר שלא הוסק תנור בית החורף כדי לנדד שינתו ומי יוכל לספר צדקתו וחסידיהו שלא שח שיחת חולין מעולם ולא קיבל עליו עול ציבור ורבנות ושום טרדה והיה שונא בצע ג) :

ויותר

גא סיפר לי גיסי המופלג מ' זלמן ז"ל נכד הגאון ז"ל שאמו בת הגר"א היו בני' מתים כשהם קטנים ר"ל . וכשהיתה מעוברת ממנו (גיסי הג"ל) נסעה מבייתה (מק' דיסנא) אל אחיה הגר"א שיבקש רחמים שיהיה הולד של קיימא וצבואה לפניו אמר לה במילים קלרים סגולה לקיום בנים שהילד אשר יולד לה יקראוהו בשם אחיו המת אשר מת לפניו באחרונה עם עוד הוספה שם שני חדש והחדש לראשונה ושם המת לאחרונה ויותר מזה לא רצה לבסל לדבר עמה ויעשו כן כי הילד שנפטר לפניו היה שמו דוב בער וקראו לגיסי זלמן בער ותקיים הוא וגם אשר הולידה אחריו ילדים אחרים והגיד לי גיסי שט"פ עשו כן כמה כ"א שלא נתקיימו בניהם וסגולה זו עמדה להן להיות להן זרע של קיימא וכן ראויה גם אני כמה שעשו כן והועיל בעז"ה (הרד"ל) : (ג) הקדמה לפאת השולחן :

גב סיפר לי הרב ר' מנשה מאליע ז"ל שפ"א שלט ע"י הגביר מחאפאווין שהיה חולה מכבד עם ט"רה אדומים לזדקק על בהמ"ד של רבינו ז"ל למסרם ליד רבינו ויהי כאשר מסר לו העשרה אדומים הבים בהן כרגע והחזיר לו שמונה ולא קיבל ממנו רק שנים וע"י יגיעה רבה שיגע הרב ר' מנשה ז"ל להוודע סעמו של

(נד) ויותר שהיה רבינו הגאון אשכול שבגדולים יותר היה נמוך ושפל בדעתו מכל אדם אשר ע"פ האדמה ממש הלא תראו גודל ענותו (ע) עליו קיר כהערה לשו"ע שמעולם לא הזכיר שם שום חכם שהשיג עליו ברובא דרובא רק כפי שיטתו יושב ודרש לעמו כמפי הגבורה כדי שלא יתכבד בקלון חבירו חכם המושג או המחבר עסק בדבריהם הק' בשלחבת אהבת ה' ויראת הרוממות בקדושה ובטהרה ודבקות נפלא אין לשער בעת עסקו בתורה ועבודת ה' היה נאחז ונלכד באהבתה עד שכמעט עזבה נפשו את גויותיה :

(נו) בכל עת רבים מעדת ה' בכל מקומות מושבותיהם עם תורתו בלבבם היו באים בצל קורתו להתפלל בביתו שלו לשמוע תהלת ה' בפיו המה ראו כן תמחו איך יגיע איש אל שיעור מאהבת ה' כמוהו בהביטם כל תיבה ותיבה מתפלתו היה יוצאת מפורשה בקדושה ובטהרה עם המחשבה טובה ויושר לבבו נראית כאלו ניתוסף לו מדע בכל תיבה ואהבת ה' בכל מלה בלשונו וז"ל הגאון מוה"ר נ"ע (עו) פ"א מדי דברי עמו בענין התפלה א"ל רבינו פ"א הראוני מן השמים גודל ענין התפלה כי יגיעתי יגיעות רבות על הכנת מאמר אחד בס"ת בענינא דר"ח י"ב שבועיים ולא עלה בידו לפרשו לאמיתו והנה ביום ר"ה א' מדי עמדי בתפלה בשמ"ע בשחר' כרנע נפל במחשבתי באותו מאמר לפרשו על שבע אופנים ומה היה לי לעשות אמרתי לו אפשר לשהות מעט רק לסדר במחשבתי ושוב חזרתי תיכף לגמור תפלתי ואחרי גמרי תפלתי התכוונתי על המראה לחזור עליהם ומאומה אין בידי כי נשכחו ממני לגמרי (ומזה תבין גודל קדושת טהרת מחשבתו בתפלה אשר גם זה היה נחשב אצלו למהשגח זרה בתפלה) ונצטערתי ע"ז הרבה ושהיתי כמו חצי שעה להסיח צערי מדעתי ולקרית הלל וכעמדי להתפלל מוסף והנה נקבצו באו עוד הפעם כל השבעה אופני' במחשבתי בראשונ' שוב לא פנית מחשבתי מתפלתי כלום ולא נתתי דעתי עליהם להרהר בהם כלל ובסיימי תפלתי נמצאו ערובים ושומרים לפני כל ה' פירושם לאמיתתם ומתוקים מדבש ונופת : שמועו יצא בכל המדינות הקרובות והרחוקות מקצה תבל אליו ידרשו ותורה יבקשו מפיחו כי מלאך ה' צבאות הוא ובהיותו בן שלשים וחמש שנים (ה) שחר פני רבינו

דבר נודע לו ע"י הרב מ' סעדי' תלמידו המעמיק שזה היה פעמו שהרגיש במראית עינו שהאדומים כולם הם פחוסים וקלים וגולד לו ספיקא דדינא בשיעור מסבב זה שנתחזה עד כמה יהא רשאי לקיימה אס דינה כשל כסף דחיה בב"מ (כ"ב) בסלע עד שקל פחות מאלף יקון וסיה נראה בעיניו ששמונה מהן אסור לקיימן ולקבלן ע"מ לקון ג"כ חשב רבינו דהו"ל כמשנה מדעתו של כ"ב ע"ב (ע"ח) ע"כ החזירם לו להשיב סתק לבעליו ורק אותן הכ' שנחסרו כ"ב עד שהיה מותר לקיימן הוא שקיבל והרב ר' מנשה הג"ל הספלא מאוד מאלו מקומות שאב רבינו לשער ענין זה שחלו לבד בפלפולא גם בחכמת השיעור לפי גודל ערך מסבב אדומים שלו נגד סלעי' שלהם בכדי שיהיה אפשר להשוות הסעות במראית העין בפחיתותו (הרד"ל) : (נד) הקדמה לספד"ז :

(נה) סיפר לי הרב מ' סליל משקלאב (בן הרב מ' צימין תלמיד רבינו ז"ל) שנשכח לע"ק ונפטר שם שפ"א היה בזוילנא ובה ועמד לפני רבינו ז"ל בחדרו והוא היה הולך וסמה משנתו בדביקות נפלא ולא הרגיש כלל בעמידתו שמה לפניו ואף שכ"פ בהיות רבינו ז"ל הולך ובה פגע ונגע בו עד שהולך לנפוח מני דרך ללדין עד אחרי זמן כמה (מסתמא כשגמר עינו) הרגיש בו ובפחיתותו שאלו בשלומו ובשלוס אביו תלמידו הרב מוה"ר (הרד"ל) : (נו) הקדמה לשו"ע או"ח :

(נז) הקדמה לספד"ז :

(ח) בתבתי כפי חשבון הנכון בס' לוחות העדות שהמכתב אליו מרבינו נכתב ונתחם יום ה' ה' סיון תקס"ו לפ"ק

רבינו · הגאון הגדול אור ישראל מו"ה יהונתן אב"ד ור"מ דק' פראג (נפטר ס' אוריס וסומים) באגרת לחוות דעתו גם הוא (נ"ט) בין נאוני אשכנזי ופולין :

(ס) **הזקנים** שבדור והשרידים הגנשים אל ה' השכילו קצת דרכו בקודש הנם שחכירו שענינו ענין נפלא בהחלט והנהגתו עליונה ונפלאה וגם כי ידעו כי לא

מחשבותיו מחשבותיהם ולא דרכיהם דרכיו מ"מ לא התעלמו משים לב על עניניו והיו משתוקקים ונכספים לראותו פ"א כיום או בשבוע למען יביטו אל פעולת ה' והתיישרו לעמוד מרחוק נוכח פניו אולי יאר פניו אליהם ויהננם מדי דברו כס כל היום התאוה תאוה ללכת בדרכיו לעבד את ה' מאהבה כמזהו המה ראו והשכילו שאין כח בדורנו הזה להדבק בדרכיו וכן התבוננו היטיב שלא ישוער חק אפשרות נודל בקיאותו ודקות שכלו הן מנעוריו התורה והעבודה מחוברים בו קיום טבעי תאות לבו נתת לו :

תלמידיו הראשונים רצו בכל כחם מיום היותם בבית מדרשו לקרב רחוקם אל מקום חיותם ולא נתעצלו בהליכתם ולא נתיגעו במרוצתם מפני שהרנישו בעוצם רחוקם ממנו וידעו כי רב מהם הדרך להגיע אל מחוז חפצם מה טוב חלקם ומה נעים גורלם :

הראשון הוא היה הגאון הצדיק מאור הגולה מו"ה חיים זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק וואלוין הוא היה צופה ומכיר בעיני פקיהא ביופי הדר תורתו גם כי כחו חזק מנעוריו לן בעומקא של הלכה וידיו רב לו בפלפולא של תורה ובצלח התלונן אך כרוכים היו אתו בעקב ענוה ויראת ה' כל היום ובבואו לעמוד לפניו (סא) לשמוע מפיו דברי אלהים חיים

נפ"ק ורבינו נולד בשנת ת"פ לפ"ק לא וחשוב נמלא צמיתו ל"ה ואין להפניה להכותב מאמר חשוב אמרים בהקדמה לשמות אלי' שכתב בהיותו כבן כ' כבר הרינו אליו כו' וע' לוחות העדות וכו' וזה היה בשנת תק"א ע"ש שעה בשמים כי לא שם לבו לעיין היטיב וגם דבר בלתי אפשר כי ה' סיון תק"א היה אז ביום ש"ק . (המזויא לאור) :

(א) **עיין** לוחות העדות להגאון מוהר"ר זצ"ל (פראג ד' ע"ג) וז"ל כמו כן שלחתי פירוש כי לק"ק ווילנא כי ביחוד שמעתי בחור חכמי העיר יש א' המיוחד החסיד קדוש וסבור מאיר ישראל כולל כל ההממות חו"ב ולו עשר ידות בנסתר מוהר"ר אלי' ז"ל אשר מודע שהלכו בכל מדינות פולין וברלין וליסא מקום שעבר החסיד הנ"ל ספרו ממנו גדולות ובקשה ממנו לעיין בפירושים וליתן עדות כי כיום ע"כ ורבינו בלחם לשמו השכיבו והעמקתי אות בלחם נוף המכתב למען הראות נודל הענין ויראה בחשובתו וז"ל ישם כגבור לרוץ אורח משלים בחור וכו' להגאון וכו' מו"ה יהונתן נר"ו הגיעני מכתב פחותי חותם גיה"ק ששלח פירוש' אמיתי' על ה' קמיעות דמין הגדפסי אשר יסודת' בהררי קודש וביקש ממני לעיין בו אם ישרים הם והספיר עזמו מגודל עזרו ס"ח בעו"ה שריוה' בלער והוא הודיע לערו לרבים ומי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה לעשות שלום שיחשקע אש הכבערה אש זרה ממחלוקת אשר לא כדת אצל מי אנכי מארץ מרחק שישמעו לקול דברי להצדיק הצדיק הן למראה עינים מעון אריות היופצים על כסא הוראה בקהלות קדושות מעודי' בחומתו ואין דבריה' נשמעי' ומסין אוחן לדבריה' להכריעו מה נורך לדבריה' ואם דבריה' אלי' נשמעי' מי אנכי מארץ מרחק געיר אנכי לימים נחבא אל הכלי' אשר ישמעו לי לכן ידיו אותי אדוני לך זכות ומחמת סדרות רבות ויריפת בעל הדרך לא היה באפשרי לסדר הדברים כראוי והוכרחתי לקצר בסוף אנכי ברוב ענותנותי וזדקת שידני לקצר זכות כ"ד דו"ש תמיד הצעיר אלי' במוהר"ר שלמה זלמן פה ק"ק ווילנא י"ז יום ה' ס' סיון תקס"ו לפ"ק) (ס) הקדמה לשו"ע או"ח :

(א) **ובסוף** הקדמתו לפי' ספר"ש כתב בזה"ל לבי יהיה אימה מדי דברי בו בהעלותי על זכרונות עולמו בחיים חייתו עומד ומשמש לפניו ית"ש כאחד מנבא המרוס במרוס כו' וזכיתי לעמוד לשרת פני קדשו מעט מן המעט ובהעלותי על לב קדושת אור חורתי חסידותו ספרותו ועומתו מרחק כולה גופא עכל"ה וזודע שם הגאון ח"י מאור הגולה מ' חיים זצ"ל בכל קצוי חבל והגאון בעל פאח השולחן ביה"ק למקלין חדמין כחב על הגאון מוהר"ר נ"ע וז"ל כי לא חסר משולחנו כלום מהמעלות שמו חכמים שהחורס ניקיית בהם וכד הוי בר מרמן

חיים רוח מבינת רבינו וצלל"ה עברה ע"פ הריפותו ופלפולו ותמחרם כ"י ובתבונתו נמחץ רחבם וטאו חביט בעים שכלו מה גדלו מעשיו מה עמקו מחשבותיו בנגלה ובנסתר * תחת צל קורתו אוה למישוב לו :

והשני הרב הגאון מו"ה שלמה ז"ל אב"ד דווילקאמיר חריף ובקי בחדרי תורה ומוכתר בענוה ויראת חטא פעמים רבות בשנה היה דופק על דלתותיו כאשר שמע דברי אמת לאמיתיה יוצא מפיו הקדוש והטהור חשב מלאכתו שעמל בה מספר ימי חייו למלאכה נטבחה ונמס ובבואו לפניו אל הקודש פנימה שאל מאתו כל דבר הקשה לו כ"י ונתן לו די מחסורו אשר יחסר לו :

והשלישי

מרחין ועשרין שנים היו גמירא ליה לכולה ש"ס וכל אבירי' עכ"ל ואף לדקדקו ותכנתו המרובה עמדה לו . להעמיד מורה בישראל ותלמידים גדולי הדור ובספרו נפש החיים האיר לכל ישראל במוסרו הסוב וכן שו"ת הרבי אשר השיב לכל שאל ונשפרו הרבה בעו"ה בשריפת ביתו וע' בס' אגודת אזור (עמק הלכה ד' מ"ד ע"ג) בספרו ונשאלו אך מעט מהסר"ח י' וכן ס' רוח חיים על אבות המסודר ח"י [וכבר יאל לאור ע"י בעו"ה] בזוילנא עס הסופות ממני יראו ישרים וישמחו ואם באנו לכתוב כל גדלו עד ספר יצוה וע' בס' אגודות אזור דרוש אליו בכות (דרוש ס'). הספד עליו וע' בהספד אשר קן עליו חלמידו הגאון מ' דוד טעביל בעה"מ ס' בית דוד (דרוש ס') ובס' גליא מסכתא (בדרושים ל"ג). (הר"ה הלוי) :

סב וראיתי בחשוכה ח' שפלל עם הרב הגאון החריף מ' ליפמאן אב"ד דקאפלי' והסכימו שיהיה לדעת ח' ובכ"ח כתב בסוף החשן ח' והנה בבואי לפני מו"ר רימי לעמוד וע"ד כו' ובהתחלתי להניע לפני השמועה החלשים בפסיקות כו' ומעסה כל בין דכת"ר דאשחקד נפל אזולא לי' וגם ידי בעי למיפס ולמישפץ כו' ואם העלה ביד כה"ר לעשות סמוכין לזה יודיעני ואניע לפני מו"ר קדוש ישראל אם יזכני ה' להחליט בעספר רגליו עכ"ל [אמר המ"ל החשוכה נדפס' כעס בשו"ת קדושה יו"ס (ס' ל"ג) ע"ש] יראו נא חכמים ויקחו מוסר היכן היה מגיע כח מורה רבו על פניו ז"ל עד שבדיבור אחד ריש מילין של רבינו ז"ל החליט לסמור כל הבנין שבו בחריפותם הגדולה וכלא חשבויו (הרד"ל) וראיתי אני בחשוכה ח' כיו"ק אשר העריך הגאון ח' מוהר"ח ז"ל להגאון המפור' מ' חיים נח גבי ז"ל (האב"ד דק"ק אה"ו בעה"מ ע"י ארז"י ע"י חלמוני' מעין החכמה) וז"ל בסוף מחבתו שם מיוס כ"ה חמוז פנה הקס"א וחזיתי לדעת' דמר שלא לבו הולך להלך נגד הארי החי הכסן הגדול שעבר מנשיאותו (הוא הגאון מ' רפאל טודע הכתוב בס' זכר לדיק) כי היכי שלא לחלש לדעת' מאוד שמה לבי על שלום מו"ר הכסן הגדול ג"י אשרי ירא ה' שהלתי דרכו גם בזקנותו והמליץ לו ריע ככת"ר קראתיו טע' אמנם בחור' דכתב ז"ל אמת הלא בלתי אל האמת עיניו וקרה נמי אקדמי' דכתב האמת והשלום אהבו כו' וכבר הוצהרתי בזה מו"ר אב"ד קדוש ישראל רבינו הגדול החסיד מ' אלי' כ"ע מווילנא שלא לישא פנים בהוראה אף להכרעה רבותיו בעלי השו"ע [ע' שו"ת קדושה יו"ס ס' ל"ד ע"ש] ואעפ"כ מעודי זחלתי ואירא לקבוע הלכה עפ"י דעתי העני' וחלושה וכן בעוד ע' ארזינו שמשו של רבינו הגדול כ"ע הג"ל לפעמים זכיתי להניע דברי ויהי מהיר לי שמעתיא ואחר ששקעה שמשו של איתו לדיק לית לי רב במחא ואל מי מקדושים אפנה כו' כו' חיים במוהר"ן מוולאזין (הר"ה הלוי) :

סג ולפי הנראה קיבל ולמד גם בנסחרות מן רבינו ז"ל כי שמעתי משב"ז הרב המקובל מ' יעקב משווינאל ז"ל (שהיה אב"ד דווילקאמיר ובפומפאן) שפ"א בנסעו יחד עם הגאון מ' שלמה ז"ל הג"ל ונחגלגלו הדברים על ענין האר"י ז"ל שגילה בקבלתו סדרים שלא שיערו הראשונים ז"ל לבארכס (וע' בהקדמות הגאון מוהר"ח ז"ל לספד"ש שכתב בלשוננו הזהב שהמקובלים הראשונים לא דיברו בזה כ"א ברמז) ח"ל הגאון מוהר"ש ששמע מרבו הגר"א ז"ל על עמל חז"ל מנחות (נג"כ) עזרי' דה' קלי אבבא שבו נרמז כל שרפי קבלת הארז"ל בענין הפרזופים וז"ש לר' פרידא על ר' עזריה דקא' אבבא דלא עייל ונפק לסחרי ההשגה רק עומד על הפתח ורואה לכוון וא"ל ר' פרידא אי בר אורין הוא ליעול פנימה בקדוש ובאמרים שאח"כ אדיר כו' וידד כו' סוב כו' זה כו' רמז לו ידיעתו בשרפי החכמה ובאשר הפלרתי בשב"ז הרב מוהר"י הג"ל שיפרש לי הדבר . ח"ל עודך כך בשנים ובשחגדיל ויהיה לך בנים חבא אלי ואפרש לך אז וברכו הפלרות אמר לי רק ריש מילין שאדיר הוא דרגי' דנוגע וסביא ראינו ממה שבס' שבתים דאמת ויציב מלה אדיר הוא השבחה הו"א שהוא מיד אמר ע"ס וס' מדריגה י"א ובחבתי זה אולי מי שדעתו רחבה יזכה מפתח זה לכוון לפנימיות המאמר להלן גם סיפר לי הרב כו' ר' אברהם הורדנער מווילנא זכר לדיק לברכה ששמע מבט של הגאון מוהר"ש

והשרישי הרב הגאון החסיד ועניו דמי לבר אלהין מו"ה שלמה זלמן זצל"ה אחיו של הגאון מוה"ר חיים הנ"ל בבואו לפניו היו כל כחותיו נכנעים טרם נכנס לפניו מן הקלעים גם כי כל רצו לא אנם ליה אדר ענוה אדרתו בעל ענוה ומוסר כל מדה יקרה לא חסר מה יקר מחכמה וכבוד שמו הטוב אהוב למעלה ונחמד למטה ורבינו זצל"ה אהבת נפש אהבו אהבתו נשא ורם על כל תלמידיו (סד) וה' הניח לו : **והרביעי** הרב הג' בתורה ויראה המפורסם מ' סעדי' גיסו של הגאון מוה"ר ש זלמן הנ"ל עזב את ביתו ובא לשמוע תורתו ושמש אותו שנים רבות (סד) ולמד ממנו הרבה ובכל יום ויום בבואו לפני רבינו עם הספר פנים מסכירות הראה לו : והחמישי

מוה"ר ש הנ"ל שאיזו שנים אחר פטירתו (שנפטר בחי' רבו הגר"א ז"ל) ראה אותו בחלומו ונדמה לו ששאלו מדוע זה כמה מפטירתו לא נראה לו עד כה והשיבו שבעונות הדור האויר בעוה"ז כ"כ לא סהור עד ששקע מאוד לשמוע לירד בעוה"ז מחשש הסדקות בהם אשר לא סהור רק כעת שלחמו משמאל בשליחות אל רבו הגר"א בענין פי' איזו מאמר בס"ה ומסרו לו שומרי סהרה אל נפשו ולכן מדי עבר סר אל בנו ג"כ לבקרו ויהי בבוקר ויקס ויסע לוילנא והלך ועמד לפני רבינו ז"ל ויספר לפניו החלום והשיב לו רבינו עוד ראות פני אביך לא תפלה מעתה כי לא תוסיף ראותו עוד (לפי הנראה הקפיד על שגילה לבנו ענין שליחותו . (הרד"ל) . עוד סיפור א' כזה מפורסם בוויילנא שהרב מו"ה פייוול מסמארגאן ז"ל בא אל בניו כנ"ל וכן מלאו בכתובים של הגאון שבאותו לילה נשלח לו שלמה על ידי הרב הנ"ל (הר"ה הלוי) :

(סד) **ומעתה** מהרבה מגדלו ולדקו כחובים על עפר חולדות אדם ח"א וח"ב וח"ג עודנו ככתובים ודו"ז יודיד לבי הרב המאוה"ג מ' שלום ג"י האב"ד דק' יאטישאק נכד הגאון מהר"ז הנ"ל הודיעני במכתב כי יש את נפשו להוילאו לאורו יהי ה' בעזרו) וע' בהקדמת שבי' הישר מ"ש עליו . וז"ל הגאון בעל שבי' הישר בהקדמה ואחר אשר עזרני הס"י ברחמי לנגמור כל זאת על כל תלמידי סדרי הרי"ף ז"ל הקרה ד' לפני מקרם סהור גברא קטן בשנים א"ך גדול בעניים יוקא קדישא חסידא ופרישא מילא אותו רוח אלהים בהכמה ובחבונה וזדעה בכל הש"ס עם כל השיטות הפוסקים קדמאי ובחראי ערובים ומחודדים בפיו לאמר בלי גמגום הוא יטה קדושה שמו מפארים מו"ה שלמה זלמן כו' מחושבי יקרי קהילתנו יז"ו למד את כל תלמידי סדרי הרי"ף ז"ל עם חיבורי הנ"ל ובכל מקום ומקום אשר מלא שהשמים מלהביא איזה גירסא או איזה פירוש או פס' או איזה פוסק השייך על דברי הרי"ף רשם על הנייר ומלאהו אותם בכל המקומות כו' תמלא מזוין אלל סעיף כמין חבנית יד מורה שאותו סעיף סידר הרב הגדול מו"ה שלמה זלמן הנ"ל בעצמו עכ"ל ועו' בהק' חיי אדם והגאון המריץ בעהמ"ח ספר אור חדש הספידו בקעלין ונדפס בס' חות יאיר החדש מהגאון הנ"ל וז"ל הגאון מוהרי"ל בעה"מ שו"ת פרי חבואה אב"ד בפסד"א בספרו עלי' עדן (ד' פ"ו ע"ב) והגאון מ' זלמן מוויילנא שלמד תורה לשמה כו' הוא היה לאות ולמופת בדורינו שבהיותו בן כ"ד שנים הי' כל הש"ס ספרי ספרא חוספסחא . ומדרש'ס ורמב"ם וסוד שגורם על פיו לאמרם בע"פ ככהכס וכלשונם מה שלא ישוער בשום פנים שמהשגב מושבם בעליית קיר קמיה כבף איש תשא ותסבול זה השיעור וראו כל עם בני ישראל שגדול כחן של יראי ה' וחושבי שמו כי רוח אלהים תלמדם עכ"ל ועו' בס' דבור קטן (דף נב) כהב ובדורינו היה הגאון מ' אליה וויילנא מפורסם בתלמוד כהנא ובקבלה כאיש חלקים ובזמניו ר' זלמן לוואשנע (ז"ל מוולאזין) גאון בקי בכל חדרי החורב הן בגולה והן בנסתר והיה לו ב' פעמים בחייו גילוי מן השמים עכ"ל ושעמה אזני מפי מו"ר אבי הרב זל"ל אשר הגאון רבו מו"ה שאול ג"ע סיפר לו כי פ"א בא לפני הגאון והגאון הגיד לו דבר אמת אשר חידש או והגאון מוה"ר ש התפלא מזה המידוע וחזר עליו פעמים ושלש ויבכה הגאון ויאמר איש ר' זלמן כי הוא היה חוזר דבר כזה מאה פעמים וא' וכן מובא בראש ס' חולדות אדם אשר שמע מפי הגאון ג"ע על תלמידו הגאון ר' זלמן ז"ל כי היה הפלא ופלא ע"ש וע' בתולדות אדם (דף כ"ח) פ"א פירש גאון עוזינו מהמד עינינו רבינו אליהו חסיד מענה אחת מספר חיוב ויהיה מיוסדת עם יסודות חזקות מאומותים ופשיטות בחבליה ספשיטות כו' והגאון ר' זלמן שמח עליה כעל כל חדמה תכל ויהי ממחרת כאשר החל הגאון לפרש המענה השניה ראה את ר"ן וישב סר וזקף וישאל אותו לאמר הגידה נא לי בני למה נפלו פניך אף הוה השיב אמרים לרבו אבי רבי רכב ישראל ופרשיו הנה הפירוש מהמענה ששמעתי לחמול עדן לא שניתי עליה פאה פעמים ואחד ואיככה אוכל לשמוע כעה פי' מענות האחרות עכ"ל בקה"ה (הר"ה הלוי) : (סד) עיין וראיתי

והחמישי הרב המאוה"ג המפורסם מו"ה שלמה ז"ל מטלאטשין מ"מ בק' ווילנא כמה חיבה יתירה נודעת לו שלמד אתו וזהר וספר יצירה וכל דבר הקש' לו בכתבי גורי האריז"ל הסביר לו פנים לפי כחו ותבונת מדעו וכמה דברים העלים ממנו ולא הניד לו (ס) ואחרי פטירתו של הרב מוהר"ש הנ"ל הדר ביה ואמר מדוע כסיתי ממנו דברים הכבושים הלא ככל כחו היה ירא את ה' מנעוריו כי פועל אדם ישלם לו :

והשישי הרב הגאון הה"ב המפורסם מו"ה צבי הירש מסימיאטיץ כחו רב בנגלה ובנסתר (ס) שמש אותו שנים רבות דבק בקצת דרכי חסידותו ופרישותו . וכן נאה לו :

והשביעי הרב הג' החו"ב המפורסם מו"ה שלמה זצ"ל מק"ק מאהליב מזוין ה' במלחמתה של תורה ירא וחרד לדבר ה' פניו פני להבים (ס) בעוז היראה והעבודה למד ממנו הרבה ומאו הגיע אליו תלמיד ותיק היה לו :

ואלו תלמידיו הידועים לנו מפי כתבם אשר הם הפיצו מעיינות חכמתו הוצה נתוספו לעת זקנתו כי לא אלמן ישראל ה' אז דור דעה גאונים מקובלים יראי ה' בית מדרשו היה כלילת יופי משוש הארץ מלאה חכמים וסופרים גאוני ארץ באו ממדינות רחוקות לשמוע תורתו ולראות פני הדרת כבודו להנות מזיו אור תורתו בכל עיר ועיר נמצאו חכמים מלאים תורה אנשי עיר ש ק ל א ב צפו וראו כי רבינו זכה לדברים הרבה אשר

(ס) **וראיתי** בכ"י קדשו כתב בזה"ל ובעת נסיעתי ממנו (מהגאון החסיד) הלך אחי עמי תלמידיו עד מחוץ לק"ק ווילנא וכשהיינו בעיבורו של עיר בקשתי ממנו שיפרש לי פסוק ה"ל (אשר הביא שמה מראשית כי לא רצה הגאון לגלות לו כ"א ראשית אמרים) שהתחיל לפרש ואמר כו' עכ"ל (הר"ה הלוי) : (ס) **ויצא** ממנו בדפוס ספר מרגליו וס' המורה על המורה וזה מקרב דפוס חו"ל גם על כ"ך [וע' מעלות הסולס הערה י"א] ובנגלה היה דרך למודו בחריפות עמל"ל (אות ע"י) ממנו ז"ל (הרד"ל) ויהי נקרא בפ' כל ר' הירש חסיד ע' באגודות אזור להגאון מוהר"ז מביאליסאק אלון צכות (דרוש ח') ההספד עליו ושמעתי מחכמתו נוסף על נדקתו והנעט לכתו ופ"א בא' לבית הגאון לעת האוכל ותלמידיו בקשו גם אותו לאכול עמם ויאמר להם לא אוכל לאכול עמכם כי הדאקסאר הזהיר כן ויענה הגאון כן הדבר הרמב"ם היה גם דאקסאר הבין הגאון כרגע כי טעמו אשר לא יוכל לאכול בלחמם הוא מסעם הדן סעודה שאינה מספקת לבעלי' והדיון הזה מובא ברמב"ם להלכה ואך למען הנעט לכתו אמר כי הדאקסאר הזהיר כן אשר יחשבו המה כי לשמירת שלימות גופו לא יוכל והוא על הרמב"ם כיון אשר היה רופא למלך כנודע והוא הזהיר כזאת בספרו היד לשמירת שלימות גופו (הר"ה הלוי) :

(ס) **סיפר** לי אחי הגדול הרב החמים במעשיו מוהר"ג הירש לוריא ז"ל שהיה מכירו ושהיה מלמד תורה חנם לבני עניים ועשירים יחד ופ"א דרש ממנו דודנו הגביר הנדיב המפורס' מ' אהרן לוריא ז"ל ממאהליב שקבע שיעור למוד עס בניו ביחוד והרב החסיד מ' שלמה ז"ל אף שכמעט כל חיוסו היה תלוי בדודו הגביר הנ"ל לא שאף פניו והשיב לו בתוכחה ובי מפני שבך לבוש שועלים טובים כדאי הדבר לבשל שיעור של בני עניים אשר מהם תלם חורב וכמוהו כמוהם לראוין להיות שוין בלמוד המורה :

עוד סיפר לי אחד מתלמידיו שפ"א כשהלך הרב מוהר"ש ז"ל מירוש גדול והונרך ליסע לווינא להסתרפא נסע עמו תלמידו הנ"ל ללכתו בדרך והיה מקבל בדרך מדי עברו נדבות לזכך הוצאות נסיעתו ורפואתו ויהי בדרך במלון ח' לא היה בעל המלון צדיק וכנסעם משם בבוקר כמה פרסאות העיר ה' רוח הרב מוהר"ש הנ"ל (למען אשר לא יאונה לנדיק כי"ב לעבור על דינא דתלמודא) לשאל פי תלמידו הנ"ל מה זאת שלא ראינו הבעה"ב במלון שלא בא לשאל לשלום לנו ויענהו התלמיד כי הבעה"ב נסע לאיזה מקו' ומיד שאלו הרב מוהר"ש האם קבלת שם איזו נדבה מבעלת הבית ויאמר התלמיד כן הדבר ויחד הרב מוהר"ש מאוד ויאמר אל תעזוב לרכוב תומ"י למלון ההוא להשיב כסף הכדבה אל האשה כי הלא אחז"ל (שלהי ב"ק) לוקחין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה ומי יודע ערך האיש אם דבר זה מועט או מרובה לערכו והוכרח לקיים גזרתו לחזר כמה פרסאות להשיב לבעלת הבית נדבתה (הרד"ל) :

אשר זוכה הלומד תורה לשמה כי נללו לו רזי התורה ונהנין ממנו עצה ותושיה וכל חידושי תורתו ממקור האמת נובעת מימיו נאמנים אין בהם נפתל ועקש קלע אל שערות האמת ולא יחטיא עלה למרום שבתו לק"ק ווילנא :

ה"ה הרב המפורסם בתורה ובעבודה הנגיד המהולל לשבח איש חי רב פעלים פרי קודש הלולים כבוד מו"ה בנימין נ"י מק"ק שקלאב ותדד שנתו מעיניו זוכה לשמוע מפיו חק' והמהור בלימודים ואור תורתו ויראתו נגה עליו ואחו בדרכו והנהגתו וגם ע"י נבנתה עיר שקלאב על תלה קיימו וקבלו עליהם הנהגותיו בדרכי הלימוד ונתיבות המצות כתיקונן הרבה מאנשי עירו ומדינתו עשו כמו הרב ר"ב הנ"ל ולא עלתה בידם לקרב אל הקודש רק להני תרי אחי עלתה בידם וחפץ ה' הצליח בידם . ה"ה הרב הנ' המופלג בתו"י משנתו שלמה המפורסם לשבח מו"ה שמח' בוגס ואחיו ה"ה הרב הנ' בתור' ועבודה הרועה בשושנים דעה והשכל המפורסם לשבח מו"ה מנחם מענדיל המה באו בצל קורתו לעת זקנתו כי פנה היום לעת ערב לגונה זו תורתו ראו אור גדול שמו לילות כימים לגלות עמוקות מני חושך הספיקות במשנה ותוספתא במכילתא ספרי וספרא וירושלמי וד' טורים . (ס) הרב הנ' ר' מענדיל הנ"ל אחוב היה לרבינו זכה לשמוע מפיו חק' תורה . (ע) גלה לו סודו ומצפוני לכו בעת שמחת נפשו . ה"ה הרב הנאן מ' ישראל משקלאב (בעמ"ח תקלין חרות ופאת השולחן) (עא) הוא יגע לסדר דברי רבינו . והעיד על עצמו שזכה לראות פני רבינו חצי שנה טרם שנתבקש בישיבה ש"מ זוכה לשרתו להיות כעבד לפני רבו זה עשרים יום לפני גזירתו הרבה פעמים קריתי ושניתי לפניו אמר על עצמו :

ה"ה הרב המופלג איש תם וישר מוהר"ר מאיר מוילנא אשר ישב בבית רבינו כמה שנים ולמד לפניו כתלמיד לפני רב (ע) והוא כתב וחיבר דברי רבינו מה ששמע יוצאים מפיו חק' על משניות סדר טהרות :

רבינו קדישא ופרישא צדיק יסוד עולם הכלול בקדושה וטהרה ענוה ויראה כליל המדע ופאר החכמות כל רז לא אנם ליה הוא ראה והבין ומצא רצון תלמידיו רצוים לפני ה' הפיק להם את רצונו ויותר שהיה רבינו חכם לימד דעת את העם והוקם ואמצם שילמדו סדר גבון שלא ימעדו רגליהם (ע) :

בראשונה הזהיר לעבוד עבודת ה' להיות בקי בראשונה (ע) בכ"ד ספרי קודש עם הנקודות

(ס) והוא הדפיס ס' משלי לרבינו כאשר קיבל ממנו בע"פ ועלה לירושלים תוב"ב ונפטר שם וחיבר עשרה חיבורים בנסתר וגם בגללה ומהם חתם ידי בעצם יד קדשו מסודרים להדפסה ממנו ז"ל (הר"ה הלוי) : (ע) בעקדמה לפאת השולחן וע' לקמן מה שגלה לו רבינו ז"ל :

(עא) וחיבר גם שו"ת נחלה ומונחה מובא בפאת השולחן ה' שבעות (סי' כ"ס ס"ק ס"ז) וע' בהק' לספרו . אח נפילתו בירושלים ואשר נגב כאלף עמו והלכו בקודש מדי היותו בל"י ואח כל הסוב אשר עשה לעת מלחמת הדרוזין שמה כידוע בס' קורות העמים . (הר"ה הלוי) :

(עב) העיד עליו רבינו הגר"א בכ"י ממש וכחז עליו גם למד גם קיבל מאתו וגם אחיו הגאון מוהר"י בער ז"ל נקן עדותו עליו (אל"י רבה על סדר מסכתו ברין) :

(עג) [אחמ"ל ידידי הקורא הקשב ושמע סדר הלמוד יוצא מפורש מפי גאון הגאונים כאחד מגאוני קדמאי פאר המדע כליל החכמה אשר בדרך סלולה וסדר נכון הראה לכל יושבי חבל אשר לא נעלם מאתו המדע והחכמה בכל דרכיו השכל תלמודי עיונו חקירות מושכלות ומקובלות למודיוס היו בו כלולים תלמודיו אחרי אשר באו לחסות חתם אל כפינו לשמוע חורם מפיו ככר למדו וידעו דרך הלימוד אך להוסיף ידיעה על ידיעתם באו לפניו והוא לא כן עשה כילד ונער בים רבו החמיל ללמדם עזבו סדר הלימוד הראשון וזו הלאה ולמדו סדר נכון מפי רבנן] :

(עד) מבקאותו על רבינו ז"ל בכ"ד ספרים ידוע ומפורסם דמקיים ב' עפעפך יישרו נגדך (כמ"ס במגילה

הנקודות והמעטים ערוכים בכל ושמונים עד שבדק אותם בכל אלה ועל צבאם דגל חכמת הדקדוק (ע) וכבר בהנה פקחים ושלמים שבחכמת הדקדוק בדברם עמו לא מצאו ידם ורגלם ושתו בצמא את דבריו ולעו טענותיהם כלא היו ובשובם לאהליהם ענו ואמרו מי שלא שמע דבריו אין רואה ואין יודע :

אחר צוה להיות ששה סדרי משנה שגורים בפיו עם כללות פ' המפורסמים ועל צבאח דגל גירסותיה הנכונות תלמידיו הגדולים המה ראו כי חכמת אלהים בקרבו כי מגדול בקיאותו ועוצם הריפותו לאמיתתה של תורה הודיע חדשות לא שערום אבותינו המפרשים הקדמונים והראה מדברים הנרגשים מסדר המשנה המה חולכים למישרים (ע) בלתי מקבלים באורים רחוקים :

ואחר הזהיר על דרכי העיון בים התלמוד ולעיון היטב פרש"י כי הם נכוחים מאוד למכין ובחי' בעלי תוס' ז"ל מתנאי שיהיה ישר עיון שונא רב הקושי' מודה על האמת אפי' מפ' תשב"ד וכל הפצו מדרך השכל לא ישוו נגד האמת כי אז יצליח וישביל בלימודיו ודברי הדודין צוה למנוע גם מתלמידים החסרים וילדים הרכים הן אמת החריפים השלמים כאשר שמעו דברי אמת יוצאים מפיו הקרוש והמחור לא נותר בהם רוח ואמרו לריק יגענו (ע) כל מספר ומי חיינו :

במגילה על ר' מאיר) ואיה שוקל וסופר אותיותיה של תורה כמוהו ז"ל וסופר לי אחי הרב מוהר"ך סג"ל ששמע מהרב ר' פייוויל אב בית דין דווצראווע (בעהמ"ח ספר מנחת שלמה ומנחת כליל על המסורה הגדפסים יחד עם חומשים אדרת אל"י של רבינו הגר"א ז"ל) . שכתבו חתן רבינו ז"ל (באשתו הראשונה) תהגלגל הדבר פ"א . בענין איזו חסד ויחיד בפרשת המנורה . והכריע רבינו דעמו ז"ל . הרבה זה ו' אחר שהנה בפ' המנורה (עפ"י סעמי ורמזי הקבלה בענין המסורה) זריך לסיות כ"כ יודין וכ"כ ווי"ן ומנה אחס כמנה מרגליות חומ"י בע"פ כרגע . (הכד"ל) :

ע' **סיפר** לי הרב הגא"ד דק' קידאן כ"י כי בהיות הגאון בסל ילדותו בק' קידאן עמל אז מאוד שילמדו בח"ח להנערים עכ"פ שידעו מלעיל ומלרע למען יו"לאו בפיסם החיבות כגון . ובשחוק אמר כי לפי נפשו . לא אמרו דבר אמת מעולם : (ע) 'ע' מ"ג במעלות הסולם . (הערה יו"ד י"א) :

(ע) **ובפומי'** דחריפי וגדולי ווילנא שהי' בזמן רבינו ז"ל מרגלא לומר כל חכמתנו אינה אלא מן הסולם של עליות הגר"א ז"ל ולחון שכיון שהיו עולים בסולם עליות ועמדו לפניו כל חכמהם החבלע שכיון שפחה היו הכל כחרשים ולא היו יכולים לפנות פה וסופר לי אחי הרב מוהר"ך סג"ל ששמע מרבו הרב החריק חו"ב מ' העשיל (שהיה מ"מ במינסק ומו"ז בביאחב ואח"כ בסמארגאן ומשם עלה לאח"כ ונפטר שמה) בעה"מ ספרי מזמית ישועה על המדרכי וישועה בראש על הר"א ש סדר נזיקין שפ"א בסיוחו בוויילנא ונכנס לכהמ"ד של רבינו ז"ל אשכנחיהו לרבן דבי רב דיחבי וקאמרי שמעחחא דמין שאמר באותו שעה חמוה גדולה על הרמ"א ב' פסח והרב מוהר"ה סג"ל בחריפותו עלה בלבו איזו ישוב על החמי' וכאשר אמר זה לפני הני רבן שיש לו ישוב הלכו והודיעו זה לרבינו ז"ל שהיה מוכב עמהם שם בכהמ"ד שהם ח' מריסין יש לו ישוב ע"ד רמ"א וזהו רבינו לקראו אליו ובבואו אמר רבינו נחזור ונשנה תחלה הענין בקצרה מהגמ' ופוסקים וכאשר סידר רבינו בלשנו הדברים מיד הרגיש הרב מ' העשיל שנתבסל יסוד פסולו ומיורו ושם יד לפה כי לא היה עוד מה לפנות פה ושם למקומו בדבשת פנים : **ושבעתי** סופר בגאון ש"ב מוהר"ח מוולאזין ז"ל שהרב מוהר"ז מסעמיאשין תלמיד הגר"א ז"ל היה דרך למודו ע"ד החריפות וכאשר נדפס ס' אוריס ומו"מ להגאון מ' יונתן ז"ל היה שמה מאוד בפסוליו החריפים ולא זו מחבבו לפני רבינו ז"ל וא"ל הגר"א בחר נא איזה חידוש חריף מספר או"ח והגד לפני וכאשר הניע לפניו דבר חריף ושוב מס' או"ח ענה הגר"א ואמר לו אם באתו לפלסל על אופנים כאלה הלא אפשר עוד להוסיף בהם ובהנה והאריך לו במילי דחדודי במהירות גדול עד שכמעט קצרה יד שכלו של החריק מוהר"ז להשיג הכל ואשר נחפס בזכרונו רשם לו לאות לפני מרי החריפים וכס כיים רבינו ז"ל אח דבריו לחלמידו מוהר"ז סג"ל כשולמדים על אופן זה יוכל האדם לשנות בעצמו **אחרי**

טז) בהיותו בן ארבעים שנה לבינה או בינה יתירה נתוספת לו ונעשה כמעין נובע .
 שלא היה הזמן מספיק להכתב כל מה שנגלה לו ומאז לא כתב ולא חיבר
ז"א ע"י תלמידיו וקודם שהגיע לארבעים שנה נכתבו כל החיבורים אשר כתב בעצמו
 ומאז והלאה אין להשיג עמקי השגתו עמוק עמוק מי ידענו :

עט) רבינו הק' היה כאחד מדורות הראשונים מעת רבנן סבוראי והגאונים לא קם כמוהו
 בתורתו וברבוי חבוריו בתורה שבכתב ושבע"פ ובנסתרות חבר יותר
 משבעים כרכים וכל דבריו בצחות הלשון ובקצרה ככוכבים אשר ברקיע השמים . וכל
 העולם עומד תחתיו :

ס) הוא פתח דלתות בית ה' בפ' על תנ"ך כולו הפליא להעזר בפ' ל מ ש נ ה כולה
 בדרך לא שעררה אבותינו הגיה אופל השבושים מש"ס בבלי וירושלמי ספרא
 ספרי תוספתא מבילתא לשוא עמלו בונים פי' דחוקים הושיע לוימינו . נפת תטופנה
חי' על גפ"ת ים ישים כמרקחה הפליא הנדיל תושיה בפ' על הרבה מאמרים מהזוהר
 ור"מ

אחרי שכל יום ויום נתוסף לו חדוד על חדוד ויכול לחשוב שגדול והולך ויכול לבוא לידי גסות הכוח
 להפגאות בחריפותו ולהעריך עמו כדלי לדבר נגד המחזרים הראשונים ז"ל אבל כשנלמדים תורה על
 דרך עיון האמיתי ע"ד הראשונים ז"ל אזי מרגילין בכל יום להכיר פתיחות ערכנו נגד הראשונים ז"ל שמה
 שאנו מחוגעים זמן הרבה מוסיפים לנו אח"כ שש"י ז"ל או שארי הראשונים ז"ל הרגישו בזה ומיראו
 לפי דרכם בקודם במלות קדמות (הד"ל) . וסיפרו לי הרב הג' המפורסם מ' דוב בער ז"ל המ"ץ מוויילנא
 ששמע בשם הגאון מ' חיים ז"ל מוויילנא (הנקרא רב מפקרא) אשר העמיק מאוד בחריפותו בסדר
 מיקין והגאון נ"ע לימד אז לתלמידיו את הס' מכילתא בין מנחה למעריב וכאשר הגיע לפ' משפטים בעניני
 מיקין אז אמר הגאון מוהר"ח ז"ל אלך לשמוע מה בפיו ודבר מה יראי בסדר מיקין ובכל יום היה הולך
 ובא ואומר בכל יום כי יום אחמול לא היה עוד מכיר את הגאון כי בכל יום נתוסף לו בינה יתירה
 לדעת את גדלו ועומק דעתו עד אין קצה הולך וגדול מיום אל יום . (הר"ה הלוי) :

פיפר לי הרב הגאון מוהר"ל מרגליות ז"ל (בטהמ"ח ס' פל אורח ושו"ת פרי חובות ובינה מדות כו')
 שה' אב"ד בק' לעסלא עיר מולדתי (ואח"כ נתקבל לרב בפפד"א) אשר בהיותו עוד בק' בויילנאו
 והיה דרכו לסבב העירות לדרוש להם והיה חפזו לנסוע לקראקא אך כשעמו את שמת הגאון מוויילנא וחשקה
 נפשו לראותו שם פניו ליסע לוויילנא עיר הגדולה וכבואו ודרש שם בהרבה בתי מדרשים ונפתרם אז
 בא לפני הגאון והיה בלבו להי'ע לפניו מהמיות וקו' אשר לו וכבואו בפרודור לפני חדר הגאון ראה
 שם זקן אחד מהרבנים הג' נשוא פנים ורגיל בבית הגאון ושאלוהו איך יתנהג בעמדו לפני הגאון למזל
 חפזו לדבר אמו דבר בתורה והקשות לו קושא . ענהו הרב הזקן כי דרכו בקודם כאשר השואל יתחיל
 להגיע אך ראשית אמרים מיד חוזר הגאון בשפתיו כל סוגיות החלמוד בשם ומבאר עד אשר אם השומע
 מתבונן היטב יבין כי אין לו עוד מה לדבר וקו' חלפה הלכה לו אך יותר טוב להעריך לפניו במכתב
 כמות כי אז עכ"פ יראה כל האמור וישיב והראה לו הזקן הרב הג' אשר העריך קונטרס כמו על שלשה
 בויגין כתובים פנים ואחר כך בסוגיא דקליא בשבועות ליישב דברי המדרש ששאלו אחד מחכמי הזמן וזה
 דבר השומעו אליו וזה אני בא עמה לפני הגאון נ"ע וכאשר הורשתי לגא לפני הגאון נ"ע בקשתי את הרב הזקן
 הג' אשר הוא יכנס לראשונה ואני אבוא עמו כי הוא רגיל שמה ואני אין לי עוד מכיר גפנים חדשות אבוא לכאן
 וכבואיני והרב הזקן מסר לידי את הקו' ויקרא אותו בפה מלא מראשו ועד סופו ויאמר הגאון נ"ע אליו חבל
 על איבוד הזמן כי יש כאן אך ס"ס במדרכי ולקח את הרי"ף עם המדרכי והראה לו שמדרכי מעבר לדף
 השני יש שמה ג"כ דברים נוספים בלון מבין והמה שייכים לכאן ואז אין כאן קו' במדרכי ואני נהרדתי
 ונבהלתי ולא היה בלבי להגיע עוד לפניו מהמיות אשר הכינתי ושאלתיו אך מדרש סמוס
 ודרגה העמדתי על האמת בדברים פשוטים ובקצרה עד אשר כסחה כלימה פני מדוע שאלתיו דבר קטן
 בזה ע"כ (הרה"ג מוהר"י מעקלניצבור מק"ב) : עה) בהקדמה לנפש החיים מהגאון המפורסם נשיא
ישראל מו' יצחק ז"ל מוולאזין בשם אביו הגאון מוהר"ח נ"ע ובהק' לפאת השולחן : עט) בהקדמה לפאת
 השולחן הג' : ס) בהקדמה מנכד הגר"א לביאורו על הזוהר :

ור"מ ומ"ה ואד"ר ואד"י (א) ותיקונים זו"ה ותז"ה וס"ד והיכלות הפיה גנו יזלו בשמיו
 על ארבע שו"ע שש ישר נוכח עמו מאור עינים ישמח על הרא"ש כולו צוף דבש על
 אנדות הש"ס ועד מי לא יקום אורו אורו על כנפות הארץ וכל צבאה דוממים צומחים
 חיים למיניהם בפרמיות ובאר בהם מעשה תורה ברוחו שמים שפרה לחדש לטוידים בחכמת
 ההנהגה הי' ארוך (ג) ונוגה לו סביב באור המזלות ונחותים למיניהם וממשלתם ונשמע
 קולו כבואו אל הקודש אנדות חז"ל וכל יקר ראתה עינו ויספרה בחכמת אל נע בר א
 ש"ג כללים חרשים לא נראה כהם לפנים בארץ יהודה חקרה וגם הכינה לו ה ב ק ע י ס
 מעשה פלאי הן אלה קצות דרכיו חכמו רים על השערים לבית ה' והם על המפתח חכמת
 הדקדוק בפרמיהם פעלים שמות ונקודות טעמים ומעמי אמת והיה מופות כנפיו מלא
 רוחב תורתנו עמנו אל ה' אלהיו עמו לפתוח לפניו שערי אורה ונחה עליו רוח ה' .
 ותהי המשרה על שבמו פלא תעלומה יוציא לאור יגלה אוזן אנשים ובעריכת שפתים
 יחתם כי כן יסד על כל רב בית נגזיו לעשות כרצון איש ואיש איש החמוני לבב
 נמחרים יבין לדעת הדברים כפשוטן ואיש חכם ומבין מדעתו יתבונן בו פלאי פלאות
 אשרי הדור שיוזנו לראותם נדפסים על מכונם בלי שגיאות :

והנה אוהב מצות כמוהו לא ישבע מצות (ג) עלה לרצון לפניו לנסוע לארץ הקדושה
 ושם פעמיו דרך פרייסין ואונגריין וכבואו לק"ב שלח מכתב לביתו על ים לתרופה
 (נדפס כמה פעמים) מלא מוסר ויראה והנהגה ישרה ביראת ה' ובכל יום ויום נתעצמה
 בידו השכלה אמיתית עד שהסכימה עמו דעת קונו ולא עשה מדעתו קטנה או גדולה
 שתיים זו שמעו מפיו הק' והטהור שלא הסכימה עמו דעת קונו ולא עשה לעת זקנתו
 שאלו פעמים רבות מדוע לא נסע לאה"ק ולא ענה פ"א אחר רוב הפרצת דברים השיב (ד)
 אין

(א) מ"ש על אד"ר ואד"י ז"ל צריך למחוק כי לא נמצא בשום מקום מכתביו שהזכיר פי' על האדמות גם
 שום אחד מחלמודיו לא הזכירם וממפתח הליקושים שלו מלאכי נרשם איזה דפי' קסמים על
 יודרא (הרד"ל) . אל ע' סוף הק' ספד"ל מנכד הגאון ז"ל מביא בזה"ל . יזכנו ה' להדפיס בקרב
 ביאורו על היכלות או על האדמות נחמץ פה ונמלאנו בסיפורים מרחים ופלאים הא קמן ביאורו
 על האדמות הכן להדפסה וכן מפורש בשער על ביאור הזוכר הנדפס ביאור על הזוכר ורע"מ ומדע"כ
 ואידרא רבא וזוסא ולא ראינו אינו ראוי ~~הנהגה~~ [אמר המו"ל] . כעת הגיע ליד הרב המחבר ל"י ביאורו
 ברחבה על האידרא וזוסא כ"י] (הר"ה הלוי) :

(ב) לא ידעתי ולא שמעתי היכן נגזר חיבור זה וראוי לחפש אחריו בחיפוש נרחב שודאי היה מחבר
 ממנו לאמיתות דברי חז"ל בעיני הסכנה גם היה מחבר יסודותיו ומופתים בענין דעתו
 ז"ל המפורסם עפ"י דרז"ל והקבלה מרובע הארץ (גד הכרעת החכמים מכבר : במופתים רבים אף
 בדורות הארץ . וב"ה ביהר ויקרא י' משמ' דרב המנוח סבא (הרד"ל) . וע' מדרש כוך ארכו של
 עולם כו' והוא ע"ג ע"ש (הר"ה הלוי) . ובפי' על המקומות ראיתי . (ואין אחי לעיין מקומו) שהארץ
 ריבוע דכתיב לאחוז בכנפות הארץ ואמרו בספרי הכנף למעוסי עיגולא ע"כ הרא"ש מאמרים לאחוז : (ג) הק'
 לשון"ע או"ת עס ביאורו :

(ד) ושמעתי מהמופלג וי"א מ' בגימין קאזארנאווער מדובראונא שגפסר בזה"ק שבהיותו בסביבות
 בקרלי שמת מפני מגידי אחת . פהיה שם בע"ב ח' חמים במעשיו ובאמת כי ת"ח
 ערום בדעת משום עלמו כבהמה בעיניו . עד שקראוהו שם . בשם ליב בזהמה חלקית . ומרוב סודו
 בלדקס . נחלדל בנקסיו והגיע לדקדוקי עניות עד שהוכרח להשכיר עלמו למלאכה עשיית י"ש .
 אלל עיד אחד הדך שם בכפר ובקלון רבינו הגר"א למסעיו דרך סביבה הבוא והגיע בשיר אחת
 סמוך להכפר הג"ל . שלא יר מיוחד עם מכתב ע"י אל ר' ליב הזכר וזוס אל הזכר למבור המכתב
 ליד דוסא . וכבואו לבית הגיד הג"ל בכפר . ושאלו איש פה אלזכרם האיש ר' ליב . ויהי כמחזק
 עליו

אין לי רשות מן השמים וכן הבטיח לעשות פסקי הלכות מארבע מדרגות ולכתוב רק דעה הישרה בעיני חכמתו בראיות ברורות חזקות ועצומות שאין להשיב עליהם ואמר כמה שנים לפני פטירתו שאין לי רשות מן השמים אמרו ראוי היה בו (פה) ובנסיעתו לארץ הק' נתנו לו כמה גבירים על הוצאותיו ובשחור מדרכו מטעמו ונימוקו (פז) עמו אח"כ תהוויר לכל אחר ואחר מעותיו :

(פז) כל המסתכל ומשגית ברכיניו נ"ע שקידתו הנפלאה יומם ולילה בלי התרשלות ורפיון כחרף עין ומתבונן איך היה מסולק בדעותיו ועסקיו מכל עניני העולם עובר וחמורותיה ועסקיה וטרדותיה כאלו אינו בעולם רק עומד ומשמש במרום כאחד מצבא השמים אל יתמה על ההפץ איך זכה לקנינים אלו אשר עין לא ראתה ולא שמעתה אוזן מעולם כ"א לחבמי תנאים ואמוראים (פח) כי מי ראה כאלה בדורות הללו ומי שמע כזאת בכמה דורות שלפנינו הנמצא כזה איש נבון וחכם להשיג השגות רמות וגדולות כי"ב בנגלה ובנסתר (ש) עד שנתגלו לו רובי חדרי וגנוזי חמדות אשר היו טמונים וגנוזים טימי קדם ותרב חכמתו ותורתו מכל הדורות הראשונים שהיה לפניו אשר מעת האנונים לא מצאו הבאים אחריהם נתיבותיהם לחבר תורה שבכתב ושבע"פ מחוכרות יחד (ז) לו נגלו תעלומות מקום גנוזי אטרי חז"ל בתורה שבע"פ טמונים בתורה שבכתב איך כל משנה טמון כפורש בכתוב וכל התוכפתא וכו' היכן מרומים במשניות לדוגמא אכפר מה שסיפר הגאון מוהר"ח טוולאזין ז"ל פ"א נתקשה אחיו הגאון ר' זלמן נ"ע תלמיד רבינו הגאון במשנה

עליו וישיבהו אין אללי ר' ליב רק אחיז איש ליב וויגער במלכת הי"ש . וחזר ושלל מהכיר מה לך לדבר עמו ולא ראה לגלות עד שדחק עליו מאוד הגיד לו שיש לו מכח שלוח ביחוד אליו מהגר"א שנוסע לאה"ק ונודעו הבט"ב הנגיד מאוד והפזיר בו להראותו המכתב עכ"פ במחון ויחדר מאוד על המראה כאשר ראה שכתב עליו בלשון זה "להרב איש חלקי מ' ליב" : ומיד הראה להכיר מקום ישיבתו בבית ביטול הי"ש וביקש ממנו ששחזרו יבוא ביהמה להגיד לו איזו חפזה יתן לו ויהי בשבוע ח"ל שלא נתן לו שום חפזה רק כשכא ומלאו יושב חלל המור ביטול הי"ש ואומר תהלים ומכר לו את המכתב פתחו וקראו וישלחוהו באש וכאשר החמיל הכיר להתחנן לפניו שאם לא יתן לו איזו חפזה יפסיד ערכו שלא יאמינו שמכר המכתב כדאוי אז ענהו אמר להאיש אשר שלחך . "שאין נדיר" ויחדר לא ח"ל שום דבר . ויהי אח"כ הבט"ב של הרב ר' ליב היה דוחק עליו יום יום שיגלה לו בענין המכתב ולא ראה . עד שהפחידו שסיכרו ממלכתו ולא יהיה לו במה להספרם אז הוכרח לגלות לו כי הגר"א דרכו שישע עמו בלוחות חדא לאה"ק והשיבו שאינו נדיר כיבס הוא (הגר"א) ישוב מדרכו לחזרה . ע"כ שמעתי מהר"ב הכ"ל . (הרד"ל) :

(פה) בהק' לפאת השולחן וכן באדרת אליהו בהספד הדפס עליו בווארשוי : (פז) פעם חזרתי שמעתי שהיה מפני שדעת רבינו ז"ל היה להחמיר בענין חיוב מעשרות בפירות וכו' מדרכי . כדעת החס' . וכפי שרצה המצי"ס בחשובתו הידועה להנהיג . וכאשר נודע לו בדרך כי הרב בית יוסף החריס שלא יתנו בחומרא זו רק יתנהגו כדעת הרמב"ם לפסוק עד שיבוא גואל דקד . וכמבואר בריש השבועות ר' בללאל אשכנזי . הוכרח לחזור מדרכו מספר זה . (אבל בשו"ע שלו לא הכריע בביאורו הלכה כדברי מי בזה) (הרד"ל) . ואני שמעתי מידידי הרב מו"ה יצחק ר"י בהרב המפורסם מ' זלמן ר' אורעס ז"ל מוויילנא כי שמע מאביו הגדוק שפעם אשר שב הגאון מנשיעתו לאה"ק היה בגלל הגמלים על הספינה ושלא יוכל לאכול סח על ש"ק דין ושמעתי מפי מו"ה הגאון מ' אליהו ז"ל אב"ד דקאליש כי כדור לו ממעשים וכן מכי"ק כי הגאון ר"ע היה יולץ משה רבינו ע"ה כי ע"כ לא נהנו לו רשות מן השמים לכנס לארץ . ע"כ (הר"ה הלוי) : הענין מוקשה לי שהרי רשב"י ועוד אחרים שהיו מנשמת משה רבינו ע"ה כמבואר בס' הגלגלים להרמ"ו פל"ה וכו' היו בא"י (הרד"ל) : והרמב"ם מאמינים לאלו . כמב"ב בזה"ל לא שמיע לי . כלומר לא ס"ל ממה שמעתי : (פז) בהקדמה למעשה רב : (פח) בהקדמה לספד"ש מהמנוח"ה (פח) בהקדמה לאבות ע"כ : (ז) בהקדמה לפאת השולחן :

במשנה א' בפ"ק דיו"ט משלחין יונות וסלחות ושמינים וקמניות אבל לא תבואה ור"ש מתיר בתבואה וקשה דתיבת בתבואה מיותר ובשביל זה נסע הגאון ר"ז הנ"ל לווינא לשאול את רבינו הגאון וכשאלו השיבו תיכף בוז התיבה מרומז התוספתא דמתניתין בגמ' שם ר"ש מתיר בתבואה כגון חטים לעשות לודיות שעורים ליתן לפני בהמתו ועדשין לעשות מהן רסיסין וז"ש במתני' בתבואה ולא כל תבואה אלא אלו ונתפלא מאוד ואלף כי"ב שמע אחד מהלומדים לפני רבינו ז"ל בלמדו שיטה מתני' דפ"ג דכלאים ערוגה כו' כי הגאונים והרמב"ם ז"ל בהכרח יגיעתם בלמוד תלמוד בבלי להורות ממנו הלכה לא שמו יגיעתם לברר וללבן תלמוד ירושלמי הק' והתוספתות רק רבינו הר"ש ינע מעט בתוספתות ובירושלמי כאשר קבעם במסמורות בפירושויו על זרעים וטהרות אבל לא על אמיתתן ובורין ואמר על עצמו כי הוא ינע בכל כחותיו כמה מאות פעמים ינע בסוגית ערוגה משך זמן מה שהיה יכול לנמור חצי ש"ס בבלי ונדחה כל הפירושים והראשונים וביאר שיטה אמיתית :

כז יוכל לספר כה בקיאותו וגודל תורתו הברורה כשמלה עם יוקר שיטתו אמיתית בתלמוד בבלי וירושלמי ותוספתא עד שספר ומנה תיבותיהם ואותיותיהם כמו שסיפר רב א' ממדינתנו • שהוא היה בן ביתו בימי חרפו • קודם הסוכות שמע שהוכיח להעומדים לפניו • וא' כי חובה על כל תלמיד שיהיה ע"פ בקי במסכת א' בע"פ • למען לא יבטל והנית בלכתו בדרך • או למאן דגני בבית אפ' • וזה הרב כששמע מפורש יוצא מפי קרשו של רבינו • תיכף התנכר וחזר מס' סוכה הרבה פעמים עד שידע בע"פ • ובחן א"ע בפני השמענים ששגורה בפיו בע"פ ממש ובחזרה מס' סוכה וידע אני אותה בע"פ של חכמים גדולים • בא זה הרב ואמר לפניו כבר למדתי מס' סוכה וידע אני אותה בע"פ והשיב לו רבינו רוצה אתה שאשאלך איזו דבר עתשיב לייחשיבו הלא בע"פ ידעתיה • ושאלו דבר אחד ולא ידעו הרב • היינו ששאלו רבינו • כמה מחלוקת יש בזה המסכת בין ר"מ ור"י • ובין רבה ור"י • ואב"י ורבא • ור"פ ור"ה ברי' • וכל התנאים ואמוראים • ואח"כ פתח רבינו את פיו הקדוש • ומנה אותם כמונה מרגליות • ונתח לנתחיה כל המסכת • וכמה פעמים נזכרו המחלוקת בין תנאים ואמוראים • וכמה פעמים הלכה כזה או כזה וכמה סוגיות ושיטות יש וכמה דינים מתוספתות • וירושלמי וסוכות פסולות כמנין סוכה חסירה וכך היה מונה סוכות כשרות כמנין סיכה מלאה נזכרות במסכת זו ותוספתא וירושלמי צ"א) וכך היה בקיאותו בכל התלמוד בבלי וירושלמי וכל התורה כולה :

גודל

צא ונתקיים בו מאמר חז"ל (קדושין ל'). שיהיו ד"ם שנים צפין שאס ישאך אל חמנים כו' . סיפר לי הרב מ' מנשה מאיליא ז"ל . שפ"א הלעי הוא לפני רבינו ז"ל פי' חדש דלא כפרש"י והמפרשים בהא דחיפופי דפ"ק דשבת (ו') . ודעירובין ואל' רבינו ז"ל . מה ההכרח לזה . והשיב לו הרב ר"מ הנ"ל חובה אחת מכתובים וכוונתו היה לסוגיא דכחבוס (כ"ד :) וחומ"י השיב לו רבינו הי"ך יתישב לפירושו סס . בבא דאלו ואלו סהורים ושחק"מ כי לא היה לו מה להשיב ומתפלל על שכנגד בלי ישוב כלל נחבוק על כל הג' צדות דכרייתא הנ"ל והוכיח דרך בבא דאלו ואלו סהורים סותר פירושו עוד זאת שנים סיפר לי הרב הנ"ל . שפעם אחד אמר לפני רבינו הגאון ג"ע על מה שהרמב"ן ושאר מפרשים סתרו דברי רש"י פרשה חזריע על הא דומראה אינו עמוק מן העור שכח רש"י לא ידעתי פירושו . והרב ר"מ ראה לקיים פרש"י ומיד הסתחילו להלעי זה לפני רבינו לא הניחו לסיים דבריו רק א"ל מיד דברי רש"י צדוקים כחמיהמו . (ככל הדברים פרעה הכ"מ להגיד לפניו) . ויאמר לו מה שיש ליישב חמיהם רש"י . על פי דרך (מו"ק) והוא כמוז בליקוב

(כב) גודל ועוצם בקיאותו הנוראה בזה"ק ור"מ ותיקונים וספר"צ והיכלות וספר יצירה בעמקות נורא היה עד להפליא כי כולם היו נכונים על שפתיו ערוכים בכל ושמורים בלבו היה חוזר רע"מ פעמים רבות עד אין מספר בשקידה נפלאה מאוד עד שראה א"ע בקי בו בקיאות לספור אותיותיו ממש אז פנה א"ע ללימודים אחרים בנגלות ובנסתרות והלם לו מרוב דבקותו בתורה הק' שמדע"ה היה בביתו ונסתלק והפלגות קדושתו ושקירתו על דבריהם הק' לעשותם ולקיימם בזריות נפלאה וקדושה יתירה : **(כג)** היה סוגר בעצם היום דלתי חלוני הדרו והיה לומר לאור הנר שלא יכלבלוהו רעיוניו בענינים אחרים זולת התורה (יד) וכל החומרות ומילין דחסידותא הנז' בדבריהם בכל פרטיהם ודקדוקיהם וכונותיהם נתן נפשו ממש על כל דבר ודקדוק כמה יגיעות יגע רבינו לא יאומן כי יסופר עד שהוציא כל ענין ברור לאמתו מוצאיו ומובאיו אף כי היה לאל ידו ברוחב שכלו ועומק בינתו המלאה לה דעת מכמה דורות שלפניו עב"ז לא היה כמוך לבו במוח בזה עד שקלו בשכלו הקדוש כמה מאות פעמים וביגיעה נוראה ולא אכל ולא שתה (צה) ותדד שנתו מעיניו עד כי השך משחור תארו ונתן נפשו עליהם (והודיע צערו לרבים אשר היה לפניו כי לא היה בוש לשאול אפי' ממאן דנקיט לביזורי' כו' ואם מצא בשיטתו החריפה נקב כמחט סדקית דקדוק אחד קל נגד ב' התלמודים נודל חריפותו לא שחדתו ועוצם עומק פלפולו מדרך האמת לא הטתו ושלחה ויצאה מביתו ועיניו לא חסו על רב העמל ויגיעתו (לכחלה וליפותה) כי בלתי אל האמת היתה נתיבתו כו' (הק' תקלין הדתין : יעו"ש) עד שהאיר ה' עיניו לבוא עד קצה חבונתו וכאשר נתגלה לו הרז מיד צהלו פניו ותארנה עיניו כראות פני אלהים :

והעולה על כל הן הן גבורותיו ונוראותיו כי לא הראה את נפשו טוב רק בעמלו אשר עמל בחכמה ובדעת ובכשרון ואחר רב יגיעותיו כאשר חסו עליו מן השמים ונתגלו לו מעינות החכמה זו היה אצלו בתת אלהים וזולת זה נפשו לא רצה במ אף כי רצו למסור לו מן השמים בלי שום עמל ויגיעה ע"י גילויים לא נשא עיניו לזה עמו היתה ורחקה והעיד תלמידו הגאון הצדיק מוהר"ה מוואלזין נ"ע (עי' בס' טנגן וצינה וז"ל ואשר הגאון מוהר"ה הנ"ל הרבה מאנשי הדור הזה היו מכירים ויודעים את גדלו ואמתו וגם

בליקומו רבינו ז"ל כ"י עה"ת צדידי) ואמר שכן היה משיב בשום זננעים ואלהות כמו בשאר דתים יסודעים ונהוגים כי היו כולם ערוכים ושמורים בסיו ובלבו כלחת (הדד"ל) : (כב) הק' לספד"ס מהגמורה"ח : (כג) הקדמה לפאת השולחן : (יד) הקדמה לספד"ס :

(צה) שמעתי מדודי ז"ל (הוא הגאון מוהר"ה מוואלזין ז"ע) בענין הפלגות יגיעות רבינו ז"ל על הסורה שפעם אחת בא דודי ז"ל לוויילגא בעש"ק ולא הלך באותו יום לרבינו ז"ל. וכשהלך לבית המרחץ ואך החמיל לפסוק מלבושו. והנה משרתו של רבינו ז"ל בא וקראו בזיוו לרבינו ז"ל יצא עמלו והלך אליו בבואו מאלו מנסער מאוד וחשך משחור תארו וראשו כד עליו ומוכרח במספחת ואל" רבינו ז"ל. אלא הושיע לי להבין ענין אחד בירושלמי שאני מתקשה בו ואני יכול לעמוד על כוננו ענה דודי ז"ל ואמר מה אני שאבין את אשר רבינו מתקשה בו השיב בזה"ל אף על פי כן מובנים השניים מן האחד והעמיק דודי באותו ענין והנה עלה בדעת דודי ז"ל דרך לכנס בהבנת הענין ואמר זאת לרבינו ז"ל : הנה נראה לי ראשית דרך להבין הענין ורבינו יגמור הדבר ברוחב דעתו עד סליחו. וחוקף שהחל להשיע נהנו פני רבינו ז"ל ונחמלא שמחה והסיר חייך כריכת ראשו וזאס להמשרת שיביא לו מעט אוכל. ודודי ז"ל השמים עמנו מצות תלמידו של רבינו ז"ל לבית רבינו ז"ל. ושאל שם מב"ב מה זה שזאס עמה להביא לו אוכל השיבו שזה יוס שלישי שלא שזאס מאכל =

(הרא"ש מאמרים לאורו) :

שמעתי

טית

וגם במדינות רחוקות נשמע שמעו כי יותר מאשר היה גדול בתורה ועמל בתורה עוד היה חכם גדול לכלכל דבריו במשפט לבלי להפליג ולגזם בדבר מן הדברים ולא לאמר דבר מאומדן דעתו ומדת חכמים היה בו על מה שלא ראה אומר לא ראייתו אשר שמע מפיו פעמים רבות שאמר איני רוצה שתהיה השגתי בתורה ע"י שום אמצעי שלוח כלל וכלל רק עיני נשואות לו ית"ש מה שרוצה לגלות לי ליתן חלקי בתורתו חק' בעמלי אשר עמלתי בכל כחי הוא ית"ש יתן לי חכמה מפיו דעת ותבונה ושיתן לו לב מבין וכליותי יעשו כשתי מעינות ואדע כי מצאתי חן בעיניו ואיני רוצה אלא מטה שבתוך פיו ית"ש וכה שלח את הגאון מוהר"ה הנ"ל אל אחיו הגאון מוהר"ז לאמר לו בצווי משמו שלא יקבל שום אמצעי בלתי אשר יעמוד ויבין בעמלו ויגיעתו וגדול' מזה ח' רבינו אומר כי אף מה שהנשמה משנת השנות נפלאות ונוראות בשינה ע"י עליית נשמה בשעשוע העליון במתיבין עלאין אינו נחשב אצלו כ"כ לעיקר והעיקר מה שהאדם משיג בזה העולם ע"י יגיעה ומפנה עצמו לד"ת בזה עושה נר' ליוצרו וזה כל האדם בעסק תורתו ית"ש אבל מה שהנשמה משנת בשינה שהוא בלי יגיעה ובלא בחירה ורצון הוא רק קיבול שבר בלבד שהקב"ה מטעים בזה העולם מעין עוה"ב וב' הגאון מוהר"ה נתאמת אצלי שהיה לו בברור עליית נשמה מדי לילה בלילה סיום עמדו על דעתו חק' אמנם מכל עניניו הנוראים ומעשיו הנפלאים גם מכל אשר נמצא כתוב בכתבי קדשו נ"ע מה שנתגלו לו גילויים עדיין לא נתברר לי אם היו אלו הגילויים בחקין ואולי היה בשינה ע"י עליית נשמה במתיבין עלאין אמנם מענין גילויים בחקין לא ידעתי ממנו בברור כי היה כמדם והתום מלגלות אך מסיפור אחד שהביא שם בחק לספר"צ יעו"ש הראה לדעת כי היה לו בגלוי ממש צו וכתב הגאון החסיד מו"ה שאול ק ב צו"ל מוויילנא (בהכבדתו לספר"צ) בזה"ל מאומת אצלי שבמה נפשות באו לו להתחנן על נפשם לתקן צו ואמת כי כן הסברא נותנת אחרי שכל אמרי פיו והגיון לבו ומחשבתו יומם ולילה תמיד לא

צו) שמעתי מפי הרב המהולל"ג זקן ונשוא פנים החכם מ' דוב בער מ"ץ דוויילנא (אחד המיוחד בזית מדרשו של הגאון ז"ע) אשר סיפר לי הגאון מ' דוב בער ז"ל אחי הגאון החסיד י"ע אשר פ"ה הלך בלווא עס הגאון י"ע על קבר אביו ביום ה' ויחמר הגאון החסיד לחסיד הגאון מ' דוב בער ה"ל הראית אחי כי אמתו שמה מאוד לקראתו בעודי על קברה ויחבסל אחיו ה"ל וכאשר עברו ימים אחדים אמר הגאון לחסידו ה"ל מתנחם אביו וזכר לי מאד אשר הייתי על הבית עלמין [ע] במכתבו עלים למרופה וע' בית יוסף קע"ס והס"ך הביא מהב"ח לחזק המנהג. וע' בס' דרכי הוראה לידודי הגאון מוהר"ך היום מזאקווין ועל קבר אמתו. ויחמר לו אחיו הלא אמרת לי אז כי ראית את אמתו בסמחה מאוד וסיה לה נחם מזה וישב לו כן הדבר לאמתו היתה שמחה ולי נשאר לער ויגון ומתנחם אביו ומאז לא בא עוד הגאון על הב"ע כל ימיו וכאשר היה הגאון מוהר"ה ז"ע בפה ווילנא וסלך עמו הכה"ג מ' דוב בער המ"ץ הג"ל על קבר הגאון ה"ל יוען הגאון מוהר"ה ז"ל וכי מה זה לפני הגאון. הלא דבר נקל הוא. (הר"ה הלוי). וגם אחי שמעתי סיפור זה הרבה פעמים מדודי הגאון ז"ל וכל פעם שסיפר זה היה סיום דבריו אל רבינו היה זה בלא כוונות ויחודים. ופ"ל אמר לי שהוא ז"ל בא לוויילנא. איזה ימים אחד ה"ל ה"ה והתערע אז העיר ווילנא ממעשה הזאת. (הר"ה מאמניסלאו): צו) ונודע סיפור נפלא אשר קרה בזית הגאון י"ע. ומפי מר אבא הלדיק ז"ל חקשתי כי כאשר כתב רבו הגאון מו"ה שאול ז"ל בלשון מאומת אללי בלתי ספק ראו עיניו כי בלא זה לא היה כותב מאומת אללי כאשר נזכר לדיק זה בבי"ב (הר"ה הלוי). ושמעתי בע"פ בפה הגאון מוהר"ה ז"ל ענין זה שהוא ז"ל נחבין לעמוד על רבינו ז"ל בזמן שינתו להיות מבין ומבין ומבין בפניו על כל חנוכותיו בשעה שיהיה והרבים תמיד כ"פ שהטות בפניו כמו המלפפד בצער גדול. וכאשר פ"ה דחק לפני רבינו ז"ל להודע ממנו בזה הדבר הסיבו שאינו יכול לסבול הלצר. מנפשות

סמחים

לא יחשו ורק אך עסקו בד"ת בנגלות ומע"ב ומ"מ וחכל בקדושה ומהרה נפלאה הלא
 אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו ומה צריך לכוונות ויחודים לזה ומרגלא בפומי'
 היה שכל ענין השינה לא בראו הקב"ה רק לזה התכלית שכל מה שאין ביכלתו של
 אדם להשיג בעוד הנשמה מחוברת בגוף גם אחר כל היגיעה בצד הגוף שהוא מסת
 מבדיל מגליון לו בשינה שהיא מופשטת אז מן הגוף (צח) ואמר א' מתלמידיו ששמע
 מפורש יוצא מפיו הק' שפ"א ביום א' של פסח הוו יתבי נביה תרי תלמידים מתלמידיו
 החשובים ומאשר ידוע מעולם זה דרכו בקודש הפלגת שמחתו וחדות ה' מעוזו אשר
 היה שש ושמת ביו"ט כמצוה עלינו בתורתנו הק' אשר היה להפליא וכאשר ראו אז
 שאין שמחתו במלואו וטובו כ"ב בהרגלו שאלו פיו הקדוש ע"ז ולא רצה להשיב וחפצו
 בו מאוד ולא יכול להתאפק אמר מוכרחני לגלות לכם מה שאין דרכי מעולם לקיים
 מ"ש דאגה בלב איש ישחנה לאחרים כי בלילה הזה נתגלה לי ענינים וחדושים נוראים
 אין חקר ע"פ עליו זה בנגב ובעמדי בכוכר מרוב הפלגת השמחה לא יכולתי להתאפק
 והרהרתי בס קודם ברכת התורה ונענשתי שתיכף נתעלסו ממני ואינם (והוא לפי
 שיטתו הנקיה בשו"ע או"ח שגם הרחור בדברי תורה - נאמר קודם ברכת התורה)
 [ועי' מ"ט ע"ז בס' נשמת אדם (כלל ס') ועי' בס' שו"ת צינן עולם (שאלה ו') מה שכתב עליו (סר"ה הלוי)]
 ונחמתו וברכו לו השי"ת יחזיר לרבינו אבידתו ואחר זמן מה שאלו א' מהם אם כבר
 הוחזר לו אבידתו והשיב שב"ה שנתגלו לו שניות (ועי' עוד בסק' לספד"ו וית' כל"י בחלק שם
 נקטו ס') אמנם לר' הגאון חסידא קדישא ופרישא לא היה זה נחשב אצלו כלל כ"א שקידתו
 הנפלאה בתורתו ית"ש ברוב עוזו וחדותו ועסקו בה לשמה בכל כחו בקדושה גדולה
 שבקדושות ולא הניח דבר קטן וגדול תלמוד בבלי וירושלמי מכילתא ספרא ספרי
 תוספתא וכל המדרשים וזה"ק ותיקונים ומעשה מרכבה וכל דברי קדשם של המקובלים
 הראשונים וכתבי האר"י ז"ל על כולם יגע יגיעות רבות נוראות לא ישוער לפלס דבריהם
 ולהעמיק עמקות נורא עד שהאיר נתיבות בדבריהם כולם ברורים ומחוזרים תורת אמת
 חיות בפיהו לאמיתות של תורה (צח) אך כל דרכו בקדוש וגדול השגתו היו מסותרים אצלו
 מגדול יראתו וענותו רק לפעמים היו נזרקים מפיו הק' דברים רבים בעת שמחת
 נפשו מהשגת רוח קדשו (ק) שמעו נא סיפור אמתי נפלא אשר שמע מפיו הק' *
 תלמידו הרב הנ' החסיד המקובל ר' מענדיל מעיר הק' ירושלים תבנה ותכונן כב"א *
 (בטה"מ עשרה ספרים בנסמכות והמה בכתובים) בעת ששימש לפני רבינו הנ' נ"ע * בחיותו
 בק' מערתיא בשעה שסיים פי' על שיר השירים שקיבל ממנו (כי מחיות רבינו ארבעים
 שנה לא כתב ולא חיבר כ"א ע"י תלמידיו כי היה כמעין הנובע שבלתי אפשר היה
 לכתב כמו ששמע מפי רבינו בנו הרב הנ' שהיה לו פירושין אין מספר בפסוק
 אחד בשח"ש ולא נמצא איש סופר מהיר שיכתוב כדעתו וגם לא רצה לפנות זמנו
 הקדוש לזה) והיה אז בדיחא דעתיה ושמת בשמחת תוה"ק וקרא למחו' הגאון הרב
 דסערתיא ולבנו הגדול הרב מוהר"ל וציוה לסגור חדרו ותחלונות סוגרו ביום וחזקו
 גרות הרבה וכאשר סיים פירושו נשא עיניו למרום בדכיות עצומה בברכה והודאת
 לשמו הגדול ית"ש שזיכהו להשגת אור כל התורה בפנימיותיה וחיצוניותיה וכה אמר
 כל

המחיס ובפרס מאשר מהו מקובל שידענו ודברנו עמם (הסד"ל): (צח) ע' מפני כפירותו בפסוק (י"ט
 כ"ג) כח כן כפירות (סר"ה הלוי): (צח) בקדמה לזכות עם ציבורי: (ק) בסק' לפאת הסולחן הגל':
 סקדמה

כל החכמות נצרכות לתורתנו הק' ובלולים בה וידע כולם לתכליתם והנזירם חכמת אלגעברא משולשים והנזירם וחכמת מוזיקא שבחה הרבה (עי' לעיל מן אות כ"ד עד ל"ו) ואמר כי ידע כל הנביאים ונחובים ומשניות וכל תורה שב"ע פ' היאך נגזרים בתורה שכתב ולא נשאר לו שום ספק באיזה הלכה וסוגיא בכל התורה לעת זקנתו וידע כל התורה שב"ע פ' וכל הפוסקים עד האחרונים שעל השו"ע ובררם והניה אורות מאופל השיבושים ועשאן כפולת נקיה מהפסולת ובנסתרות כל אשר בידינו וזה"ק וז"ו וכתבי האר"י ז"ל והפרדס גמרם וידעם לתכליתם בנקיון מן פסולת השיבושים רבים שעלו בהם קמשונים והניהם בראיות ברורות כשמש רק שני דברים חמורים בס"ת היו מוקשים אצלו ואמר לפניו איה מקומם ואלו היה יודע מי שידעם היה הולך ברגליו אליו וכה סיים אמריו הנעימים כי ידע שיש תר"ך כו' ע"ש [סיפר זקן אחד מורה הוראה בעיר לעסלוי ששימש את רבינו הק' בימי קדם וראה שבא גאון אחד ממרחקים לקבל רברי אלהים חיים מרבינו ושאל לרבינו שם של רבינו היכן הוא מרומם בתורה והשיבו יוצא מפסוק אבן שלמה וצדק אב"ן שלמה הוא אליהו בן שלמה] ולא גילה זה לשום אדם וגם לא כתב בספר והגאון דסערהייה הנזכר בכה לפניו שיניה רושם כתוב בכתב כדי שישאר בעולם ולא אבה ואמר שזה אצלו נגזר על הרשה ראשונה לעלמא ראתי והוהיר לכל יגלו כל זה אך אחרי עליתו למרום גילה זאת תלמידו הרב הנז' למען יהיה לזכרון וידעו דורות הבאים גדולת תורתו וחסידותו (ק) עוד דברים רבים אשר יצאו מפיו ולא רצה לגלותם לשום אדם כמו סוד מאמר האגדה דסוכה (מ"ח) א"ל ששון לשמחה כו' אשר אמר שידע לתכליתו ואמר אלו לא נברא רק להשגת דבר זה כדאי הוא לו ובדומה מאמרים נפלאים (ק):

(ק) הו"א הקים עולה של תורה עשה לה אונים ולא הניח דבר קטן וגדול הויות דאביו ורבא ומ"מ את הכל ראה באספקלריא המאירה לא כבקי רק הכל שמורים וערוכים לפניו לחשיב לכל שואל תוך כדי דיבור אמנם חסידותו ופרישותו היא עלתה על כולנה ממש :

(ק) ומודעת זאת ונתפרסם שלמות ענות אדונינו ומוסרו הטוב אשר לא שלח ידו להניה בנגלה ובנסתר עד אשר סבב כמה מאות ראיות בלכבו והקיף כל המקומות הקשות בבבלי וירושלמי ובהג"א כל יקר ראתה עינו כולם נעשים מישורים למבין עין לא ראתה זולתו בדרגו וכמ"ש עירובין (י"ג) מ"מ זכו כ"ה כו' את אלה ראתה עינינו במדת ענותנותו מכל אפסי ארץ באו לשמוע חכמתו איש איש ממלאכתו השתדל לעשות ממעשים כאשר אהב ורוח מבינתו היה משכיל הדברים בפתח דבריו (ק) וידע היטב סתירות כי רבו זאת השיב אל לבו שלא יתכבד בקלון חבירו והשביח שאון גלי התפעלות (ק) פעמים רבות הודה למי שאמרו והיה שונה לתלמידיו

(ק) הקדמה לאבות ע"כ : (ק) ע' מעלות הסולם . (סערה ח') : (ק) סק' מנזרות אמרים לשנות אלי' : (ק) סק' לבניו על יוד"ד : (ק) ע' לעיל אות ע"ז ז"א :

(ק) וסיפר לי יוד"ד : סרב הגאב"ד דק' קידאן ג"י אשר הגאון בעודו בקידאן : הלך פ"א עס הסרים למשמעו ברחובות קידאן בעש"ק וראה את העירוב ולא הוסב בעיניו ע"פ דין וכאשר רמו זה לאחר התרועעו את קפץ אחד מהם וקרע את העירוב וכאשר נשמע זאת להאב"ד דעס שלח ביום השבת ולקחו את הספר חורס אשר היה בבית מדרשו של הגאון בשס . לכל יקח עקס לעזמו לעשות מיין והוא לא הספיל מאומה ולא דיבר מעוב ועד רע וסלך מיכף הוא ואשו הספלו

התלמידיו בשמו קי):

קח) הלא זה חלק אלוה ממעל בחלקו מכל עמלו זו שכרו שזוכה לדברים הרבה אשרי הדור שראו שכל המעלות שנמנו שם נתקיים ברבינו נ"ע וכל סדר קדושות שמונה שמונה התנא רפ"י הוה ביה ברבינו נ"ע וכל המדות שנשתבחו התנאים והאמוראים ימשוך גם הוא במדותיו וכל המעלות שהתורה ניקנית בהם והמדות שבו חכמים כולם נתקיימו בו כי מלכו לא עשה גדולה או קטנה כ"א ע"פ חכמי התלמוד שנשתלשלה קבלתם עד משה מפי הגבורה והם חביאוהו לידי רוח הקודש קט):

הדור

התפללו אהו ובאו להחפלה בצית המדרש הגדול של העיר ולא הרגישו בו מאומה: כלאו אינו נוגע אליו הדבר מאומה וכאשר ראו חרומות מדותיו המתחמו ושלחו לו ביום ח' לחזרה את הס"ת והרשקו לעשות מנין לעלמו כמקדס. (הר"ה הלוי):

קי) סיפר לי מו"ר הגאון מוה"ר ז"ל האב"ד בק"ק קאליס. כי שמע מח"ז הגאון מוה"ר ז"ל. אשר שארי בד"ז הגאון מ' מנחם אליעזר בן בעל עפרת ראש כאשר השלים ספרו על מס' קנים הנקרא בשם יעיר קינו והיה אז עוד לעיר לימים. בא עם הספר לפני הגאון החסיד ל"ע לווינא. לשום עניו עליו. ויורה עליו הגאון שניות הספר בידו עד עבור הלילה ובעונת זדקת הגאון ובאמתו כאשר ראה כי הולך הוא למישרים בביאור מס' חמורה כזאת אשר נלאו בה כל המבצרים למאזן הסתחל למד הגאון בספרו כל הלילה (ילמדו עניים דרכו). ולמחר בבוקר השכם. בא הגאון ח"ז מוה"ר ז"ל. אל בית תלמודו של הגאון ל"ע. ויאמר לו הגאון הנה הביא לפני אבך ח' בן הגאון עפרת ראש ספר על קנים נפלא מאוד אשר משמיע קא זכו ליה לחבר חיבור על מס'. ולכוין בה לאמיתה אשר כל הראשונים לא מצאו דרכה. וימחר ח"ז הגאון מוה"ר ויספר זאת להמחבר. והוא שמח ומוצ לב נכנס אל הגאון בחשבו כי הוד והדר יעשרו הגאון ל"ע. וידבר אהו טובות ע"ד החיבור. אך כאשר בא לפני הגאון הושים לו חייריו ולא דיבר אהו מאומה מזה. (אולי חשש לכל יכנסו להמחבר מחשבות גאות ע"י החיבור). ובדברים האלה כתב לי מו"ר הגאון מוה"ר ז"ל בתוך מכתב הסכמתו אשר שלח לי (ע"ד הדפסת הספר הג"ל. עם הוספות קצת משלי). בשנת אשר א"ב ס"ה וז"ל הקדוש וידעתי אשר כבוד הגאון האלהי מנא דאורייתא רשכבה"ג מ' אליהו מווינא זלוק"ל. חיבב אותו ואה תורתו למאוד ואמר עם הספר הזה אשר משמיע זכו ליה לחבר חיבור נחמד כזה על מס' קנים אשר לא נשמע כזאת עכ"ל. וזה אשר כתב לי ידידי ש"ב הרב המופלג מוה"ר קאפיל מוואשילישאק לפני הרב הגדול ר' אברהם בהגאון החסיד. חידוש ורמז נכון בשם הגאון מ' מנחם אליעזר ז"ל. על שיעור ששים שקבעו להפריש בזכורים וע' מס' בכורים פ"ב משנה ג' תו"ס ד"ה ויש כו'. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורים. דמדבריהם נריך להפריש ח' מס' וכו'. ומסיים התו"ס אבל בכורים אין להם שיעור דרך אסמכתא ע"ש. וא' הג' מוהרמ"א ה"ל סמך לזה. ממ"ש בתורה בהבאת בכורים. ושמת בסנא ולקח הכהן הסנא וגו'. ע' במס' כלים (פ"ב) מ"ג ברע"ב שם) שפני מחזיק חני סאה. (הגם שבמשנה כתוב פני ביו"ד ולא באל"ף כמו בתורה. ביינו כך אלא שלשון חכמים לעולם כו'). והנה בכחובות (ק"א:) דרשו ע"פ ולשרקה בני אותנו: מלמד שכל חילן סרק בא"י עתון משא ג' אחוגות וידוע שמשא החמור או האחון פ"ו סאין (בבא מיעט פ'). עולה משוי ב' אחוגות שלשים סאה. הרי חני סאה הוא חלק ששים וזה רמזה תוס"ק. שהשיעור היוחר קסן המחויב בבכורים היינו הקונה חילן ח' וקרקעו חייב בזכורים (בכורים פ"א משנה י"א). ואפי' מאילן סרק נריך עכ"ל להביא סנא בכורים שהוא ח' מששים וכו"ל ובשמע זאת הר"ה ר"א בהגאון. ח' כי אין זה מתורתו של ר' מנחם אליעזר ה"ל: כ"א עתורת אביו הגאון. כי קן נמצא כתוב בעטם כיו"ק בכתביו. והשיב לו מוהרי"ק ה"ל. ניתי ספר ונחיו ויביא הכי"ק. ואהו קן נמצא בדבריו אך על הגליון היה ראש ר"ח "בהע"ר" והוא ר"ח "בן המחבר" עפרת "ראש וכתב זאת הגאון לזכרון לעלמו. דבר ששמע מפי צעיר לימים. לפי גודל העונה. וע' עלית קיר (אורח ל"ב) (הר"ה הלוי): קח) ה"ק' לספד"ס מהגמורה"ח כ"ע:

קט) סיפר לי הרב רא"ד שפראשון ז"ל וכן גדדי הרה"ג המנוח מ' ליב בע"ר ז"ל. שפ"א התענה בגאון

הורו על ארץ ושמים אליהו בארבע פינות העולם נודע בשמו ובמעשיו קי' ומקומו מוזכר לו לזכר עולם ומשמיא וכו' ליה בחלקו אשר קראוהו ונודע לכל בני הגולה בשם הגאון סתם קיא) אשר מורה על הפלגת תורתו וגדול סגל בני דורו

הגאון חנוני ככורים בערב פסח * (וכל ערב פסח היה מהדר אחר סעודת מצוה * ולא היה מחטפה). ולפע ערב שלח לקרוא להרה"ג ר' לוי ב"ר בער ז"ל. ויאמר לו ממי יש לך שמורה * ויאמר לו * שם האיש ר"ל בערלם. ויאמר לו הגאון. השמורה שלך הוא חמץ גמור ויבהל הרב ר' לוי הכ"ל וילא להחדר אשר שמה ישבו בני הגאון ותלמידיו ויספר להם במהוהו כל הדבר. וכשמוע הגאון כי עוד מחממה הוא. וילא הגאון מהר ויאמר לו. לא יראה ולא ימצא * וירץ הרב ר"ל הכ"ל עד מהרה לביתו. ולא השיב עגלות בחפזו. להוביל את הכל לנהר ויקחן עגלות יד וישעונו האנשים כל המאות וכל אשר הכינו על פסח אשר היה מערובות המאות בהם וישליכו את הכל לנהר וייליע ועד היום לא נודע הסעם ולא הרהיב איש לשאול ממנו והגאון שלח להרב הכ"ל על החג שלשים מצוה משלו וכאשר שלחתי את פי ידידי הרה"ג המפורסם ב"שאל מ' יחזקאל לידא ר"י. מ"ך דפ"ק ויילא (ואשר הוא היה עוד מכיר את הגאון וסיפר לי דרך כלל גדולת חסידותו ופרישותו וגדלו בחורה רב וגורא על כל סביביו) * והוא חמץ הרב ר' לוי הכ"ל ויאמר לי כי גם הוא יודע מזה אך לדעתו אולי היה פעם פסח ע"פ הדינים אשר החמיר הגאון בענינים אלו ולא היה דעתו נוסה להקל וע' לקמן (אות קי"ז) * (הרה"ה הלוי) :

קי' וזה אשר העריך הגרי"ן מעקלענבורג אב"ד מקאניגסבערג ר"י ועמ"ש במכתבו להג' מוהר"ה הלוי ר"י הנדפס בראש הספר ע"פ זה שמי וגו'. והנה כנגד שם הוי"ה ושם אהיה האמור שם * כהב זה שמי וזה זכרי כי שם הוא שם החומר (אייגענשאפטסנאמען) וזכר הוא שם העצם (וועזענאמען) וזה שמי מוסב ע"ש אהיה שהוא כדמות חוריו (כמ"ש במכתבו הג"ל) וזכרי מוסב ע"ש הוי"ה ב"ה : וזוה יבואר מ"ש (משלי י') זכר לדיק לברכה ושם רשעים ירקב * והנה הוי"ה אשר דיבר ידידי הרה"ג מוהר"ה הלוי ר"י * עי"ל עלים השער הערה א') לבאר הפעם מ"ש אלל לדיק בלשון יחיד. ואלל הרשע היה לומר ושם רשע ירקב * כי בלשון יחיד * ואמר בלשון רבים רשעים להורות כי לרעה מילפי ילפי מהדדי * ולמטה כל אחד לעצמו ורמז זה בלשון חז"ל יומא (לח :) לדיק מעצמו ורשע מחבירו שנאמר זכר לדיק וגו' אך לבאר עוד ההבדל מ"ש גבי לדיק זכר וגבי רשע אומר שם ולא זכר נראה עמ"ש לעיל כי שם הוא שם החומר והנה המפורסם לרשע אף במזכירים שם שלו והוא החומר כמ"ש והיינו להללו בשבחים המעשים אשר לו המעש הזה יבטל ברוב רשעותיו. וכאלו אינם נחשבים. וגם שם הסוב שלו נקרב ובו וקלון ימצא כי רוב עוונותיו מכריעים לכך חוב : [נ'] שערי חשובה לרבינו יונה (סי' קפ"ט) כמ"ש ושם רשעים ירקב. ואמר (ישעי' ג"ז) אני אגיד לך דקדק ואת מעשיך ולא יועילוך סירוש לא יועילוך מעשיך הסובים להליל מרעך. בקומו למשפט בערכי לעומתם רב ששעיך ומעשה חשועיך כי דברי עוונותיך גברו מהם כו'. ע"ש ומכוון להכ"ל * (הרה"ה הלוי) * אלל גבי לדיק הוא להיפך כי המפורסם לדיק בכל דבריו אף כאשר אין מזכירים שמו היינו החוברים שלו אשר ע"י הוא מהולל ומצודק בפי כל כ"א גם זכר לדיק. וזכר היינו שמו העצמי * אך כשמזכירים שגב שמו לבדו אף בלא אומר מחוריו וממעשיו וזכרו הוא לברכה :

בבל הדברים האלה נראה מה נורא זכר הגאון ר"ע בהעלות אף על שפחיתו זכר אליו מוילגא * אף אם לא נהללו ברוב מהללו הנה לבדנו ירחם ברכות והסלות לשמו הגדול והקדוש * ואף כאשר נעלה על ספר חוריו הגאון החסיד ומעשיו אשר באמת לא יכילם ספר כי עצמו מספר ובשמו נקראהו * הלא ימצא סינו רב ברכות לראש מפעיר זה. וכלב רגש נחמק ללמוד אחריו אורה לדיקים כאור נוגה הולך וגכון * (הרה"ג מוהר"ן מק"ב האב"ד בקאניגסבערג) :

קיא) בתשבי בשורש גאון כ' * חמהתי אף נעשה מן גאון שם חורא כו'. וכן קאת החכמים שהיו אחרי אמוראים נקראו באונים כגון רב פרידא גאון ר"ם גאון ושעמי נקראו כן בעבור שהיו בקיאים בכל ההלמוד שהם ששים מס' גאון כגוי' ששים ע"כ וראיתי בהקדמה לאבות פ"ב מחלמיו הרב סתם שם * ששמע מפי רבינו הגאון ר"ע זה הסעם * למע שקראו לכל ראשי הדור שאחר זמן ההלמוד בשם גאון ע"י מ"ש במדרש שה"ש ששים המה וכו' * אלו ששים מ"ס

דורו ק"ב) וקצתם קראוהו בשם (חסיד ק"ג) ע"ש שזכה להסידות ופרישות ונקיות וטהרה גדולי המחברים שאבו מימיו וגם ספריו וחידושויו קראום בשם ביאורי הנר"א חידושי הגר"א :

ז"ל ור"ה שר"ה את בני דורו יסד בית מלא תורה להיות אנשים תמיד עומדים על משמרתם סביב לשולחן ה' דשנים ורעננים מסקרא משנה ונמרא וחוא היה יושב עמם בראש לעתים קבועים וסדר לפניהם מעשה השולחן לכל מעשה עבודתו . אך במעט שנים ישיגו לדעת כל התלמוד ערוך בפיהם וידעו מקור חריגים והתורות

ז"ל ע"ש ולא שמת השומע שא' בשם החשבי והביא המדע לסמך על ששים מס' . וע' בשאלות ז"ל גאון מ"ש הגאון מ' יפ"ע ברלין בהק' בשאלות שלום (המוציא לאור) : ק"ב) וע' בראש מעלות הסולם כי היה הדור ההוא וביחוד בעירו ווילנא דור דעס לספילא מאד וגדולי העדה וגדולי חורב אשר היו בוויילנא בחיי הגאון ז"ל עמה אלה בילדותו היה הגאון מפורסם מ' העשיל בהגאון מ' שאל ז"ל האב"ד דק' ווילנא ונפטר כ"ז אלול שנת תק"ס . ובשוב הגאון מגלותו לוויילנא היה האב"ד הגאון מ' אביגדור ז"ל ונפטר ס"ו אדר בשנת תקל"א . והגאון המפורסם מ' ליב ז"ל . בעל המחבר ספר מעון אריות על מס' סופרים . היה למורה דק' בוויילנא . ונפטר ס"ו אייר שנת תקכ"א . והגאון הנפלא מ' אליעזר אב"ד דקראז היה בוויילנא דירתו והיה לרב ומורה להגאון מ' שמואל בהגאון מ' אביגדור האב"ד הי"ל . [ועל מצבת קבורתו בב"ע בוויילנא . נחקק פה פסוק כו' הגאון המפורסם חריף ובקי בכל חדרי התורה וסופר סיסרי חוספא ופילוסופיא ושבע חכמות בגולה ורצין . נ"י ע"ה ס"ה מ' אליעזר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק קראז . יו"ג בקדושתו בסיום משנתו . ח' מנחם אב שנת תקכ"ס] . ותלמידו הגאון מ' שמואל האב"ד דוויילנא . נפטר כ"א סבת שנת תקל"א והרב הגאון מ' שמעון המ"ך דפה נפטר ו' סבת שנת תקל"ז והגאון מ' בער ז"ל בעל המחבר ס' רביד הזהב נפטר כ"א חשרי תקס"ד . הגאון החריף מ' דוד שמואל פייגעס ז"ל (הנזכר לחלה בס' הילל בן שחר) . הגאון החריף מ' ליב רומשיסקער . הגאון מ' חיים הנקרא פאקראיער רב (ונסע לאש"ק) . הגאון מ' שאל שישקעס בעל המחבר ס' שביל הישר נפטר ז' ניסן שנת תקל"א הגאון מ' דוב בער אחיו של הגאון ז"ל נפטר יום י"ט אלול תקס"ו ומח' הרב המאז"ב מ' נח מידעס ז"ל בעה"מ ס' ספרפאות לחכמה ונפלאות חדשות נפטר ז' סבת תקנ"ח לבד חלמידי הגאון . אשר היו דירתם בוויילנא : כמו הגאון הנזכר מ' זלמן מוולאזין נפטר בוויילנא ס' אדר תקמ"ח הרב המאז"ב מ' משה שלמה ז"ל מ"מ ומ"ך דוויילנא ולפניו היה למ"מ הרב המאז"ב המקובל המפורסם מ' חיים (גם הוא תלמיד הגאון ע' הערה י"ג בעלות אלי') נפטר כ"ו סבת שנת תקנ"ה הרב המאז"ב מ' סעדי ז"ל לבד חלמידי הגאונים המפורסמים מעירות אחרות אשר נאספו לוויילנא וקבעו למודס בבית רבם הגאון ז"ל ובניו הרבנים הגדולים ז"ל ולבד מורי דק' דוויילנא וד"ר בימים ההם גדולי חורב וראשי עם וכן הגבירים הגדולים בחורב הגודעיק ובחארת ימיו גם הגאון מ' שאל קאזינעלנבוגין הסמופק לפעמים בביתו וקבע דירתו בוויילנא . וכן הגאון מ' מאיר שישקעס ז"ל והיה העיר כליית יופי משום לכל דור דור וכולם כפי כאגמון ראש

נגד גאון הגאונים האמתי חסיד יס"ע :

ק"ג) ע' מעשה רב בהקדמת דודי הרב"ג החו"ב שב יופים מ' דוב בער ז"ל מ"ך מוויילנא בהביעו דק' ותהלוכות רביו ז"ל ע"ש שם עקב עמו וקדושה וי"ל החופף עליו כל הימים נסבו ירעה לו . אם שמעה אנו ותכן לה שקוראים אותו חסיד באמרו : גדר שם חסיד אינו אלא על מי שמחשד עם קונו ונכנס לפניו משה"ד המוסל ע"י חז"ל אבל מי שאינו זו מכל המבואר בתלמוד ובד' חלקי השו"ע לא יאות לו שם חסיד אלא ישראל כשר והמתרשל בכ"ז לא יאל ידי חובת ישראל כמה נעים הדברים יוצאים מפי עושיהם בשקידה וזריזות נפלא להקיס אח כל מעשה הפרטים ע"ד היותר נכונה וקדושה אל נקודת האמת המחבר ע"ש חז"ל אשרי הדור ראסה כל אלה . איש אשך בחפזו כל חלקי החורה והמחמה המסורים לו מחז"ל : לא הניח דבר אשר בכה אדם להשיבו אשר לא הניחו בחורו ופס' בזקלוגו וחרות על לוח לבו (המוציא לאור) : ק"ד) בהק' לשו"ע אומ'

עם ביאורו :

והתורות על ארבע מורים בתכלית השלימות והזהיר שלא לעסוק בפלפול הרבה ולפעמים שהוא לקנתור ח"ו והוא הריסה גדולה אל רצונו ית"ש כי בו תרבה הפשע. ותגדל העון ויפסד החבור הנעים ויגורש האמת מעדת ה' והפלפול טוב לכוון אל ההלכה וקיומו וקבלו עליהם ולמדו בחייהם חיותו שמונה עשרה שנה והוא היה נהנה מנ"ר שנעשה רצונו הטוב והמה בחשקפתם בזיו תורתו ערב ובוקר זכו אל התענוג הנפלא תענוג וזיו שאין לשערו :

בהגיעו לימי שנותיו שבעים ואחד וזה היה בשנת תקנ"א חולשת חוקנה כבדה עליו וכחו הולך ונשחת ותש כח הגופניות ויהלה לא דרש רבינו אז כרופאים ולא שת לבו אל חמודי תבל להשתעשע בעניניהם להשקיט רעיוניו מרגשת הליו כי בחות נפשו לא פנו טעמם וריחם לא נמר משתוקקים להשתעשע רק באהבת ה' ותורתו הנמועה בלבו מנעוריו ושיחר את פני הרב ה"מ מן דרבנא ע"פ מכתבו כ"י ממש קטן לבקשו שיבוא אליו להיות לו למשיב נפש בבשלויו הנעימים המשמח אלהים ואנשים קטן (וע' בעליות קיר אות ל"ב) :

בשנת

קטן) מכתביו מדפסים בהגדה ש"פ ע"פ זרע גד מאחמ"ר הרב הג' המנוח ז"ל - ופי' המ"מ דק' דובנא אחר הק' שלי (המוציא לאור) :

קטן) **שאול** שאל הגאון ג"ע את הרב המ"מ מדובנא ז"ל המפורסם במשלו הנפלאים אשר יגיד לו איכנה יוכל כ"כ מהר לפתוח במשל פיו ולבאר אח"כ בזה מקרלו קודם מחלומים להמשל בהשכל וטוב טעם והרב המ"מ מדובנא כדעב השיב לו הנה אני אגיד לך דיוני משל על משל אחד משני העם כאשר חשקה נפשו - ללמד ידו להיות מורה בקשה לקלוע אל המסרה אל המרכז מהעגולה ולא יחסיף שם לעיר החכמה והמדע פניו והנה כדעב עמלו שמה ע"ז וכפי רוב השנים אשר התחממה הנה השכל להלל לירות כל פעם כמעט סמוך למרכז. אך אל המרכז ממש - אל הנקודה האמיתית הלא א"א ללמס בידי אדם וכנסע לבימו שמה וטוב לב כי לא רבים יחכמו להשכל את ידיהם ללמד למלחמה לקלוע אל המסרה כמוהו והנה עבר דרך כפר קטן - ויביס והנה מפרות כונו שמה ומקום החן אשר עבר הוא המרכז האמיתי בכל המפרות ויחפלא האיש מאוד ויאמר הנמצא כזה איש דגול מרבבה בהכפר אשר גם בעיר הגדולה והחכמה לא נשמע כזאת לקלוע כל פעם אל המסרה ולא לחסיף את המרכז אחד לא נעדר חקר חפש אחרי האיש ויראהו לו איש כפרי. גם השכל ולפעלו חן ידיו ויחפאר ויאמר כזאת וזאת עשיתי אני וידי עשו כל אלה ודחק במחשתי קשה אנכי מורה ולא אחסא המסרה ויתבהל האיש ויאמר לו למדני וחכמני הפעם ויורשו ויאמר לו לראשונה הנה אנכי מורה בקשה ומקום שיפול החן. שם יהיה המסרה והמרכז כי אחר כן אנכי מתאר להשיבו במחוגה עיגול אשר יהיה הנקודה אשר יריתי למרכז וימלא האיש פיו שחוק כן אנכי כן אדוני לראשונה הנני מורה ומבאר פסוק ואח"כ הנני מתאר במחוגה המשל סביבו והמ"מ מדובנא היה יקר מאוד בעיני הגאון ושמע ממנו ח' חורה וע' בספרו אוהל יעקב על שמות (יתרו ג' ע"א) מביא מה שאמר לו הגאון ז"ל ביאור נחמד על פסוק יעשיה (נ"ב) כי לא בחפזון חלאו ובמנוסה וגו' ושם הדל בין חפזון למנוסה ע"פ ודפח"ח וכן הרב הג' המפורסם מ"מ מסלמים בעהמ"ח אסקי יסודה איי הים וכו' נקרה ג"כ ויתא לוויילג ויעמוד לפני הגאון : והגאון למד אז בירמיה (י"ד ס') המקרא למה חסיה כאיש נדס כגבור לא יוכל להושיע וישאלהו הגאון מה שורש נדס - כי המבוארים לא בארו כ"א לפי ענינו וישב לו הרב המ"מ דסלמים כי הנה לעת יפלו העם בטפלים במלחמה יחכן ע"פ שני דרכים : או כי השוגא חזק ואמין כח כי רב מאוד מחנהו. אשר גם כגבור לא יוכל לעמוד נדס או כי יעמידו את שר הצבא ובכסף ימכור את חילו. אף כי רב חילו ועצם עשוי דברו יותר מאשר עם השני אך ינהיגם ללחמה ולא סדרים ע"כ לא יעשו ידיהם חושבים כן ויאמר הנביא ע"ד מליצה כי נדס מלשון נדס כמ"ס (יחזקאל ס"ו) לכל זמנות יתנו נדס וכו' ומהנה ומחנה ו"פ למה חסיה כאיש נדס (וירא איין בעשאנקענער) או כגבור לא יוכל להושיע וכו' וע' הדבב כזה נשא תן בעיני הגאון ויכדדו :

בשנת תקנ"ו חלה שנית מחלה עצומה ואנושה • [ורבינו כמנהגו לבלי דרוש אך ברופאים לקחת מהם מזוז ותרופה] קרא שנית להרב המ"מ המפורסם מדובנא באגרתו וכתב אליו אמרי נועם בצח שפתים ומתק לשונו בזה"ל אספרה נא לידידי בעל גמולות שגמלני ה' ברב טובו חלין נפשי מתחלואות קשות הפליא לעשות עמדי יבוא ידידי לביתי ואל יאחרו פעמיו להשיב רוחי ולהשתעשע אתי וכי וירפא ח' אותו • ושב לאיתנו ,

בשנת תקנ"ה ערב יוה"כ לעת ערב קרא לבניו ויאמר האספו אלי ואברך אתכם ויאספו אליו בניו בנותיו ונכדיו וישלח ידו וישא על ראש בנו הרב הגדול החכם ר' אברהם ויברך אותו וישא קולו ויבך כל העומדים שמה נשתוממו אחותם רעדה הלא דבר הוא אמרו מעורו לא נהג מנהג זה ולא הרחיבו נפשם לשאלו מחרת יוה"כ והנה הוא חולה אנושה מחלתו בכל יום גבר המחלה וגם שמחת חג הסוכות נהפך לתונה וערבה כל שמחה ביום ב' ג' דחוו"ט סוכות והוא תש כח עד מאוד ורבינו עם חולשת גופו התגבר בתשוקה והוסיף אומץ לקיים מצות לולב ואתרוג בעתם בשמחה עצומה שמחת הנפש כמנהגו המה עודנה בבפו אחוזים ק"ו ויאסוף רגליו ויגוע וימת בשיבה טובה. **כן**

וכן הרב המ"מ מפאלאצק בעה"מ גבעת פתח וכו'. היה מהמשמשים לפני הגאון (ע' מעלות הסולם הערה י"ב) . וע' בהקדמה לספרו מדרש חכמים פי' על מהלים כתב וגם זאת עמדה לי . וזאת שמשמשי את הגאון אחימי בוצינא קדישא אשר כל הארץ האירה מכבודו הוא ייחזק מרנא ורצנא ל"ע פ"ה מ' אלי' ז"ל מוויילנא ומשל לנכנס לחנותו של בושם שעכ"פ נקלם הריח וזכמותו נכנסתי וריחו הסוב קלמתי כו' עכ"ל והספאר בספרו ראש הגבעה בהקדמה וז"ל גם קיבל הרב הגאון הגדול המפורסם בישראל את הסידור שלי בספ"י וכתבואות חן על פי' אמת ויציב עיני ראו ושמחו עכ"ל . וכ"כ בהק' לס' מדרש חכמים פי' על מהלים וז"ל גם קיבל ממנו הגאון שני ספרים אשר הדפסתי בחייו בחיבה גדולה ואהבה עזה . וישרו בעיניו כו' ע"ש ולשמח לבו במתק שפתיו בעת אשר חלה הגאון . פ"א אמר להגאון כ"ע לפני של התלמידים אשר עמדו לפניו מי יתן ויברכני ה' עם היפה"ר שלכם . וישמור כל איש מהי"ס אשר לי ויתבוננו התלמידים עליו . ויאמר להם הרב המ"מ מה תחזו בי הלא תשכילו מה יוכל היפה"ר להסית את הגאון כ"א לאמר לו כל הרגעים הקדשם קודש לה' . ולא תפנו אף רגע מדביקות הבואר אבל הלא גם המורה נבוכה ושמרתם מאוד לנפשותיכם הלא תפנו אף רגע להנפש וכעבור הרגע חשבו לעבודתכם למורה ועבודה ומה יאמר הי"ס שלי אלי הק' כל היום הולך בסל ולבדך מלא מעיני הבלי עוה"ז הלא רגע חשוב לחוכמי לקחת עכ"פ ספר בידך רגעים אחדים הנה היפה"ר של הגאון . אומר לו ללמוד כל היום ולהנפש אף רגע והיך טוב שלי אומר לי ללמוד אף רגע ויאמר הגאון בשמעו זאת ויאמר הרחמן ייול כל איש מהיפה"ר שלי מה תוכלו אחס לדעת . כן הרב המפורסם כו' ר' פייוויל ז"ל מ"מ דוויילנא בעל המחבר חלודות אדם הביא בספרו שם כי זכה חמשה פעמים להיות לו פתחון פה לפני הגאון וכל פעם ישב עמו בבית מדרשו הסהור משך שעה לערך וגם דיבר טוב לפניו על ספרו מוסר השכל ודיבר עמו דברים גד"ת אשר זורו במזור השכל וחובשו במחשבות האמת ע"ש . (הר"ה הלוי) :

(ק"ו) **סיפר** לי הרב"ג מ' דוב בער המ"ן ר"ע אשר הוא הספיל בבית המדרש של הגאון בחייו . ובשנה האחרונה ראה אותו ביום הכיפורים כי רפה כמו מאוד ולא עזר כח להספיל בציבור ויחפיל בחדרו לבדו . (אך לעת השמ"ע וקריאת המורה נכנס להבהמ"ד) אשר שם למד כל ימי השבוע בכל השנים אף בש"ק היה בא לביתו ומקום אשר עשה עומד הבימה בבית המדרש שלו עמדה אז מסמו של הגאון כ"ע וכל ימי הסוכות היה דרכו לאחוז הלולב והאתרוג בידו כל היום כמנהג אנשי ירושלים כמבואר בסוכה (מב) . וגם בחליו אשר נפטר בו אחז הלולב והאתרוג בידו ולא הרפס כל היום ולדיק אבד (לדורו אבד) ולדקתו עמו עד אשר בוע ונכבה נר אלהים וסיפר לי ידידי הרב ר' גרשון אמשטרסן ל"י . אשר הגיד לו הגביר הרב ר' שמואל יודעס ז"ל . כי הוא היה שליח לבשר להגאון שיביאו לו אתרוג מהודר מפרייסין והוא הק' בשמחה בחשבו כי הגאון יברכהו בגלל הבשורה הזאת ויהי כבואו ויאמר

בן שבועים ושמונה שנה וכל העומדים עליו בראותם כי נצחו אראלים את מצוקים נפל עמדת ראשם ויתנו קול בבכי שמתח החג נהפך לאבל ובכל רחובות ווילנא נשמע אך נהי קיה) וכל הנמצאים בעיר מנער ועד זקן קיט) יצאו ללותו ובכל מקום אשר הגיע קול השמועה לא טובה אשר בבה אור עולם אבל ומספר גדול ליהודים גאוני עולם בכל עיר ועיר קמו עמדו ולספרו ולספר חורו • קי) ויקראו לבכי ולמספר ולאבל בכר .

ויאמר זאת להגאון כי יביאו לו אתרוג ויהי כהזכירו האתרוג הסיב הגאון פניו אל הקיר ויבך בני רב וישתוממו מאוד כל הנזכים עליו והגביר מוהר"ש הנ"ל . שם חפוי ראש ומלא יגון ולא ידעו מה זה עד אשר כהגיע חג הסוכות ואת האתרוג הזה אשר הביאו לו אחז גם בדגש האתרוג אשר סגר יומו אז ידעו כל העם כי לבו הגיד לו אז כי עש האתרוג הזה ימות . והאתרוג יהיה לו המזוה האתרוג בעולם הזה לכן נפשו ירעה לו ולא יכול אז להתאפק ויבך לכל הנזכים עליו (הר"ה הלוי) ואני שמעתי שחזו בצינוריו ואמר בבכיה כמה קשה להסדר מעולם המעשה הזה אשר על ידי מזוה קלה כי"ב של צינור אדם יתר יחזה פני שכניה ואיפוא נוכל למזוה זאת בעולם הנשמות חף אם יתנו כל כחמיו עבדו (הגרד"ל) :

קיה) וע' מ"ש הרב ר"א דאנציג ז"ל בחי' חממה אדם בשער השמחה (כלל קמ"א סי' י"ח) לענין מ"ש בשו"ע חכט וחלוק וגאון מביטין אותן לבהמ"ד ומיחין המפה במקום שהיה דורש וסופדין אותו שם כו' . ורע עלי המעשה מפני שראו שעשו כן לאדוניו מרגא ורבנא רשכבה"ג מחותני ר' אליהו חסיד שהיה ידוע ומפורסם לכל העולם לגאון וחסיד ויחיד בדורו ממנו למדו לעשות כן גם למי שרואין לכבודו ועליהם נאמר ותבואו ותקמאן את מקדשי כו' וראוי לבסל זה שלא להכניס שום מת בבהמ"ג . ובבהמ"ד עכ"ל . (הר"ה הלוי) :

קיה) סיפר לי הרה"ג מוהר"ד בער המ"ה הנ"ל . אשר היה אז בעת פסירתו אשר נפטר בדוקד ובכל חצות נשמע חף בני ונהי וזעקה שבר אשר חין לשער ויאלו כל העיר אל שדה הקברים ללווה עד אשר אמרו כי גם לעת המנחה לא נמצא חף בבהמ"ג הגדולה אשר בוויילנא מנין עשרה להחפול שמה מנחה בציבור והבי העיר לחרדת אלהים :

ורחנה ראיתי אני בכי"ק מהרב החסיד נדיק יס"ע מ' זיסקינד ז"ל בעהמ"ח ס' יסוד ושורש העבודה בהנאות אחרונה (שכתב אחר הניווה הגדפסה) על אודות קבורתו ועם הערת תלמידו הרב הג' העשיל ריינעס ז"ל מהוראדנא כהן שם ע"ד אשר נזה הרב החסיד מויה זיסקינד ז"ל . שיקבר אותו עם פליח מזוין כהלכתו ולא כאשר נהגו לפסול א' מהציות . והנה כאשר נפטר שאלו זאת את הרב הג' מ' דניאל ז"ל בעהמ"ח ס' חמודי דניאל מ"ן בהוראדנא אם יקיימו נאחזו בזה . והשיב כי לאחר לא היה מניח בזה לקיים נאחזו המה ולשנות ממנהגו ש"ע . אך על החסיד הנדיק בעל יוס"ה אינו רואה להגיד דעתו וירא הוא לעבור על רצונו וזהו לעשות לו כן כאשר נוס' . ויהי בסימח אותו אל קברו אשר כרו לו הנה הסתכבה א' מהציות בהיתדות (אשר שמו בקברו להציע עליהם מלמעלה סדין ולא בקרשים כנהוג כאשר נוס' . [שמעתי בפרסות מהרב ר' אברהם ז"ל הוראדנער (מווילנא) . שהיה סדין של פשתן עשוי על יחדות כמין ג' מעלות (הגרד"ל)] . וכאשר שמע כן ראיתי אני כחוב בכי"ק) ונפסלה ולא נחקיימה מחשבתו של אותו נדיק בעל יוס"ה והוסיף תלמידו הרה"ג מוהרי"ה הנ"ל לכתוב כי גם החסיד נ"ע הגאון מוויילנא : מסר לתלמידו הרב החסיד ר' סעדי' ז"ל אשר בעת פסירתו יקברו אותו בפליח עם ציות כשנים כהלכתם : (וע' שו"ע שלו או"ח סי' כ"ג ס"ק ז') מ"ש הגר"א ז"ל (בזה) [וביו"ד סי' ש"א והוא ע"פ הברייתא דמס' ציות שמאל הרמב"ן כמ"ש בספרו חת"א . ובמלחמותיו שלחי מוע"ק (אשר בימינו זכיר לברייתא הזאת בדפוס ע"י הגאון חיד"א בפסא . ואח"כ פניה בפסד"א ע"ס פי') (הגרד"ל)] . והנה היתה נסיבה כי בעת פסירתו לא היה בוויילנא תלמידו הרב החסיד ר' סעדי' הנ"ל : וסוכך אחר הקבורה בא ולא איסתיע מילתא אז ידעו כי מה' היתה ביקורים המנהג וכן סיפר לי הרה"ג ר' ישראל המ"ן דוויילנא נ"י שהיה בעת פסירתו בגאון נ"ע . ושמע אז כזאת : (הר"ה הלוי) :

קי) עיין בס' אגודת אזור מהגאון מ' משה זאב אב"ד דבאליססאק הספדו על רבינו : וע' בס' אסיקי יהודה (דרוש עמק ברכה) הספדו עליו עם קינס בחרוזים ושור ובס' אדרת אלי' .

והנה לא נאמר בו מיתה • כ"א נתוסף לו רוח • (כאשר בכל יום היה מוסף והולך בקדושה) וגוע והניה אחריו וזע בך ה' המה הצאצאים והצפיעות • בנין וחתני רבנן • ובניו שני צנתרות הזהב • הרבנים הגדולים חריפים ובקאים צדיקים ותמימים • הרב מ' אריה ליב והרה"ג מ' אברהם ז"ל • מה טובם ומה יפים והמה הציבו מצבת אבן גדולה בבית גדול למראה הנבנה על קברו וחרות עליו פתוחי חותם מעשה הרש • אבן אלה הטורים :

אהה

רבינו הגדול על מי אותנו נמשח ועזבת •

רבינו אליהו : עלה השמים • קרעו לבבכם • לשנים עשר קרעים •
ב חג האסיף • שמחת לבבי • נאסף אבי • אבי • מי יטע בכרמי זרעים •
א וי נא לה • אמרה ארץ • כי אברה כלי חמדתה • הוי על ימיה הרעים •
ל יל ויום תוש' תשועי • מי יורה דעה • מי יבין שמועה • מי יגלה הלכו' לרגעים •
י וס יום שומעי שומעך אותך ידרשו • לשמוע תורתך • אמת • בפך כי נעים •
ה תורה תתן קולה • אני חכמי שכנתי בלב אליהו • עקבותיך בתכל נודעים •
ו עתה נאלמתי • יד לפי שמתי • עוד יעלו לציון מושיעים •
ג ס פרישו' חסידו' וענוה • מה לכם מחשים • אלופינו אין • ואנשי חיל נגדעים •
א ללי לי תזעק היראה והחכמה • מי בלעדך ישמיענו לכל הבאים •
ו מעשה בראשית • ומעשה מרכבה • לך נתגלו • בבימי התנאי' והאמוראים •
ג שארנו בלי כל לבשנו אבל מעטה • בי הורדנו מטה מטה • כמעט נגועים •

ח"ה הרב הנאון החסיד המפורסם • גדול מרבן שמו • און וחקר ותקן • במקרא במשנה • בבלי ירושלמי • תוספתא מכילתא • ספרא ספרי זוהר והיכלות ר"ס וס' יצירה וספד"צ לא הניח דבר קטן ודבר גדול • עד כי הגדיל לעשות כיום נתינתן מסיני • והחזיר מצות הרבה אשר נשכחו • וחזר ויסדן • בכהרותו מאס בתענוגי בני אדם • וקדש גופו ונשמתו ליוצרו עד יום מותו • הוא מורינו • אור העולם • מקור החכמה והמדע ראש גולת אריאל צפירת תפארת ישראל • רבינו הנאון מוה"ר אליהו בהרב ר' שלמה זלמן זצ"ל עלה השמים ביום י"ט תשרי • שנת תאמ"י צבי"ה קבא) לפ"ק :
 ואחרי

(נדפס בווארשוי' בשנת מות הגאון חקנ"ח) והסיפור הוא הספד על רבינו ומספר מהלכו גם כסיפורים יקרים והספיד עליו מספר היחיד זצ"ל • יחיד בעולם יחיד בחורס יחיד ביראס יחיד בחכמה יחיד בקדושה • יחיד בטהרה • יחיד בענוה • יחיד בפרישות • יעו"ש • וע' בס' הייל בן שחר • לחי' כה"ג מ' הייל זצ"ל הספד עליו • וע' הספד עליו מעל המחבר יקרא דשכני (נדפס באלסונא) • [בעת נדפסו שני הספדים עליו אשר הספידו הרב המחבר חיי אדם זצ"ל • (ח' נדפס בס' שערי רחמים • והג' בס' נוואוס הגאון כנסת יחזקאל) • וגמלא מ"י הרב המחבר ל" הספד אשר הספידו בנו כה"ג ר' אברהם זצ"ל] • (כה"ס סלוי) :

קבא) והנה הגאון טולד בשנת שלח לבם אליהו ועלה השמים בשנת עלות אליהו והשנה אחר הצינו על מלכתו ח"א מ' ז' ב' י' ירמזון מליהם • כי מוה"ר כה"ג ר' נח מידעס בעהמ"ח ס'

ואחרי אשר כבה השמש • הנה נפוצו תלמידיו ממרעיתם ושמו עליהם אלוף לראש את הגאון מאור הנולה החסיד וחכם הכולל • מו"ה חיים מוולאזין נ"ע • תלמיד הגאון אשר הוא התחיל להפיץ תורתו ולהשקות מבאר תורתו אשר דלה ויצק מים ע"י אליהו קיב) ומחם מתלמידי הגאון נ"ע נסעו לארץ הקדושה וקבעו שמה בית מדרשם להאיר גם את המורה מאור עולם מתורת רבן הגאון החסיד נ"ע ושמה גדלו והצלחתו ואור חדש האירו גם על ציון וירושלים :

ובניו הרבנים הגדולים וחתנו הרב הגדול ר' משה מפנקס ותלמידיו הגדולים כולם עמלו יחד להפיץ מעיני תורתו הוצה בחיבוריו הרבים והדפיסו מהם הרבה אבל יותר מהמה ספרים הרבה עודם בכתובים כאשר עיני ישרים יראו בקונטרס על ית קיר ולכד אשר נאכרו ואינם והגבירים הגדולים הנדיבים דפה ווילנא עמלו גם המה להקים מחשבתו ולכונן בית מדרשו הגדול והרחיבו בניניו ועלויותיו גדול למראה וגם עקד ספרים קבצו שמה למרבה ועד היום הזה מופלגי תורה ויראה אשר יומם ולילה לא יחשו כתורת ה' עצורים שמה והספקתם יותן להם ברחבה מחכמות אשר נדבו לזה גדולי גבירי נדיבי עם והכנסה ממקור נאמן מבתי חומה הרבה בוילנא אשר התנדבו בעליהם עולמית בצוואתם לפני מותם לתוצאות הבית הקדוש הזה והביח הזה הוא מלא כבוד ה' וראשי מופלגי עיר ווילנא ינהרו לבהמ"ד הקדוש וקבעו חבורות חבורות אלה בלימוד האלפס ואלה בלימוד הש"ס ואלה במשנה מקרא ומדרש והפקידו גם משמורים המזכירים את ה' גם כלילות ולא יתנו דמי אף רגע א' למען לא יבוטל התמיד ושלא יופסק אף רגע אחד לימוד התורה הק' מבית מדרשו של גאון עולם נ"ע ומתנהגים שמה עפ"י הנהגות הגאון בחייו אחת מהנה לא נעדרת בקדושה ומהרה ולזכרון עולם. הקימו בבית מדרשו אבן שיש חרות עליו פתוחי חותם לשמו ולזכרו ויקבעו אותה בכותל הצפוני אשר בבהמ"ד של הגאון נ"ע למען ידעו כל העם כי שמו נקרא על הבית הזה ובאלו עורגו חי מתהלך אתם :

פ' נפלאות חדשות וכו' • באדמת מחו' הגאון מלא גם הוא מנוח • ויקבר שמה וגם על מצבתו חקוק הספר תלמידי וכו' • כהן לרמז על שניהם הנאמרים ונעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו (הר"ה הלוי) :

קיב) וזכה להעמיד ולהרכיב מורה ויראה לכל ישראל • כי נקבצו באלו אליו לקחת לקח מפיו גדולי מופלגי הדור ואשר הורס דעת להורות בישראל • גאוני גדולי הדור • והשליח אחריו בן ממלא מקומו חמי זקני הגאון הגדול אור ישראל • חכם הכולל לפני פנים החיצה לסוכה עמו ישראל הדיק ועניו מ' יתקן ז"ל אב"ד וכו' דק' וולאזין ועולם חכמתו וגדולת מעשיו נודעים לכל ואשר באשורי אביו הגאון אחר רגלו והיה לאור עולם • וכן מגדולי תלמידי הגאון מאור הגולה מוהר"ם ז"ל האירו פני חבל בתורת אמת אשר גם זאת מידי הגאון נ"ע היתה לנו ומגדולי תלמידיו מדור שעבר הוא הגאון מאור הגולה מ' יעקב ז"ל האב"ד בק"ק קארלין בעהמ"ס מ' שו"ת משכנות יעקב וקהלם יעקב ומביא מחורח רבו הגאון מוהר"ם נ"ע בספרו משכנות יעקב וכן בקהלם יעקב בעו"ה (י) ציו"ד ושם בא"ע (שאלה מ') ומגדולי תלמידיו בדורינו הנודעים לי הגאון המפורסם האמתי מ' יוסף נ"ל האב"ד בק' פלוצק והגאון מ' דוד סעביל נ"י • המ"ץ בק' מינסק בעהמ"ס מ' בית דוד • מביא מחורח רבו • וע' בסקדמתו לספרו ובס' י"ז מביא דברי רבו הגאון מוהר"ם נ"ע ונחלק הדעות והגאון מ' זלמן מאגרינר נ"י • וע' בספרה (ס"א) מ"ש שם (הר"ה הלוי) :

הקדמה

עלויות אליהו ואזה חרוזי האבן

לבר זה ראינו

מצאנו צדיק תמים • בדורות אחרונים • שמעו הולך בכל איים ומדינה •
חכמתו בחוץ תרונה • לספר שבחו נבער כל אדם מדעת • בנה בניתי
לך עליות מרווחות • שוש תשיש בה' שובע שמחות • זה שבתו הבית
הזה • **ארבעים שנה** • למד כל רבד חכמה ובנה • עוד לימד את
העם דעת • בחיבוריו על מקרא • משנה • תלמוד בבלי • ירושלמי
אגדות • הלכות • דבריו ככוכבים לעד יאירו • פירושיו כזוהר הרקיע •
יזהירו • יום ליום • ולילה יחוו דעת • על זוהר • ותיקונים • היכלות •
וספר יצירה • ר"מ • מעשה בראשית • מעשה מרכבה • הוויות ראביי
ורבא • רעם • גבורותיו יתבוננו • יען כי שם נגלו אליו אלהים • הוא
הדעת • זכרו לא יסוף מקהל ועדה • בחיבוריו ישוטטו רבים •
ותרבה הדעת • ע"כ :

קב) אֲשִׁירִךְ עיר התהלה ווילנא כולם מגדולם ועד קטנם קבלו קצת תועלת נפשי
איש לפי הכנתו וכל פעולתם בתלמוד התורה ועבודת הצדקה שם
הוא היה עושה בעזו יראתו ותוכחתו על פניהם כי עצתו העולה היא תקום להם
עד בלי ירח בעצתו ותוכחתו נעשו קהל גדול מרביצי תורה מדקדקי במצות שונאי
חרבנות מכבדי אלהים בעשרם לא גבה לבם כל מבקש ה' ישמח בהם עשו תורתם
קבע ועסקיהם ארעי קב) התורה והעבודה הם לבדם עסקיהם ואח"כ קבלו עליהם
במעט כל אנשי מדינתו כי עיקר תוכחתו היתה אל הקרובים העומדים לפניו להודיע
גם אל הרחוקים שלא יוציאו זמנם באפס תקוה להיות כל איש עיניו פקוחות על
חלקי זמנו לרגעים יבחנו ושתהיה הוצאות זמנם בדברים היותר יקרים שאפשר והוא
עסק התורה והעבודה ולהזדרז בה לפעול בעוצם החריצות כי כל השתדלות וכשרון
מעשה וזולת זה לא יועיל מאומה וזולת התורה והעבודה המתישין כל מעללי יצר
לב האדם ותחבולותיו וכל צמח צדקה ותהלה נראה בעיניו ומקומו וישלח פארותיו
גם למרחוק ונמישותיו עברו ים ועלינו להודות לשם ה' אשר שלח לפנינו עמוד האש
להאיר לנו חשכת הזמן ולכל ישראל אור כמושכותם בתורת אמת ויראת ה' מהורח
אשר בלעדו מי יודע לעת כזאת מה חגיע אלינו ואך בו נצמדק ונתהלל וה' הטוב
יתן הטוב את אשר זרע לצדקה יצמיח פרי למעלה לנו ולבנינו לדורות עולם להחזיק
בעץ החיים בתורה ויראת ה' בדרך האמת אשר הורנו ובתמים לטוב לנו כל הימים :

קב) הקדמה לש"ע עס ביאורו :

קב) והנהיגו דזכיון הני נמי לאחז במסחר ומנות ובמס כהם לב בעליהם לקריו ולמנווי כי מדכשא
כל היום וע' מ"ס הגאון ביאורו לאבן עזר (סי' א' סק"ט) הביא מ"ס הכ"ן בקידושין
וזהו אשה ואח"כ לומד מורה בסברה ואמרו שם ה"ל וזהו פירוש דבני ככל היו נשוחים מתעסקות
במו"מ ובמלאכה והיו מפרנסים את אנשיהם אבל בני א"י היו מעונגות ואוכלות ואין עושות יעו"ס
(הר"ה סלוי) :

(אחר פטירת הגאון ר"ע נאספו גדולי העיר וברזו יאל' מלפניהם כאמור וכנדפס בס' שנות אליהו ד' לעמברג וז"ל)
כרוז יצא מאבות רבנים דק"ק ווילנא יע"א על האנשים שלא שמשו כל צרכן ונמלטו עמדה
 לעצמן לקבוע הלכה בשם אדמו"ר ורשבבה"ג הגאון האמתי החסיד המנוח המפורסם מ'
א ל י ה ו זללה"ה שלא ידרו לסוף דעתו ומלאו לבם לכתוב שמועתן ולקבוע בדפוס :

באשר שנמלאו איזה אנשים חומרים דינים . והנהגות ופירושי תורה : בשם מו"ר הפארת ישראל הגאון
 האמתי המנוח החסיד המפורסם הכ"מ וידוע ומפורסם שלא יאל' מפס קדוש הגאון הג"ל דבר
 שאינו מחוקק ח"ו . כאשר המה בכחוצים : חיבוריו בנגלה ובנסתר הכל על קו האמת . ויש לחוש פן יוקבעו
 הדברים שאומרים בשמו להלכה וגם יודפסו בדפוס . כאשר עינינו רואות שיש בהרבה ספרי קדמונים
 דברים אשר לא יאלו מפי המחבר ולהסיר המכשלה הזאת . בכן יאל' מאת שני כתות הרבנים שהאלופים
 השמשים דק"ק יצ"ו יכריזו בכל בתי כנסיות ובכל בתי מדרשות דקהילות יצ"ו שלא ישמע ולא יאמין
 שום אדם לדברי האומר בשם הגאון החסיד זצוק"ל . בע"פ או יביא כתב שהועתק מכ"י הגאון הג"ל .
 איזה דינים והנהגות ופירושי תורה : עד שיפסק בבירור גמור . שהם מחבטי הגאון הג"ל שבתם
 דיו ממס' ויקיים הכתב עפ"י בד"כ דק"ק יצ"ו . ופשיטא שלא להעלות שום דבר בדפוס . ע"ש הגאון
 הג"ל עד שיפסק כנ"ל וכל מי שידפוס איזה דבר בלי ברור כנ"ל הורע חזקתו ולא להאמין בו שום
 דברי הגאון הג"ל ומחמת שהמנוח הגאון החסיד הקדוש זצ"ל היה עמוד הדור : מאוס על כל אבות
 רבנים והגאונים המאוה"ג וראשי עם קודש בכל המדינות והקהלות בכל תפוצות ישראל לפרסם הדבר
 הג"ל ע"ש כרוז ודפוס למען ידעו שכל הדברים שלא היה עליו ברור הג"ל . הוא הדבר אשר לא
 דברו הגאון הג"ל : יאל' מאת שני כתות ה' דק"ק ווילנא יוס' ו' עש"ק יס' כסליו תקנ"ח :
נאום דוד ספרא דב"ד דק"ק יצ"ו (הועתק בפנקס ב"ד דק"ק כ"ו) :

הוברו כל הג"ל בבתי כנסיות ובהמדר' דקהילתנו . באנו ע"ה כך כסליו תקנ"ח [ובאו ע"ה השמשים דווילנא] :

ואעתיק בקצרה אשר כתבו עוד הרבנים דווילנא בגלל הדבר הזה . ונדפס בראש פירוש על כמה
 אגדות וז"ל . אחרי אשר ידוע ומפורסם ברכת בני עמינו . את אשר רבינו הגדול בישראל
 גדול שמו מסוף העולם ועד סופו יחיד בדורו וכמה דורות שלפנינו . זה שם קדשו . הגאון החסיד
 האמיתי מוה' אליהו זללה"ה מקהילתנו . היות אחריו ברכה בנגלה ובנסתר . אין שיעור לערך
 חיבוריו ואין צריכין להסכתמינו . רק מדאגה מדבר אחר שראינו קצת מחבטיו נעתקו בידי שלא שמשו
 כל צרכיהן ואינם יודעים שיחתו וכ"ש כוונתו . לזאת יאל' מאתנו שני כתות ה' בבירור המ"ך ונכבדי
 מחינו יס' כסליו תקנ"ח . שהאלופים השמשים דק"ק יצ"ו יכריזו בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות .
 דקהילות יצ"ו שלא ישמע ולא יאמין שום אדם לדברי האומר בשם הגאון החסיד כו' כנ"ל . וכעת
 נחבר לפנינו שבעה חבורים . שרואים בניו להדפיסם בראשונה . המה סולת נקי בלי שום סוג וערכוב
 דברים ראויים הדברים למי שאמרו . ע"כ אהנו וסמ"ך דפה מסכימין להדפיסן ע"י בניו נ"י
 כו' . והשבעה חיבורים המה : פי' משניות זרעים פי' ירושלמי זרעים : פי' תיקוני זוהר פי' ספר
 יצירה . פי' ספד"ס פי' היכלות פי' רע"מ ומי יוכל לספר גודל שבתם ועולם גדולתם כו' . כל
 ראשי עם קודש יעמדו על משמרתם בכל המדינות ובכל קהלות ישראל ובפרט במקומות הדפוסים
 שישגיחו ע"ז . שלא יתלה ח"ו בוקי סריקי בכבוד גאון עוזינו אשר בולו ובזכותו אהנו מחיימים כו' .
 [ובאו על הכתוב שם הרבנים דווילנא] :

ואחרי הדברים והאמת האלה ע' בראש פי' על יוגם מה שנדפס אחר הכרוז . ד"ה אחרי הכרוז
 כו' . [וראיתי להעיר את אשר אמור עם הספר אליהו ר' ב' מהגאון על ספרות אשר
 הוציא לאור תלמידו ולא היה עליו פתחי חותם כ"י הסד"ר הג"ל כי ע"כ זאת שמו על לבם ה"ה
 הגאון החכם הכולל מ' אליעזר פלעקלס זצ"ל האב"ד בק"ק פראג (בעה"מ שו"ת חשוכה מאהבה ועוד
 ס' יקרים וכו' והגאון המפורסם מו"ה שמואל לנדא זצ"ל . בעה"מ שו"ת פינת ציון) בהגאון הודות
 ביהודה אמרו (בהסכתם שם) וז"ל ע"ד הכרוז כו' ובקשתם משם ומאמנם שהורו ב"ד על הדין והנהגות
 ופירושי תורה והסיפיו אשר דברו על הדינים משום קילקולי הוראות ועל הנהגות שלא יתלו בוקי
 סריקא בהגאון הג"ל ועל פי' החזקה משום שבוש דעות ובפרט על פי' הקבלה הרבה קלקולים
 בזה : ע"י תלמידים שלא שמשו כל צרכן . ויען בחיבור ההוא אין בו אחת משלש אלה ולא נאמר
 עליו הכרוז הזה כו' עכ"ל וע' בעלים קיר (י"ג י"ד ל"ב) :

וזכר לנפלאותיו. חיבוריו הקדושים והמרוכים.
אשר באו בדפוס. ואשר המה עורם בכתובים.

(ובערות חמודות ע"ז)

(א) ביאורו לשולחן ערוך. אורח חיים :

נרשם בקלאב (שנת תקס"ג) עם המגן אברהם סוכה לדפוס ע"י בניו ומקדו כרענים סגדולים ז"ל וע"י תלמידיו הרה"צ ר' מענדל וסרה"ג ר' ישראל ז"ל והרה"צ ס"ל וסדורו וע"י שבת תלמידיו זה במקדמה לאור כללים אשר ע"פ סידר הגאון חיבורו ודרך באורו וע"י בשות' בניו עולם ביו"ד (שאל"ס ס"ג) מציא דברי הגאון ביו"ד (סי' ר"ס) שזיין לשון בש"ך ס"ק ז' וכתב ע"ז מאלס מדבריו דכוותה להסכים עם הש"ך לתיא שכן הוא כבוד לידע דרכו פקודם בכס"ג ועמ"ש במעלות הסולם (הערע"ג) :

[וראיתי לבעיר כי בחלקים הראשונים אור"ד לא טוב עשה כמל"ג שסידרם יחד סליקוטים עם גוף הביאור בכל מקום כאלו חיברם יחד מתחלה ולפעמים יא' מזה בלבד בלשון ובכוונתו ולדגומא נקוטא מענינא יומא דכפורי מ"ש בל"ח (סי' תר"ד ס"ג) שזיין לפרק השוכר את הפועלים ושלחו ע"י רבים וסדבר ברור מה היה ליקוט שייך לתשלום הגומר בביאורו (בסי' קל"א ס"ק י"ז) שהביא עם ראה"ע על עיוס"כ ממתי' דחולין דלא תקסא הלא שם נמנה רק דבריו ר' יוסי בגלילי ורק בגלילי ולא קו"ל כוונתו לזה זיין עם לתום' חולין שם שסיימו וסא דלא כו' משום דכ"ע טרידי כו' ולזה הוסף בליקוטים כמ"ש ב"פ הפועלים (פ"ד) מעלי יומא דכפורי סוה וסיו טרידי כו'. ומש"ס לא כיו מרבינ' בפעודה בשאר מקומות אבל יו"ט הוא לכ"ע ובכל מקום כמו ערב סוכות ואמרתו זה לפני ש"ב הגאון מו"ש שאול מוילנא ז"ל וענע לי ראש (ותחת אשר היה הוא ז"ל רובם להגיד כמ"ש ב"פ הסוב (שמסם מקור דלא ליפול על אפיס ביו"ט) במקום פ' הפועלים הסכים לדברי שא"ל להגיד עוד) וראוי לנכדיו רבינו ז"ל שוילנא גוף הכתבים לפני מוקרי ומכדרי דבריו ז"ל שמתוכם יבררו הטעות שגללו בדפוס ובפטר בחלק יור"ד שרבו כמו רבו הטעיות ויזיתר בליונים במקום שאינו שייך (בכרד"ל) וגם בזה לא נכון אשר קיבלם יחד הח' עם סליקוטים כי הח' כתב מראשית כסדרן על כד' חלקי ש"ע (וע' יור"ד סי' פ"ז ס"ק ל"ד הביא מ"ש בל"ח) וע' הקדמת הכנסדר וסליקוטים כתב אחר חיבורו מכל בש"ע ונחון לדעת כמס' דניס מעיקרא מלי קסבר ולבסוף מלי קסבר ודעתו האחרונה ע' בפאת השולחן (הלכות דמאי סי' י"ח סק"ו) מ"ש בענין ביאור נובלות כו' שרש"ג בביאורו לא"ה (סי' ר"ב ס"ק כ"ב) השיג על הכ"ח כו' והתיאם שביור"ד (סי' רל"ד סק"ט) חמה על הכרמ"ס כו' והלמה דבא"ה שם סדרים מליקוטים שלו דכתבם בתר חיבוריו על יור"ד ולר"ך שם לתקן ג"כ עכ"ל וראו עיני ליקוטים אחדים ממנו ז"ל אשר לא באו בדפוס כלל :

ובן לר"ך לתקן כמה ט"ס בכתבם וע' בסק' לתקלון הדתין מ"ש בל"ח (סי' קל"א סק"ב) עשאוהו המכבילים כסותר דברי עמנו כי ממקום שזכר עם מוכרתי דכגורגרת יותא מכותי וטעות טדפוס הוא וז"ל וסא יותא מכותי וטעות דמוכה סא כו' יעו"ש [וזה טעות טעם גס ירדי הגאון מוכר"ך חיות מואלקווי ל"י בהסכותיו על כס"ס הגדסכים בוין בברכות (ד' מ"ח) : סהשאר דברי הגאון בנע"ג וענל ממנו במחכ"ס שהוא ט"ס ע"ש]. וע' פאת השולחן (הלכות שביעית סי' כ"ד ס"ק י"ח) ורבינו הגאון בש"ע א"ה (סי' רע"ב ס"ק י"ג) כו' וז"ל כבוד דע"ס בסוף דבריו כו' ע"כ : וכבר כתבתי במעלות הסולם (הערע"ג) כי בכתב דניס חלקי מקור בלאמור בש"ע מדעתיו דברי הראשונים ולא כתב בזה כסדעתו אף כי דעתו והסגתו היה להיפך ושלח כד' הגאון מוכר"ך מבריסק בשות' יעו"ש שהארתה : ובן יען כי ביאורו על כד' טו"ע כתב בנ"ק ממם וקודם שהיה בן ארבעים שנין (ע' בעניות אליהו את ע"ה) ע"כ נזרך לעיין ביתר חיבוריו אשר תלמידיו כתבו לעת וקטורו אס לא חזר מדעתו עמ"ש במעלות הסולם כסדערס י"ג ב"ס תלמודו בפא"ס וכתב עוד וכן (בסי' רע"ב ס"ק י"ג) כתב ג' השיטה בירושלמי (פ"ב דתרומוס מ"ד) לפ"ד הכרמ"ס . ואח"כ בפי' המשניות וירושלמי שלו עם הגיס וסיפ' הגירסא כו' וכן בביאורו על יור"ד (סי' ק"ט ס"ק י"ח) סי' כג' השיטה ועד א' נאמן כו' ובפי' על ירושלמי גרס וע"ס נאמן (וליינתי שם בפנים על ג' בהדסה) :

וע' בסק' לתקלון הדתין וז"ל כי מי שלא שמש כ"ז בשקידה רבה לחפש בדבריו ואשר לא זלל בים התלמוד וד' ודאי ימלא כמה דברים אשר יסיה גראים כסותרים וא"ז כו' כאשר בן קרה לנו בחיבורו הקדוש על א"ה (סיומן קל"ז סק"ב) [התקלון הדתין שגם בזה מאלס מפני שמשמט כאן ליקוט אחד מבי"ק וע"ס דבריו עם סבואר סיטב כוונתו עמוקס] כנ"ל גם (בסי' קפ"ג ס"ק כ"ה) וכוה דלל תיחד במקום שגומרינ' כו' ע"ש התלמידים מהדרינ' בדבר כי הוא כותב מ"ש (בסי' תפ"ח ס"ה) דהלל במקום שגומרינ' דניס כ"ס ולא מילתא היא כו' עוד קא מואוהי עליה בני מדרשא (בסי' טפ"ן ס"ק ע"ז) ולא במהמין כו' שהיה שם רבינו טיטס חדש נפלאס גדר כר"ף וסרמנ"ס ורש"י בקדושין (ל"ג) ד"ס סאכיל ומלמד שהלכת' יורה דרכו כו' עוד מואתי ראהו לדבריו מהירושלמי . [וע' בהגס"ס לספר הסכ"ה ד' שקלאב מניא כו' בן ראה לטות הגר"א ה"ל ע"ש]. וככה רבות אחי אשר ינעתי ומלאתי כדי מדתי חיות עמוקות כלל דבריו וסמם בכתובים אלו על הסדר לפרס כל הדברים עמוקים לאנשים בעריכי ולבני גילי אלא שאין כאן מקום בחיבור סוה כי לז' לר"ך חיבור בפ"ע יותר ויותר מחיבור הסרי מגדים על המגנים וגם כמעט אשר הבאתי סה לא הבאתים כ"א למען הראות האנשים אשר אין להם יד ושם בשני התלמודים ולא ראו למשם כ"ז בשעותיו ובדבריו כ"א בסקירה א' נכערו ובכסלו כו' עכ"ל :

והנה כל הביאור מהד' חלקי שו"ע עם סליקוטים סהם מעט כ"ק אשר שטב בדרך קצרה מאוד ואף ממשכיל ואשר כתב לו מכבר בסיכילי התלמודים יבנים לאשורם (ועמ"ש בפירושו למעלי י"א י"ג) הולך רכיל וגו' ונאמן רוח מכסה דבר שפי' המגלס סודות סולך רכיל ובאמון רוח מכסה אפי' דבר שהוא גלילי אלא לפני שראוי ע"ש) ועי' בפי' למשלי יו"ד

כי לא שלחתי יד להגיס אפי' בדבר הגליל (ז"ל הגליל) וע' (סי' פ"ג סק"ג) כתב עשר לקוטים סדרי בעמוד זה וכן כל לקוט שמתי ליון וכמה תיבות הוספלו בליקוט ובגוף התיבות ידו כי עכ"ל וע' בשו"ת בית דוד (שאלה כ"ח) שכתב ואחריו תביי כוח רבינו הגדול הגאון בנאוריו (שו"ת אה"ע) (סי' י"ז סק"ג) בליקוט סדרי בקדשם לל הדברים האלה כי הן אמת שרית' בליקוט ההוא דבר זה ותוספת מאוד כי' וגם רחיתי עוד בנאוריו (הג"ל סי' כ"ל סק"ג) בליקוט הגדול כי' אשר לזאת אני מסופק אם הסדור ליקוטים רבינו הגדול ז"ל אמרם כי' עכ"ל. אבל אמנם יש שם אך ט"ס ולו המה ואכת' להם והמנהג במתבשרים ע' (סי' ס"ק י"ז כ"ז) ע' שו"ת בית דוד (שאלה כ"א ד' מ"ז ע"א) : (שם סק"ג) ע' שו"ת חמדת שלמה בא"ע (שאלה מ"ד) וע' שו"ת מהרי"ם (י"ז) ושם (כ"ג) וע' בית דוד (שאלה כ"א) הג"ל : וע' (שאלה כ"ג) מנחם דברי הגר"א בא"ע : (וע"ש בדרך י"ג ע"א. נ"ב ע"א. י"ב ע"א) ושם (שאלה כ"ה) י"ז ע"ב : (לו סק"ג י"ב) ע' שו"ת בגדי ישע (כב. כג.) מבאר כוונות הגאון העמוקה ואשר רמז בקיצור דבריו כדרכו : (סי' מ"ב סק"ג כ"ב) שו"ת מהרי"ם (שאלה כ"ו) ע' בגדי ישע (שאלה ט') מ"ס הגאון מ' אבני זול' מוויילנא ע"ו וע"ש (שאלה י"א) מ"ס הגאון מוסרי' מסייני זול' וסעיר על הגאון מ' אבני הג"ל וז"ל מ"ס שם על ביאורי הגר"א ז"ל שט"ס בפסקי מהר"א כי הא מילתא זוטריא לגבי רבינו הגדול והקדוש אשר ידיו רכז לו לסלק הטעות כנודע ומופרכים בנ"ס קטנות ופס"ס עצמו מספר. אבל כוונת הגאון כו"ד ע"ס : (סי' קמ"ב סק"ג י"ט) ע' שו"ת מהרי"ם (שאלה ל"ג) : (סי' קמ"ג סק"ג כ"א) שו"ת מהרי"ם (כ"ו) : (קמ"ג סק"ג ח') ע' שו"ת בגדי ישע (תשובה לו. לה. לו. מ. מ.) מה' בארבו למעשהם המתברר והגאון מוסרי' מסייני זול' לפרדות מה מאוד ענין מחשבות הגאון בקיצור לשון הסבור (ר"ס קמ"ה סק"ג) וסי' קמ"ה סק"ג ב' ע' שו"ת גילא מסכת פניני מילון מש"ס :

ד) ביאור לשולחן ערוך חשן משפט .

נדפס * גם שם נרשמו בליקוטים לנדפס בליון (ליקוט) וכן ספרות על הגליון מסר רמ"ג י"י ונדפס עם הס"ך והס"ג ששלם כליל יוסף וע' פאת השולחן בסופו מן סי' כ"ט בדרכים סק"מ מביא דברי הגאון על חו"מ :

ה) שנות אליהו ביאורו על משניות סדר זרעים .

פי' קצר ופי' ארוך וקצ' ליקוטים ובסופו גם קצ' תיודשים מחתנו הרב ז"ל נדפס ראשונים בלעמברג (שנת תק"ט) ובוויילנא שנת תקל"ב כתיב ע"ס הגהות הרב"ר ר' העשיל ריינעס זול' מהוראדנא והסופר ביאורו על הערוגה בראש סדר זרעים אשר קיצו מביאורו על ירושלמי ומכתבו כ"ב שם ונדפס בסוף ספר הגל"א ד' שקלאב ועמ"ס פפאט השולחן בסק' ע"ד סי' הערוגה ונדפס באלטונא שנת תר"ס ע"ס המשניות הביאו לבית הדפוס חתנו הרב הגאון מ' משה בהמאוס"ג החסיד מ' לבי מק"ק סינאק וע"י בני הרבנים הגדולים ז"ל והביאור הזה סדר תלמודיו בחייו ועל פיו ויהי למראה שון סבחר מ"ד יואר רבא דק"ק וויילנא ע"י לט"ס שון עליו ולסדרו כדליו לו (ס' הגמורא"ה) לום מודפס לפני תקלין חדתי וביאורו על רבנ"ה) והבוס ע"י תלמידו הגאון מוסרי' מוולוז'ין (הק' תשובות אמרי' מהר"ג בגי'ר מ' לבי מלעמברג) ואלו נרשמים בפנים בשם ר"ה (ויש אשר נחסר שם ליון ר"ה וגם המה לו המה ולדוגמא ע' פיה (פ"ס מ"ב) ד"ס שכולת ולא זכינו לידע טעמו כי' ובספר פאת השולחן ה"ל פיה (סי' ח') סק"ג י"ח) הביא זאת כוס"ל והרב הגאון מוסרי' ח"ע תלמידו כתב וז"ל ולא זכינו לידע טעמו כי' וכן בסמ"טות לשנת ח' וכן בסמ"טות מוסרי' פרייקיל ביאור משמו) וכן סדר ר' אליעזר לנדא (ה"א הגאון בעל די המך) מאוד מאוד התאמץ ע"ס תלמידו בהגהת חיבור הקדוש הזה גם הרב ר' פרייקיל מלעמברג הפילא לעשות מלוח הטעות והשמות ע"ס בספר (כ"כ בסק' חתן הגאון שם) ועכ"ל אינו קיי מכל סוג וטעות ועל כמה העיר תלמידו הגאון מ' ישראל ז"ל בפאת השולחן ולדוגמא ע' פאת השולחן ה"ל פיה (סי' ז' סק"ג לד) וכן שם ט"ס תלמודיו דלא דקדקו מפיו שיטתו וגוררי אליפנא דמפרשים ע"ס וכה"ל שכתב (סי' ט' סק"ג ז') וז"ל וע"ס נדפס במשניות שלו (וע' הג"ס מוסרי' ובהשמות מהר"י פרייקיל שם) ושם (סי' י' סק"ג כ"ג) ורס"י בפי' המשניות כתב וז"ל כי' וככתב תלמידו לא ביאר יפה וכן בכל' דמאי (סי' טו סק"ג כו) ח"ל ופ"ס המשניות סל רה"ג נדפס בטעות חילוק דלא לנו ותלמיד טעם הכינים מפ' הר"ס ורס"ב וע"ס (סי' טו סק"ג כ') ושפע שמוע ועסם כי' ולשון תלמידו שדפס לר"ך חיקון וע' ה"ל שביעית (סי' כ"ב סק"ג כ') ח"ל ע"כ תורף דבריו בפי' המשניות שלו ויש שם ס"ס הריב כי' ע"ס וז"ל דתלמודיו טעם בסידורו כי' ע"ס וע' בספר בגדי ישע בא"ע (שאלה ח') סי' כג) מביא מ"ס בליקוטים בשנות אליהו פי' על ירושלמי כתובות מבתן דמר שוואל כי' וכ' שתלמידי הגאון שכתו ועשו מה שאמר לסס הגאון כי' ע"ס וע' בקוף סק' תקלין חדתי כתב תלמידו הרב"ג מ' ישראל ז"ל כי הים במחשבתו לעשות לוח הטעות על חיבור הקדוש ש כ"ו א"ל י"א אשר התלכ"ד בעל קמטותי כסס פניו חרולים בשינויים וטעות וחסרונות בסוגיות ירושלמי ונגשו ככתב רבינו סק' אך הוון לא הספיק מ' עכ"ל (ע' נאדרת אליהו הגאון דבריה (ח' ז') מביא ס"י משנה דשביעית ג' ארזות לשביעית כי') :

ובני הגאון הרבנים ז"ל (בסק' לספר ביאור על רבנ"ה) סעירו בזה וכתבו בזה"ל וגם פי' על משניות זרעים נדפס פי' גיטו הרב וכו' מו"ס משה מסינאק גם הוא לא יא' ידי חובת הביאור במקומות שצ"ך להאריך כפי שנתנו לו בכתב וזכינו סיס לדפוס בוון על יד יוסף סדר הוא לבדו ולתורמו ורס"ס מלא ח' כדי שיבינו הכל כוונתו לתרץ את הלחן אשר נמלא במשניות וירושלמי לפי פירושו והוא בעל רזנוט והדסים בק"ק לבוב וע' בסק' ח"ז הגאון מהר"ח לשנות אליהו (נדפס בתקלין חדתי) וז"ל גם כלום תראו גדול שנותנו שמועלס לא הזכיר שם שום חסס ששנינו עליו ברובא דרובא רק פיה שיטתו היה יושב ודורס טוב לעמו כמשי הגבורים למען לא יתכבד תקלין חסכס המושג או המחבר ולזאת גם כפלתם אשר קלט לא נשא שמועלס חל מיעוץא דמיעוץא כואל ורובא דרובא תורה חדש מלאו חל ע"ס שיטתו בתלמוד בבלי וירושלמי (וע' מ"ס לעיל בהפרכ' בנאוריו על שו"ע) ובכמה מקומות סעיר תלמידו בגאון מוסרי' ח"ה ז"ל כי דבריו ופי' משניות סותרים הרבס פעמים בנאוריו בירושלמי זרעים וע' דמאי (פ"ד מ"א) ועמ"ס נע"ל בהפרכ' בנאוריו על שו"ע מה שסבור בפי' משניות למ"ס בשו"ס שלו (ולפעמים שנה משנתו לתלמידיו ובנאוריו דרך קלרס :

זל פירש ליהם אקיר דאיתו-ע"ו אשר לפעמים ממרחק מאיוז חוספתא וירושלמי שאב משיוז ואזיב לדוגמא פירושו בשנות אלוהם בשמנה דתרומוה (פ"ח מ"ו) ויקורי תאטס בו' א' גדול וא' קטן בו' ראשי' הם כבר שמתק סתו"ש וט"מ כיון דתרי אפי' הם כבר ל"ל א' גדול וא' קטן ובקול הרמ"ז מגיס כדד במקום כבר ע"ס * ורבינו ז"ל שם כתב בקצרה וז"ל אף שגדול האילן מ' מ' אסור כל האילן כשיש כ"ה נקודות ולא אמרין נקודת דאך נקודת אילן גדול כזו ע"ל שלכא' כן דברי' בלא טעם דהלל מאין בא נקודת פסירות בכל אילן גם מה שייכות לתפוס לשון האילן כאן כיון דגם בתלפוזין הדיון כן כמ"ס שם א' תלוש בו' אכל בלחמ דברי רבינו ז"ל לקוחים לקח עוב מהסתוספתא בכלים ב"ב פ"ה ח"ל שאל ויפתן כן חרש בו' ויקורי טעב דאיתו-ע"ו מה סן א"ל אפילו כל הדקל אסור ע"ל התוספתא ואמרו ענה בירושלמי דעשרות (פ"ק) לכן ריכס (לז' היה זרין לשאלו דיון) בשפרקו כונן שלא תחמר הואיל ואין דרך הכנס לעשות כן אפי' אומר עין של אפורים שכן עליהם ויקרו ע"ל (ועי' גפ' רבינו ז"ל) ומהתק ברור כשמש פי' רבינו ז"ל דדברי התוספתא וירושלמי רמזין בקצרה בלשון אפילו הם כבר דמתני' שאת"ס שכן כבר ר"ל פירות אילן א' יחד (ועי' ריש שביעית אמרו ע"ל ג' אילנות דארוז לעשות כבר דכלה בו' לז' תפס רכותא אפילו כבר א' בלילן א' טבוא גדול מאוד) שלא נאמר עין של אפורים (תבואות) אפורים מעופפים יחד עד שמכסים אור השמש במקומם (ענין) שכן עליהם (כדרך עוף השמים לטפון) כן אילנות : אבל נחש א"ן דרך לעשות כן שאין דרכן לטפן בחבורה רבה יחד (אלא כפרודא כמ"ס א' הר' וגם לחא' א' א"ן דרך שינקר כ"כ רבה ספ"א וס"א א"ל לחלו-ו' במזוי כפופים קמ"ל אסור מפי הסכנה אסור אף בתשטא רחוק ופי' חולין ט' : י') (הגרד"ל) ועי' במעלות הסולם (בערב י"א) מ"ס עוד על דרך פירושו במשנה יע"ו :

המובא ומבאר דבריו במהכרים מ"ס (פיהא פ"ב מ"א) עי' בספר הפארתא ישראל על משניות מידיו הגאון מוהר"י אב"ד בדלגליג מביא שם דברי הגאון רבינו עקיבא אייגר ז"ל שכתב בזכ"ל וחדוש ראיתי שכתב שהא"ר הקני הגאון מוהר"א ווילנא ז"ל כתב ג"כ ספר דמפריש ויותר דקוקר לשחמ כיון שקרר לבהמה ולא לאדם לפיכך מספיק ענין ותמוה דבמחמת (ע"א) : מסוק דמ"א אפילו בקולר לאדם קחמ וז"ע * ובסג"ד מדלגליג כתב להדריק דברי מחור עיינא הגאון רב"ז ז"ל אוק"ל פ"כ ע"ס בירושלמי יכו' ע"ס : דמאי פ"ס מ"א) ד"ס כלוקח עי' קבלת יעקב (פסחים דף ג' ע"א) ד"ס ר"ב (וע' בסוה"ר ח"ס ויורד) שאלה שמי"ט) מביא ד' הגר"א פס"א מ"ס ע"ד בירוש' רפ"ד דמאי ויכנס שם ד' בירוש' ע"ס דעת ב"י ע"ד : (בפ"א פ"א מ"ז) ע"י ש"ת בגדי יפס בל"ה (ד' ס"ה) וע"ס שאלה ט"ו ס"ד ד' וס' ו') : תרומות (פ"ג מ"א) ע"י סו"ת החדת שלמס (ס' ט') : תרומות (פ"ג משה ג') עי' שו"ת בו"ב מ"ס ח"ד פראג (ד' ק"ז) ז"ל ע"י קע"ו ט"ב) מ"ס ברה"ע מוהר"מ בבהאון מוהר"מ פיטלס מפראג לכן בגאון בעל בו"ב ח"ל שם ח"א ימים מעשים שאלתי ספר פי' המשניות סדר זרעים והכרז בגאון בחסיד מו"ס אלוה ווילנא ז"ל וראיתי מה שכתב לפי' ותרומות מ"ג ואולי יצא טעונו הנזכר קאז ראי' מדבריו לתמוך טעמו אבל לדעתו אין זה ממש ואדרבא ראי' לסתור טעמו הים ע"ל ומלחמי כי בדפוס סדילקאש ששמטלו כל התשובה לנגדוע ביסודם מו"ס ה' דהפסוקי מהדס בלא דבר הוא * מעשר שני (פ"ג מ"ד) ע"י קבלת יעקב להגאון מקהרלין בכתובות (דף ל"ה) ד"ס הניחה שמש"ס * ערלה (פ"א מ"ב) עי' שו"ת בגדי יפס א"ח תשובה (ד' ס' י"א) ומו"ס בליקוטים ע"י חפלת גלס כבוד וגו' עי' ביבואר וותר בספר כפות זכב (דרוש א') בסג"ה זר זכב ע"ס * וע"ס בליקוטים פי' על בירושלמי כתובות מבני' דמר שמואל ע"י גליז מו"ס בגדי יפס ועי' קבלת כנסות בגאון ונרמיתו בפרק אהרונ'גוס בספריסו מ' סכת כבורים * עי' שו"ת ב"ח אברהם לנאב"ד מ"ק' מעשרסוף (שו"ת מ"ס) שחאריך כזו לבאר עפ"י הגהות בגאון הי"ל :

(ו) אליהו רבא ביאור על משניות סדר תרומות

בראשונה וכן בסוף זצ"ס עומאם נדפס דאשונה ככרין (שנת תקס"ב * ואח"כ נדפס בוויילא רח"ת תקל"ב תרי"ב * ובאלטונא שנת תר"ס עם המשניות) סידרו ובוילין לאור תלמידו הרב זכ"ר ר' מאיר מוויילא ז"ל אשר קיבל מאתו בע"ס פי' המשניות מסדר תרומות בלמדו אחר ופסה ושלם עמו ובגאון מ' בער אחי הגאון החסיד ג"ע סעיד עליו שכן קיבל הסדר תרומות והגאון מוהר"מ נבעט שם כהעבור בתהלות אחי' בזכ"ל במקום שאל בגאון דהבונות זו פורסם הראשונים ש"ע כמו פי' מגדל ופי' כוונת ופי' ארונם נתבאר כאן על מקומו וחילו גם מגני יתר המסכתות לקצתי שמינס שטוים בלחז מקומות של שביחם במסכת כלים ומסכת נעשים ומסכת טהרות וראיתי בסדכרים עתיקים * יאלו מפי' אדם גדול בעיקר מלאים זו החכמה וטוב מפיקים ע"כ * וכן בגאון מ' זני בירם זוזאמוזעו ז"ל אב"ד בק' דקניו ארץ לפאר ולהלה גאון האגונים ספרות כדברות (דף ל"ה) ד"ס הניחה שמש"ס * ערלה (פ"א מ"ב) עי' שו"ת בגדי יפס א"ח תשובה (ד' ס' י"א) ומו"ס בליקוטים ע"י חפלת גלס כבוד וגו' עי' ביבואר וותר בספר כפות זכב (דרוש א') בסג"ה זר זכב ע"ס * וע"ס בליקוטים פי' על בירושלמי כתובות מבני' דמר שמואל ע"י גליז מו"ס בגדי יפס ועי' קבלת כנסות בגאון ונרמיתו בפרק אהרונ'גוס בספריסו מ' סכת כבורים * עי' שו"ת ב"ח אברהם לנאב"ד מ"ק' מעשרסוף (שו"ת מ"ס) שחאריך כזו לבאר עפ"י הגהות בגאון הי"ל :

והמובא בדבריו במהכרים מ"ס (כלים מ"ה) ע"י הפארתא ישראל ז"ע שם * וס' (פכ"ס מ"ד) * כלים (פכ"ז) ע"י נמי (פרסר מ"א) * (כלים מ"ה) ע"י הפארתא ישראל ז"ע שם * וס' (פכ"ס מ"ד) * כלים (פכ"ז) ע"י נמי

* (ז) פירוש על משניות מרמזי המקראות • (כ"ו) [הוא ת"י הכ"ג המפורסם מור"ש ל"ט במחלוקת בעל"ז על מסכת ברכות ונחום מנחות כלים ועוד לקוטים מלגד מסכת אבות שנדפס כבר]

(ח) הגהות על תוספתא זרעים . מועד . נשים .

(מ) מהרות הקודש פי' ארוך על תוספתא מהרות *

(י) איפת צדק הגהות על המכילתא .

(יא) ביאור על הירושלמי סדר זרעים וגם הגהות על הירושלמי. (כ"י) :

ורפס הרכה ממנו כספר האח השולחן (הדפוס בנפת ע"ה תתכ"א שנת ירושלים) וביאר טעמו וזמקו בכתב דברים נתחבר ונסדר ע"פ תלמידיו ששמעו מפיו כן הביא הגאון מוהר"ה נ"ע (בהק' על קדר וציעס הדפוס בראש רצ"ח

רבה"ח וז"ל אמנם החיבור שעל הירושלמי כיה ביד רבינו הגדול נ"ע ז"ל ח"י שנה ונאמרו שמענו מפני קדוש רבינו הגדול נ"ע שהסדרו כיון יפה לדעתו וגם בעיניו ראונו כי טוב ויפה סידרו ע"כ. וסוף מהשכנה חיבורים שכתבנו לפני ז"ל דינא רבה דוולנא שהמה סולת קיי בלי סיוג וערכוב דברים ראובן הדברים למי שאמרו וסוף רלון בני בגאון נ"ע להוילאם לאור דפוס ראשונה בסמכתה הכדפס לפני פי' על כמה אגרות (בווילנא שנת ישראלי) וז"ל תלמודי בגאון מוכרי' בפתא שולחן ובעי' יגיעות יגע רבינו הגאון ז"ל בירושלמי כסדר ורעיש סגים אורות מואלם השוטים וחידוש שיטות עמוקות נגד הר"מ והר"ס ז"ל ויש שסוכיף חיי סוגי' או תירוך שחכר כמו במס' דמרי' בסוגיא דפלטק בו' וכן בשעיות (פ"ו מ"ו) וורד חדש תלמוד בירושלמי פתר לבדן וורד בתרין פתרון ואינו כתוב כ"א אחד וסר"ס ז"ל נדחק הכרה לבאר ורבינו סוכיף פתר תורין באוקומותה נפלאה כאשר אכתוב במקומה ועי' בג' ברכת ראש בשעית דעסע' כעיקר [ועי' בפתא שולחן כ' דמרי' (ס') וי"ז ס"ק כ"ו] כתב ורבינו הגאון נ"ע בחיבורו על ירושלמי הגיה ודרשם בפנים חדשות כמו מארי דתלמודא ע"כ] ושעתי מאחד מהעומדים לפני רבינו בלמוד שיטת מתני' דפ"ג דגלגלס ערונה בו' [אמר] כי בגאונים והרמב"ם ז"ל מהכרה ויגיעת בלמוד תלמוד בבלי להורות נמנו הלכה למעשה לא שמו יגיעתם לבד וללגן תלמוד ירושלמי הקדוש ותוספתא רק רבינו הר"ס ז"ל יגע מעט בירושלמי ותוספתא כאשר קבעם במסמכות ספרותיו על ורעיש וסדרות אבל לא על אמתתן ובוריין ואמר על עמיו כי הוא יגע בכל כחו במס' מאות פעמים בו' [ועי' בעיות אליו הערה ל"ה] [הנה רלתי חובה עלי לבאר בעיני הגאונים וגירסאותיהם החדשות שהייתי תמם בראיותי (בו' כי בגאון ספרים מסבחה עזיבם גמורם) סוף"ל נלמד סגים בירושלמי ותוספתא הכרה מלאך בו' אלף קר' ל"ל כי כל דברי ר"ת ורמב"ם ורמב"ם על הגאון תלמוד בבלי דוקא בו' אבל לא על תלמוד ירושלמי שהיא מוטעת בו' [אמר השעיל ועי' מ"ם מראשונים שכתבו מפרשם שהירושלמי מלא גשלות וחסריף אני עי' שו"ת חוות יאיר (ס') ל"ג] [אמר נוסחאות ירושלמי שליו מרובים בשעית חסר ויתיר וחלף ועי' שו"ת זרע אברהם (ח"א רס"ז) וכן כתב הגאון שאנת אריה בשו"ת שלו בעיני קידוש קטן אשר השיב להגאון מו"ס' מרגליות ז"ל הלא היא מובא בשו"ת בית אפרים] ושעתי מפני קדוש בגאון אמתית כמורה"ה מוולאזין ששמע מפי ר"ג שאל חידש שום בג' עד שהיה לו רליות בדרות מתורה שבע"פ לא פחות מט"ו ובנסתרות עד ק"ן מקומות עכ"ל וכו' בק"ה ספד"ס ממנו ז"ל ועי' פתא שולחן מעשר עני (י"ג ס"ק י"ז) וסוף אהריתרובן לעינין רב"ג ז"ל בביאור לירושלמי שהג' בירושלמי בגי' ועי' שו"ת אור"ח ע"ב (ס') קדו ס"ק ג') מובא פי' על הירושלמי ועי' ס' (רעב ס"ק יג) ועי' יור"ד (רל"ו ס"ק י"ג) כתב באמת יורש דרכו שס' בירושלמי ע"ס ועי' בפתא שולחן ה"ה דמרי' (ס') וי"ד ס"ק י"ט] שהשיב שם על מה שהשיב רב אחד (כוונתו כי בג' ס' ר"מ מאילע עי' ספר פשר דבר לב"ח מאילע בג' בסוף ספרו על ביאור הגאון בירושלמי שם מה דחמתי מיקל בו' ע"ס ואני אמרתי זאת לרב אחד מגדולי המתבירים וסוף שכת' והדפיס כל בעינין משמו) ועי' בתוספתא סדרת (פ"ו מ"ג) מובא בג' בירושלמי הגיהה ממנו ועי' בתקור מ"ה סימן קע"ג סעיף י"א הובית מדברי בגאון ביו"ד"ס ס' (ס"ק י"ג) שהגאון מפרש שם פי' אחר בירושלמי דלא כשפי' משה ועי' שו"ת חתם סופר (שאלה ש"ט) סגים דברי הירושלמי ע"פ דעת הגאון [בהרשימה דגלגלית נרשם כך בגאון על תוספתא וירושלמי ובמזמורם שהמה שם סדר ורעיש ויגיעות מהכר בו' ר' מנשה מאילע ז"ל שפי' שאל מרבינו ז"ל הגאון על ירושלמי דברים (פ"א הל"ב) והשיב לו שלמד סדר ורעיש לא הגיה ופי' את בירושלמי הגדול] ומלאך דפוס הגאון על ירושלמי מאי' שקלים עי' לקמן (י"ב) ועי' בשעית אליו שפי' בגאון מוכרי' ז"ל בגמ' מקומות שפי' בירושלמי סותר כמה פעמים עי' בשעיות ובהם מביאור בספאל על בירושלמי דפס' ממנו הכרה בג' פתא שולחן. ולפי הגמרא היה כתוב כולו לפניו ועי' בפתא שולחן הלכות ארץ ישראל (ס') ג' ס"ק כ"ה) העתיק מל' פי' הגמרא ז"ל על הירושלמי שהיה לפניו ובהרשימה דגלגלית מלאך בגאון על תוספתא וירושלמי גם פי' על סדר ורעיש וירושלמי [הגאון בירושלמי ורעיש מלאך ח"י מהעקק כ"י תלמודי הכה החסיד מו"ס שלום מתאליב (גמרד"ל) ורובד ר' שמואל לוריא ז"ל דפסיק שם בק"ב חל מלא גשלות] וזה לא כדור בא אלי מסלגים נכד בגאון והודיעני לשמחת לבבי כי מלאך ח"י ביאורו על ירושלמי בג' מסודר כהלכתו. שוועת עי' ארזי רבד וכו' ר' יעקב משה ז"ל נכד בגאון מתחיל ממס' פילאס ושמה מלאך וסוף בגאון על ירושלמי מסדר בג' בקראים בשם פי' משה (והוא ר"פ פי' נכדו ויעקב משה) ודרשני ליות בעצור בדפוסם וכבר עוד גולו לכל המדעם בהדפוס בעלי העתה (בשנת תר"ס) ע"ה חפני להדפיס בג' ס' תלמוד ירושלמי כל הסדרים שם פי' פני משה בכתב ידו גם על יתר הסדרים אשר מהם בכתובים והוספות קצת מאתי כהעיר הודעתי זאת באמנה עתה למען חלוי ימלא מי אשר יסיו לעזר להסתחף בדפוסם רבם ולהוילאם לאור גם הפירוש מהגאון נ"ע גם בגי' מהפני משה בכתב יד [ואח"כ עלתה ביד הכה מהחבר שי' שהפירוש מהדפיס מוילאמר את בירושלמי ע"ס ספ"ח כ"י וגם קיבלו להדפיס כהעיר מהגמרא ז"ל על סדר ורעיש ולא קיימו וחיי מה עלתה. וס' הטוב יכפר בעדנו. המ"ג]:

יב) משנת אליהו הגהות על מסכת שקלים :

נדפסו בתקלין חדתי (מינסק שנת תקע"ב) מתלמידו הגאון מו"ס' ישראל ז"ל ומבאר הגאון ועמם ויקרא אותם משנת אליו ובסגות אלם כהה מעלם כ"ה מהגאון נ"ע [ולפניו דפס' מהס' בג' ח"י ומעורבנים וסמנים בלון מינין כאשר כל בגאון בג' אשר נדפסו שמה כשהגאון נ"ע] לקמן אות י"א (ובדפיס' בג') והדפס' בפנים מהסכתא ורעישם מבחון [ועי' שו"ת בגדי ישע אור"ח (שאלה כ"ו) :

יג) הגהות על כל הש"ס .

נדפסו ראשונה ביוון שנת תקס"ו) עס הש"ס הגדפס שמה אז ואח"כ דפסו כרבה פעמים בכמה תולדות הש"ס [ולפי מה ששמעתי לא הונחו להסגות על הש"ס בדפוס בשלימות כי כתבו כמזמוריהם מלאך הש"ס שכתבתי בהסגות ממנו והמה סדר ויתר מהנדפסים (גמרד"ל) ורלתי גם אני להעיר כי נשמעו כרבה בגאון עי' לדוגמא בליוור רבא על סדרות במסכת גענים (פ"ב מ"א מביא דברי בגמרא ביומא (י') גומר זכ' גרממיה וגרם בגאון זכ' גרממיה) וסוף מנין גומר ועמ"ס בגיורא לר"ס (א' ה') וכן בפי' על חפני (י"א ח') מביא גי' חדשה בג' (פ"ט) ומנין שאין מוחקין [כן הגיה הגמרא ז"ל במגמל עלן] *

כו' וגנו' שלנו הוא בסיק' ועי' צפי' על ישיעיה' (ח' כ"ג) הגיה' בסנהדרין (ד' עובדי הים דורכי הירדן) של"ל להיפך דורכי הים ועובדי הירדן (והוא כמ"ס ב"ל המקרא (ישעיה' ח' כ"ג) דרך כים עבר הירדן) ועי' בישיעיה' (י' י"ח) מגיה' בסנהדרין (י"ה) שחקר שם בגמ' וז"ל והשער פתוח ורגלים ע"כ ועי' עוד בביאור' לשו"ע כמה הגדות בש"ס שלא סובאו בהסבתו ולדומה עי' עירובין (ד' מ"ד) שאלו נכדו בזה רבים (ועי' ביצית אפרים בבב' ל"ח) לר"ם היראים שגורם מ"ד שאלו בקמון) והג' בביא' לאו"ח (שם"ל סק"ה) הגיה' ככ"ד שאלו ע"ס. ועי' בשו"ע א"ח (סימן ל"א סק"ד) הגיה' במשנה ביה' (י"ד) וכן לאורך המועד מגיה' שם סירושלמי ח"פ שאין לאורך המועד וע"ס ועי' בהגדות מפרשי הים בביא' שם ועי' שכתבו ע"ז וכל זה לא הובאו בהסבתו על הש"ס ועי' ב"ר כ"ד צדיקס הג"ס במיר (דף ס"ו) נפלאה מאוד ויהי' בספר ברכת ראש' על מיר בהשמועות הספר שהביא הגדות ה"ל ו' או' ראה זה דבר חדש שם שמתנאי הגר"א ז"ל בגדול דעתו הסבוכה גי' חדשה כמתיי לאמרה סובא בש' א"ר כו' וביאר שם ע"פ דבריו סוגית הגמ' וע"ס (דף ס"ה) בפנים הספר ד"ה מנא ועי' ברש' כתובות כד' קאפוטא אחר הגדות על כתובות הביא כי ברכת הגדות על יבמות שזיו מוטעים ושמעטס ואח"י בא לידו הגדות על מס' יבמות מוגהים ומוספים על הראשונים והיגים שמה ועי' בראש הגדות על מס' שבת ד' קאפוטא מביא שמעט מפס קדוש הגאון כו' מוהר"ם מוולאזין נ"ע שהגדות על הש"ס מוטעים ודפסוס בטעות ובשגויות (וכן סיפר לי ידידי הרב"ג מ' בירש פרוט האב"ד דק"ק אויטיון שהיה בעת שנקבו מדפסיו קאפוטא הסכמה על הש"ס עם הכותב מהגאון מנחם תלמודו הגאון מוהר"ם מוולאזין ויוסף לאמר הגאון מוהר"ם תלמידו הרב מ' פרוט ה"ל כי לא רבים יבינו משפט ההגדות ולאמר קרר לו כי הכראו לי בוויילא כנס א' ונפלאה ע"ז אה"י הסבוגמתי כי הג"ס הוא ע"פ גירסא שהיה לו בש"ס הקדומה כי בכל מקום אשר כתב רש"י ה"ג חתר הוא לדעת הגי' הישנה הכתובה לפנים וכמה פעמים קיום הגי' הישנה ועפ"י הגי' הישנה נכונים מאוד הגדות הגר"א שם) כי על כן כד' קאפוטא הגיה' דבריו והסופו וגרעו ע"ס ועי' פתח השולחן ס' דמאי (ס"ה ת"ס ס"ק ב' פ' על הגסות הגר"א בברכות (מ"ס ע"ב) ועי' שם הלכות פירא (ס"ה ס' ס"ק מ"ה) הביא הגדות הגר"א בשבת (כג' בשביל ד' דבריו כו' וישיעיה' ביר' היטב ע"ס וכתב שם ור"ס קי"ר מאל' בהסבתו וע"ס במעלות הסולם (שערי ח) ביאור מהגר"ל על מ"ס הגר"א בהסבתו לברכות (ג' ברש"י ד' כ"ד) איו כן וכן בסנהדרין (מד' רוח פסקיות ז"ס גבראל כתב ג"כ איו כן ולא ביאר טעמו ועי' הגדות בעלי מפרשי הים מלכות על יזוטס מלכות סכום (ח"א) וז"ל א"ה ע' בהגדות הגאון התנא רבינו מוויילא ז"ל שגיה' כלן מוכינים וכן הגיה' בגיטין שם ע"ס ועי' במאור עינים למוהר"ם ויבין עומק כוונת הגאון ז"ל שכן נסתר כל דבריו מוהר"ם ה"ל ועי' בתוס' שם ע"ל ועי' בתוספות רבינו עקיבא אייגר ז"ל במיר (פ"ז ז"ל) מביא טעם כעיקר להגדות הש"ס מנחם תלמודו מוהר"ם ועי' בבב' לתקלין הדתין מ"ס ב' בהגדות הגאון התנא הגדות אשר כוונתו גנוה דרך הנסתר כמו הגהות בפ"ד דשבת מאל' דרחים רבין כו' אשר שמעו מפיו הקדוש ושל ע"ה האמת ע"ל כנס כן ראתי מפורט בפירושו על שבת כ"י אשר בידי גרס גי' הנכונה דרחים רבין ה"ל כיון כו' דהחיל כן רביתו הגדול להסוס עינים על דברי הסופרים והסנהדרים למען לא יסלחו בעולתה דייקס' ולא יזעזעו שבת הרעע על גורל הדייקים כראוי לאביס יקרות כלל למנות ריש טוריותא בידוע לפרסם ושמעין שלא יעלה אצל עין גדול האוס והיודע ערך יק' אביס עובות למערך שלא יפקד אפי' הדקס שבדקות א"ך זו קסם מראשונה כי בהסבתו כן הן גופי הלכות ומסמרו לאינו בקי בתלמוד [כי המוילא לאור הוא הח' יבוסה ל"ב כן זכר סודע בע"מ תלמוד לזון עברי וכו'] ועי' בהסבתו בש"ס ד' וזון והסכמות הגאונים [הגהות יקרות עינים א"י קורא כל איכא יועם אכני קודש אשר היו עטרת תפארת ביד אדוניסן ידי זכיס שלנו כסס היו לאכני אופל אכני ראמות וגביס לא ידע אלוש עירכ שם שמוחור תחרס לא נכרו בחצות כי תעברו והסופו וגרעו כאשר עיני ראו ואיגיס לא אחת הכה כו' הכה בגמ' של רבינו הגדול והקדוש ראתי ככ"י עלמו הקדוס בהסבתו לר"ם במסכת פירא (פ"ק מ"ג) כו' והסנהדרים והספדים שגו בירושא פקו סליאס נשגבה והמה לא ידעו הכין כו' וזיקו מה פעל כוונתו ומעשיו ראוים והמסדרים והמספר מעשים גרועים ואפשר גם כמותיס איס ראוים כו' וזון היתומא על גדולי המדינה אשר בהסכמה עלו א"ך לא שמו פיהס למיגדר כעד הראשון נגד רב' יאפילו באופל השיבוים בדבריו הקדוים אס לא בואת נאות לסס כי קרס להס כאשר קרס להסכתו מן הקדוש אשר איס יודעיס ע"ל השם על מכונ מוולאזין ומבואר כן סס ליהות כחוקים מאוד בשם אשר וזהה בגבולות לא ידעו דרכו והלכו בקדוסם בהסבתו על הש"ס בשניס מנא ת"י הכר ר' שמואל מסלוק סמו"ל ברכ השחר וגס בלמוד

ת"י נכד הגאון ר"י בכך ז"ל סמיני וסערות מסגאון בכך עליס :

ועיין בהגדות הש"ס מידידי הגאון מוהר"ם חיות מוולאזין בדפוס ויין מביא מפי השמועס בשם הגאון נ"ע כמה דברים אלכ מהס כדר דפסו בחי' ומסס אשר סוגד לו בשמו ואיגיס לו עי' בהגדות ברכות (ד' ע"ב) ברש"י ד"ס דלית ביה חתי' כו' כתב שמעתי בשם גאון החסיד מוהר"ם מוויילא כו' ע"ס ומפורסם בדפוס בליקויס שאחר שזת עלינו וע"ס (ד' ז' ע"ב) גמרא גדולה שמוס על תורס כו' כי ראתי בשם הגאון החסיד מוויילא : בשבת (דף י"ב ע"ב) כמה גדולים ז"ל ר' ורואי' זאת דרשם שו"ס תשובה מאכסבה בפתיסה : שם (ע"ו) כלל אומר מלא כיון כו' : בשם הגאון מוהר"ם מוויילא ששטי' לפרס כו' ע"ס ודפוס בליקויס בשנות א"כוס שם (ל"ה) בשש שמעתיס לרין כו' ושמעתי בשם הגאון כו' : שם (דף ע"ו) גמרא ר"ל א' חייב אכילה ע"י שדחן כו' ואולס שמעתי זאת בעל ידותי בשם הגאון מו"ס חייס מקרלי שוסע לאכ"ף וכתב להדיק פסקו של הרמב"ם כו' יעו"ש ואלי שמעתי זאת בעל ידותי בשם הגאון מו"ס חייס מקרלי שוסע לאכ"ף וכתב

ע"ז

(*) [בגמרא של הגר"ח ז"ל כ"ב כ"ד]

ע"ז סאורא דא"י מחכים וכמדומה לי שחשבו כדכ"ה יוסף ז"ל מ"ד דפס"ק אמר לי בואת אל וראיתי נדפס ואת במרכבת
 המטה (פ"ה) מהלכות שבת הלכה ג' ד"ה ואם בולא"י כו' ביכס (דף מ"ח ע"א) וכו' אך שמח נרבות ליל י"ט אחרון
 ב' וכסס הגאון כו' שמעתי כו' מגילת י"ב ע"א ד"ה כדת של תורה ושמעתי בשם הגאון כו' יעוש וכו' ונדפס
 עליו קטנים בשנות חליו: ב"מ (כ"ה ע"א) גמרא: בסוף א' להד"מ נ"ב בשם הגאון מוה"ר מוילנא ראיתי דכ"ה א' להד"מ
 כו' ע"ה ונדפס בס' שנות חליו: בליקוים :

י"ד ביאור על זמ"ס אבות • והגהות מס' קטנות • מס' אבות דר"ב • ומס' סופרים • ומס' שמחות • ומס'
 בלה • ומס' דרך ארץ רבא וזוטא • ופרק השולח :

נדפס בשקלאב (שנת תקס"ד) ע"י תלמידו הכ"ה ר' מנחם מענדל ז"ל כדשימה דסלחיה כרך מס' קטנות נדפס
 בשקלאב ובש"ס דפוס קאסוט (ובדפוס ראשון של דין עשו שדפסיו הפנים כפי ההגהות וסוכה ישינה על
 הגליון) ודע שגם ההגהות אלו נכלו בהם שינושים רבים לריכוז תקון מגוף כ"י הגר"א ז"ל סיוס בש"ס (הגרד"ל) [וע' מה
 שכתבתי במעלות הסוגים (הערב יא) על פי' באבות מה שמסיים המאמרים שזיין במלת שחמור או בכחוב הוא עפ"י
 מה שזיין בגאון כתיב דברים אבות שלכן נקרא המס' אבות ע"ס נ"ה] בני דכתיבין באורייתא מקרי אבות
 וזה אשר רמז בגאון בפעם בפעם סדכריו מהם ממקראי קודש וע' בק"ה פלח בסולתן מזבולר שפי' על אבות כ"ה כתיב
 ממש וקודם שכתב מס' אבות דר' נתן והגהות מס' קטנות הגיע ליד הכ"ה מלת הכ"ה ר' ל"ב כהגאון והמס'
 ומתקיים מגלוייהם כ"ה על אדמו"ר הגאון ז"ל וגם כל המס' האלו למד בגאון ז"ל עס תלמידו הכ"ה גדול כתיב יו"ו
 סעדי ז"ל ותלמידו ה"ל כ' כל הגהות שכתב בגאון ה"ל ע"כ בסדקמה ע"כ מהם עוד ואל ימחר ויבשל המעיין להבין
 עסם גרסותיו בהשקפתו ראשונה כי בהכרח מקומות תלויים עומק כוונות גרסותיו בידיעות סוגיות רחוקות כדכ"ה וירושלמי
 וספרה וספרי חסותה ומדרשיו כו' ע"כ והנה הגהות על אבות דר' נתן הדפוס אותם עוד הפעם כ"ה א"י ז"ל בש"ס
 מדעליאטיק מוילנא (שנת תק"ג) ובה' שני חליו יבאר הגהות עטמם ויטומקם אך כמות מקומות הישג הכ"ה ישינה
 וז"ל כתיב נדפס מס' אדמו"ר בדפוס שקלאב הפנים מתוקן עפ"י הגהות הגר"א ז"ל וסוכה ישינה בלד על הגליון
 ומבואר שם כתיב שכתב המפורסם הכ"ה מ' סעדי ז"ל תלמידו של הגר"א הוא כתב כל הגהות אלו והעתיקם מגליון
 הש"ס של הגר"א והנה אנכי ראיתי כי בהכרח מקומות עושה פלח רבו שממן אמריו ומתקיים מדכ"ה דכריו קל לעומת
 זה במקומות רבות נפגלו ואל נבזותי תפס אני ולא אדע אם בגהות שבאזכור מקומות יא"מ מפי הגר"א רבינו ואם
 באמת הכ"ה הכ"ה ר"ס ז"ל כו' ת"ח גדול מפורסם ככ"ה יוכל להיות שמרוב טרדתו ביראת ה' ורובו תורה וסדרה
 עניינים העמוסים עליו כל הימים אולי לא היה לו מועד פניו וזמן מרווח לכתיבם א"ע בעיניו הקורס לדיק כל דבר בו
 המסכת כהנהגה דפומבדייתא וטעם האדע עליו הוא לשגיאה וג' עדום חשידה לי שלא נתחוויר בגהות הכ"ה ר"ס כ"ה
 (א) אשר שמעתי מהדין המופלג הישג י"א מ' משג מקאונה שהיה ג"כ תלמיד הגר"א ז"ל שעל הגליון הש"ס ממכר"א לא
 היו כתובים כל ההגהות אבל ר"ס ה"ל הכ"ה לפני הכ"ה כל הגהות כפי שדפסו עמה כתובים כהנהגה בש"ע ככ"ה ר"ס
 אך מיעוט דמיעוט היו כתובים על גליון הש"ס מהגר"א ככ"ה הגאון ממש (ב) ראש כ"ה מ"א כהנ"ה הלזו ג"ד ככלי
 ויזכות אינו בולע ואינו פולט והגר"א מוחק ואינו פולט ולמאורס הוא כתיב כיון שאינו בולע מה יפלוט (ומהגאון מ'
 אכלי מוילנא ז"ל שמעתי שפי' כלי זכוכית אינו בולע וגם כלי חרס שלפן מפנים בזכוכית שוב אינו פולט מחמת נפשו
 הנזקכות שכתוב ומבואר בש"ע אך ע' בש"ע אור"ח ע"ב הגר"א (בסימן ת"א סעי' כ"ו ס"ק פ"ה) וכן שם (ס"ק פ"ה)
 תראה שבגאון אינו מוחק הישינה באדמו"ר כן כ"ה ג' מאלר"ג אות ח' מוחק מ' ובמחשבים כו' ובבאורו לאחות
 היגו ממש מוכחא הישגה ומבואר הכ"ה (ג) אשר שמעתי מהרב הכהן ע"ה דוב בער מ"ו ומ"ד ק' לזון ידיון מ'
 סופרים (פ"י ס"ט) כדרכת ההדגש אשר כונה שם מהגר"א אמר לי שמע מהגאון מוה"ר מוילנא ז"ל כהנהגה
 הישגה עיקר וברכה זו מיוסדת ע"פ א"ב וככ"ה אשר בעגולה גידל דורשיו • הורס ולמדו זמנים חדשים טובים • ירה כליל
 לגביהם ימים נזונים • סודרי עתים פלס אורני • קי"ה רגעים • שגם חוקן כו' וכן מוכח בהלכה (י"ד) ואחריו אשר בעגולה וד"ל
 עכ"ל בקיצור והנה תלמידו הג' בע"ה מ' פלח השולחן ביק' כרעיש עליו וכ' וראיתי מחדש שדכ"ס ס' שני חליו להדחיק ג'
 הישגה ואין מוחק כדכרי ואל נחית לעומק דעת רבינו ק' גם בהגהות ראשונה משג עלה בעין ותתכנס בעין ותתקדש בעין
 כדי לקבל תורה • ונזכרתי וינה כהם כהם דעת נקדש בעין כו' ושמעתי מפי תלמידו ש"ב כ"ה החסיד כהנא מ' סעדי
 ז"ל סוקבל מפי כ' גרסותיו על מס' שאלו רב אחד למה כהם רבינו כן • והשיבו ש"ה כה' כלי יומא (ד) וכן
 ז"ל כשאר הוא בתלמודו הכרוך ועוד דרך רס"ג שעל כל דבר שכתב ויחדש מלא סמן כחורה שכתב ודרים נטריקו'
 דתיבת עין עלה כהנא נקדש כו' ותפלה כשאלו למאור ומ"ה בעל ספר כ"ה כי הגאון בביאור לשו"ה ובאבות גרס
 כה' הישגה לא ידע מהמחר אורס סדר תורה לא רבינו שביאורו ה' כתיב ממש שכתב קודם שהיה מ' ענין ושם בביאורו
 בש"ע פ' לפי שיטת התו' כדמסיים שם תוס' שם ובזכרונה הגיה ג' בג"ה האדמו"ר כה' רבינו הראשונים שהיה מרן כ"ה
 ג"ד שם נאמרו כ"ה כו' משא"כ ככ"ה ע"ה והביקש רק שאינו בולע כל כהם ככ"ה שכולל ע"כ וכן באבות היה ככ"ה
 קודם הידשו בגהות כהנא לזכור :

וע"ה בגהות מס' סופרים שהשיג בשם הגאון מוה"ר ז"ל לא שמעתי כל זכ' : [וע' פ"ה כ"ה ז"ל פ"ה הכ"ה
 י"ג] ולא מכתב לזכות למי שמעתי מפי כ' ואי כהם שמע גם כהם מפורסם מפי כ"ה • אינו גופא דהורס
 מותיב לה סוס מפרק לה • דלא הוי ניתח לי' לרס"ג לדחוקי לאקומתה בל"ב כתיבם וזה בעגולה דפסיק מדרש
 דסנהדרין (נ"ו) כו' דאורחא דמסדר תורה למד בלשון ברור ואי כהם בעי לתקוים בא"ה הול"ל אשר בגדולתו גידל כו'
 אלא דרס"ג ידוע ליה מדחויין בכל הכרכות הארוכות בסדורות בתלמודין ולא אישתיית מלא למקחא חדא כסדר א"ב •
 כמו אשר ברא אשר יר אשר קידש אשר מאמריו ויואל וכו' קים לי' לרס"ג • דלא מלא סדור בא"ב כ"ה כמו שכתב
 לא ארון שכתבו המקובלים עטמא (*) וגם חדשים טובים לא ניתח ד"ל וימינו טובים וכן לשון ירה כליל לנגס
 לא ניתח ועוד כמה ענינים דמערין דמגלין לי' ומכ דפסיק משומ' דרנן אמת כדור ע"כ (ועת"ה בגרד"ל כסדר"א כ"ה)
 ולא כתיב דברי הפלח השולחן כ"ה) וע' בסוף פלח השולחן וז"ל שמעתי ע"ה מחבורי חכמי הזמן (הוא ההכ"ה ר"ה
 נשמה להוכיח אל ברוך גדול דעס כו') (*)

היי דכ"ה

היידנטיים מרעלזייס) שטייג ופער פון על הג' נפלאה של רס"ג זמס' סופרים (פ"ו ה' ו') דמסיים דברו לח"כ
 רב (ה"ה) ענאל ייטאל ונרען אלישע שטור דכח תמוה וז"ל פחר וזס' אגודת השמיים וכן כס' תחלת אריאל לא
 פי וגס תי' ודברו לא נמאל בנ"ך דסמך ל' לא . ורס"ג גרוס כתי דברי ענאל ייטאל . וז' גרען אלישע סופר
 פי דשני סופרים שטמס ענאל ייטאל חשבי יז' לא אלישע גרע ב' . דלא חשיב רק ט"ו וטעמא דרבינו ליינתי בזהביות
 נלדו ע"פ מ"ש זמס"ג ס' שמיני דסס לא חשיב רק ט"ו ג' בתורה והשאר בנ"ך ובישעי' (סי' ט') זמס"ג . לא ט"ו
 דכ' א' נקרא וי"ו וסי' נמסר כס' שמיני תרין פלוגתא יוגרי מבטן לעבד לו . ואכיוונו אחי יואב דד"ה ע"כ חס מקום
 טעם רס"ג דבתרין פליגא הני סופרים אשר אמר אויב חשיב משבש לכל התיבות דז"ל ייטאל . ייטאל ובגנען אלי שטס
 הסופר ור"ל כתי תי' דסמך ליעוואל נק' ויעאל . והוא ד"ה (א' יז') ובגנען כו' ייטאל . וזס' (י"א) שמע ויעוואל .
 ודד"ה (ב' כ"ט) אליאן ויעוואל . וחלק אלי מן אליאן הסופר (ד"ה ב' כ"ו) דסמך אחר ויעוואל (וע' ראבי"ה החדש)
 וכד עיינית טעות והכל הוא ולא ראש דפס' שחת"ז חשיב זמס' סופרים בפ"ע אלו כותבין ו' וקורין י' וחשיב סס ליעוואל
 ולא נחית לחשוב כמה פעמים דסמך על מס"ג (ד"ה ט') דחשיב הני ד' . וגס אשר חלק אלי אפון שטות הוא דז
 לא נמאל כלל בסדר דמ"ס אטו לא יכול למייקט אליאן . ועוד כמה קו' למעיין ודבריו שבוש . ודבריו רס"ג זמסיני .
 ובהם רבות יש אחי להראות עומק טעמי רס"ג . וכל גרסותיו נכוחים למבין וישרים למוד' ודאוי ליגע ארבעין שני
 למייקס אדעתיה דרס"ג ודי צוה לכבוד רס"ג גנד תלמידים הממודין על ד' הגהות כי לא ראו אור כסיר עומק חרותו
 הקדוש עכ"ל וע' בשו"ת בית אפרים אור"ח (ע') על מה שהגיה הגאון זמס' סופרים י"א שו"ת כו' וע"ס ע' גליא
 חס' ה' מגילה ובאמת מאן חשיב ומאן ספין למעביד כי הא מילתא זולת הגאון י"ע אשר כמעט חידש כל פני זמס'
 קטנות והיפך בדברים כמה פעמים ולדוגמא (בפ"ד ב') משעש ברט כו' עד לנית בעלם הביא המאמר ממרחק מפרק (מ"א)
 זמס' אר"י . ובסס השמיטה . ובזמס' כלל חיבר פ"א ופ"ב זמס' דרך ארץ למס' כלל . וזמס' דרך ארץ מתחלת מפרק
 בן עזאי (ועל בגליון העירו כי דבר זה נלמד מעיניו וכ"מ מד' רש"י ברכות ד' כ"ג) וזמס' עירובין (י"ג) יעו"ס .
 ועי' מ"ס ביו"ד (סי' שט"ו . ס"ק ו') כתב אכל אינו בתחומא וזמס' כלל שלנו כידוע שהסר מהם הכרה ברש"ס :

מ"ח הגהות על ספרי : (כ"י)

[ברש"ס ברשימה דסלאנים (אות ב') כרטיס על הרא"ש על ספרי ושם אות (כ"ג) א' כרך הגהות על ספרי עוד הגהות
 על ספרא ומלשון עוד שיערתי שהנרס לעיל (אות כ') על ספרי הוא טעות בהעתק והוא על ספרא ושם (אות כו)
 כרך על תו"כ כמזמנה שזה אינו הגהות רק קיזור תו"כ שלו כנדפס בחומס אדרת אליהו ובגהות הספרי והגהות הספרא
 וקיזור תו"כ נמאלים אלו בכו"י (הגרד"ל) וכן הביא ח"ו הגאון מוהר"ה בסק' לזרעים כ"ס מאתו על ספרי וע' (ד"ס
 ב' י"ד א') וז"ל א"ב : כאשר ארכה להדפיס אי"ה הגהות אה"ו וזק"ל על הספרי ויאלה הוואה בפ' ראש כי הכותב דכאן
 לא ידע וא"ס ע"פ וכן מובא בפאת השולחן כ' שכתב (סי' י' ס"ק י"ג) וז"ל ורס"ג בזהביות לספרי לג' פועלים ע"פ :
 [ונדפס עתה ע"י הכר ר' שמואל לוריא ל"י במזות והולאות חתן נכד הגר"א ז"ל כרס"ג החריק מפורסם מ'
 זמריה נוקרעמאן ל"י ממאכליני] :

מ"ט ביאור על ספרא ובן הגהות (כ"י)

ובואר בפאת השולחן הלכות מעשר עני (סי' יג ס"ק יד) וז"ל כדפורס לה רס"ג בביאורו על ספרא וכן נמאל תי'
 כרך קטן קיזור והגהות ספרא בכו"י בנו כרס"ג מ' אהרנס בהגאון י"ע :

י"ן הגהות על פרקי ר"א .

ברש"ס ביווארשו (שנת תרי"ד) בביאור הפרקי ר"א להגרד"ל וקראס בשם מיוחסתו להגאון י"ע ותקרא וזכר בסק'
 הגאון מוהר"ה ז"ל על סדר זרעים :

י"ך הגהות על הפסיקתא :

ברשימה דסלאנים כרך פסיקתא כ"י [הוכיזה כרז' בסק' פירוש הפסיקתא שהדפסם בברעסלוי (שנת תקל"ה) בשם רש"ס
 ר"א בן גרז"א ז"ל סביר לעמוד קלת הפסיקתא בכו"י מוגשת ע"פ בילקוט ושאר ספרים ואינו מהגהות אכיו
 רבינו הג' ז"ל הגרד"ל] :

י"ב ביאור והגהות על סדר עולם וסדר עולם וזמא .

זרם בשקלאב (שנת תקס"א) ונדפס עוד הפעם בווילנא (שנת תר"ס) בחיבור ע"ז יוסף והוא סופיך פליס . וגס לפעמים
 מקיים הג' הישנה ע"פ וזכר בסק' הגאון מוהר"ה י"ע ע"פ זרעים והוילאס לאור תלמידו הכר ר' שמעיל ז"ל :

כ' הגהות ל"ב מרות דר"א בשו"ה"ג

ברש"ס כסוף ס' הלנא לנעל המאיר כנדפס בשקלאב (שנת תקס"ג) (אחר הר"ל עי' תיבות עולם מנכמ"ח ל"ב
 וז"ל שמכח"ס . ומשק נוס וע' במעלות הקולס הערה ה' ב"ה ס' ופילוסופיה מ"ס שס) :

* (כ"א) כרך חי' על מס' ברכות עירובין סגילה ב"ב (כ"י)

ובן נרשס ברשימה ולפי השערתי הוא פי' על אגרות זמס' היל' פ"ד הסוד כי כן ראיתי על מס' ברכות ומגילה בשלימות
 על

עלית קיר

על כל אגדות המס' בסדרן ועל פרק ראשון ממסכת ב"ב ועל עירובין לא רחיתי רק במקומה רחיתי על אגדות מס' שבת פרק ראשון ולא נזכר זה פה וכמדומי שז"ל כאלו שבת במקום עירובין גם נמלא בכ"י ע"ד הפשט על כל מס' ברכות גם על מס' שבת עד ס"פ כמה בהמה ולא נזכר בהרש"ם (בבב"ל) וחסד פי' על ברכות מובא במשלי עם פי' (יט) כתוב שמה בוס"ל כל הפי' על פסוק ככל דרכיך דעשו עד סופו הוא מלשון אדמו"ר ז"ל בכ"י בפי' על מס' ברכות דרך נסתר בזה ס"ג וכן גם (כ"א ו') מצינו וז"ל אדמו"ר ז"ל בפירושו על ברכות (פ"ה) כשהלך ר"א כו' ועי' דברים כפולים בזה לעיל (י"א ד') וכן עוד שם ונמלא ת"י בכתב פי' על ברכות ועל ב"ב ושבת הועתק ע"י סרב כו' ר' אברהם שמה כ"י אב"ד מאמניסלאוו וזה אשר כתב לי ידידי הגאון מוהר"ל ג"י מביאחיו זה כבר בשנת תר"ח וז"ל ונסה אגלה אנו באשר זה שנים כך פי' הגר"א ז"ל ע"ד הסכת על אגדות ברכות גוף מעשה אלעזריות ז"ל נגבד אר' ס' חשבה לטוב כי הגיע הספר אר"ח בשאל לידי ורחיתי כי לא היה עוד חיזו זמן חנוכה בשמון ביה ח"ו כלא היה כי כבר סכתה אותיות רבות פורחות מרוב שנים וקצותיו בגליונות אכלו עש עד כי הגבות רבות הכותבים כמעט על כל גליוני הדפים בקושי גדול אפשר לעמוד עליהם וב"ה כי אחרי רוב היגיעה עמדתי על בזרין ובעתקתי ועוד הגיע אר"ח גוף הכ"י ב"ל עם העתקת ליד סרב ר"א שמה כ"י לאמניסלאוו וגם הוא יגע לערוך זה מול זה ותיקן מה שביד נגד לדעתו לתקן ומעשה החיבור על מכוני כו' עכ"ל וכן על מס' שבת בגלגל נמלא ת"י וסוף אשר סידרו תלמידיו לאחר פטירתו וכמעט על כל דבר כתב א' הגאון מוה"ר הכ"מ [ע"י ו"ד ע"ב בגאון פי' ר"מ ס"ק כ"ב ע"ס] ז"ל והוא עד סוף"פ כמה בהמה :

*** (כב) ברך על מס' ב"ק ערכין בברכות (כ"י) [נמלא בבי"ק על ערכין ותמורה]**

[בן] נרשם בהרש"ם והנה על ב"ק רחיתי על אגדות ע"ד הנסתר ועל ערכין בברכות לא רחיתי ולא אדע אם הוא ע"ד הפשט או ע"ד הנסתר. ועל הגדות ב"ק דרך הנסתר יש אלפי אכל בהעסק משוכמת מאוד (בבב"ל) [על ב"ק נדפס עתה ע"י סרב רש"ל כ"י]

*** (כג) על מסכת ר"ה : (כ"י)**

לא נרשם בהרש"ם אבל נמלא ת"י הרכ"ב ר' בער המ"ז מוויילנא ורחיתי על פרק ראשון דר"ה העתיק בן הגאון ר' בער ז"ל אחי הגאון עם קלת הגבות מאביו הגאון ז"ל ויש שם דברים נחמדים :

(כד) ביאור על כמה אגדות :

נרשם בוויילנא (שנת ישרים) הוצא לדפוס ע"י בניו הרבנים ז"ל וכתוב שמה בהסכמה מהר"ב המ"ז דוויילנא שהספר מכ"י קדשו של הגאון נ"ע ממנו. ויש מאמר א' שהעתיקו בניו וסוף פי' על רבב"ב כב"ב ע"ד הרמז מוסר השכל וע"ד המקרא (תהלים קז) ע"ס. וסוף. א' על מדת הגאון וסוף מדת הכהן. ג' על התאבד וסכנו. ג' על הקהל וסכסכרן גאון כעס תאבד כבוד קנאה. ד' על מחסרי אמה מחמת עניות וחסרון לעוון וביאור על מאמר חז"ל ב"ב (עס) ע"כ ולאחר המושלים אלו המושלים ביה"ט כו'. (וכתוב שמה בוס"ל רבינו הגדול אמר ע"ז מאמר בקלר וחזר ופירש לנו דוקמות בזה הטיב בדעתו הרבה ומי וכל לשער רחב לבדו כחול אשר על שפת ביה אסם קלוב תראה) וביאור על מאמר אבות מאין באת כו' וביאור על מאמר שבת (ע"ז) מ"ט עיון מסגין ביה"ט פי' ע"ד הרמז וביאור על מאמר ברכות (ח) גבי סבא דבי תלמוד ע"ד הרמז (וע"ס) שם על הדי גברא דאלו ובעי איתתא כו' אחר כותבי זאת מאמרי מהר"א שכתבתי כ"ל ג"כ ע"כ ונפלתיו אשר לא העירו שיש מהם עוד שכן פי' מהר"א ז"ל וביאור על מאמר שבת (קד') א"ת ב"ב פי' רמזים ע"ז וביאור על מאמר סוטה (כ"א:) ופסול סוף ביהורו למשלי (כ"ב כ') ע"ס :

[ומדע שנית עם הוספות קלת ע"י הר' ר' אברהם משכ נכד הגאון בעל מעלות התורה אחי הגר"א ז"ל] :

*** (כה) חידושי הרא"ש (כ"י)**

נזכר בהרש"ם דסלאוים [הוא ת"י הרכ"ג מור"ש ז"ל כי נמאלתי] וע' נסדקמת בניו בביאור בגאון על סוחר כתבו בוס"ל מאור עיונים ישמה על ה"ר א' ש' כולו :

*** (כו) ליקוטים על הרמב"ם (כ"י)**

נזכר בהרש"ם דסלאוים וגם נמלא מזה מעט ת"י שגל לידי משינסק אשר ביה ת"י חתן הגאון נ"ע בשם :

(כז) אדרת אליהו על התורה :

נרשם בדובנאווא (שנת תקס"ד) במקראות גדולות ע"י מלות רכב כמלא"ס א"ש פיווש ז"ל. אשר בוס"פ ס' מנחת שמים וסוף הגי' גם ביהור בגאון ז"ל * בהרש"ם דסלאוים נרשם י"א כר"י על התורה וסוף ע"ד הפשט וגם נמלא שמה פ"ד הנסתר וע' פי' וירא (יח) ג' אשמים פי' ע"ד המוסר ומש"ל ** ופי' על פ"א ביהור תמלא ב"ס דברים (א' י"ב) ע"ס. ופי' על ויקרא הוא יקרא מתורת כהנים הדרשות על כל פסוק ומעט גם מש"ס כלי וירושלמי וע' בסוף ויקרא במנחה מרחשת ונדפס על ויקרא עוד הפעם בקאפוט (תקע"ח) עם ביהור קת מהרב סג"מ יהודה ל"ב ליפשיץ ז"ל (חתום בר"ה) ע"ס ע"ס ובסוף פי' קדושים הוצא כללים מרבינו הגאון נ"ע כל"ו כריתות (והנה נמלאים גם בכ"י מעשה תורה מהגר"א ז"ל) ועל פי' חוקת וכלל נדפס בקוף ס' במדבר ועל פי' בלק נמלא שם מהדורות נדפסים שם ויש שם כפל דברים. ע' מהדורת תלמיא (ס' טו) וכפול הוא במה"ט (טו) ועמ"ש בפ' חוקת לרבות עבדים לדין עומאח מת וע' ב"ב ברכת ראש בששמיט לך (עט ע"ב) וביאורו על ס' דברים נדפס בקוף החומש ועל האיות נמלא ב"ס מהדורות וע' ב"ס יד יוסף מנע"מ מפרשי ביה הלכות ס"ת ביהור"ד (ס' עב ס"ק ב') וז"ל. והנה בגאון התנא אלקי מו"ס תלמידי מוויילנא ז"ל כתב * (וכס חתן בגאון ביהורו)

יב

בחדרת אליוס דכאלינו ים תר"ו תבוב וכל תיבה מרומז מזה ח' מסמאות . והנה כעת זכינו שמדע שירם לחוס ויזאר ד' הגאון כו' והמעין שם ירחם שבעט ירחם נבואה קטנה מהגאון מו"ה ראו"ו ז"ל ע"ל . [והנה לרדע לרבים שחלו בו ידים לשנות לשון ולסופר בו דברים ובפרט בפ' בראשית אשר מנאל בכו' לשון רבינו הגדול ז"ל נעלמו לשון הוצק בקלם מועט סוגל המרובע בדרכו וז"ל . גם בפ' באינו נמאל בידו העתק אחר מהגדפס ויש בו כמה דברים שנשמעו בדפוס כמו כן רבו השיבושים בדברי קבלה שבחדרת אליוס הגדפס ומאוד ראוי שיקח מזה וז' נעלמו איש גבון לדבר להגיס מתוך הכי' סביר נכדו [הגרדל'] [ומ"ש בחדר"א בראשית (א' כ"ח) כל דבר העשר כו' עד חיתו חל חין זה מלשון רבינו ח"א של בו מו רבם ז"ל ארבעה ז"ל בסופו שם הדפס על לשון רבינו ואל"י יש העתק בזה מ"ש וז"ל רבינו ז"ל ואין כתוב כל זה [הגרד"ש ממחמלסאון]] ועמ"ש המעתיק וז"ל . ולבו אומר כי הגאון לא כתב על נעלמו ולא מסר רק ראשי פרקים להם ומבין מדעתו ע"ל . והנה החיבור על התורה אינו כולו ממ"י הגאון יע' ממש . כ"א נקלוגס מה שמענו וסופוס כלשון למענתו וגם הוסיפו מה שנמאל בליקוטים . ולדוגמא . ע' בראשית (א' י"א) כתוב . וז"ל הוצב של אבא מורי הגאון זלל"ה ברא הוא עלם הדבר כו' ע"ש ותפין . וע"ש מ"ש ח"א בליקוטים ח"ג (דף קכ"ג) . [וכמ"ס יד"ג כרב ר"ש מסלוק י"י בסוף ביאור הגר"א זל"ל למדרש רות החדש קלת תיקונים מאחז] :

כח) ס' צורת הארץ לגבולותיה סביב . וחבנית הבית .

(מספר מלכים ומספר יחזקאל) דפס בשקללם (תקפ"ב) ע"י בניו הרבנים ז"ל ותלמידו הרב ר' מנחם ז"ל ע"ש המקראות לזה וכתלה ס' מקראות התחלת יסועט שמענו מפי קדשו וע' ב"ס בית דוד (דרוש ב') מה שס' על דבריו [וכן ס' על משנה ממש' פרה דפס שמה] ובסוף לוח יצורי פתוחי הותם לזה וע' מלכים (א ח) וז"ל וראשית בכתובים אחרים של מ"י הגאון ז"ל סביב קבוצ ב"ס כו' אך ראיתי ומלתי את פיו הקדוש ואמר שהגבון כמו שאמר לי וסומע טעם בדבריו כי לא אמר זאת מעולם וע' בירושע (יט ב) וכן הוא בד"ס ע"ש ביאורו (ד' לא) פו' נחמד על ממחל' בניטין (ו) מתוולד דח' קא חסיב ותרעה מה עמקו מתשבות חו"ל ולא כמ"ס ידירי הגאון מוסר"ן מולקוניו י"י על המחבר כוס כי הוא חל למליה ע' מבוא התלמוד וע' מ"ש הגר"א בד"ס (א יג) מה שדרשו חו"ל בשבת שם חוי שטועמין ע"ש וכן ע"ש (ח ג) וע' משלי ומקור"א זל"ל (כ ח) מביא פו' על יסועט ע"ש [ובדפוסים דסלונים או' כרך על יסועט וביאורים ראשונים ועוד ממחל' ויתר מהדפס] בכתובים ליקוטים על שירת דבורה ועוד חו"ל ליקוטים אשר ראיתי ואפשר עוד הרבה על"ה ראיתי [הגרדל'] ודפסו עוד הפעם בעו"א בוויילא (שנת תק"פ תר"ג) ועם הוספות מנכדו הרי"מ ז"ל מסלונים וזיתר ביחזקאל וראיתי להעיר כאן מ"ש ביחזקאל (מ"ד י"ט) ע"פ ולא יקדשו את כעס הגדירים היינו גנד חול כנענע בגנר קודם נעשה גם הוא קודם [אל"ה פליאס דעת מנח] ומאוס לייסב ולעשר מקור לזה . [עמ"ס המו"ל בזהר הגר"א למדרש רות החדש בסוף בליקוטים ס'] הוצר והתגברו ע"י הרב כו' ר' הכהנא דל' וספוק יסועט נימסר ליקוט על השמים שבערי המגדש שביסועט ל"ה ע"ש .

כט) על ישעיה חבקוק [הושע] :

דרפס בעו"א בוויילא (שנת תק"פ ומשנה בשנת תר"ג) פו' על ישעיה ע"י קאפיטל י"ג [ובספר דפס בראש השנה עד קאפי' (טו) ג"כ מוגה ומנואר ע"י נכד המחבר הרי"מ מסלונים ז"ל ופי' ע"פ גנלה וגם רמזים מסודות התורה ועד קאפי' (ב) מעט כ"י"מ ממש אות בואות ע"ש כ' נכדו ע"כ ממעתי לשלוח ב"ס יד' אף עתה קלרי הכנה וע"ש (ה למד) מחלן ועד סוף הספוק נמחק כו' קדשו ממש של אל"ה הגאון ז"ל וראיתי להעיר מ"ס (ד' נכדדיל בין גוי לעם כי גוי הוא שומר הנימוס כראוי ועם יאמר על קיבוצ המוטים ויהי שומרי בעלי דת או על בעלי דת ע"ש וז"ל חו"ל ויבי שם גליו מלמד סקיו ישראל מו"טים שם וע' פו' ל"ה (א ח) כד' ספרו גנזים את כבודו בכל העמים נפלאות פו' גנזים כינוי המון עם ובפניהם לא תוכלו לספר רק כבודו בכל העמים כינוי החכמים תספרו אף הנפלאות (וכתב שם נכד המחבר שם המעתיק) קול הכרה ולא כיון לבו וע"כ כ"ל גוי הוא הנכבד לכן דרשו חו"ל גוי מלמד שהיו ישראל מו"טים שם ועם אינו חל לא קיבוצ רב כי יהיה המוטים וז"ל כאן ספרו גנזים את כבודו כי לאו כל מוחא סביל דא אצל בהמונים די סיפורי מעשה נפלאות ע"כ] ונפלאות הוא על נכד המחבר שלא העיר ממש הגאון בעלמו בישיעיה בואות אצל תשוב תתפלא עוד ויתר כשתראה במשלי ע"ש פו' הגאון (י"ד כ"ח) ע"ש כרב ע"ש כדעת מלך וגו' ופו' מלת ע"ש מורה ע"כ בהכמים כמ"ס בפרוש ע"ש ישעיה כמה פעמים מ"ס וז"ל ע"ש (ב) עמ"ס ע"כ הארץ כו' אצל הגוים בעלי הנימוס כו' (וע"ש מ"ש נכד המחבר לא אחזר כי פסוק זה שערתי מדעתי וכתבתי עמי שביה כתוב לפני ומרוס על הכתב וע"ש (פסוק ד) ע"פ וספט בין הגוים וגו' אל"ה הודיעך כבד אף עתה כי ככ"מ אשר מאלתי כותב סלג שמפרש גוים על המוטים מהפך חני דבריו לפי הכלל שקבלתי ככ"מ קדשו ממש של אל"ה הגאון זל"ל בפסוק כיו גוי הוטר וגו' ע"ש עכ"ל ותשכיל מוחל דבר האומר במשלי כ"ל וע' פו' לחבקוק (ב ה) כתב ע"ד הפסם גוי סם המוטיים ועם סם החכמים ע"ש ובסוף הספר מנאר מאחז"ל (שנת קד) א"ב אלוף בינה כו' בהרוב ויתר הביאור ביתר דחו"ל שם בשבת א"ת ב"ס כו' ע"כ סוף ויזכרו על כמה אגדות ותתאלו ע"ש משלי (ח) מביא פו' על ישעיה ע"ש ועמ"ס (ס י"א) ע"פ ס' משכמים בנור וגו' מלך (פסוק כב) ס' גוים מנאר הוא כע באריות ויתר במשלי (כג ו) וס' (שס יד) יע' מביא פו' על ישעיה וע' משלי (יט כו) מביא פו' על ישעיה (א ח) באופן אחר קלת ובאריות וע"ש (כ ל) מביא פו' על ישעיה (א ח) מקר רגל וגו' ועמ"ס (יחזקאל א ב) וכן מביא פו' על ישעיה בפי' על שיר השירים (א ו) וס' (א טו) בפי' אס' (ג ז) בפי' על ופי' חבקוק (א ח) מביא במשלי (כד ב) וע' שו"ת בית דוד בחלק בדרוש (דרוש ו דף נד) . [ביאורו על יסועט בשני אופנים על גנלה ועל נכדו דפס כסוף בעו"א בדרפס וויילא שמדפוס מכבר וכתהדשים השמינין] :

ל) פו' על יונה .

דרפס ביחד ע"ש ביאור על כמה אגדות בוויילא (שנת תר"ס) ונכדו דפס בווארשו ובפראג וע' בסכמת רבני מ"ך מוויילא שהיו מבי"ק ממש שבו ביאור ע"ד משל ומוסר וע"ד הרמז ועמ"ס מנעלות הסולם (הערה ב) ע"א בארובס ובריס ביאורו לרבנ"ה מביא הגאון ז"ל פו' על יונה וכן בפי' לשיר השירים (א ו) . דפס

עלית קיר

סידר זאת ומאחר לקחו הרב המ"מ המפורסם מקו, דוכנא כאשר בא אל בית הגאון (במבואר בעליות אליהו דף ל"ו) וכגיע הספר להרב המ"מ ר' בערוס פלאהס וסוויאלו לאור (ע"ש בהקדמה) [וכנ"י נמלא כסדרן להלן עוד על איזה סימנים וליקוטים על הרבה סימנים לבלן (בגרד"ל)] וחובה עליו להודיע לרבים כי הרבה מהם אינם מהגאון כ"א מאת שארי רב"ג ר' מנחם אליעזר בסגאון בעל עטרת רמז כאשר ראיתי חצי בכתובים וע' מ"ש בעליות אליהו (בערך קז) :

(ג) פ' על שיר השירים :

נרפס בווארשוי (שנת תר"ג) אשר היה בכ"י עמונים ת"י נכדי גאון ז"ל בק' סערטיוו (וע' בעליות אליהו כי בעשרטיוו סיים פ' על ש"ס) ושני פ' נדפסו [ודע כי ראיתי על ש"ס ב' עתקות לא ראי זה כראי זה כי שנין סידרו על' תלמידיו בשומעים וכו' השמיני יפס דרך הפשט אבל דרך הנסתר לא כתב כ"א מעט והשני השמיני הפשט בל' מקוקל ומקולר וגדל זה הנסתר כתב כראוי אשר במדומה שהנסתר הוא מסודר בלשון סודס של רבינו הגדול ז"ל בעלזא ונדפוס נדפס מהעתקה הראשונה וגם מזה נשמט הרבה (בגרד"ל) וראיתי אני פ' על ש"ס מברס"ג ר' גרשון בברס"ג מו"ס אברס"ג ז"ל אחיו של הגאון כ"ע מביא כ"פ דברי דורו הגאון על ש"ס זה ששמע ממנו ז"ל יש בו דברים חדשים מהנדפס ופ' על ש"ס מובא במשלי (ו כז. ו כ. כג. כה יא) :

* (ד) פ' על מגלת אסתר : (כ"ה)

יש אלני בכ"י אופן שפ"פ הפשט אך אופן השני שפ"ד מוסר כמו מחיר יין ראיתי ואין אלני עתקה ממנו וגם אות שפ"ד הפשט נלך תיקון הסיבוסים (בגרד"ל במכתבו משנת תר"ח) ופ' מובא בפ' לש"ס (א' ה') וכן ליקוטים לרב"ח מביא פ' ע"פ אשר לא עשתה וגו' וכן פשיעתי (י' ז') מביא פ' על אסתר (י"ד ז'). [נדפס בברלי פ"י כר' לאשין בשם מעיל נדקה מהפ"י שפ"ד הפשט ונדפס בסיבוסים ופ' ע"ד רמזו מנאל ת"י הרב ר"ש ל"י מסלונק] ו :

(ה) פ' על דברי הימים :

עם ביאור והגהות נכדו הרב רי"מ ז"ל נדפס בעו"א בוויילנא (שנת ת"ק"פ ותרג"א) ונכדו בוסיק עליהם גם משלו וגם ליון על כל דבר שקידמו הראשונים וע' בד"ס (א' ל') כתב. אליה. גם זה תמלא בפנין אשר בזה שלמה ורמז לביאור ברס"ד ע"ס (בערני הרב מקי"ב ל"י) וע"ס (י"י) בוסיק גם מדברי אביו הרב ז"ל ויורק בסוף לוחות שנות הסופטים והמלכים לדעת הגאון זקנו י"ע ואשר בזה יתייבדו הרבה מאמרי חז"ל ואין כאן בלבול חשבונות כאשר חשבו הנמארי לב מדעת המתחכמים בעמנו ומאלו מקום להרחיב פה על דחז"ל הנאמנים ונעשים לי סוף דברי נכדו אובסי מעוררי הרב ז"ל וראיתי לכתתיקם הנס וז"ל ובעל מאלו עינים אסף מלא הרועים כו' מקולם יתה אל חיווק דעותיו כו' בראית מה כנס עומים תשוב תראה מר ויסיף דבר איש תבונות דעת אה"ז ע"ס השואות הכתובים מפורסם ושם שכל מהקדמת דחז"ל כי דבר שלום אל עמו ואל יראיו ואל ישובו לכסלה ואל כעדיף ככתוב המרבה ולא החסיר הממעט. ממנו תראה וכן העשש לכל חומרה וכן העשש לכל מקום אשר דברי חז"ל בלתי מפורשים לך כשמעל וכן העשש לכל אבדת אחיך אם לא קרוב הדבר אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך ויביע עמך עד דרוש אחיך בגדול עד אשר יודע כ' את אשר לו במשפט לפרש הדבר לאמיתו בלי נפתל ועקש עב"ל כסוב [בכת דפוסים הרב ר' שמואל מסלונק ל"י ס' ביקר השחר ושם ליקוטים מהגר"א ז"ל ע"ס איכה קטלת וחוקאל וכו' וגם קיבן שמות נרדפים הנמאלים בביאור הגר"א ז"ל וגם בספרו אמונס והשגחה נמאל ליקוטים מהגר"א ז"ל] :

(ו) פ' על הגדה של פסח :

נרפס בהוראדנא (שנת תקס"ה) ע"י תלמידו ברס"ג ר' מענדיל ז"ל וכתבו בהק' כי ספ' אינו מכי"ק הגאון כ"ע כ"א אשר שמע מפיו הקדוש בליל פסח והוא כתב אח"כ על הספר וכן בוסיק מנהגי גאון לפסח ונדפס ביחד עם פ' נפת פעת לבגאון ר"י גיקטעליא ז"ל :

(ז) פ' על ספר יצירה :

נרפס בהוראדנא (שנת תקס"ו) ע"י תלמידו הרב ר"מ הכ"ל. וברשימה דסלאנים ב' כרכים על ס' יצירה. וזה המיוחד בחיבוריו ז"ל שנדפס מלא סיבוסים וטעות. עד כי בברס"ג מקומות חיבור יחד בנחות שכתבו על בגליון ממנו ז"ל (אלל שיטת גוף החיבור עם דברי הפנים מהחיבור כסדרן יחד עד כי יעמוד הקורא משתאם לעמוד על הכוונה וחובה גדולה לסדרו מתוך כ"י נוסחא נאמנה (בגרד"ל)). והנה נמלא ת"י ס' יצירה כ"י ממנו ז"ל סידרו תלמידו הרב החסיד רמ"ש ז"ל לא נדפס וגם הביא על בגליון הסופס ממנו ז"ל וליקוטים נפלאים והכוזר בהק' לספד? אשר עשש ע"י ס' יצירה בסיומן קודם י"ג שנה נוסר שמה הטרופים לזה ועי' עליות אליהו (דף כ"ב) כי מימי ילדותו ביהם גירסתו בדרוס לו בס' יצירה ע"ס ומביא פ' על ס' יצירה באדרת אליהו ע"ה" (א' ו') ויצר וברר באדרת בס' יצירה מובא בסכסכות ברכנים דוויילנא (נדפס מעבר לשער לביאורו על רבנ"ה) שסכימו עליו :

(ח) ביאור על ספרא דצינעווא :

נרפס בוויילנא (שנת תק"ס) ביאור רחב כמעט על כל תיבה ותיבה מראש הספר ועד תומו ודרכו בקודם בספר סוס עי' במעלות הסולם (בערס י"א) סוילא לאור נכדו הרב רי"מ ז"ל וע"י עזר הרב ר' מרדכי ז"ל מוויילנא (מספד בא"ק) וע"י הרב וכו' מו"ס אברס"ג שמה כ"י אב"ד מאמליסלאוו ושם באריך חז"ל בהק' לספר זה ובסופו נדפס ליקוטים לזה ומובא בסכסכות ברכנים דוויילנא כי בסכימו עליו [וזה הכתוב ימדי שראוי לשנת מלא]

פילא מסודר כסלכתו כג"ה מדויקת ובסדור בלקוטים על מקומן הראוי להם כוז יראו ויקדשו לעשות כמתכותו ככאים להוציא לאור שאר חיבוריו בנסחיות אי"ה שזכה דבור לך (הגרד"ל) :

* (למ) ביאור על הזוהר . (כ"י)

ברפס ממנו אפס קלסו בווינלג (שנת תק"ע) ע"י גניו ונדדו הרבנים ז"ל והוא מסודר מעט כ"ה בגאון ז"ל ועי' בק' בגאון מוהר"ח ז"ל שם ולא הדפיסו על כל הזכר כי רב הוא וכדפיסו אך מעט כרך קטן כמנא צפ"ע מסודר והוא על ח"ג מהזכר מדק קל"ה ע"ה עד סוף קע"ה א' ובסוף ליקוטים אחדים [ברשימה דסלאים י"א כרכים על הזכר ככ"י כוז הוא החוב היותר גדול על שנתפסו ונפלו העתקות שונות על מאמרים מהזכר וליקוטים שונים ועלו בהם שיבושים וקמטונים ואין תקנה כ"ה להשתדל לסדר יחד בסדר נאות לפי חלקי סוחר ולסדר הליקו' בסימנים ולהגיהם מכ"י שת"י נכדו אשר וודאי רובם מכ"ק בעמנו או מתלמידיו הנאמנים ואף על פ' שלה כדפס עלו בו קמטונים נגד הנמא ככ"י ראוי לתקם (הגרד"ל) ועי' סק' לספד"ו ז"ל בגאון מוהר"ח כ"ע וניחוד גרסאותיו הנקיות אשר המי"ה כוז"ק ור"מ ותיקונים חסר ויתיר וחלוף משורס לשורס ומדק אל דק ולכמה דפין לא יאומן ולא ישוער יגיעותיו הרבות והעזמות שבהם לו ובהם שוקל וסופר אותיותיהם עד דלתיכיו לו עיינין משמי"ה לאוקמי גירסא חדשה יפה וברר איומה על קו האמת נשקל על מקומם יבוא בשלום עכ"ז עדן לא התבגר כלבבו להחליטו לאמת ברור עד אשר חזר ויגע יגיעה נורא כפי"שפוש ומשמוש וחיפוש מחיפוש רב מאוד בכל הזכר"ק ור"מ ותיקונים אס הוא מאירות עינים שיתשבו ע"י עוד מקומות רבות כוז"ק ור"מ ותיקונים וכאשר כן נמא אז הבין כי חכמת אלהים בקרבו כו' ושמעתי מפורס יואל מפיו בך' שלא מלאו לבו כסבור לשנות ולקבוע גי' חדשה בנסחיות עד אשר הכיר אל עבר פניו כסבור הרבה מקומות ולפעמים עד ק"ן כו' עכ"ל :

* (מ) ביאור על תיקוני זוהר (כ"י) :

[ברשימה דסלאים ה' כרכים על תיקוני זוהר עדותו בכתובים ונתפסו ממנו העתקות שונות חסרות וראיתי להודיע כי נמא בכתובים ביאור על כל התיקונים בלי שיוור ואף על י"ה תיקונים האחרונים (הגרד"ל) מובא פ' על התיקונים (תיקון ע' ד' ר"ב א"ה) בנספח הדת קודם כ"י (דק י"א) ד"ה ובריש בראשית . עלה בסכמם מהרבנים דווינלג להדפיסם ~~ע"ה~~ [נדפס עתה בתכלית הספר והסכמות במלות והאלאות ח"י כרכ"ג חריף נכדו בישראל מו"ה שמריה זקערמאן כ"י במסליב וסוכא לבית הדפוס ע"י כרכ ר"ש לוריא כ"י ונדפס בווינלג] :

* (מא) ברך פרקי היכלות (כ"י) .

לא ידעתי אס כן הפרקי היכלות שדפוס רק הגבות של רבינו ז"ל עליו או כן פרקי היכלות השלם (כאשר כמדומני ראיתי בילדותי אלל ש"ב בגאון מו"ה שאל מווינלג ז"ל) כי כדפס הוא חסר הרבה וביד הראשונים ז"ל היה נמא גדול הרבה מהנדפס וא"כ הדבר מלאו רבם עד מי שיש כח צירו לכניא לדפוס ברייתא שחברו התנא (הגרד"ל) :

* (מב) שני כרכים על היכלות (כ"י) .

[ביאור ברבבה חיבור המיוחד בחיבוריו ז"ל כוז שבה בארזוס ע"ד ביאור נפלא וגם הוא חיבור מעט הכמות ורב האיות לשלימותו וראוי להשתדל בהדפסתו ונמא ת"י ככ"י (הגרד"ל) וגם הוא עלה בסכמם מהרבנים כ"ל להדפיסו ומובא בספר נפש החיים ש"ה (סוף פרק ט"ו) מ"ס כביכל ב' וכן שם (פרק י"ח) ומס (פרק י"ט) . ~~ע"ה~~ [נדפס בק"ב ע"י כרכ ר"ש לוריא כ"י בהתאמתו בגאון כ"י ז"ל כא"ד דק"ב ובסוף ליקוטים מחי' וע"ש בסוף דק ע"ה כי גוף כ"י ק"ה נמא בירושלים כבהמ"ד בגדול מנחם ציון ת"י כרכ"ג ר' זוגילד ז"ל מסלאנט] :

* (מג) ביאור על רעיא מהימנא . (כ"י)

ברשימה דסלאים ד' כרכים על רע"מ גם זה החיבור נפלו ממנו העתקות שונות חסרות על כי הוא בא בכמה כרכים והמעתיקים לא השיגו כולם וראוי להודיע זה ברבים כי נמא עליו ליקוטים רבים וראוי לתקנם יחד על מקומם יבואו שלמים ומסודרים כראוי והחיבור להיותו קטן כממות ורב האיות כי הוא ראשון במלאכת הקודם הוז שלא חובר עדיין פ' עליו לכן ראוי להשתדל להוציא בדפוס (וישנו ת"י על כל כרכ"מ עם הליקוטים שונותי ג"ה לסדרם על מקומם כא"ה (הגרד"ל) וגם הוא עלה בסכמם להדפיסו מהרבנים דווינלג וכ"ל ועי' בעניות אליהו (דק ל"ג) . מו"ה (אות כ"ב) . ~~ע"ה~~ [נדפס עתה בק"ב מעטתא כשעתיק בגאון ר' דוד לוריא ז"ל מניחאחו עם בהות שלו והסבות מהת כרכ"מ ז"ל תלמיד הגר"ה ז"ל ויאל לאור על ידי כרכ ר"ש לוריא כ"י] :

* (מד) ביאור על אידרא רבא ואידרא זוטא . (כ"י) .

עיינ בספר עליות אליהו (הערס פ"ה) מש"ס כוז :

* (מה) ביאור על מדרש הגעלים . (כ"י) ועי' לקמן (אות מ"ו) :

עריט קיר

* (מו) ביאור על זוהר חדש . (כ"י) .

[ברשימה דסלאנים ג' חלקים ומוס לא נמלא אלני רק חיוו מאמרים וגם פי' זוכר חדש על רות הנמלא בסדרת קודש וסנה לא נמלא אלני נדביו כעת פי' רבינו גדול ז"ל על זוכר חדש שיר השירים אשר רבינו ז"ל בליקוטיו מורס באצטע עליו כ"ס ובמקום אחד כתב זוס"ל . ובפי' זוס"ח שס"ס שם אחן את דודי לך ע"כ . ולא זכינו להנות מאורו רק על פי' מאמר מדרש סנהלס שבתחלת זוס"ח שס"ר וגם על ריש מילין על חיוו שורות מתחלת זוס"ח שס"ס [אמר העשיל עי' סדרת קודש כ"י (דף י"ג) ד"ה זוס"ח שס"ס י"ב אכרים פטימס כו' וע"ש ד' י"ח עמ"ס זוס"ח שס"ס שסיני הוא ספס ועי' בספר יצורס כ"י ע"ח זוס"ח שס"ס רוא דד' שמסן גליפין] וספאר עגו מאתנו וכבר חקרתי ופשפתי עליו בכל המקומות ואין יודע עד מה ממנו ס' יאורי עינינו ויחזיר לנו האכידס סגדולס : בואת (סגדול) :

* (מו) כך הדרת קרש (כ"י) .

חיבור ארוך מסודר מתלמודו סרס"ג רמ"ש ז"ל וז"ל השער שם ספר סדרת קודש אחד משפטים חיבורים קדושים שחיבר כו' ופי' על מדרש סנהלס ממגלת רות ~~ו~~ [דפס בווארשא שנת תרכ"ס ע"י סרב ר"ש מסלובק י"א] וסוא מלשנו הקדוש וכל הספר סוס סעתיק וסידרו תלמודו סגדול המקובל סרב כו' מ' שלמה ז"ל . סטאלטסין עתק וכתב ביוס ד' י"ג לחודס מר חשוון שנת תקע"ב וסמסר ת"י כליל יופי סכן לספסס עס לחות סמפתחות וסוא ליקוטס סרבס מרזין דאורייתא (מתחיק ערך עשרים בויוג) :

* (מו) כך לוח הליקוטים (כ"י) .

[לפי סגראס סוא מפתח סהליקוטס (ססס) סוא לפני סמסר סמפתח) סברסס שונים כי רלתי חיוו קונטרסס ע"ד לוח זס (סגדול) :] :

* (מו) ספר סעשה תורה (כ"י) .

ולבסוף חיוו ליקוטס כללי סתורס וסוא מתחיל מאות ח' ומוס וסולך כל סמספריס אשר נמלא סדברי חו"ל וסשר כללס סוא סתכמתו ונמלא ת"י עד סות י"ג וגם סות ע' נמלא סמס וליינתי עליוס סמס סעמיס מולסס וסמסתי מוסרס"ג ר' דוב סער מ"ץ מוויילנא כי זס נכתב מתלמודו סאשר יסא מפי סגלון סע"ס ססכנו על סמטו סחליו וסוא סתב על סספר סדיו [ברשימה דסלאנים כ' סריס מעשה תורס רלתינו קלת סרשמו מפי סגלון ז"ל סכל לפי סגראס סשני סריס סלו סן סססלימס סנו סרב מוסר"א ז"ל סתכמתו (סגדול) :] ~~ו~~ [דפס עתס ממנו בווארשא שנת תרכ"ד] אך סמספר עשרס וע"ס סססכמת סגלון ר' יוסף סאלו ס"ז ז"ל סאנד"ק לבוס כי נמלא ת"י סתכנת סואת אשר סשיב מוסרב ר' וסלף סף סתן סגלון מולס"ג ר' עקיבא חייגר ז"ל ע"ס :

(ג) דקדוק אליהו דפסס בוויילנא שנת תקל"ג עס סערות סמסדקדק ר' נבי סירס :

(א) ספר סיל סשולש :

על סכמת סמסולסס וסגדסס כו' סס"ס ת' כללסס דפסס בוויילנא (סנז תקל"ד) וסספר סוס סוא סעלס ס"ק ססגלון כ"ע וסוילאו סלור סרב סגדול מו' סמולל אב"ד דק' לוקיק וסויוס ועסס סירוש לדנריו וסקדיס סקדסס נקרתס סשס דרך ספתח (וליויס סדך) סאת סרב רי"מ ססלאנים :

* (ג) חיבור ארוך על סתכנות (כ"י) :

ע' עליות אליהו (סערס ס"ב) סארוסס מוס סחיבור וע' מעלות ססולס (סערס ס') :

* (ג) סרך סקופות וסולדות (כ"י) .

(ד) סתב סלים לסרופס .

דפסס סמס סעמיס וגם נעתיק ללשון עס לטוע סכססס וכלסונס סעלי עתס וסוא סכתב אשר סלח לביוס מדרך סעיעתו סלרן סקדוסס ועי' עליות סליכו (דף ל"א) :

[לבר זס סמסתי מפי סרב ר' יעקב סמס ז"ל ססלאנים בוויילנא סילדותי סנמלא סלנו סרך ליקוטס שונים סלא ססידרן סממנו יס לכיון סילד סיס סדר למוזו של סגד"א סכל יוס ע"ס סדר סתיכתן סס (סגדול) :] : י"ל ססוא לוח סליקוטס ססור לעיל (סות מ"ח) וכן נמלא ממנו סתכניס סכתובס וכן מולס סתכנריס דברס סתמדיס אשר סאמרו סממו :

והסגדחת סגלון יסלו סלור סדפוס סשס מעשה רב (וויילנא שנת תקל"ב) אשר סילנלס ידו"ס סרב"ג סע"ס סתס סירלס מ' יסכר סער ז"ל סמ"ץ מוויילנא סמס סס סרלו עיניו סז סגלון נוכס וסמס אשר סיו סכתובס סמרב סססיד מ' סעדי' ז"ל סתמדי סגלון סנפטר סירושליס וססלו לידו סמס סמנו סיושכ סמגורי סכיו וסרב"ג מוסר"ב סג"ל סוספ סעליס סערות [וכעת סתעורר סנו ידיו סרב וכו' מ' סלי' סרן י"י מ"ץ דפס לסדסיס סמסס סס' מעשה סרב סוספוס סערות סאכיו סרב"ג ז"ל וססופו קונטרס סנתח ערב סאכיו ז"ל יס' ס' סחו לסוילאו סלור] וסרבס ססססגות סוכלסס גס סן סחי' סרס אשר גס סוא זסס לסיות סמססופסי סל קורת סגלון כ"ע ורלתי' סלי לסוסף ולסעיר על סס סכתב סמעס רב . עמ"ס סמעלות ססולס (סערס י"ג) ס"ז סכניס סמסדסיס סממו וע' סס ד"ס ויען וסס (סערס ז' ס' כ"ד) וסעליות סליכו (סערס ל"ס סל' ג"ג ס"ב ס"ב ס"ז ק"ס) . (ס' י"ד) עמ"ס סח"א ססלנות סליט

(כלל י"ב סי' ו') כל שהסור בטלית שלא ללמד כטלית לר"ך ללמד וכן נבג בגר"א: (סי' י"ז) עי' ח"א שם
 (כלל י"א סי' י"ב) ועמ"ש במע"ס הערה י"ג (דף ט"ז) ד"ה וכן וז"ע: (סי' מ"ד) עי' ח"א כ' חפלות (כלל ג'
 סי' ט') כתב ע"ז וכן נבג בגר"א אך לא נוסבין בן: (סי' י"ב) עי' שו"ט משכנות עקב סי' ע"ג: (סי' פ')
 להסוף בסדר הלימוד מ"ש במע"ס (הערה י"ג) ובעלויות אליהם (הערה י"ז) וז"ל (אות ע"ד ק"ד) כפי"ס: (סי'
 אחר (סי' ע"ו) להסוף מ"ש ה"ה בטלית ברכות (כלל ס"ה סי' ג') מי שנעשה בו דבר מזה כו' מברך
 ב"ה ח"ה אשר פטרני מעונש של זה כ"כ מהר"ל שמברך בשם ומלכות כו' וכ"כ בגר"א שכן עיקר ושמעתי
 שכן נבג ועי' מעשה רב סי' מ"ה: (סי' פ"ד) מים אחרונים חובב ונאסו כמו מים ראשונים כו': (סי' ור"ח)
 להעתיק מ"ש ע"ז אבי המ"ל הרה"ג המפורסם בישראל מוהר"ם בהגאון מהוראדנא בכתביו בביאורו לתרגום
 דרב יוסף על ד"ה (ב' י"ג ה') ברית מלח קיים מלח כי כמא דמיו דימא כמ"ש בתענית (ט') והלא מי
 אוקיטס מלוחים כן וכו' שכל יודע מבין שם המלח הים מתחלה עמק שוס. ובסוף כ' את סדום ועריה
 היתה לים המלח ממלח סדומית אשר שפך כ' בה גפרית ומלח שרפה כל ארץ וממנה יאל הירדן שעליה
 אמרו ב"ר (פ"ח) כהדיון וירדא דלא פסוק יומא ויליה וממנה לשאר נהרות עד שילבו וינקותים גם לימים
 ונהרות אחרים עד שתבוא גם בים אוקיטס כדוע לכל יודע ומה מימי אוקיטס מלוחים וא"ל שיתמקן בלתי לדעת ר"א
 שם בתענית נעשים ובסיקתא רבתי (פ"ג) א"י שנעמיד לבוא א"י מבזה"ק שאלו לכל הימים ולחוקים וז"ל
 יתמקן המים ע"ש ובאר בזה שככה ח"א סיפסוק בית דוד וכן ה"פ: ג"כ בכתוב ברית מלח עולם הוא ולא כפר"י
 שם שברית מלח הוא שלא יכריחו עי' מחנות (כ"א) מלח שארית שבתת וזוהי תדע דבר אמת בביאור
 בגמרא בעירובין (י"ז) וחולין (קס) מלח סדומית יש שמסמא את כעוניה ואמר אבי ומשתבח כי קורטא
 כדורא שמאחר שהדבר מוחשי שם המלח הוא מלח סדומית ושממנה יקנו כל הנכרות ביאורים והאגונים
 וסוים שנעולם ומבואר במופת שכל שם ישפך לגשם השני כמסופק עמו בטעם וביחוד לאשר הוא מיינו ודומה
 לו בשמו ובמעשיו ובמקומו וגם בגמרא מיינו הרכה מהאמר יעידו ע"ז כענין אמרם הכלל מפיק הכלל ומלא
 מין את מינו ויעור ואמרו בדרך משל לא לתנם כלך וזו"ר אלל עורב אלל מפני שהוא מין וכמוהם רבים
 וא"כ נקל לדעת שהאורים והמקומות שמשם חוזבים המלח מדינה ומדינה כמקומה שולט בה מאד הערבות הים
 המלח שהוא המלח סדומית המתערב בה מייניקתה ממנה אמנם מדרך הרכות אשר כוללת בה ומשתמשתה מעט
 מעט דרך הילוכה במימי הים והנכרות לא נמלאת רק מעט וזה אמר ומשתבח כי קורטא כדורא כי כדור הוא ורחוק
 לפרש שהיה צימיה הערבות המלח סדומית בכל מלחי הארץ בלתי שום סובב וממה היתה הערבות וא"כ מתעבה
 ולפי שהיה למדו בדרך כזה לפיכך אמרו בחולין ובעירובין שם ובברכות (ג') שליו אין חובב ליעול מים אחרונים
 שאין מלח סדומית מאז ביטיו ולפי הביאור האמתי כזה גם ביטיו מאז וכמוהם כמו חייבים במים אחרונים בלא
 שום כדירות היתר ולא ללמד לתקן שהתקן הרמב"ם (פ"ו מה' ברכות ה"ג) או מלח שטעמו כמלח סדומית וכתב כ"מ לפי
 מחזיקין שבעי' הש"ס שבו בזהל חששו ג"כ למלח סדומית וס' רחוקים מסדום ע"ש והקדשם להרמב"ם שגארות הרחוקות
 לא שייך בהערבות ולפירושי יבוא על נכון וסבן כי הוא אמת וברור וקורא אני על האחרונים וביחוד על בגאון החסיד
 מוויילנא שדחה דברי ההוס' בשתי ידיו לא יאונס ללמד כל און ע"כ: להוכיח (סי' פ"ו) להוכיח מ"ש במע"ס (הערה כ"ב)
 (סי' פ"ח) ע' מע"ס (הערה י"ג) ד"ה ועמ"ש וז"ל (דף ט"ז) ד"ה וכן: (סי' ז"ד) ע' עליות אליהם (הערה פ"ו) (סי' ז"ה)
 ע' מע"ס (הערה י"ב): (סי' ק"א) ע' עליות אליהם (הערה ו') (ק"ג) ע' מע"ס (הערה י"ג) ד"ה ור"ח ובע"ס (סי'
 ק"ד) ע' בס' שטרי נדק לבעל חיי אדם (פרק י"ד) וז"ל (דף ט"ז) ד"ה וכן וז"ל: (סי' מ"ד) ע' מע"ס (הערה י"ג)
 ע"פ הגר"א: (ק"ד) ע' מעלות הסולם (הערה י"ג): (ק"ל"ו) ועי' ח"א בס' קראת החורב (כלל ג' סי' מ') ואמנם הגר"א
 הנהיג בקבילותו נאחר שתיקן לכתוב בביאור וכתובים על קלף ובגלגל כס"ת וא"ל סקורא מוויילנא כל הציבור: (קמ"ו) ע'
 פ' הגר"א לשיעור י"א ח': (ק"ו) ע' מע"ס (הערה י"ג) (דף ט"ז) ד"ה וכן וז"ל: (ק"ל"ה) ע' מע"ס (הערה י"ג) (דף
 ט"ז) ד"ה ומ"ש מו"ת חת"ס סופר: (קס"ח) וכ"כ בגר"א כ' נחיות כפי"ס (כלל ג' סי' ט') בשם הגר"א: (קע"ב)
 ע' מע"ס (הערה י"ג) חות ו': (קפ"ו) ע' ח"א ה' פסח (כלל ק"ז סי' ל') ואדונינו בגר"א החמיר מאוד בזה שלא לאכול
 רק מה שממורר משעת קריה כל ימי הפסח והיינו מטעם זה ע"ש. בהלמע (ק"א) שני מלות וכו' ע' עליות אלי'
 (הערה מ"ו) אולימים מרור מרוסק להסוף מ"ש במע"ס (הערה י"ג) חות ו': (ר) ועי' ח"א בה' ס"ב כתב לאחר הזאת
 מותר להכין עוף וכן נבג בגר"א וז"ל: (רי"ע) ע' מ"ש בשו"ת בנין עולם (שאלה י"ב) בסוף הביאור דברי הנודע ביסודה
 מה"ק (סי' ג') שקרא חגר מאוד ע"ז וגם רבינו הגדול בגר"א ז"ל מוולנא לווח כדורא על מנהג הכע כזה ע"ש
 שהאריך: (רי"ע) ע' שו"ת בגדי ישע (שו"ת י"ב): (רכ"ב) ע' שו"ת מנחת עני (תשובה כ"ה): (רכ"ג) ע' עליות אליהם
 (הערה ק"ו) ומע"ס (הערה כ"ד): (רל"ג) ע' בח"א ה' לולב (כלל ק"ב סי' ו') ובגר"א סייק מקיף ז"ס וא' הנוטה
 שנדפס בסידורים וא"כ אחת סוף כו' ע"ש: (רל"ה) ע' ח"א ה' הנוטה (כלל ק"ג סי' ב') וכן נבג בגר"א: (רמ"ג)
 ע' מ"ש בשו"ת בית אפרים (ס"ט) ובשו"ת חת"ס סופר אורח (קפ"ט וק"ג) ובס' גילוי מסכתא ע' מע"ס (הערה י"ג):

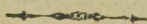
נשלם המאמר אשר קראתיו בשם עזית קיר ע"ד חיבורי הגאון הנדפסים ובכתובים ז

שנת ה'תש"פ ידא די כתבה לפ"ק

מאתי יהושע העשיל בהרב הג' הצדיק וכו' מ' אריהו זאב וצ"ר הלוי

ונשלם הספר בע"ה ית"ש.

שנת בי ידע דרך עמדי בחנני בזהב לפ"ק

מעני העדה • הרה"ג הטאורות הגדולים • זקני תורה ומורי צדק דק"ק ווילנא יכוננה עליון:

קול קורא אליכם בית ישראל

הן ממורה שמש עד מבואו • מחולל שם הגאון החסיד מוויילנא • לא קם כמותו מדורות הראשונים • ויותר שהיה חכם • איזן חיקר ותיקן חיבורים רבים • ומחם אשר זכינו לראותם נדפסים ורב מהם אשר עודם בכתובים • ונאמר בהם כי טוב • וגננו לצדיקים • והנה שמענו ותרנו בטננו • כי הרבה כתיבת יד קדשו נפזרו • (לכד הנמצא בסלאנים) ותשתכנה אבני קודש אלה • ואין מקבץ לנווד • ומחם יעלו בתוהו ח"ו ועש תאכלם • ואנחנו מחשים לתקן כל זה ומצאנו עון חלילה:

והנה ברכות לראש משביר הוא מאהבנו האברך הרב הגדול כו' חכם יר"א המפורסם מו"ה יהושע העשיל בהרב הצדיק מו"ה אליהו זאב זצ"ל הלוי מפה אשר חכם לב כמותו לקח מצוה לחבר ספר עליות אליהו תולדות אדם הגדול הגאון החסיד נ"ע כולו מלא תורה ויראת השם • והנה שפתיו ברור מללו • ושפתים יושק דברי פי חכם • הנה מצוה גודרת מצוה • כי נתן גם נפשו לאסוף נדחי הכתיבת יד קודש • וחביבים עלי' שמעתתי' דרב רבנן וגאון הגאונים כולי האי • להציל כתבי קודש אלה מן האבדון ח"ו • ושם על לבו הו' לעשות משמרת למשמרת לכי"ק מהגאון • למען יעמוד לדורות עולם לזכרון • וחפצו לסייע שיצאו לאור הדפוס:

על כן בשבטי ישראל נודיע נאמנה כי חובה ומצוה על כל מי אשר ימצא בידו מבי"ק של הגאון לשמרה במהרה ולחודיע להרב הנ"ל מכל הנמצא ומודיעים אנחנו ברכים • הן בפה ק"ק אשר בה שכן הגאון והן בשאר עירות ישראל • לכל אשר נגע יה"ש בלבו • ונמצא אתו דבר או חצי דבר מבי"ק מהגאון לחודיעו במקדש ובבקש לשלחם ולמסור יפה יפה הבי"ק בעצמם או עכ"פ העתקה ברורה על הוצאות הרב הנ"ל בשלימות והשם יתן גם בלב נדיבי עמינו לסייע לכל הבא למלאות ידו להוציא לאור בדפוס בי"ק מהגאון אחר קבלת רשיון מהצענזורי' כחוק הממשלה יר"ה • ואחר הביקור כי המה מעצם בי"ק או מתלמידיו הגדולים כנודע הכרוז אשר הוכרו בווילנא מטעם הרבנים דפה • אחר עלות הגאון אליהו השמימה:

וכל השומעים לדברינו אלה • זכות הגאון זצ"ל תהיה מסייעתם וצדקתם תעמוד לדור דור ויתברכו ככל טוב ואושר • א"ס:

דברי המעיתרים לכבוד הגאון החסיד ולכבוד קדושת תורתו • הבאים על החתום • יום עהה"ס שנת תרט"ז לפ"ק פה ווילנא יע"א:

נאום זלמן זאב בהרב כו' המפורסם מו"ה יחזקאל פייוויל זצ"ל מ"מ דמתא ומ"ץ בפה • ונאום ישראל בהק' מוהר"ר אליעזר זצלה"ה:

השמיטה לעליות אליהו (ספרה כ') וכן ספר סרס"ג המפורסם מ' ישראל ג"י סמ"ץ מוויילנא סוכר נעיל • (אשר זכר לראות את הגאון בחיים כסדר גאון) שכן שמע הוא מפורסם מבי"ק הגאון מוהר"ה נ"ע בסיומו מוויילנא וסופר לאמר נאמנה מאחז"ל (כ"ס ע"ד) וקנים שנאמרו כדור כיו אומרים פני משה כפני חמה פני יחושע כפני נחש וקנים שנאמרו כדור כי הצעירים לימים אשר ראו את משה וקנים וסיים ואת יחושע ביום עלומיו כיו אומרים כי כאשר יגיע יחושע לשנות משה רבינו לא יגרע ערכו ממשה • אבל סוקנים סוכרו את משה כעודו כיו לעיר לימים כיושע ע"ס • כי גם אז כמה כיו גדול יותר מיושע עתה כמה הסבילו לאמר פני משה כפני חמה כו' ע"כ: